

ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับตัวเงินปลอม : ศึกษากรณีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญในตัวเงิน

นางสาวภาสินี ปรีชาพีช

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LEGAL PROBLEMS OF THE FORGED BILLS : MATERIAL ALTERATION OF THE BILLS

Miss Phasinee Preechaphuet

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

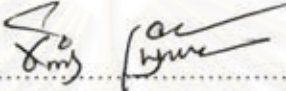
Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

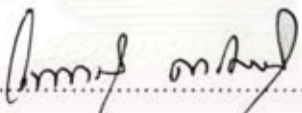
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับตัวเงินปลอม : ศึกษากรณีการแก้ไข
เปลี่ยนแปลงรายการสำคัญในตัวเงิน
โดย นางสาวภาสินี ปรีชาพิช
สาขาวิชา นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบุญรณ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

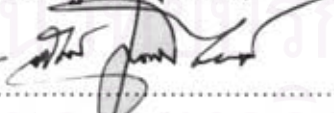

..... คณะบดีคณะนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิตติพันธ์ เชื้อบุญชัย)

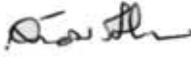
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์สำเริง เมฆเกรียงไกร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบุญรณ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทธีวงศ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์จันทวัฒน์ เนติโพธิ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สทธร รัตนไพจิตร)

นางสาวภาสินี ปรีชาพีช : ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับตัวเงินปลอม : ศึกษากรณีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญในตัวเงิน. (LEGAL PROBLEMS OF THE FORGED BILLS : MATERIAL ALTERATION OF THE BILLS) อ. ที่ปรึกษา : รศ.ไพฑูริย์ คงสมบูรณ์ , 155 หน้า.

เนื่องจากตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ การพิจารณาความรับผิดของคู่สัญญาในตัวเงิน จึงพิจารณาจากการลงลายมือชื่อในตัวเงิน ซึ่งผู้ลงลายมือชื่อมีขอบเขตความรับผิดตามเนื้อความที่ปรากฏ ในขณะที่ตนได้ลงลายมือชื่อ ตามมาตรา 900 วรรคแรก โดยเนื้อความที่ปรากฏบนตัวเงิน ต้องเป็นรายการที่กฎหมายอนุญาตให้เขียนลงในตัวเงินและมีผลบังคับตามกฎหมายตัวเงินเท่านั้น

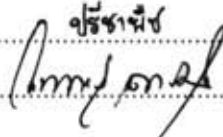
วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาถึงการแก้ไขรายการสำคัญในตัวเงิน ซึ่งเกิดปัญหาที่ต้องศึกษาดังนี้คือ

1) ปัญหาตัวเงินที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญกับการคงลักษณะความเป็นตัวเงิน ซึ่งศึกษาถึงผลทางกฎหมายที่ถึงแม้ว่าตัวเงินเสียไป ตัวเงินฉบับนั้นก็ยังสามารถโอนเปลี่ยนมือกันต่อไปได้ซึ่งเรียกว่า การสลักหลัง และการที่ผู้ทรงสามารถนำตัวเงินที่เสียไปมาบังคับการใช้เงิน ก็ไม่เป็นการกำเนิดตัวขึ้นใหม่ เพราะการสลักหลังเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องตามตัวเงินให้แก่ผู้ทรง โดยบทบัญญัติมาตรา 1007 สามารถนำมาใช้บังคับกับตราสารซึ่งผู้ออกตราสารเซ็นแต่ชื่อไว้ แต่เว้นช่องว่างให้ผู้ทรงไปกรอกข้อความเอง ซึ่งทำให้ตราสารที่แต่เดิมไม่มีผลสมบูรณ์ก็กลับมีผลสมบูรณ์เป็นตัวเงิน

2) ปัญหาการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่ประจักษ์ แม้ผู้รับโอนจะรับโอนมาโดยเห็นประจักษ์ว่าตัวเงินมีการแก้ไขรายการสำคัญก็ถือว่าผู้รับโอนเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายและไม่ถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตของผู้รับโอน

3) ปัญหาการแก้ไขรายการสำคัญในตัวเงิน โดยศึกษาถึงกรณีที่เป็นรายการสำคัญและไม่เป็นรายการสำคัญซึ่งกระทบถึงสิทธิและความรับผิดระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้และสิทธิของผู้ที่เข้าใช้เงินตามตราสารนั้นไป

จากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่า ไม่มีความจำเป็นต้องแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย เนื่องจากปัญหาทุกปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถนำมาปรับใช้ได้ เพียงแต่ว่าในการตีความตามมาตรา 1007 นั้นใช้บังคับกับรายการที่กฎหมายอนุญาตให้เขียนไว้เท่านั้นซึ่งครอบคลุมถึงรายการที่ผู้ออกตราสารมอบหมายให้ผู้ทรงเติมภายหลังด้วย และผู้ทรงนั้นแม้จะรับโอนตราสารภายหลังจากการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่ประจักษ์ก็ยังคงมีความเป็นผู้ทรง

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต.....ภาสินี.....ปรีชาพีช
ปีการศึกษา.....2549..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4686286034 : MAJOR LAWS.

KEY WORD : FORGED BILLS / ALTERATION

PHASINEE PREECHAPHUET : LEGAL PROBLEMS OF THE FORGED BILLS :
MATERIAL ALTERATION OF THE BILLS. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF.
PAITON KONGSOMBOON, 155 pp.

The bills is a negotiable instrument, the consideration of the liability of the party in the bills lies on the signing on it. A person who puts his signature upon a bills is liable thereon according to the tenor of such bills in the first paragraph of Section 900. The tenor on the bills shall be approved by law to be written down on the bills and shall be effective in accordance with the law on bills only.

This thesis aims at studying the material alteration of the bills and the problems to be studied are as follows:

1) The problem where a bills has been materially altered but its validity still remains. Although the bill is altered, it is negotiable by mean of endorsement. When the bills is in the hands of a holder, such holder may avail himself of the bill as if it has not been altered, and may enforce payment of it according to its original tenor since the endorsement is the transfer of bill right to the holder. The provisions in Section 1007 can be applied to the instrument signed by the issuer with left blank to be completed by the holder causing the invalid instrument to have a complete effect.

2) The problem of the apparent alteration. Though the assignee apparently accepts that the bills has some alterations, it is deemed that the assignee is the legal holder and it shall not be deemed that the assignee dishonestly exercises his right.

3) The problem of alteration in the bill. The study is conducted on both substantial and general items affecting the right and liability between the debtor and the creditor and the right of the user of such instrument.

From the study, the researcher considers it is unnecessary to amend the provisions since the current provisions could be applied to all problems. However, the interpretation of Section 1007 is applicable to the items legally approved for writing, which shall cover the items the issuer assigns the holder for further addition and the holder, though assigned with the instrument after the apparent alteration, still remains as the holder.

Field of study.....Law.....

Student's signature.....Phasinee Preechaphuet

Academic year.....2006.....

Advisor's signature.....P. Kongsomboon

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงขึ้นมาได้ด้วยความเมตตากรุณาเป็นอย่างสูง จากท่านรองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบุญ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งผู้เขียนมีโอกาสมีพระคุณได้เลย ท่านกรุณาชี้แนะหัวข้อวิทยานิพนธ์ แนะนำตำรากฎหมายอันเป็นประโยชน์ในการค้นคว้าข้อมูล ตลอดจนเสียสละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษา ให้ข้อคิดเห็นและให้กำลังใจในการเขียนวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงด้วยความโอบอ้อมอารีและมีเมตตาธรรม รวมทั้งตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์สำเริง เมฆเกรียงไกร ที่กรุณาเสียเวลาอันมีค่ารับเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ และกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ธวัชฉัตร เณตพิริ์ ท่านอาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทธีวงศ์ และท่านรองศาสตราจารย์สทรน รัตนไพจิตรที่กรุณา รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งหลายประการ ในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอกราบระลึกถึงพระคุณของคุณแม่มาลินี ปรีชาพีช และคุณพ่อประเสริฐ ปรีชาพีช ที่ได้อบรมเลี้ยงดูผู้เขียนด้วยความรักและความเข้าใจอันดีเสมอมา เป็นผู้ให้โอกาส ให้การเกื้อกูล ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เขียนในด้านการศึกษเล่าเรียน เป็นกำลังใจที่สำคัญ เป็นทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือผู้เขียนในทุกๆด้านเป็นอย่างดี จนทำให้ผู้เขียนมีวันนี้ได้ และขอขอบคุณน้องอาร์ต น้องชายที่คอยให้กำลังใจ เอาใจใส่ และห่วงใยพี่สาวเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เจ้าหน้าที่หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิตทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี และขอขอบคุณมิตรที่ช่วยแก้ไขรูปแบบวิทยานิพนธ์ ให้แก่ผู้เขียนจนสำเร็จทันเวลา และเพื่อนๆอันได้แก่ กิ๊ฟ อติ แจง เมย์ เล็ก พี่ปุ่น ตึก ใต้อ ก๊อฟ และทศ รวมทั้งญาติพี่น้องทุกคนที่เป็นกำลังใจ ให้คำปรึกษา อยู่เคียงข้างและมอบความปรารถนาดีด้วยความจริงใจมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ หากปราศจากตำรากฎหมายและคำสอนจากท่านอาจารย์ผู้มีพระคุณทุกท่านผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้านกฎหมายให้แก่ผู้เขียน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงมีอาจมีขึ้นได้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีประโยชน์ทางวิชาการอยู่บ้าง ผู้เขียนขอขอบคุณความดีดังกล่าว เป็นกตเวทีกุลแก่บิดา มารดา และท่านอาจารย์ผู้มีพระคุณทุกท่าน และหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนต้องกราบขออภัยและขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	4
1.3 สมมติฐานการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตการศึกษาวิจัย.....	4
1.5 วิธีการศึกษาวิจัย.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย.....	5
บทที่ 2 ทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดของคู่สัญญาในตั๋วเงินในกรณีออก หรือโอนตั๋วเงินเพื่อใช้ในการชำระหนี้.....	7
1. ลักษณะทั่วไปของสัญญาตั๋วเงิน.....	7
1.1 ตั๋วเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ.....	8
1.1.1 ความหมายและลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือ.....	8
ก) ความหมายของตราสารเปลี่ยนมือ.....	8
ข) ตั๋วเงินเป็นตราสารที่ก่อตั้งสิทธิ.....	10
ค) ลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือ.....	12
1.1.2 ผลทางกฎหมายของตราสารเปลี่ยนมือ.....	17
ก) ตั๋วเงินสามารถมีคู่สัญญาได้ไม่จำกัดจำนวน.....	17
ข) ข้อต่อสู้ที่ไม่อาจยกความสัมพันธส่วนตัวขึ้นต่อสู้ผู้ทรงตั๋วเงิน.....	19
ค) มีความรับผิดเด็ดขาดของผู้ลงลายมือชื่อ.....	22
ง) กำหนดให้ลูกหนี้ทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ทรง.....	22
1.2 ตั๋วเงินเป็นตราสารที่ต้องทำตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด.....	23
1.3 ตั๋วเงินเป็นบทบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองผู้ที่ได้รับตั๋วเงินด้วยความสุจริต	

ก่อให้เกิดหลักผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน.....	24
1.4 ตัวเงินจะระงับเมื่อมีการใช้เงินตามตัว.....	30
2. ทฤษฎีความรับผิดชอบเด็ดขาดของคู่สัญญาที่ตั้งอยู่บนมูลฐานของ	
การลงลายมือชื่อในตัวเงิน.....	30
2.1 บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินมีความรับผิดชอบ.....	30
2.1.1 มีการแสดงเจตนาของคู่สัญญา.....	32
2.1.2 ต้องมีการลงลายมือชื่อ.....	33
2.2 ขอบเขตความรับผิดชอบของการลงลายมือชื่อในตัวเงิน.....	34
2.2.1 ต้องรับผิดชอบในความในขณะที่ยังลงลายมือชื่อ.....	34
2.2.2 ต้องรับผิดชอบฐานะที่ได้แสดงเจตนาลงลายมือชื่อเข้าผูกพันตน.....	35
1) ผู้รับรอง.....	36
2) ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน.....	37
3) ผู้ส่งจ่าย.....	37
4) ผู้สลักหลัง.....	38
5) ผู้รับอาวัล.....	38
6) ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า.....	39
2.3 หลักการใช้สิทธิไล่เบี้ยตามตัวเงิน.....	39
2.3.1 ผู้ทรงตัวเงินใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้เป็นลูกหนี้ที่ได้	
ลงลายมือชื่อไว้ในตัวเงิน.....	41
ก) ลูกหนี้ทุกคน ต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ทรง.....	41
ข) ผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบี้ย กับลูกหนี้ในตัวเงินคนใดก่อนหลังก็ได้.....	42
ค) ฟ้องไล่เบี้ยลูกหนี้คนหนึ่งแล้วไม่ได้เงินหรือได้เงินแต่ยังไม่ครบ	
ผู้ทรงจะฟ้องลูกหนี้คนอื่นอีกก็ได้.....	43
ง) สิทธิของผู้ที่เข้าใช้เงินให้ผู้ทรงที่จะไปไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้คนอื่น	
ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน.....	43
2.3.2 ลูกหนี้ใช้สิทธิไล่เบี้ยในระหว่างลูกหนี้ด้วยตนเอง.....	45
บทที่ 3 หลักกฎหมายเกี่ยวกับตัวเงินปลอมอันเนื่องมาจากการแก้ไขเปลี่ยนแปลง	
รายการสำคัญในตัวเงิน.....	47

3.1 ความสมบูรณ์ของตัวเงิน.....	48
3.1.1 รายการที่กฎหมายกำหนดให้เขียนและมีผลต่อ ความสมบูรณ์ของตัวเงิน.....	49
3.1.2 รายการที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้เขียน แต่ถ้าเขียนลงไป ไม่มีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของตัวเงิน.....	52
3.1.3 รายการที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้เขียน แต่ถ้าเขียนลงไป มีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของตัวเงิน.....	52
3.2 ความหมายของคำว่า “แก้ไขเปลี่ยนแปลง” (Alteration).....	56
3.3 ประเภทของการแก้ไขเปลี่ยนแปลง.....	59
3.3.1 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์ (Apparent).....	59
3.3.2 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นไม่ประจักษ์ (Not Apparent).....	61
3.4 ข้อความที่แก้ไขจะต้องเป็นข้อความที่มีผลบังคับตามตัวเงินและ เป็นข้อความที่เป็นสาระสำคัญ (Material Alteration).....	64
3.4.1 ความหมายของข้อความที่มีผลบังคับ.....	64
3.4.2 ผลของข้อความที่นอกเหนือจากกฎหมายกำหนด.....	65
3.4.3 ข้อความที่แก้ไขต้องเป็น “ข้อสำคัญ”.....	67
3.4.3.1) ข้อความที่เป็นข้อสำคัญ.....	68
3.4.3.2) ข้อความที่ไม่เป็นข้อสำคัญ.....	72
3.5 ผลของการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการอันเป็นข้อสำคัญในตัวเงิน.....	74
3.6 ความรับผิดของคู่สัญญาในตัวเงินที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง รายการอันเป็นข้อสำคัญในตัวเงิน.....	75
3.6.1 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์.....	75
3.6.2 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นไม่ประจักษ์.....	76
3.7 สิทธิและความรับผิดของผู้ที่ได้เข้าใช้เงินตามตัวเงินที่มีการ แก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการอันเป็นข้อสำคัญในตัวเงิน.....	77
3.7.1 บทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองธนาคาร หากได้เข้าใช้เงินตามตัว ตามมาตรา 1009.....	78
3.7.2 บทบัญญัติที่คุ้มครองผู้ใช้เงินตามตัวที่มีธนาคาร ตามมาตรา 949.....	82

3.7.3 บทบัญญัติคุ้มครองธนาคารผู้เรียกเก็บเงินตามเช็ค ตามมาตรา 1000.....	91
--	----

บทที่ 4 ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องตัวเงินปลอม กรณีมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ข้อความสำคัญ.....	95
4.1 ปัญหาตัวเงินที่มีการแก้ไขรายการสำคัญกับการคงลักษณะความเป็นตัวเงิน.....	95
4.1.1 ปัญหาตัวเงินที่ถูกแก้ไขรายการสำคัญ ซึ่งส่งผลให้ตัวเงินนั้นเสียไป ตัวที่เสียไปนั้น จะมีผลบังคับได้เพียงใด และยังสามารถ โอนเปลี่ยนมือกันได้ ต่อไปหรือไม่.....	95
4.1.2 การที่ผู้ทรงสามารถนำตัวที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญ นั้นมาบังคับการใช้เงินได้ จะถือว่าเป็นการกำเนิดตัวขึ้นใหม่หรือไม่.....	99
4.1.3 ตราสารซึ่งผู้ออกตราสารเซ็นชื่อไว้ แต่เว้นช่องว่างให้ผู้ทรง ไปกรอกข้อความเองนั้น ตราสารดังกล่าวเป็นตัวเงินซึ่งอยู่ภายใต้ หลักของตราสารเปลี่ยนมือหรือไม่ จะนำบทบัญญัติมาตรา 1007 มาบังคับใช้ได้เพียงใด และหากมีการเติมข้อความเกินกว่า ที่ได้มอบหมายไว้และมีการโอนไปยังบุคคลภายนอก จะมีผลเช่นไร.....	102
4.2 ปัญหาการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์.....	109
4.2.1 การที่เจ้าหนี้รับโอนตัวเงินที่มีการแก้ไขข้อความสำคัญ โดยเห็นประจักษ์นั้น มีผลทำให้เจ้าหนี้เป็นผู้ทรงโดยชอบ ด้วยกฎหมายหรือไม่.....	109
4.2.2 การที่เจ้าหนี้ผู้ทรงรับโอนตัวเงินมาทั้งที่เห็นประจักษ์ว่า ตัวเงินนั้นมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความสำคัญโดย เห็นประจักษ์จะถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือไม่.....	113
4.3 ปัญหาตัวเงินที่มีการแก้ไขข้อความสำคัญ.....	115
4.3.1 ปัญหาการแก้ไขวันที่ลงในตัว.....	115
- ปัญหาว่าหากมีการแก้ไขวันที่ออกตัว จะถือว่าวันที่ก่อนการแก้ไข หรือวันที่หลังการแก้ไขวันที่ออกตัวเป็นกำหนด ในการเริ่มนับอายุความของผู้รับอาวัล.....	115

ก) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์.....	117
ข) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นไม่ประจักษ์.....	117
4.3.2 ปัญหาการแก้ไขจำนวนเงิน สิทธิและความรับผิดชอบของธนาคารผู้เข้าใช้เงิน	
ตามตัวเงินที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความสำคัญ.....	118
- การแก้ไขจำนวนเงินเพิ่มขึ้น.....	119
- ปัญหาว่าหากคู่สัญญาในตัวเงินโดยเฉพาะผู้ส่งจ่าย	
เป็นผู้ประมาทเลินเล่อในการเขียนเช็ค ให้ถืออำนาจต่อ	
การแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินจะพิจารณาความรับผิดชอบ	
ของผู้ส่งจ่ายและธนาคารผู้เข้าใช้เงินอย่างไร.....	119
- ปัญหาเรื่องการใช้สิทธิของธนาคารในการหักเงินในบัญชี	
ของผู้ส่งจ่ายเป็นการใช้สิทธิเสมือนธนาคารเป็นผู้ทรง	
หรือเป็นการใช้สิทธิตามสัญญากับผู้เคยค้า.....	123
- ตัวเลขและตัวอักษรไม่ตรงกัน และปัญหาการใช้สิทธิ	
ของธนาคารในการจ่ายเงินตามตัวเงินที่มีรายการ	
จำนวนเงินตัวเลขและตัวอักษรไม่ตรงกัน.....	126
- การแก้ไขจำนวนเงินลดลง และปัญหาว่าหากตัวเงินมีการแก้ไข	
จำนวนเงิน อันกฎหมายถือว่าเป็นข้อความสำคัญ หากมีการแก้ไข	
จำนวนเงินลดลง ความรับผิดชอบของธนาคารจะเป็นเช่นไร	
ธนาคารมีสิทธิหักบัญชีผู้ส่งจ่ายได้เพียงใด.....	128
4.3.3 ปัญหาเรื่องการเขียนข้อความไต่เบี่ยไม่ได้ (without recourse)	
ลงบนตัวสัญญาใช้เงิน	129
4.3.4 ปัญหาเรื่องผู้ส่งจ่ายเช็ค เขียนคำว่า “ไต่เบี่ยไม่ได้” ไว้ ต่อมา	
มีผู้แก้ไขโดยผู้ส่งจ่ายไม่ยินยอม “เป็นไต่เบี่ยได้” ถือว่าเป็น	
การแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามมาตรา 1007 หรือไม่.....	132
4.3.5 ปัญหาว่าสามารถทำการลบล้างหรือขีดฆ่ารอยขีดคร่อมในเช็คหรือไม่	
และหากมีการลบล้างหรือขีดฆ่ารอยขีดคร่อม จะมีผลตามมาตรา1007	
หรือมีผลเป็นประการอื่นและหากเช็คมีการลบล้างรอยขีดคร่อม	
จะมีผลต่อธนาคารผู้เรียกเก็บเงินและผู้จ่ายเงินตามเช็คอย่างไร	
และถ้ายกเลิกขีดคร่อมโดยขีดฆ่าเส้นคู่ขนานออกประการหนึ่ง	

กบยกเลิกขีดคร่อมโดยประทับตรา Crossing Cancelled ลงไปอีกประการหนึ่ง ถือว่าเป็นการแก้ไขรายการที่จะ ทำให้ตัวเสียหรือไม่.....	133
4.4 ปัญหาเรื่องการแก้ไขรายการสำคัญในตัวเงิน โดยลงลายมือชื่อปลอม กำกับกับการแก้ไขกรณีดังกล่าวเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการ ตามมาตรา 1007 หรือเป็นเรื่องลายมือชื่อปลอม.....	140
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	142
รายการอ้างอิง.....	150
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	155

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากความเป็นตราสารเปลี่ยนมือของตัวเงิน ที่ได้รับความนิยมในการใช้เป็นเครื่องมือในการชำระหนี้แทนเงินสด ซึ่งเป็นที่ยอมรับในทางประเพณีการค้าในฐานะเป็นตราสารเครดิตอย่างหนึ่ง ที่กลุ่มพ่อค้าและนักธุรกิจให้ความเชื่อถือ เพราะตัวเงินที่สมบูรณ์ต้องมีรายการตามที่กฎหมายกำหนด ตาม ม.909,983,988 โดยข้อความที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ หากเขียนลงในตัวเงิน ก็ไม่มีผลอย่างหนึ่งอย่างใดในตัวเงินตาม ม.899 ซึ่งเป็นประโยชน์แก่คู่สัญญาที่เกี่ยวข้องในตัวเงินที่ไม่ต้องเสียเวลาตรวจสอบเนื้อความในตัวเงิน โดยเนื้อความที่ปรากฏบนตัวเงินนี้มีผลบังคับต่อคู่สัญญาในตัวเงินไปตลอด จนกว่าจะได้มีการใช้เงินตามตัว

ในปัจจุบันมักมีการส่งจ่ายเช็คลงวันที่ล่วงหน้า ซึ่งถือเป็นตัวเงินที่สมบูรณ์ให้แก่เจ้าหนี้ หรือผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายไว้ และทุกครั้งที่ถูกผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายได้อินตัวเงินต่อไป อันทำให้เกิดหลัก The Accumulation of Secondary Contracts ที่ส่งผลทำให้เกิดคู่สัญญาที่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายตัวเงินเพิ่มขึ้นโดยไม่จำกัดจำนวน ซึ่งคู่สัญญาในตัวเงินต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยความรับผิดชอบของคู่สัญญาแต่ละคนนั้น มีความรับผิดชอบที่ไม่เหมือนกันและไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความเป็นอิสระในการแสดงเจตนาในการเข้าลงลายมือชื่อผูกพันตนของบุคคลนั้นในฐานะใด ประกอบกับขอบเขตของความรับผิดชอบก็เป็นไปตามเนื้อความหรือข้อความที่ปรากฏตามตัวเงินฉบับนั้นในขณะที่ได้ลงลายมือชื่อ ดังที่มาตรา 900 วรรคแรกได้บัญญัติว่า “บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินย่อมจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินนั้น” ซึ่งหลักความรับผิดชอบของคู่สัญญาในตัวเงินซึ่งตั้งอยู่บนมูลฐานของการลงลายมือชื่อในตัวเงินนี้ (Liability based on Signature) ซึ่งเป็นทฤษฎีสำคัญของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ อันเป็นความรับผิดชอบเด็ดขาดและเคร่งครัด บุคคลที่ได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินโดยการแสดงเจตนาให้ปรากฏเป็นตัวหนังสือที่ใช้เป็นชื่อของตนจะนำพยานเข้าสืบว่าตนไม่ได้ลงลายมือชื่อไม่ได้ ซึ่งส่งผลให้บุคคลผู้ลงลายมือชื่อเกิดความรับผิดชอบตามกฎหมายตัวเงิน

เมื่อผู้เขียนได้ศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกา จึงพบว่าผู้มีไม่สุจริตอาศัยความ
ประมาทเลินเล่อของผู้ส่งจ่ายประกอบกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นโอกาสในการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
รายการสำคัญในตัวเงิน โดยเฉพาะตัวเงินที่ยังไม่ถึงกำหนดใช้เงิน อันทำให้กระทบสิทธิและความ
รับผิดชอบของคู่สัญญาในตัวเงิน รวมทั้งธนาคารผู้ให้เงิน

หากพิจารณาถึงความเป็นตรรกาสารเปลี่ยนมือของตัวเงิน จะเห็นได้ว่าความเป็น
ตรรกาสารเปลี่ยนมือส่งผลต่อการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญในตัวเงิน อันทำให้เกิด
บทบัญญัติมาตรา 1007 ขึ้นมาเป็นบทคุ้มครองคู่สัญญาในตัวเงินที่มีการแก้ไขรายการสำคัญ โดย
ต้องพิจารณาประกอบกับ มาตรา 900 วรรคแรก เพื่อให้คู่สัญญาในตัวเงินที่ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง
รายการสำคัญ สามารถนำสืบถึงความรับผิดที่แท้จริงของตนได้หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า แม้
ตามกฎหมายตัวเงินความรับผิดของคู่สัญญาจะตั้งอยู่บนมูลฐานของการลงลายมือชื่อและต้องรับ
ผิดตามเนื้อความที่ปรากฏบนตัว แต่เมื่อเนื้อความที่เป็นรายการสำคัญถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง
คู่สัญญาผู้ที่มีได้ยินยอมและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจึงสามารถนำสืบถึงความ
รับผิดที่แท้จริงของตนว่า เนื้อความที่เป็นรายการสำคัญที่ปรากฏบนตัวขณะที่ตนได้ลงลายมือชื่อ
ทำให้ผู้ลงลายมือชื่อมีความรับผิดเพียงนั้นและตามฐานะที่ได้แสดงเจตนาเข้าผูกพันตน ดังเช่นผู้ที่
ลงลายมือชื่อก่อนการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่ไม่ประจักษ์ ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความเดิม หรือผู้ที่ลง
ลายมือชื่อสลักหลังภายหลังการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญ ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความใหม่
เพราะการลงลายมือชื่อย่อมแสดงว่าได้ยอมรับเนื้อความนั้น หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ม.1007
เป็นบทบัญญัติที่กำหนดขอบเขตความรับผิดของบุคคลผู้ลงลายมือชื่อ ซึ่งทำให้การพิจารณาความ
รับผิดของคู่สัญญาที่ตัวเงินถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงต้องพิจารณา ม. 900 ประกอบกับ ม. 1007 เสมอ

นอกจากนี้ความเป็นตรรกาสารเปลี่ยนมือ ยังแสดงถึงเจตนารมณ์ในการมุ่งคุ้มครอง
ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายเพิ่มเติมไปจาก มาตรา 1007 วรรคแรก กล่าวคือ แม้ตัวเงินถูกแก้ไข
เปลี่ยนแปลงรายการสำคัญ โดยไม่ประจักษ์ อันทำให้ตัวเงินเสียไปทั้งฉบับ แต่ผู้ทรงโดยชอบด้วย
กฎหมายก็ยังสามารถใช้สิทธิบังคับใช้เงินตามเนื้อความเดิม กับผู้ลงลายมือชื่อก่อนการแก้ไข
เปลี่ยนแปลงรายการสำคัญได้

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การพิจารณาความรับผิดของคู่สัญญาในตัวเงินที่ถูกแก้ไข
เปลี่ยนแปลงรายการสำคัญ ตามบทบัญญัติมาตรา 1007 ต้องพิจารณาประกอบกับ มาตรา 900
วรรคแรกเสมอ เพื่อให้ทราบถึงสิทธิและความรับผิดที่แท้จริงของคู่สัญญาในตัวเงิน ทั้งฝ่ายลูกหนี้

และฝ่ายเจ้าหนี้คือผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ในตัวเงินที่ถูกแก้ไขรายการสำคัญ ทั้งในกรณี ประจักษ์และไม่ประจักษ์ เพื่อให้การใช้ตัวเงินอันเป็นตราสารเครดิตเป็นไปตามความมุ่งหมาย ของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งที่จะรวบรวมข้อความอันเป็นข้อสำคัญ ซึ่งมีผลกระทบต่อ สิทธิ และความรับผิดชอบของผู้สัญญาในตัวเงิน ที่นอกเหนือไปจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1007 วรรค 3 ซึ่งบัญญัติเป็นเพียงตัวอย่าง “กล่าวโดยเฉพาะการแก้ไขเปลี่ยนแปลง เช่นจะกล่าวต่อไป นี้ ท่านถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ คือ แก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างใดๆ แก้ววันที่ลง จำนวนเงินอันจะพึงใช้ เวลาใช้เงิน สถานที่ใช้เงิน กับทั้งเมื่อตัวเงินเขารับรองไว้ทั่วไปไม่เจาะจง สถานที่ใช้เงิน ไปเพิ่มความระบุด้านที่ใช้เงินเข้าโดยผู้รับรองไม่ยินยอมด้วย” โดยรวบรวมจากแนว คำวินิจฉัยคำพิพากษาศาลฎีกา แนวความคิดของนักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนบทความ ความวารสารกฎหมายต่างๆ ทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย

โดยปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับตัวเงินปลอม : ศึกษากรณีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง รายการสำคัญในตัวเงินจะแยกศึกษาเป็น 2 หัวข้อกล่าวคือ

1. ปัญหาในการพิจารณาถึงทฤษฎีความเป็นตราสารเปลี่ยนมือว่าเมื่อตัวเงินถูกแก้ไข เปลี่ยนแปลงรายการสำคัญ ซึ่งส่งผลให้ตัวเงินนั้นเสียไป ตัวที่เสียไปนั้นจะมีผลบังคับเพียงใด และยังสามารถโอนเปลี่ยนมือกันต่อไปหรือไม่ ประกอบกับการที่เจ้าหนี้ยังสามารถนำตัวที่เสีย ไปเพราะการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมาบังคับการใช้เงินได้อยู่ จะเป็นการกำเนิดตัวขึ้นใหม่หรือไม่ รวมทั้งการพิจารณาว่าการที่เจ้าหนี้รับโอนตัวมาทั้งหมดที่เห็นประจักษ์ถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมีผล ทำให้เจ้าหนี้เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และหากเจ้าหนี้รับโอนตัวเงินที่มีการแก้ไข เปลี่ยนแปลงโดยเห็นประจักษ์จะถือว่าเจ้าหนี้ใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือไม่ และการพิจารณาถึงว่า ตราสารซึ่งผู้ออกตราสารเซ็นชื่อไว้ แต่เว้นช่องว่างให้ผู้ทรงไปกรอกข้อความเองนั้น ตราสาร ดังกล่าวเป็นตัวเงินซึ่งอยู่ภายใต้หลักของตราสารเปลี่ยนมือหรือไม่ จะนำบทบัญญัติมาตรา 1007 มาบังคับใช้ได้เพียงใด และหากมีการเติมข้อความเกินกว่าที่ได้มอบหมายไว้และมีการโอนไปยัง บุคคลภายนอกจะมีผลเช่นไร

2. ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิและความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวเงินที่ถูกแก้ไข เปลี่ยนแปลงรายการสำคัญ โดยพิจารณารายการอันเป็นสาระสำคัญทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับ บทบัญญัติมาตรา 1007 โดยแบ่งเป็น

2.1 สิทธิและความรับผิดชอบของผู้สัญญาในตัวเงิน รวมถึงผู้ทรงโดยชอบด้วย กฎหมาย

2.2 สิทธิและความรับผิดของผู้ที่เข้าใช้เงินตามตั๋วเงินที่มีการแก้ไขข้อความอันเป็นสาระสำคัญ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักกฎหมาย ในส่วนที่เกี่ยวกับตั๋วเงินปลอม เนื่องมาจากการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการที่สำคัญ สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดของคู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน และผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
2. เพื่อศึกษาค้นคว้าปัญหาทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับตั๋วเงินปลอม : กรณีแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการในตั๋วเงิน
3. เพื่อหาข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

1.3 สมมติฐานการวิจัย

เนื่องจากหนี้ตามสัญญาตั๋วเงินเป็นหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ จึงมีบทบัญญัติที่แยกความรับผิดแตกต่างไปจากความรับผิดในมูลหนี้เดิม ดังนั้นเมื่อตั๋วเงินถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญอันกระทบถึงสิทธิและความรับผิดของฝ่ายที่เป็นคู่สัญญาในตั๋วเงิน รวมทั้งธนาคารผู้ใช้เงิน จึงสมควรที่จะศึกษาถึงสิทธิและหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับตั๋วเงินที่ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อสำคัญ เพื่อให้การใช้ตั๋วเงินเป็นไปตามความมุ่งหมายของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

1. ศึกษาทฤษฎีของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) ว่าส่งผลต่อ มาตรา 1007 อย่างไร โดยเฉพาะคุณลักษณะที่ทำให้ตั๋วเงินมีความมุ่งหมายในการคุ้มครองผู้ทรงตั๋วเงินโดยสุจริตให้มีสิทธิดีกว่าผู้โอน รวมทั้งส่งผลให้บุคคลผู้ลงลายมือชื่อที่มีความรับผิดเด็ดขาดต่อผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย สามารถพิสูจน์ความรับผิดที่แท้จริงของตนได้
2. ศึกษาถึงบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับตั๋วเงินปลอม เพราะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการที่สำคัญตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3

ลักษณะ 21 โดยศึกษาเปรียบเทียบกับ The Bills of Exchange Act, 1882 ของประเทศอังกฤษและ Uniform Commercial Code ของประเทศอเมริกา

3. ศึกษาถึงตัวเงินที่ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญว่า ผลทางกฎหมายที่ทำให้ตัวเสียไป ตัวที่เสียไปนั้นจะมีผลบังคับเพียงใด และยังสามารถโอนเปลี่ยนมือกันได้ต่อไปหรือไม่ ประกอบกับการที่เจ้าหนี้ยังสามารถนำตัวที่เสียไปเพราะการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมาบังคับการชำระเงินได้อยู่ จะเป็นการกำเนิดตัวขึ้นใหม่หรือไม่

4. ศึกษาถึงการที่เจ้าหนี้รับโอนตัวมาทั้งหมดที่เห็นประจักษ์ถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลง มีผลทำให้เจ้าหนี้เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และหากเจ้าหนี้รับโอนตัวเงินที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยเห็นประจักษ์จะถือว่าเจ้าหนี้ใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือไม่

5. ศึกษาถึงว่าตราสารซึ่งผู้ออกตราสารเซ็นชื่อไว้ แต่เว้นช่องว่างให้ผู้ทรงไปกรอกข้อความเองนั้น ตราสารดังกล่าวเป็นตัวเงินซึ่งอยู่ภายใต้หลักของตราสารเปลี่ยนมือหรือไม่ จะนำบทบัญญัติมาตรา 1007 มาบังคับใช้ได้เพียงใด และหากมีการเติมข้อความเกินกว่าที่ได้มอบหมายไว้และมีการโอนไปยังบุคคลภายนอกจะมีผลเช่นไร

1.5 วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษาค้นคว้า รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลในบทบัญญัติกับส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวเงินปลอม กรณีแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญในตัวเงินจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะที่ 21 มาตรา 1007 โดยศึกษาเปรียบเทียบกับ The Bills of Exchange Act, 1882 ของประเทศอังกฤษ, Uniform Commercial Code ประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้งแนวคำวินิจฉัยคำพิพากษาศาลฎีกา แนวความคิด นักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนบทความ วารสารกฎหมายต่างๆ ทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย เพื่อเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

1. เข้าใจแนวความคิดพื้นฐานของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) ว่าส่งผลต่อตัวเงินปลอม อันก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ที่ยังสามารถบังคับการชำระเงินในตัวเงินนั้นได้

2. ทำให้เข้าใจหลักกฎหมายในเรื่องตัวเงินปลอม กรณีแก้ไขรายการที่สำคัญในตัวเงินรวมทั้งสิทธิหน้าที่ของคู่สัญญาในตัวเงินและผู้ทรงตัวเงินโดยชอบด้วยกฎหมาย ที่มีตัวเงินปลอมอยู่ในความครอบครองทั้งของประเทศไทย ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา

3. ทำให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง ในการนำข้อมูลและความคิดเห็นที่ได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษา และเกิดความเข้าใจในสิทธิของตนตามตัวเงินที่ถูกลบปลอม เพราะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดของคู่สัญญาในตัวเงิน ในกรณีออกหรือโอน ตัวเงินเพื่อใช้ในการชำระหนี้

ในบทนี้จะทำการศึกษาถึงความหมาย ลักษณะ วิธีการโอน และผลทางกฎหมายของตราสารเปลี่ยนมือตามทฤษฎีของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ รวมทั้งทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาดของคู่สัญญาในตัวเงินอันเนื่องมาจากการลงลายมือชื่อ ตลอดจนผลของการลงลายมือชื่อที่ส่งผลให้ต้องรับผิดตามเนื้อความในตัวและตามฐานะที่ได้ลงลายมือชื่อไว้

1. ลักษณะทั่วไปของสัญญาตัวเงิน

ตัวเงินเป็นชื่อของสัญญาชนิดหนึ่ง เกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาทำนิติกรรมของคู่สัญญาตัวเงิน ดังนั้นจึงต้องนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และบรรพ 2 ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยวินิจฉัยประกอบกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 21 ว่าด้วยตัวเงิน

ดังนั้นการเกิดเป็นสัญญาตัวเงินขึ้นได้ จึงต้องมีการแสดงเจตนาของคู่สัญญาด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ โดยมูลหนี้ตามตัวเงิน ต้องไม่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแจ้งโดยกฎหมาย ไม่เป็นการฝ่าฝืนวิสัย และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งทำให้การนั้นเป็นโมฆะ และไม่มีผลบังคับเป็นสัญญาตัวเงิน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะที่ 21 ว่าด้วยตัวเงิน ไม่มีบทวิเคราะห์ศัพท์คำว่า ตัวเงินไว้เหมือนเช่นเอกเทศสัญญาลักษณะอื่น

ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทย์ ได้ให้บทวิเคราะห์ศัพท์คำว่า ตัวเงิน ว่า
“ เป็นสัญญาอันมีผลบังคับโดยอาศัยหนังสือ ซึ่งผู้ลงลายมือชื่อในหนังสือนั้นผูกพันต่อผู้ที่ได้หนังสือนั้นไว้ในเมื่ออันมีสิทธิในหนังสือนั้นว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ด้วยตนเอง

หรือจะใช้เงินให้เมื่อผู้ระบุไว้ในหนังสือนั้นไม่ใช้เงินตามคำสั่ง หรือในเมื่อไม่มีการใช้เงินตามข้อผูกพันของเขา ”¹

1.1 ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

เนื่องจากความเป็นตราสารเปลี่ยนมือของตัวเงิน มีคู่สัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องได้ไม่จำกัดจำนวน เพราะเนื่องจากตัวเงินนั้นสามารถโอนต่อไปได้จนกว่าจะสิ้นสุดความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ดังนั้นการที่จะทราบถึงความรับผิดของคู่สัญญาในตัวเงินว่าแต่ละคนเกิดความรับผิดได้อย่างไร และมีความรับผิดเพียงใด จึงจำเป็นจะต้องศึกษาถึงทฤษฎีความเป็นตราสารเปลี่ยนมือให้ถ่องแท้ เพื่อให้การใช้ตัวเงินเป็นไปตามความมุ่งหมายของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

ความเป็นตราสารเปลี่ยนมือนั้นมีความเป็นสากล กล่าวคือจะตกลงกันระหว่างคู่สัญญาเพื่อให้ตราสารใดมีผลบังคับเป็นตราสารเปลี่ยนมือไม่ได้ เพราะเนื่องจากวิวัฒนาการของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือนั้น เกิดจากประเพณีทางการค้าแล้วจึงค่อยพัฒนามาเป็นกฎหมายหลายลักษณะอักษร ดังนั้นความเป็นตราสารเปลี่ยนมือนั้นจึงต้องพิจารณาจาก การมีคุณลักษณะครบถ้วนตามความหมาย วิธีการ และผลทางกฎหมาย ดังนี้คือ

1.1.1 ความหมายและลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือ

ก) ความหมายของตราสารเปลี่ยนมือ

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นๆ ไม่มีบทบัญญัติที่ให้คำนิยามของคำว่า ตราสารเปลี่ยนมือไว้ ดังนั้นจึงเห็นควรได้กล่าวถึงคำว่า “ตราสาร” (Instrument) และ “ความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ” (Negotiable Instrument) กล่าวคือ

คำว่า “ตราสาร” นี้มีปรากฏในกฎหมายหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 309-312, 908, 910, 982, 984, 987 และมาตรา 750-752 และประมวล

¹ จิตติ ดิงศรัทีย , คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน ,แก้ไขเพิ่มเติมโดย ร.ศ.เสาวนีย์ อัสวโรจน์,(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,พิมพ์ครั้งที่ 17 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2533) , หน้า 28.

กฎหมายรัชฎากรมาตรา 103, 107-111 เป็นต้น² ซึ่งคำว่าตราสารที่ปรากฏในกฎหมายแต่ละฉบับก็มีความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน

ใน Black Law Dictionary ให้ความหมายของคำว่า “Instrument” ไว้ว่า
 “Instrument” A written legal document that defines rights, duties,entitlements, or liabilities,such as a contract,will,promissory note, or share certificate.³

“ตราสาร” หมายความว่า เอกสารที่เป็นหนังสือที่ทำขึ้นอย่างเป็นทางการหรือเป็นเอกสารทางกฎหมายโดยระบุถึงสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ เช่น สัญญา พันัยกรรม ตั๋วสัญญาใช้เงิน ใบหุ้น เป็นต้น

“Negotiable” (1) To Communicate with another party for the purpose of reaching an understanding (2) To bring about by discussion or bargaining (3) To transfer (an instrument) by delivery or indorsement, whereby the transferee takes the instrument for value, in good faith, and without notice of conflicting title claims or defenses.⁴

คำว่า “เปลี่ยนมือ” ตามความหมายที่ 3 หมายความว่า การโอนตราสาร โดยการส่งมอบหรือโดยการสลักหลังซึ่งผู้รับโอนตราสารจะต้องรับโอนด้วยความสุจริต เสียค่าตอบแทน โดยไม่รู้ถึงข้อขัดแย้งหรือข้อบกพร่องแห่งสิทธิเรียกร้องที่ได้รับโอนมา

² กัลยา ตีระเศรษฐเสมา, แนวทางในการพัฒนาตราสารทางการเงินโดยอาศัยปัจจัยทางกฎหมาย (ศึกษา ที.ซี.ดี. เป็นตัวอย่าง), (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 47-48.

³ Bryan A Garner , Black’s Law Dictionary , 8 th.ed. (St.Paul, Minn : West Group , 2004) , p. 813

⁴ Ibid., p. 1064.

โดยท่านอาจารย์จิตติ ติงศภัทย์ ได้ให้ความหมายของคำว่า ตราสาร ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 311/2527 ว่า เป็นเอกสารที่สร้างขึ้นเป็นทางการ (formal) ซึ่งแปลว่า สมบูรณ์แบบ ทำขึ้นอย่างจริงจัง มิใช่จำลอง แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบตามที่กฎหมายกำหนด⁵

ท่านอาจารย์จิตติ ติงศภัทย์ ได้ให้ความหมายของ ตราสารเปลี่ยนมือ ไว้ว่า “เป็นเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ ซึ่งเพียงแต่มอบเอกสารให้แก่กันก็อาจโอนกรรมสิทธิ์แห่งเอกสารนั้น รวมทั้งหนี้ที่ปรากฏในเอกสารนั้นไปยังผู้อื่นได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งกระทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิยึดถือเอกสารและบังคับตามหนี้นั้น โดยไม่คำนึงถึงเหตุบกพร่องในสิทธิของผู้โอน”⁶

จากคำอธิบายในความหมายของคำว่า “ตราสาร” ดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นได้ว่า ตัวตราสารนั่นเอง มิใช่เป็นเพียงหลักฐานแห่งหนี้ (Evidence of debt) ที่จะพิสูจน์ความผูกพันที่มีต่อกันระหว่างคู่สัญญาในตราสารเท่านั้น เพราะตัวเงินมีคุณสมบัติอีกประการหนึ่งคือ

ข) ตัวเงินเป็นตราสารที่ก่อตั้งสิทธิ (Document of title)

เนื่องจากหนี้ตามสัญญาตัวเงิน เป็นหนี้ซึ่งมีตราสารแสดงสิทธิของเจ้าหนี้ไว้ด้วย และตราสารนั้นแสดงความเป็นหนี้อยู่ในตัวเองโดยสมบูรณ์ เป็นอิสระจากมูลเหตุที่ก่อให้เกิดหนี้ตามตราสารนั้น และตราสารดังกล่าวมีลักษณะเป็นตราสารเปลี่ยนมือ⁷

หมายความว่าตัวตราสารนั่นเอง ก่อตั้งสิทธิตามตราสารนั้นขึ้นมา ตราสารดังกล่าวจึงเรียกว่าเป็นเอกสารสิทธิ ซึ่งสิทธิในตราสารที่เป็นตัวเงินนั้นหมายถึง การได้รับสิทธิดังนี้คือ (Legal owner) สิทธิความเป็นเจ้าของตราสาร (Legal Title) สิทธิที่เจ้าของตราสารจะโอนตราสารด้วยวิธีการตามกฎหมายคือ สลักหลัง ส่งมอบในกรณีตัวระบุชื่อ หรือเพียงส่งมอบใน

⁵ จิตติ ติงศภัทย์, หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 311/ 2527 ในคำพิพากษาฎีกาประจำปีพุทธศักราช 2527, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2527), หน้า 166-175.

⁶ จิตติ ติงศภัทย์ . คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน. แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2533 โดยเสาวนีย์ อัครโรจน์., พิมพ์ครั้งที่ 17. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2533 หน้า 28.

⁷ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 38.

กรณีตัวผู้ถือ และได้รับ (Legal Interest) คือได้รับประโยชน์ต่างๆ จากความเป็นเอกสารสิทธิของตัวเงินนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 2051/2537 ได้ให้คำวินิจฉัย ถึงสิทธิซึ่งมีตราสารตอนหนึ่งว่า “....สิทธิซึ่งมีตราสารหมายถึง ตราสารซึ่งใช้แทนสิทธิหรือทรัพย์สินซึ่งเป็นเอกสารที่สร้างขึ้นตามแบบพิธีในกฎหมาย และเป็นตราสารที่โอนได้ด้วยวิธีของตราสารนั้น แต่ไม่หมายความถึงเอกสารธรรมดาที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพยานหลักฐานแห่งสิทธิทั่วไป.....” ซึ่งสิทธิตามตราสารนั้นย่อมโอนกันได้ตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ซึ่งการโอนที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดผลทางกฎหมายที่แตกต่างกัน

ตามตำรากฎหมายต่างประเทศ ก็ได้ให้คำอธิบายไว้ในแนวเดียวกัน กล่าวคือ ตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) เป็นตราสารที่แสดงสิทธิต่างๆ รวมทั้งสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายของผู้ทรงสิทธิตามตราสารอย่างสมบูรณ์เต็มที่สุดในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ และมีสิทธิที่จะโอนตราสารและสิทธิต่างๆในตราสารนั้นไปยังผู้รับโอน อันทำให้ผู้รับโอนได้รับสิทธิในตราสารนั้นอย่างเจ้าของกรรมสิทธิ์ในตราสาร โดยปลอดจากข้อต่อผู้ต่างๆ หากผู้รับโอนตราสารรับโอนโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน⁸

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า “คำว่า “ตราสารที่เปลี่ยนมือ” (negotiable instrument) มีความหมายว่า เป็นเอกสารไม่เฉพาะเป็นเพียงหลักฐานแห่งหนี้เท่านั้น แต่ยังเป็นเอกสารสิทธิที่ก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ขึ้นอีกด้วย ซึ่งเพียงแต่สลักหลังโอนสิทธิที่มีอยู่ตามตราสารนั้น และส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับโอน หรือในบางกรณีเพียงแต่ส่งมอบเอกสารนั้นให้แก่กันก็อาจเพียงพอแล้วที่สิทธิตามเอกสารนั้น รวมทั้งหนี้ที่ปรากฏในเอกสารนั้นจะโอนไปยังผู้อื่นได้โดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งกระทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิยึดถือเอกสารและบังคับตามหนี้นั้นโดยไม่คำนึงถึงเหตุบกพร่องในสิทธิผู้โอน”⁹

⁸ Dudley Richardson , A Guide to Negotiable Instruments and Bills of Exchange Acts , seventh edition. (London : Butterworths , 1983) ,p. 15.

⁹ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติธรรม, 2548) ,หน้า 14.

ดังนั้นตัวเงิน จึงเป็นตราสารเปลี่ยนมือและเป็นตราสารที่ก่อตั้งสิทธิ (document of title) ที่ก่อให้เกิดสิทธิแก่เจ้าหนี้หรือผู้ทรงตัวเงิน ให้มีสิทธิบังคับตามตราสารโดยสามารถนำตัวเงินไปบังคับการชำระเงินได้ตามเนื้อความที่ปรากฏบนตัวกับลูกหนี้ผู้ลงลายมือชื่อ และสามารถโอนเปลี่ยนมือด้วยวิธีการโอนแบบ Negotiable อันเป็นวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องตามตราสารที่เป็นตราสารก่อตั้งสิทธิ ด้วยการสลักหลังตราสารและส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับโอนหรือส่งมอบตราสารเพียงอย่างเดียวโดยไม่ต้องสลักหลัง ซึ่งส่งผลให้ผู้รับโอนที่สุจริตได้รับความคุ้มครอง และมีสิทธิตามตราสารนั้นโดยสมบูรณ์

ค) ลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือ

คุณลักษณะของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปทั้งในแง่ทฤษฎีกฎหมายและแนวปฏิบัติว่าหากตราสารใดก่อนนี้ผูกพันกันระหว่างบุคคล และตราสารนั้นมีลักษณะ ดังจะกล่าวต่อไปนี้ ย่อมถือว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือ¹⁰

ประการแรก ตราสารนั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับกันเป็นสากลในวงการค้าว่า เป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ เพราะว่าการกฎหมายตัวเงินนั้น มีวิวัฒนาการมาจากจารีตประเพณีทางการค้า (Mercantile usage) แล้วจึงพัฒนาเป็นกฎหมายจารีตประเพณี ซึ่งเรียกว่ากฎหมายพ่อค้า (Law merchant) โดยคู่สัญญาไม่สามารถตกลงกันให้ตราสารใดเป็นตราสารเปลี่ยนมือ จึงทำให้ตราสารเปลี่ยนมือมีความแตกต่างจากสัญญาทั่วไป ที่อาศัยหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา เพื่อก่อนนี้ผูกพันระหว่างกัน

ประการที่ 2 ตราสารเปลี่ยนมือนั้น ต้องมีลักษณะเป็นเอกสารสิทธิ (Document of Title) ที่ก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ ไม่ใช่เป็นเพียงหลักฐานแห่งหนี้ เนื่องจากตราสารนั้นได้ก่อตั้งคำมั่น (promise) หรือความผูกพัน (bound) ที่จะต้องชำระเงิน เช่นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ย่อมมีสิทธิบังคับการชำระเงินตามตัวเงินเมื่อตัวกำหนด และมีสิทธิโอนสิทธิของตนไปยังผู้รับโอนตัวเงินต่อไปได้

ประการที่ 3 วิธีการโอนตราสารเปลี่ยนมือนั้น จะต้องทำโดยถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดจึงจะมีผลทำให้สิทธิทั้งหลายตามตราสารโอนไปยังผู้รับโอนโดย

¹⁰ เรื่องเดียวกัน , หน้า 14-17.

สมบูรณ์ และมีผลทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิฟ้องลูกหนี้แห่งตราสารได้ในนามของตนเอง กล่าวคือ ต้องมีการโอนพร้อมตัวตราสาร เพราะตราสารนั้นแสดงความเป็นหนี้ในตัวเองโดยสมบูรณ์ เป็นอิสระจากมูลเหตุที่ก่อให้เกิดหนี้ตามตราสาร โดยตัวเงินชนิดระบุชื่อโอนด้วยวิธีสลักหลังและส่งมอบ ตัวเงินชนิดผู้ถือโอนเพียงส่งมอบ และที่สำคัญไม่ต้องบอกกล่าวการโอนหรือแจ้งให้ลูกหนี้แห่งตราสารทราบ

วิธีการโอนตราสารนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ตามวิธีการโอน ได้แก่ Assignable, Transferable, Negotiable¹¹ เพื่อแสดงให้เห็นว่าการโอนด้วยวิธีที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดผลทางกฎหมายที่แตกต่างกัน หากได้ทำการโอนอย่างถูกต้องตามวิธีการโอนตราสารเปลี่ยนมือ จะมีผลทำให้ผู้รับโอนที่สุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน อันเป็นลักษณะเฉพาะของตราสารเปลี่ยนมือ ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อผลทางกฎหมายของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

1. การโอนแบบ Assignable ใช้กับการโอนสิทธิและหน้าที่ตามสัญญา จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยต้องมีการจัดทำเอกสารต่างหาก เพื่อเป็นหลักฐานแห่งการโอนนั้น และต้องมีการทำหนังสือบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องมีความรับผิดชอบตามสัญญานั้นทราบถึงการโอน การโอนโดย Assignment นี้มีข้อเสียแก่ผู้รับโอน กล่าวคือ ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอนซึ่งจากข้อบกพร่องนี้เองทำให้ผู้รับโอนไม่สามารถมั่นใจได้ว่าสิทธิที่ได้รับโอนนั้นบกพร่องหรือไม่ เว้นแต่จะได้มีการตรวจสอบก่อน

2. การโอนแบบ Transferable คำว่า Transferable เป็นคำที่มีความหมายกว้าง มักใช้กับการโอนเอกสารสิทธิ (document of title) โดยทั่วไป ซึ่งเอกสารดังกล่าวสามารถโอนได้อย่างสมบูรณ์โดยเพียงการส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบ โดยไม่ต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบได้ และเช่นเดียวกับ assignable ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

3. การโอนแบบ Negotiable ใช้กับการโอนตราสารที่ก่อตั้งสิทธิหรือหน้าที่ ในกรณีที่ตราสารออกให้แก่ “ผู้ถือ” การโอนจะกระทำได้เพียงแต่ส่งมอบโดยมีเจตนาที่จะให้สิทธิตามตราสารผ่านไปผู้รับโอน แต่ถ้าตราสารออกให้แก่บุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจงแล้ว การโอนจะกระทำได้

¹¹เสาวนีย์ อัครโรจน์ , การโอนสิทธิตามตัวเงิน : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และพัฒนากฎหมาย, (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2544 , หน้า 102.

โดยการสลักหลังและส่งมอบ¹² โดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามตราสาร นั้น ส่งผลให้ผู้รับโอนโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน ย่อมได้รับโอนสิทธิและหน้าที่โดยสมบูรณ์ หมายถึง ปลอดจากข้ออ้างที่ผูกพันผู้โอน (free from existing equities) ซึ่งตามหลักกฎหมายไทย ก็คือ ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนมาใช้ยันผู้รับโอนที่สุจริตไม่ได้นั่นเอง

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ความเป็นตราสารเปลี่ยนมือของตัวเงิน หากได้ทำการ โอนอย่างถูกต้องด้วยวิธีการโอนตราสารเปลี่ยนมือแบบ Negotiable ซึ่งไม่ต้องบอกกล่าวการโอน ไปยังลูกหนี้แล้ว ผู้รับโอนจะได้รับโอนสิทธิโดยสมบูรณ์ และสามารถที่จะฟ้องร้องตามสิทธิในตรา สารนั้นได้ในนามตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยสิทธิของผู้ที่โอนตราสารให้ตนและผู้รับโอนจะได้รับความ ค้ำครอง อันเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไปเป็นว่า “ผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน”

ประการที่ 4 ตราสารเปลี่ยนมือนั้น จะมีหลักที่บัญญัติไว้ดังเช่น ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 916 ว่าลูกหนี้ในตราสารเปลี่ยนมือ จะอาศัยความเกี่ยวพัน เฉพาะบุคคลมาเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนที่สุจริตไม่ได้ เพราะเป็นผลจากการโอนตราสารที่ก่อตั้งสิทธิ หรือหน้าที่โดยวิธีส่งมอบหรือสลักหลังด้วยวิธี Negotiable ซึ่งมีผลตามทำให้ ผู้รับโอนที่สุจริตมี สิทธิดีกว่าผู้โอน และสอดคล้องกับ เจตนารมณ์ของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ที่ต้องการสภาพ คล่อง โดยผู้รับโอนตราสารไม่จำเป็นต้องสืบว่าผู้โอนตราสารให้ตนมีข้อบกพร่องแห่งสิทธิอย่างไร ซึ่งจะมีผลทำให้เสียเวลาและไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ กล่าวคือ ผู้รับโอนที่ สุจริตย่อมได้รับโอนสิทธิและหน้าที่โดยสมบูรณ์ หมายถึงปราศจากภาระติดพันใดๆทั้งสิ้น (free from existing equities) ลูกหนี้แห่งตราสาร จะยกข้อต่อสู้อันว่าด้วยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคล มาต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตไม่ได้

ประการที่ 5 ตราสารนั้นต้องอยู่ในสภาพที่สามารถจะส่งมอบกันได้ (deliverable state) เพราะเนื่องจากการที่ตราสารนั้นได้ก่อหนี้ขึ้น ซึ่งหนี้นั้นก็คือ ข้อความตามตัวเงินที่ปรากฏ เป็นลายลักษณ์อักษรอันแสดงให้เห็นถึงสิทธิทางหนี้ตามตราสาร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าตัวตรา สารนั่นเองที่เป็นตราสารแสดงสิทธิของเจ้าหนี้ ซึ่งเป็นหนี้ที่ไม่อาจโอนแยกต่างหากจากตราสารได้ ทุกครั้งที่มีการโอนหนี้หรือโอนสิทธิเรียกร้อง จึงจำเป็นต้องโอนพร้อมกับตราสาร จึงต้องมีการส่ง

¹² สุนันท์ เลขบวรวงศ์ , ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับ การสลักหลังตัวเงิน , (วิทยานิพนธ์ บริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) , 2531 , หน้า 18.

มอบตราสารให้แก่ผู้รับโอนด้วยเสมอ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ตัวเงินต้องสามารถส่งมอบกันได้ซึ่งสิทธิทางทรัพย์สินด้วย

ประการที่ 6 จะต้องไม่มีข้อความของผู้ออกตราสารมาจำกัดหรือเขียนขึ้นเพื่อให้มีผลทำลายหรือปฏิเสธความเปลี่ยนแปลงมือของตราสาร เช่น 'Not Negotiable' หรือคำอื่นที่มีความหมายทำนองเดียวกันลงที่ด้านหน้าของตัวเงิน เพราะจะทำให้ตราสารนั้นไม่เป็นตราสารเปลี่ยนแปลงมือ และไม่สามารถโอนแบบ Negotiable อันส่งผลคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริตให้มีสิทธิดีกว่าผู้โอน ถึงแม้ว่าหนี้ันเกิดแต่ตัวเงินที่มีข้อความว่า 'Not Negotiable' แต่ตัวเงินดังกล่าวเกิดหนี้ขึ้นในตัวเองอยู่แล้ว จึงสามารถโอนด้วยวิธี Assignable แทน ซึ่งจะมีผลที่แตกต่างจากเดิมคือ ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

Uniform Commercial Code มาตรา 3-104 ได้ให้ความหมายของ Negotiable instrument

(a) Except as provided in subsections (c) and (d), "negotiable instrument" means an unconditional promise or order to pay a fixed amount of money, with or without interest or other charges described in the promise or order, if it:

- (1) is payable to bearer or to order at the time it is issued or first comes into possession of a holder;
- (2) is payable on demand or at a definite time ; and
- (3) does not state any other undertaking or instruction by the person promising or ordering payment to do any act in addition to the payment of money, but the promise or order may certain (i) an undertaking or power to give, maintain, or protect collateral to secure payment, (ii) an authorization or power to the holder to confess judgment to realize on or dispose of collateral, or (iii) a waiver of the benefit of any law intended for the advantage or protection of an obligor.

ลักษณะของตราสารเปลี่ยนแปลงมือของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมีหลักว่า

1. ต้องมีการลงลายมือชื่อผู้ออกตราสารหรือผู้สั่งจ่าย

2. มีคำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขหรือคำสั่งให้จ่ายเงินตามจำนวนที่กำหนดและปราศจากคำสั่งสัญญา คำสั่ง ความผูกพัน หรืออำนาจอื่นใดที่ได้ให้ไว้โดยผู้ออกตราสารหรือผู้สั่งจ่าย นอกจากนี้ที่อนุญาตไว้ในกฎหมาย
3. จ่ายเมื่อทวงถามหรือเมื่อถึงกำหนดเวลา
4. จ่ายตามคำสั่งหรือจ่ายแก่ผู้ถือ
5. จ่ายเงินเป็นจำนวนที่แน่นอน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การพิจารณาว่าตราสารใดเป็นตราสารเปลี่ยนมือได้ (negotiable) หรือไม่ จึงต้องพิจารณาว่าตราสารนั้นๆ มีคุณสมบัติครบ 3 ประการ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ และเป็นที่ยอมรับกันโดยประเพณีทางการค้า (mercantile usage) คือ

ก.) ตราสารนั้นสามารถโอนให้แก่กันได้ โดยเพียงการส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบ และไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่มีความรับผิดชอบตามตราสาร ในกรณีที่ตราสารออกให้แก่ “ผู้ถือ” การโอนจะกระทำได้เพียงแต่ส่งมอบ โดยมีเจตนาที่จะให้สิทธิตามตราสารผ่านไปยังผู้รับโอน แต่ถ้าตราสารออกให้แก่บุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจงแล้ว การโอนจะกระทำได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ

ข.) ผู้รับโอนจะได้รับโอนสิทธิโดยสมบูรณ์ และสามารถที่จะฟ้องร้องตามสิทธิในตราสารได้ในนามของตนเอง (Sue in his own name)

ค.) ผู้รับโอนโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน (bona fide transferee for value หรือเรียกว่า a holder in due course) ซึ่งไม่รู้ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิของผู้โอน ย่อมได้รับโอนสิทธิโดยสมบูรณ์¹³

ในทางปฏิบัติของศาล การที่จะตัดสินว่าตราสารใดเปลี่ยนมือได้หรือไม่ ศาลจำเป็นต้องกำหนดลักษณะให้ชัดเจนยิ่งขึ้นซึ่งแนวทางปฏิบัตินี้ก่อให้เกิดเงื่อนไขขึ้นอีก โดยยังมีสิ่งที่ควรจะต้องพิจารณาเพิ่มเติมจากหลัก 3 ประการข้างต้น คือ

ก. ตราสารที่แม้จะถือว่าเปลี่ยนมือได้ แต่ถ้ามีข้อความบนตราสารนั่นเองที่มีผลทำลายหรือปฏิเสธความเปลี่ยนมือได้ของตราสาร ก็จะมีผลให้ตราสารนั้นไม่อาจเปลี่ยนมือได้ เช่น เช็คแม้จะเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ แต่ถ้ามีการระบุข้อความว่า “not negotiable” หรือ “ห้ามเปลี่ยนมือ”

¹³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 19

ลงในเช็คแล้ว เช็คนั้นก็ไม่ถือเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ แต่ก็สามารถโอนได้ (transferable) อย่างสิทธิเรียกร้องทั่วไป ซึ่งในกรณีนี้ลูกหนี้สามารถยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นใช้ยันผู้รับโอนได้

ข. การตกลงโดยคู่สัญญาให้ตราสารใดมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับตราสารที่เปลี่ยนมือได้ทุกประการ ไม่มีผลให้ตราสารนั้นเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ เพราะตามที่กล่าวแล้วว่าตราสารใดจะเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้นั้นต้องเป็นผลมาจากทางปฏิบัติในทางการค้า (mercantile usage) ซึ่งการพิจารณาว่าตราสารใดจะเปลี่ยนมือได้นั้นต้องปรากฏว่าตราสารนั้นก่อตั้งคำมั่นหรือหนี้ที่จะต้องชำระเงินหรือส่งมอบหลักประกันสำหรับเงิน

ค. ตราสารต้องอยู่สภาพที่สามารถส่งมอบกันได้ (deliverable state) เช่น ตราสารที่ระบุให้แก่ ผู้ถือ หรือให้แก่บุคคลโดยเฉพาะเจาะจงหรือผู้ถือ แต่ถ้าตราสารระบุให้แก่บุคคล โดยเฉพาะเจาะจงเท่านั้น ในกรณีนี้ผู้มีชื่อในตราสารหากประสงค์จะโอนตราสารนั้นต่อไปจะต้องสลักหลังตราสารนั้นแล้วจึงส่งมอบโดยจะสลักหลังลอย หรือสลักหลังเฉพาะก็ได้ เมื่อสลักหลังแล้วถือว่าตราสารอยู่ในสภาพที่จะส่งมอบได้¹⁴

1.1.2 ผลทางกฎหมายของตราสารเปลี่ยนมือ

ก) ตั๋วเงินสามารถมีคู่สัญญาได้ไม่จำกัดจำนวน

ตั๋วเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ที่สามารถโอนกันได้ง่าย และถือเป็นสัญญาอย่างหนึ่งที่คู่สัญญาแสดงเจตนาเข้าผูกพันตนด้วยการลงลายมือชื่อ เกิดเป็นสัญญาตั๋วเงินที่มีหนี้ต่อกันระหว่างคู่สัญญา โดยมาตรา 917 วรรคแรก และมาตรา 918 เป็นบทบัญญัติที่ให้ผู้รับโอนคนแรกสามารถโอนตั๋วเงินนั้นต่อไปได้ และผู้รับโอนก็สามารถโอนตั๋วเงินแก่ผู้อื่นต่อไป ส่งผลให้บุคคลที่ลงลายมือชื่อเกิดความรับผิดชอบตามตั๋วเงิน และทำให้ตั๋วเงินมีคู่สัญญาผู้ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายตั๋วเงินมีขึ้นได้โดยไม่จำกัดจำนวน

¹⁴ พนิดา วัธนเวคิน, ผลของการโอนบิลออฟแลตติงในระบบกฎหมายไทย, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529) หน้า 76-77.

ผลของการมีคู่สัญญาที่ต้องรับผิดโดยไม่จำกัดจำนวนเพราะการสลักหลังโอนตัวเงินนี้ ทำให้เกิดหลัก The Accumulation of Secondary of Contracts¹⁵ นั้น โดยทุกครั้งที่มีการสลักหลังโอนตราสารเปลี่ยนมือ ด้วยการโอนแบบสลักหลังและส่งมอบในกรณีตัวเงินระบุชื่อ หรือส่งมอบในกรณีตัวเงินผู้ถือ ทำให้มีคู่สัญญาหรือลูกหนี้ในตัวเงินเพิ่มขึ้นโดยไม่จำกัดจำนวน และหลักการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ หรือ Accommodation Party นี้เป็นหลักยกเว้นหลัก Privity of Contract ในเรื่องนิติกรรมผูกพันเฉพาะคู่สัญญา กล่าวคือ ลูกหนี้ตามตัวเงินต้องร่วมกันรับผิดตามเนื้อความที่ตนได้ลงลายมือชื่อ โดยไม่สามารถยกข้อต่อสู้ระหว่างบุคคล ขึ้นต่อสู้ เพื่อปฏิเสธความรับผิดตามตัวเงิน

หลัก The Accumulation of Secondary of Contracts นี้ จึงเกิดขึ้นในมูลหนี้ตามสัญญาซึ่งมีตราสารก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่สัญญา จากหลักนี้จึงเกิดผลว่า เมื่อมีการสลักหลังโอนตัวเงินกันทุกครั้ง จะเกิดหลัก Secondary of Contracts ขึ้นระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนคนต่อไปทุกคน¹⁶

เช่น เมื่อคำสั่งหลังส่งมอบให้ชาว ชาวสลักหลังและส่งมอบตัวให้ม่วง คำจึงต้องรับผิดต่อชาวและต่อม่วงผู้รับโอน ส่วนชาวต้องรับผิดต่อม่วง ส่วนแดงต้องรับผิดต่อดำตามหลัก Privity of Contract และรับผิดต่อชาวและม่วงตามหลัก Secondary of Contracts จึงเห็นได้ว่าหลัก Secondary of Contracts เป็นหลักที่นำมาใช้ในสัญญาตัวเงิน เพิ่มเติมไปจากหลัก Privity of Contract ซึ่งใช้อยู่ในเรื่องสัญญาทั่วไป

ตามกฎหมายไทยได้บัญญัติหลักนี้ไว้ในมาตรา 914 และมาตรา 967 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การมีคู่สัญญาที่ต้องรับผิดเพิ่มมากขึ้นโดยไม่จำกัดจำนวนอันเกิดจากการสลักหลังตัวเงิน ทำให้ผู้ทรงได้ประโยชน์ คือสามารถเรียกร้องไม่เฉพาะแต่ผู้ออกตัวเงินเท่านั้น แต่ยังสามารถเรียกร้องต่อผู้สลักหลังตัวเงินคนอื่น ๆ ได้อีก โดยอาจเรียกให้บุคคลเหล่านี้รับผิดชอบร่วมกันในฐานะลูกหนี้ร่วม หรือรับผิดเรียงตัวกันไปก็ได้ โดยไม่ต้องเรียงตามลำดับที่คนเหล่านั้นเข้ามาผูกพัน ซึ่งบุคคลที่ต้องรับผิดนี้ ไม่จำเป็นต้องมีความผูกพันกันตามสัญญามาก่อน โดยผู้สลักหลังแต่ละคน จะอ้างหลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา (Privity of Contract) มาเป็นข้อ

¹⁵ Leon, Hector S., The Law on Negotiable Instrument with Document of Title (Quezon City : Rex Printing Company, Inc., 1980) p.3

¹⁶ ไพฑูรย์ คงสมบุญรณ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 35.

ปฏิเสธความรับผิดไม่ได้ และหากบุคคลเหล่านั้นได้ใช้เงินให้กับผู้ทรงไป บุคคลผู้นั้นย่อมอยู่ในฐานะเจ้าหนี้คนใหม่ จึงมีสิทธิมาไล่เบี้ยกับคู่สัญญาคนก่อนๆ ให้ต้องรับผิดใช้เงินแก่ตนได้

แต่ทั้งนี้หลัก Secondary of Contracts อาจสิ้นผลบังคับไปได้ หากผู้ทรงตัวเงินละเลย ไม่ดำเนินการให้ต้องตามวิธีใด ๆ อันจะพึงต้องทำเช่น ไม่ยื่นตัวเงินให้ใช้เงินในเวลาที่ถูกหมายกำหนด ไม่ทำคำคัดค้านเมื่อตัวเงินขาดความเชื่อถือ ซึ่งส่งผลให้ผู้ทรงต้องไปบังคับกับคู่กรณีที่มีความผูกพันกันอยู่ตามมูลหนี้เดิม ซึ่งอยู่ภายใต้หลัก Privity of Contract

ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 1005 บัญญัติว่า “ถ้าตัวเงินได้ทำขึ้นหรือได้ออน หรือสลักหลังไปแล้วในมูลหนี้หนึ่งอันใด และสิทธิตามตัวเงินนั้นมาสูญสิ้นไป เพราะอายุความก็ดีหรือเพราะละเว้นไม่ดำเนินการให้ตามตามวิธีใด ๆ อันจะพึงต้องทำก็ดี ท่านว่าหนี้เดิมนั้นก็ยังคงมีอยู่ตามหลักกฎหมายอันแพร่หลายทั่วไป เท่าที่ลูกหนี้มิได้ต้องเสียหายแต่การนั้น เว้นแต่จะได้ตกลงกันได้เป็นอย่างอื่น”

ข) ข้อต่อสู้ที่ไม่อาจยกความสัมพันธส่วนตัวขึ้นต่อสู้ผู้ทรงตัวเงิน

หลักความสัมพันธเฉพาะตัวของคู่สัญญา (Privity of Contract) มีหลักอยู่ว่า เมื่อสัญญาเกิดเป็นสัญญาทางกฎหมายแล้ว สัญญานั้นย่อมก่อให้เกิดความผูกพันกันเป็นส่วนตัวระหว่างบุคคลผู้เป็นคู่สัญญาเท่านั้น บุคคลภายนอกไม่อาจอ้างว่า มีสิทธิหรือถูกบังคับให้ปฏิบัติหน้าที่ตามสัญญาได้ หลักนี้ตามกฎหมายโรมันเรียกว่า หลักซึ่งจำกัดให้สัญญามีผลผูกพันเฉพาะต่อคู่สัญญาเท่านั้น (alteristipulari nemo potest) ส่วนกฎหมายคอมมอนลอว์เรียกว่า หลักความสัมพันธเฉพาะตัวของคู่สัญญา (Privity of Contract)¹⁷

ข้อต่อสู้ระหว่างบุคคล (Personal Defense) ที่เกิดจากความสัมพันธเฉพาะตัวของคู่สัญญาหรือหลัก Privity of contract นั้น หมายถึง ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องเฉพาะตัวผู้เป็นคู่สัญญาในตัวเงิน เป็นส่วนตัวของคู่สัญญาแต่ละรายๆไป อันมีผลทำให้คู่สัญญารายนั้น ยกขึ้นเป็นข้ออ้าง เพื่อตนเองจะได้หลุดพ้น หรือทำให้รับผิดน้อยลงไปกว่าความรับผิดตามเนื้อความในตัวเงินนั้นได้¹⁸ แต่ต้องไม่ใช่สิ่งที่คู่สัญญาได้จากตัวเงิน หรือไม่ใช่สิ่งที่ป็นธรรมดาสืบจากสภาพของตัวเงิน

¹⁷ เรื่องเดียวกัน , หน้า 35.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน , หน้า 196.

นั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ชำระหนี้ด้วยตัวเงินเพราะถูกหลอกหลวง ช่มชู้ ไม่มีหนี้ต่อกัน หรือมีมูลหนี้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁹

กล่าวคือ ลูกหนี้ในตัวเองเงินไม่สามารถยกข้อต่อสู้ทั้งหลายที่ตนมีต่อผู้โอน ขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนตราสารที่สุจริต เพราะผู้รับโอนที่สุจริต เป็นเจ้าของสิทธิด้วยตนเอง คือได้รับตราสารเปลี่ยนมือที่ระบุดังสิทธิของผู้ทรงสิทธิตามตราสาร ซึ่งรวมอยู่ในตราสารนั้น²⁰

เนื่องจากตัวเงินสามารถมีคู่สัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องได้หลายฝ่ายโดยไม่จำกัดจำนวน เพราะตัวเงินเป็นเครื่องมือเครดิตที่ก่อให้เกิดความสะดวก และปลอดภัยในการชำระหนี้ ผู้ที่รับตัวเงินไว้ก็อาจจะนำตัวเงินนั้นไปโอนชำระหนี้กันต่อไป

วัตถุประสงค์ของกฎหมายตัวเงินซึ่งเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้รับโอนที่สุจริต ว่าจะมีสิทธิตามตัวเงินนั้นอย่างสมบูรณ์ โดยไม่จำเป็นต้องสอบสวนถึงความสมบูรณ์ในสิทธิของผู้ที่โอนตัวให้ตน แม้ผู้โอนตัวจะมีสิทธิบกพร่องในตัวเงินฉบับนั้นเช่นผู้โอนได้รับตราสารมาโดยไม่มีมูลหนี้ต่อกัน หรือมีมูลหนี้ที่ขัดต่อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือได้รับโอนตราสารโดยเหตุที่มีข้อบกพร่องในการแสดงเจตนาเช่นถูกช่มชู้ สำคัญผิด หลอกหลวง ซึ่งเหตุดังกล่าวถือเป็นข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้ผู้ออกตราสารหรือผู้โอนตราสารให้ผู้โอน (เจ้าหนี้เดิม) สามารถยกเป็นข้อต่อสู้ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือผู้โอน เพื่อไม่ต้องรับผิด หรือรับผิดน้อยกว่าที่ปรากฏในตราสารได้

แต่ลูกหนี้ไม่มีสิทธิยกข้อต่อสู้เหล่านั้นขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนซึ่งมีฐานะเป็นเจ้าหนี้คนปัจจุบันเพื่อไม่ต้องรับผิด โดยมีเงื่อนไขว่า เจ้าหนี้คนปัจจุบัน ต้องได้รับโอนตราสารมาโดยสุจริตคือไม่รู้ถึงเหตุที่ทำให้ไม่ต้องรับผิด และต้องปราศจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และหากเป็นตราสารชนิดระบุชื่อต้องได้รับโอนมาโดยการสลักหลังไม่ขาดสาย ไม่ว่าจะเพราะเหตุใดก็ตาม เจ้าหนี้เดิมจะเรียกตัวกลับไปได้ต่อเมื่อผู้รับโอน ได้รับตัวมาโดยสุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น

¹⁹ เสาวนีย์ อัสวโรจน์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 5. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548) , หน้า 125.

²⁰ เสาวนีย์ อัสวโรจน์ , การโอนสิทธิตามตัวเงิน : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และพัฒนาการของกฎหมาย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2544) , หน้า 103.

ดังนั้นในกฎหมายตัวเงินซึ่งมุ่งคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริต จึงได้มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 916 บัญญัติว่า “ บุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเงิน หากจะต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคล ระหว่างตนกับผู้สั่งจ่าย หรือผู้ทรงคนก่อนๆ นั้นได้ไม่ เว้นแต่การโอนจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล” ที่เป็นเช่นนี้ เพราะผู้ทรงที่ได้รับโอนตัวเป็นคนสุดท้าย ไม่อาจรู้ได้ว่า คู่สัญญาก่อนตนมีความผูกพันกันอย่างไร ดังนั้นจึงห้ามยกข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันระหว่างบุคคลมาเป็นข้อต่อสู้ผู้ทรงที่สุจริต ซึ่งอาจทำให้ไม่มีผู้ใดกล้าเข้ามารับโอนตัวเงิน

เช่น ก.ออกตัวแลกเงินให้ ข. ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่าง ก. และ ข. เป็นไปตามหลักสัญญาทั่วไปคือ หลัก Privity of Contract แม้ว่า ก. อาจถูก ข. ช่มชู้หรือหลอกลวงให้ออกตัวแลกเงินก็เป็นข้อต่อสู้เฉพาะตัวของ ก. กับ ข. เท่านั้น เมื่อ ข. สลักหลังและส่งมอบตัวแลกเงินให้ ค. ต่อไป และ ค. ก็สลักหลังและส่งมอบให้ ง. ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่าง ก. ต่อ ค. และ ง. เป็นความสัมพันธ์ตามหลัก Secondary of Contract ซึ่งทำให้ ก. ไม่อาจอ้างข้อต่อสู้ระหว่างบุคคลของ ก. กับ ข. ขึ้นต่อสู้ ง. ผู้รับโอนโดยสุจริตได้

โดยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลตามมาตรา 916 นี้ ใช้บังคับเฉพาะกรณีข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างผู้ถูกฟ้องกับผู้สั่งจ่าย และระหว่างผู้ถูกฟ้องกับผู้ทรงก่อนหน้าโจทก์เท่านั้น ถ้าเป็นข้อต่อสู้ระหว่างผู้โอนกับผู้ทรงโดยตรง ย่อมไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 916 เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 2932/2519 โจทก์ขายเหล็กไหลแก่ ป. เมื่อสิ่งที่ซื้อขายไม่ใช่เหล็กไหล สัญญาซื้อขายก็ไม่มี โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกเงินตามเช็คที่โจทก์รับไว้จาก ป. ข้อนี้เป็นข้อต่อสู้ต่อตัวโจทก์เอง จำเลยซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายเช็คไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ แม้จำเลยจะมีได้ต่อสู้ว่า โจทก์รับเช็คไว้โดยไม่สุจริตคบคิดกันเพื่อฉ้อฉลจำเลยก็ตาม

จากคำพิพากษาข้างต้นนั้น ไม่ใช่กรณีการยกข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลตาม ม.916 แต่เป็นเรื่องของการใช้สิทธิบังคับการจ่ายเงินตามตัวของผู้ทรง ที่ต้องมีอำนาจแห่งมูลหนี้ตามหลักทั่วไปในมาตรา 194 ดังนั้นเมื่อเป็นการออกเช็คโดยไม่มีมูลหนี้ จึงทำให้สิทธิของโจทก์ผู้ทรงไม่สมบูรณ์ อันเป็นการยกข้อต่อสู้ระหว่างผู้โอนกับผู้ทรงโดยตรงจึงสามารถยกข้อต่อสู้ขึ้นต่อสู้ผู้ทรงได้ ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 916

ค) มีความรับผิดชอบเด็ดขาดของผู้ลงลายมือชื่อ

ความรับผิดชอบนี้เป็นผลจากการแสดงเจตนาด้วยใจสมัคร เข้าลงลายมือชื่อโดยปราศจากความสำคัญผิดในสภาพเอกสาร คือ ทราบและเข้าใจว่าเอกสารนั้นเป็นตัวเงิน อันเป็นผลให้บุคคลผู้ลงลายมือชื่อต้องรับผิดชอบเพื่อความ และตามฐานะที่ตนเข้าผูกพัน ซึ่งเป็นผลมาจากทฤษฎีความรับผิดชอบของคู่สัญญาในตัวเงินซึ่งตั้งอยู่บนมูลฐานของการลงลายมือชื่อในตัวเงิน (Liability based on Signature) อันเป็นความรับผิดชอบและเคร่งครัด บุคคลที่ได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินโดยการแสดงเจตนาให้ปรากฏ เป็นตัวหนังสือที่ใช้เป็นชื่อของตน จะนำพยานเข้าสืบว่าตนไม่ได้ลงลายมือชื่อไม่ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่ลงลายมือชื่อในตัวเงิน มีความรับผิดชอบเด็ดขาดและเคร่งครัด

โดยฐานะที่ต้องมีความรับผิดชอบนั้นแต่ละคนก็มีความรับผิดชอบไม่เท่ากันและไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับว่าแสดงเจตนาเข้าลงลายมือชื่อในฐานะใดเช่น ฐานะผู้รับรอง ผู้ออกตัว ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้รับอาวัล ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ในเรื่องความรับผิดชอบเด็ดขาดของผู้ลงลายมือชื่อนี้จะได้กล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อเรื่อง ทฤษฎีความรับผิดชอบเด็ดขาดของคู่สัญญา ซึ่งตั้งอยู่บนมูลฐานของการลงลายมือชื่อในตัวเงิน

ง) กำหนดให้ลูกหนี้ทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ทรง

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 967 บัญญัติถึงความรับผิดชอบของคู่สัญญาในตัวเงินนี้ว่า

“ในเรื่องตัวเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง

ผู้ทรงย่อมมีสิทธิว่ากล่าวความ แก่บรรดาบุคคลเหล่านั้น เรียงตัวหรือรวมตัวกันได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาต้องผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน

การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน”

หมายถึงบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน โดยเข้ามาลงลายมือชื่อในตัวเงินตาม มาตรา 900 แม้ว่าจะได้เข้ามาลงลายมือชื่อตามฐานะที่แตกต่างกันไป อันได้แก่ผู้รับรอง ผู้ออกตัว ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้รับอาวัล ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ก็ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง แม้ไม่ได้เป็นคู่สัญญาโดยตรงกับผู้ทรง และผู้ทรงมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้ เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้โดยมีพักต้องดำเนินการตามลำดับที่คนเหล่านั้นเข้ามาผูกพัน

ตาม The Bills of Exchange Act 1882 มาตรา 28 ได้วางหลัก Accommodation bill or party ดังนี้คือ

(1) An accommodation party to a bill is a person who has signed a bill as drawer, acceptor, indorser without receiving value therefore and for the purpose of lending his name to some other persons

(2) An accommodation party is liable on the bill to a holder for value ; and it is immaterial whether, when such holder took the bill, he knew such party to be an accommodation party or not.

ซึ่งวางหลักว่า บุคคลที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อผู้ทรงตัวนั้น ต้องเป็นผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินในฐานะผู้ส่งจ่ายผู้รับรอง ผู้สลักหลัง โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนและมีความประสงค์ให้ต้องรับผิดชอบตามตัวนั้น ไม่ว่าผู้ทรงตัวนั้นจะรู้หรือไม่ว่าใครเป็นผู้ลงชื่อในตัว ซึ่งมีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับ มาตรา 914 และ 967 ของไทย

1.2 ตัวเงินเป็นตราสารที่ต้องทำตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด

ตัวเงิน เป็นหนังสือตราสาร ซึ่งต้องมีรายการตามที่กฎหมายกำหนด คือตาม มาตรา 909,983,988 ซึ่งได้บัญญัติคำนิยามของตัวเงินทั้งสามชนิดว่า “....คือหนังสือตราสาร” หากรายการใดขาดตกบกพร่อง และมาตรา 910,948,989 บัญญัติทางแก้ไขก็ย่อมสมบูรณ์เป็นตัวเงิน ดังนั้นความเป็นหนังสือตราสาร จึงทำให้รายการหรือเนื้อความในตัวเงิน คู่สัญญาไม่สามารถตกลงกันเอง แต่กฎหมายได้กำหนดรูปแบบ เนื้อความที่ต้องเขียนไว้ หากเป็นข้อความที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ แล้วเขียนลงไปก็ไม่มีผลบังคับตามกฎหมายตัวเงินตามมาตรา 899 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ตัวเงินนั้นไม่เสียไป หากได้มีรายการครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว ส่งผลให้เป็นตัวเงินที่สมบูรณ์และเนื้อความนั้นย่อมผูกพันคู่สัญญาที่ได้ลงลายมือชื่อให้ต้องรับผิดชอบเนื้อความโดยพิจารณาความรับผิด ในขณะที่ได้ลงลายมือชื่อเท่านั้น

การที่ตัวเงินต้องทำเป็นหนังสือตราสารนั้น ไม่ใช่แบบของนิติกรรมตามมาตรา 152 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งจะมีผลทำให้การไม่ทำตามแบบตกเป็นโมฆะ แต่การที่ไม่ทำเป็นหนังสือตราสาร ซึ่งเป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติ มีผลทำให้ตราสารไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน ดังจะเห็นได้จาก ม. 910 วรรคแรก และม. 989 วรรคแรก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บทบัญญัติของกฎหมายที่ให้ตัวเงินต้องทำเป็นหนังสือตราสารนั้น ไม่ใช่บทบัญญัติที่กำหนดแบบของนิติกรรม

เมื่อกฎหมายกำหนดให้ ต้องทำเป็นหนังสือตราสาร จึงตกอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 9 วรรคแรกว่า “ เมื่อกิจการอันใดที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือ บุคคลผู้ทำเป็นหนังสือ จึงไม่จำเป็นต้องเขียนเอง แต่หนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น” ดังนั้น การเขียนข้อความรายการต่างๆ ในตัวเงินผู้ส่งจ่าย หรือผู้ออกตัวเงิน จึงไม่จำเป็นต้องเขียนเอง อาจมอบหมายหรือยินยอมให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นผู้เขียนข้อความนั้นแทนได้ หรืออาจมอบหมายให้ผู้ทรงเป็นผู้เขียนข้อความก็ได้ ข้อสำคัญมีเพียงว่า ในตราสารที่เป็นตัวเงิน จะต้องมีการลงลายมือชื่อของผู้ที่ประสงค์จะเข้ามาผูกพันในตัวเงิน หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า จะต้องลงลายมือชื่อของผู้ออกตัว

สรุปว่าข้อความในตราสารที่จะมีผลเป็นตัวเงิน จึงต้องมีรายการครบถ้วนตามที่กฎหมายบังคับ ตราสารที่มีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่กฎหมายกำหนดย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน ตาม ม.910 วรรคแรก ,มาตรา 984 , มาตรา 989 เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า แม้ตราสารนั้นจะมีรายการขาดตกบกพร่องไปเมื่อตอนแรกที่ออกตราสารนั้น ตราสารนั้นก็สามารใช้บังคับเป็นตัวเงินได้ (มาตรา 910 มาตรา 984 และมาตรา 989)

1.3 ตัวเงินเป็นบทบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองผู้ที่ได้รับตัวเงินด้วยความสุจริต ก่อให้เกิดหลักผู้รับโอนที่สุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน

เมื่อกฎหมายลักษณะตัวเงินได้กำหนดหลักเกณฑ์การโอนเปลี่ยนมือแห่งตัวเงินไว้ด้วยวิธีง่ายๆ กล่าวคือ เมื่อผู้ทรงตัวเงิน (เจ้าหนี้) ต้องการโอนสิทธิตามตัวเงินให้กับผู้รับโอน ผู้ทรงก็เพียงแต่สลักหลังตัวเงินฉบับนั้น และส่งมอบหรืออาจโอนโดยวิธีเพียงส่งมอบตัวเงินในกรณีเป็นตัวเงินชนิดออกให้แก่ผู้ถือ เมื่อตัวเงินอยู่ในความครอบครองของผู้รับโอนแล้ว สิทธิในตัวเงินก็จะโอนไปยังผู้รับโอน การโอนสิทธิตามตัวเงินนั้น เรียกว่า “การสลักหลัง” (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 917 วรรคแรก, มาตรา 918, มาตรา 919 และมาตรา 920 วรรคแรก)

“การสลักหลังตั๋วเงิน คือ การที่ผู้สลักหลังตั๋วเงิน จดแจ้งข้อความว่าสลักหลังโอนตั๋วให้ใครลงไปในตัวแลกเงินหรือในใบประจำต่อ และลงลายมือชื่อผู้สลักหลังโดยจะเขียนสลักหลังด้านหน้าหรือด้านหลังของตั๋วเงินหรือใบประจำต่อก็ได้ (มาตรา 919 วรรคแรก) หรือแม้จะไม่เขียนข้อความว่าสลักหลังโอนตั๋วให้ใคร ก็มี การสลักหลังได้โดยผู้สลักหลังเพียงลงลายมือชื่อของผู้สลักหลังลงบนด้านหลังตั๋วเงินหรือด้านหลังใบประจำต่อ (ใบประจำต่อเมื่อมาผนึกเข้ากับตั๋วเงินแล้ว ใบประจำต่อส่วนที่เป็นด้านเดียวกับด้านหน้าของตั๋วเงินก็ย่อมเป็นด้านหน้าของตั๋วเงินไปด้วย ด้านหลังของใบประจำต่อก็เท่ากับเป็นด้านหลังของตั๋วเงิน (มาตรา 919 วรรคหลัง) โดยการกระทำดังกล่าวนั้น ผู้สลักหลังมีความมุ่งหมายที่จะโอนไป ซึ่งบรรดาสิทธิอันเกิดแต่ตัวแลกเงินนั้นให้แก่ผู้รับสลักหลัง(มาตรา 920)²¹

จากความหมายของการสลักตั๋วเงิน จะต้องประกอบไปด้วยมีการลงลายมือชื่อของผู้สลักหลังและต้องมีเจตนาของผู้สลักหลังที่จะโอนสิทธิเรียกร้องตามตั๋วเงินให้แก่ผู้รับสลักหลัง จึงจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบตามตั๋วเงินของผู้สลักหลังที่ได้ลงลายมือชื่อไว้ ทั้งนี้ก็เป็นไปตามเจตนาและความประสงค์ของผู้สลักหลังคนนั้นนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม หากมีแต่เพียงการลงลายมือชื่อไว้ แต่ไม่มีเจตนาที่จะโอนสิทธิเรียกร้องตามตั๋วเงินให้ไป ก็ไม่ถือว่าเป็นการสลักหลังตามกฎหมาย²²

จากวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายตั๋วเงินที่ผู้สลักหลัง ต้องมีเจตนา มีความมุ่งหมายที่จะโอนไป ซึ่งบรรดาสิทธิอันเกิดแต่ตัวแลกเงินนั้นให้แก่ผู้รับสลักหลัง(มาตรา 920) หากผู้รับสลักหลังสุจริต²³ คือไม่รู้ถึงเหตุที่ทำให้ไม่ต้องรับผิดชอบ และต้องปราศจากความประมาท

²¹ สุพันธ์ เลขบวรวงษ์. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตั๋วเงิน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 5.

²² เรื่องเดียวกัน , หน้า 75

²³ คำว่า “สุจริต” นี้ เป็นคำแปลมาจากศัพท์ละตินว่า “ bona fide” ในภาษาอังกฤษ เรียกว่า “ good faith” ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีการใช้คำว่า “สุจริต” อยู่หลายมาตราด้วยกัน เมื่อพิเคราะห์แล้วจะเห็นได้ว่าคำว่า “สุจริต” ถูกใช้ในความหมายที่แตกต่างกันเป็น 2 ประการคือ 1) หลักสุจริตทั่วไป ปรากฏอยู่ในมาตรา 5 และมาตรา 6 และ 2) หลักสุจริตเฉพาะเรื่อง ดังเช่นปรากฏในมาตรา 412, 413, 910, 997, 998, 1000, 1009, 1299, 1300, 1303, 1310, 1311, 1312 ฯลฯ เป็นต้น ในมาตราเหล่านี้คำว่า “สุจริต” หรือ “ไม่สุจริต” นั้น ขึ้นอยู่กับความรู้หรือไม่รู้ข้อเท็จจริงของคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง เรื่องตั๋วเงินถือเป็นสัญญาเฉพาะเรื่อง คำว่า

เดินเล่ออย่างร้ายแรง และหากเป็นตราสารชนิดระบุชื่อต้องได้รับโอนมาโดยการสลักหลังไม่ขาดสาย ผู้รับสลักหลังนั้นก็ได้รับความคุ้มครองตามข้อยกเว้นที่ว่า “ ผู้รับโอนที่สุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ทั้งนี้เพื่อไม่ให้คู่สัญญาในตัวเงิน (ผู้รับโอน) จะต้องเสียเวลาสอบสวนถึงความสมบูรณ์ในสิทธิของผู้โอน ในเรื่องตัวเงินจึงจำเป็นต้องให้ผู้รับโอนโดยสุจริตได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษให้เป็นที่ยอมรับ เชื่อได้ว่าถ้าตนทำการโดยสุจริตแล้วจะไม่ได้ได้รับความเสียหาย แม้ผู้โอนจะไม่มีสิทธิอันสมบูรณ์ในตัวเงินนั้น มิฉะนั้นแล้วการที่จะให้ตัวเงินหมุนเวียนได้ย่อมจะไม่ได้ผล

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่ผู้รับโอนที่สุจริตอยู่ในมาตรา 312, 313, 905 วรรค 2 และ 3 ดังนี้

มาตรา 905 บัญญัติว่า

“ถ้าบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งได้ปราศจากตัวเงินไปจากความครอบครอง ท่านว่าผู้ทรงซึ่งแสดงให้ปรากฏภูมิลิขของตนในตัวตามวิธีการดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น หากจำเป็นต้องสละตัวเงินไม่ เว้นแต่จะได้มาด้วยความทุจริต หรือได้มาด้วยความประมาทเดินเล่ออย่างร้ายแรง
อนึ่งข้อความในวรรคก่อนนี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงผู้ทรงตัวเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือด้วย”

ดังนั้นผู้ทรงต้องได้รับโอนตราสารมาโดยสุจริต คือไม่รู้ถึงเหตุที่ทำให้ไม่ต้องรับผิดชอบ และต้องปราศจากความประมาทเดินเล่ออย่างร้ายแรง และหากเป็นตราสารชนิดระบุชื่อต้องได้รับโอนมาโดยการสลักหลังไม่ขาดสาย

ที่ว่าลูกหนี้ไม่อาจยกข้อต่อสู้ที่มีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนได้นั้นก็เฉพาะกรณี que ผู้รับโอนสุจริต กล่าวคือ ไม่รู้ถึงข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้มีต่อเจ้าหนี้เดิมเท่านั้น ถ้าผู้รับโอนรู้ถึงข้อต่อสู้นั้น

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุจริตจึงถือตามความหมายในประการที่สอง ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกาที่ 540/2490 ซึ่งวินิจฉัยว่า คำว่า “สุจริต” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น หมายความว่ามิได้รู้เท่าถึงการหนี้ที่ไม่มีสิทธิหรือความบกพร่องแห่งสิทธิ

ดังนี้ ลูกหนี้ที่นั้นยอมยกข้อต่อสู้ขึ้นยันกับผู้รับโอนได้ นอกจากนั้นข้อต่อสู้ที่เกิดขึ้นระหว่างลูกหนี้กับผู้รับโอนนั้น ลูกหนี้ก็ยอมยกข้อต่อสู้ขึ้นได้เสมอ หากต้องห้ามตามมาตรา 312 แต่อย่างไรก็ตาม²⁴

ตัวอย่างเช่น ก. ออกเช็คสั่งจ่ายเงินจำนวน 10,000 บาท ให้แก่ ข. ข. โอนเช็คให้ ค. ค. รับโอนไว้โดยสุจริต แม้ ก. จะมีข้อต่อสู้ในทางหักกลบลบหนี้หรือไม่มีหนี้ต้องชำระอยู่กับ ข. อย่างไรก็ดี ก. ก็ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ค. ไม่ได้ จะยกข้อต่อสู้ขึ้นยัน ค. ผู้รับโอนโดยสุจริตได้ก็เฉพาะแต่ข้อต่อสู้ที่ปรากฏอยู่ในตัวตราสารหรือเกิดจากลักษณะของตราสารนั่นเอง เช่น เช็คนั้นมีข้อความไม่สมบูรณ์หรือเป็นเช็คที่มีการแก้ไขข้อความที่เป็นสาระสำคัญ เป็นต้น

หมายความว่า ถ้าบุคคลใดได้รับตัวเงินไว้โดยอยู่ในฐานะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ใครจะมาเรียกตัวเงินคืนกลับไปได้ แม้ผู้ที่มาเรียกตัวเงินคืนนั้นจะเป็นเจ้าของตัวเงินมาก่อน แต่ตัวเงินหลุดมือไปไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม จะเรียกตัวเงินกลับคืนได้ก็ต่อเมื่อผู้รับโอนได้รับตัวเงินนั้นมาด้วยความทุจริต หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เท่านั้น

นอกจากจะมีปรากฏในมาตรา 905 วรรคสอง แล้ว คำว่าทุจริตยังมีปรากฏในมาตรา 414 วรรคสอง, มาตรา 415 วรรคสองและมาตรา 879 อีกด้วย ในหนังสือคำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 - 14 (หลักทั่วไป) ได้อธิบายคำว่า “ทุจริต” (Bad Faith) ในทางแพ่งไว้ว่า มีลักษณะตรงกันข้ามกับ “สุจริต” (good faith) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการกระทำการฉ้อฉล หลอกหลวง หรือมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด (ไขว้เขว) หรือหลอกหลวงผู้อื่น การละเลยไม่เอาใจใส่หรือการบิดพลิ้วโดยไม่ปฏิบัติหน้าที่หรือชำระหนี้ตามสัญญา²⁵

นอกจากนี้บทบัญญัติมาตรา 905 วรรคสองจะต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติของมาตรา 1008 ด้วย กล่าวคือ ลายมือชื่อของผู้สลักหลังทุกลายมือชื่อที่เหล่าผู้สลักหลังได้ให้อำนาจไว้แก่ผู้ที่ลงลายมือชื่อนั้น เพราะถ้าหากลายมือหนึ่งลายมือชื่อใดของผู้สลักหลังคนใดคนหนึ่งเป็นลายมือชื่อปลอม หรือเป็นลายมือชื่อที่ลงไว้โดยปราศจากอำนาจแล้ว ผลที่เกิดขึ้นตามบทบัญญัติมาตรา 1008 ก็คือ ผู้ใดจะอ้างอิงอาศัยลายมือชื่อปลอมหรือลายมือชื่อที่ลงไว้โดย

²⁴ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป (สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา : กรุงเทพมหานครพริ้นติ้งกรุ๊ป, 2532), หน้า 371 - 372.

²⁵ ประสิทธิ์ ไชววิไลกุล, กฎหมายแพ่งหลักทั่วไป : คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 - 14 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 62 - 63.

ปราศจากอำนาจเพื่อยึดหน่วงตัวเงินฉบับนั้นไว้ หรือเพื่อบังคับคู่สัญญาที่ได้ลงลายมือชื่อไว้ก่อน
ลายมือชื่อปลอม ให้ใช้เงินตามตัวเงินฉบับนั้นไม่ได้

พระราชบัญญัติตัวแลกเงินประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 38 ได้บัญญัติถึง
สิทธิของผู้ทรงที่สุจริตไว้ดังนี้

Section 38: The right and powers of the holder of a bill as follows

(1) He may sue on the bill in his own name.

(2) Where he is a holder in due course, he holds the bill free from only defect of
title of prior parties, as well as free from personal defenses available to prior parties
among themselves, and may enforce payment against all parties liable on the bill.

(3) Where his title is defective (a) if he negotiates the bill to a holder in due
course that holder obtains a good and complete title to the bill and (b) if he obtain
payment of the bill the person who pays him in due course get a valid discharge for the
bill

หมายความว่า

สิทธิและอำนาจของผู้ทรงตัวเงินมีดังต่อไปนี้

(1) ฟ้องคดีตามตัวเงินในนามของตนเอง

(2) เมื่อเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายยอมทรงสิทธิในตัวโดยปลอดจากข้อบกพร่องใดๆ
ในสิทธิของคู่สัญญาคนก่อนๆ ทั้งปลอดจากข้อต่อสู้ใดๆ ที่คู่สัญญาเหล่านั้นมีต่อตนเอง กับมีสิทธิที่
จะบังคับใช้เงินเอาจากผู้รับผิดชอบตามตัวทุกคน

(3) เมื่อมีข้อบกพร่องในสิทธิของตนเอง หากโอนตัวให้แก่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้
ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายยอมได้ไปซึ่งสิทธิอันครบถ้วนบริบูรณ์ แม้ผู้ที่โอนตัวให้กับผู้ทรงจะมี
ข้อบกพร่อง แต่หากปรากฏว่าผู้ทรงได้รับโอนตัวมาโดยสุจริตยอมได้รับโอนไปซึ่งเมื่อได้รับใช้เงิน
จากผู้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมายคนใด ผู้ใช้เงินคนนั้นยอมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น

The Uniform Commercial Code มาตรา 3-202 เรื่อง negotiation subject to
rescission ของสหรัฐอเมริกาบัญญัติไว้ดังนี้

Section 3-202: Negotiation subject to rescission

(a) Negotiation is effective even if obtained (i) from an infant, a corporation exceeding its powers, or a person without capacity, (ii) by fraud, duress, or mistake, or (iii) in breach of duty or as part of an illegal transaction.

(b) To the extent permitted by other law, negotiation may be rescinded or may be subject to the remedies, but those remedies may not be asserted against a subsequent holder in due course or a person paying the instrument in good faith and without knowledge of facts that are a basis for rescission or other remedy.

หมายความว่า การโอนตราสารเปลี่ยนมือคงมีผลสมบูรณ์ แม้ว่าจะได้รับโอนมาจากผู้เยาว์, หรือบริษัทที่โอนตัวเงินเกินขอบวัตถุประสงค์ของบริษัท, หรือบุคคลที่ไร้ความสามารถ, หรือได้รับโอนมาโดยการหลอกลวง การข่มขู่ สำคัญผิด, หรือได้รับโอนมาโดยการผิดสัญญาหรือข้อสัญญาหลักไม่ชอบด้วยกฎหมาย, หรือแม้มีการผิดสัญญาของคู่สัญญาใดคู่สัญญาหนึ่งในตัวเงินหรือเป็นส่วนหนึ่งของนิติกรรมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ไม่ทำให้การโอนตราสารบกพร่อง และผู้รับโอนตราสารโดยชอบยอมได้สิทธิดีกว่าผู้โอน เพื่อที่จะทำให้เป็นไปตามกฎหมาย การโอนอาจถูกยกเลิกหรือเพิกถอน แต่การยกเลิกหรือเพิกถอนไม่อาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ต่อผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือผู้จ่ายเงินตามตราสารโดยสุจริตและไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงในการถูกยกเลิกเพิกถอนโดยบัพัญญัติของกฎหมาย

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ผู้ที่จะได้รับความคุ้มครองตามหลักผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอนนั้น ต้องมีความสมบูรณ์แห่งสิทธิในการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ

1. บุคคลนั้นต้องมีตัวเงินไว้ในความครอบครอง
2. การครอบครองนั้นจะต้องครอบครองในฐานะใดฐานะหนึ่ง กล่าวคือ เป็นผู้รับเงิน (The payee) ผู้รับสลักหลัง (The endorsee) หรือเป็นผู้ถือ (The bearer)
3. บุคคลนั้นได้รับโอนตัวโดยสุจริต คือ รับโอนมาโดยไม่เป็นการทุจริต ไม่เป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ไม่เป็นการรับโอนมาโดยคบคิดกันฉ้อฉลและสามารถแสดงให้เห็นได้ว่าตัวนั้นมีการสลักหลังโอนโดยไม่ขาดสาย

1.4 ตัวเงินจะระงับเมื่อมีการใช้เงินตามตัว

มาตรา 321 วรรคสาม บัญญัติว่า “ถ้าชำระหนี้ด้วยออกด้วยโอนหรือด้วยสลักหลังตัวเงินหรือประทวนสินค้า ท่านว่าหนี้นั้นจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตัวเงินหรือประทวนสินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว”

มาตรา 1005 บัญญัติว่า “ถ้าตัวเงินได้ทำขึ้นหรือได้โอน หรือสลักหลังไปแล้วในมูลหนี้อันหนึ่งอันใด และสิทธิตามตัวเงินนั้นมาสูญสิ้นไป เพราะอายุความก็ดีหรือเพราะละเว้นไม่ดำเนินการให้ต้องตามวิธีใด ๆ อันจะพึงต้องทำก็ดี ท่านว่าหนี้เดิมนั้นก็ยังคงมีอยู่ตามหลักกฎหมายอันแพร่หลายทั่วไป เท่าที่ลูกหนี้มิได้ต้องเสียหายแต่การนั้น เว้นแต่จะได้ตกลงกันได้เป็นอย่างอื่น”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1298/2503

ลูกหนี้กู้เงินใจทกไปโดยทำหลักฐานเป็นหนังสือให้ไว้ หลังจากนั้นออกเช็คเพื่อชำระหนี้ให้ใจทกแล้วขอรับหลักฐานการกู้เงินคืนไป เช่นนี้มิใช่เป็นกรณีที่คู่สัญญาได้ทำสัญญาเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้แต่ประการใด ภาระหนี้ที่มีต่อกันอยู่ขณะนั้นมิได้มีสิ่งใดเปลี่ยนแปลงไป ฉะนั้น จึงมิใช่เป็นการแปลงหนี้ใหม่ เมื่อปรากฏว่าลูกหนี้ตายเช็คของลูกหนี้ยังขึ้นเงินไม่ได้ หนี้เงินกู้จึงยังหาระงับไปไม่

กล่าวคือ เมื่อการออกตัวเงินเพื่อชำระหนี้ในมูลหนี้เดิม ดังนั้น หากตัวเงินยังไม่มี การใช้เงินตามตัว มูลหนี้เดิมก็หาระงับไปไม่ แต่โดยปกติแล้วมักนิยมฟ้องตามมูลหนี้ตัวเงิน เพราะสามารถฟ้องลูกหนี้ได้มากกว่า

2. ทฤษฎีความรับผิดชอบเด็ดขาดของคู่สัญญา ซึ่งตั้งอยู่บนมูลฐานของการลงลายมือชื่อในตัวเงิน

2.1 บุคคลที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินมีความรับผิดชอบเด็ดขาด

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงิน ย่อมจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินนั้น” ซึ่งมาตรา 900 วรรคแรกนี้ มีข้อสำคัญอยู่ 2 ประการคือ

ประการแรก คือ ความรับผิดชอบของบุคคลตามกฎหมายตัวเงิน เกิดขึ้นด้วยการที่บุคคลนั้นลงลายมือชื่อไว้ในตัวเงิน

ประการที่สอง คือ การที่บุคคลลงลายมือชื่อในตัวเงิน มิได้ทำให้เกิดความรับผิด โดยไม่มีขอบเขตจำกัด หากแต่มีความรับผิดตามเนื้อความในตัวเงินที่บ่งความรับผิดของตนไว้เท่านั้น²⁶

พระราชบัญญัติตัวแลกเงินของอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 23 บัญญัติว่า

“Section 23 No person is liable as drawer , indorser or acceptor of a bill who was not signed it as such : provided that

- (1) Where a person signs a bill in a trade or assumed name, he is liable thereon as if he had signed it in his own name.
- (2) The signature of the name of a firm is equivalent to the signature by the person so signing of the names of the persons liable as the partners in the firm.

“บุคคลไม่จำเป็นต้องรับผิดในฐานะผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง หรือผู้รับรองตัวเงิน หากไม่ได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินตามฐานะเช่นนั้น : แต่ท่านบัญญัติไว้ว่า

- (1) เมื่อบุคคลใด ลงชื่อในตัวโดยอาศัยยี่ห้อทางการค้า หรือชื่อบุคคลอื่น ท่านว่าบุคคลนั้นต้องรับผิดตามตัว เสมือนดังว่าได้ลงชื่อของตนเอง
- (2) เมื่อหุ้นส่วนคนใดลงลายมือชื่อห้างหุ้นส่วนในตัว การลงชื่อเช่นนั้น ท่านถือเท่ากับว่าเป็นการลงชื่อของหุ้นส่วนทุกคนในห้างหุ้นส่วน

Uniform Commercial Code มาตรา 3-401 บัญญัติว่า

Section 3-401 Signature

- (1) No person is liable on an instrument unless his signature appears thereon.
- (2) A signature is made by use of any name, including any trade or assumed name, upon on instrument , on by any word or mark use in lieu of a written signature.

²⁶พินิตนาฎ เกิดจำริญ. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการลงลายมือชื่อในตัวเงิน , (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2546) , หน้า 18.

เรื่องลายมือชื่อ

- (1) บุคคลไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบตามตราสาร เว้นแต่ลายมือชื่อของบุคคลนั้นได้ปรากฏอยู่บนตราสารนั้น
- (2) ลายมือชื่ออาจลงในตราสารโดยใช้ชื่อใดก็ได้ รวมทั้งชื่อทางการค้า หรือชื่อที่สมมติขึ้น หรือด้วยถ้อยคำ หรือเครื่องหมายที่ใช้ในการลงลายมือชื่อ

ดังนั้นจากการพิจารณาถึงบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดชอบของบุคคลผู้ลงลายมือชื่อตาม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 900 วรรคแรก ประกอบกับพระราชบัญญัติตัวแลกเปลี่ยนของอังกฤษ ค.ศ. 1882 มาตรา 23 และ Uniform Commercial Code มาตรา 3-401 จึงสามารถสรุปได้ว่า การลงลายมือชื่อของบุคคลในตั๋วเงิน เป็นพื้นฐานลำดับแรกในการพิจารณาถึงความรับผิดชอบของคู่สัญญาในตั๋วเงิน ซึ่งเรียกว่า Liability based on Signature หรือ ทฤษฎีความรับผิดชอบของคู่สัญญาในตั๋วเงินซึ่งตั้งอยู่บนมูลฐานของการลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน

เนื่องจากตั๋วเงินเป็นหนังสือตราสาร ที่มีวิธีการและมีรายการหรือเนื้อความตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น จึงจะสมบูรณ์เป็นตั๋วเงิน และมีผลให้ผู้ลงลายมือชื่อต้องรับผิดชอบ เนื้อความที่ปรากฏบนตั๋วเงิน ในขณะที่ลงลายมือชื่อเท่านั้น จึงไม่สามารถนำพยานบุคคลมาสืบว่าตนไม่ได้ลงลายมือชื่อหรือไม่มีความผูกพันรับผิดชอบไม่ได้ เพราะผลของทฤษฎีความรับผิดชอบในการลงลายมือชื่อ เป็นความรับผิดชอบที่เด็ดขาดและเคร่งครัด

2.1.1 มีการแสดงเจตนาของคู่สัญญา

เมื่อตั๋วเงินเป็นเอกสารสัญญาอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องพิจารณาในเบื้องต้นว่า การแสดงเจตนาลงลายมือชื่อของคู่สัญญาต้องอยู่ภายใต้หลักนิติกรรม คือต้องแสดงเจตนาด้วยใจสมัคร เป็นไปตามหลักความเป็นอิสระในการแสดงเจตนา และต้องเข้าใจว่าเป็นการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินด้วย หากเข้าใจว่าเป็นการลงลายมือชื่อในเอกสารอื่น ก็ต้องไม่เป็นกรณีให้ผู้ลงลายมือชื่อประมาทเลินเล่อ จึงจะสามารถยกเป็นข้อต่อสู้คู่สัญญาทุกคนได้

การแสดงเจตนาเข้าลงลายมือชื่อโดยปราศจากความสำคัญผิดในสภาพเอกสารนั้นหมายถึง ผู้ลงลายมือชื่อทราบและเข้าใจว่าเอกสารนั้นเป็นตั๋วเงิน อันเป็นผลให้บุคคลผู้ลงลายมือชื่อต้องรับผิดชอบตามเนื้อความ และตามฐานะที่ตนเข้าผูกพันซึ่งเป็นผลมาจาก ทฤษฎีความรับ

ผิดของคู่สัญญาในตัวเงินซึ่งตั้งอยู่บนมูลฐานของการลงลายมือชื่อในตัวเงิน (Liability based on Signature) อันเป็นความรับผิดชอบเด็ดขาดและเคร่งครัด บุคคลที่ได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินโดยการแสดงเจตนาให้ปรากฏ เป็นลายลักษณ์อักษรที่ใช้เป็นชื่อของตน จะนำพยานเข้าสืบว่าตนไม่ได้ลงลายมือชื่อไม่ได้

โดยฐานะที่ ต้องมีความรับผิดชอบนั้นแต่ละคนก็มีความรับผิดชอบไม่เท่ากันและไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับว่าแสดงเจตนาเข้าลงลายมือชื่อในฐานะใด เช่น ฐานะผู้รับรอง ผู้ออกตัว ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้รับอาวัล ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า

2.1.2 ต้องมีการลงลายมือชื่อ

ในเรื่องการลงลายมือชื่อในตัวเงิน เป็นรายการที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นเงื่อนไขในการเกิดความรับผิดชอบตามตัว และเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่ามีขอบเขตความรับผิดชอบตามเนื้อความเพียงใด และในฐานะใด เนื่องจากบุคคลอาจลงลายมือชื่อไว้หลายแห่งในตัวเงินฉบับเดียวกัน

โดยการลงลายมือชื่อของบุคคลต้องทราบว่าเป็นตัวเงิน อันได้แก่ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค เพราะบุคคลทั้งหลายที่จะลงชื่อในตราสาร ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงิน ซึ่งการลงลายมือชื่อในฐานะผู้ส่งจ่ายแม้ว่าในขณะที่ลงลายมือชื่อ ตราสารนั้นยังไม่มีรายการอื่นก็ตาม เช่นแบบพิมพ์เช็คที่ธนาคารออกให้ แม้บุคคลอื่นเป็นผู้กรอกข้อความ แต่ผู้ส่งจ่ายได้ลงลายมือชื่อในฐานะผู้ส่งจ่ายก็ต้องรับผิดชอบ (ฎ. 1353/2518)

การลงลายมือชื่อของตนนั้นจะเป็นภาษาอะไรก็ได้ และอาจจะเป็นชื่อแฝงที่ตนเปิดบัญชีไว้กับธนาคารก็ได้ ไม่ถือว่าเป็นการปลอมลายมือชื่อและไม่มีผลผิดฐานปลอมเอกสาร แต่ต้องรับผิดชอบต่อความในตัวเงิน (ฎ. 151/2507)

มาตรา 9 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า “ลายพิมพ์นิ้วมือ แกดใด ตราประทับ หรือเครื่องหมายทำนองอื่นเช่นว่านั้น ที่ทำลงในเอกสารแทนการลงลายมือชื่อ หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนแล้ว ให้ถือเสมือนกับลงลายมือชื่อ”

ถึงแม้ว่า หลักการลงลายมือชื่อตามหลักทั่วไป สามารถลงลายพิมพ์นิ้วมือ แกดใด ตราประทับ หรือเครื่องหมายทำนองอื่นเช่นว่านั้น ที่ทำลงในเอกสารแทนการลงลายมือ

ซื้อ หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนแล้ว ให้ถือเสมือนกับลงลายมือชื่อก็ตาม แต่ก็ไม่
สามารถนำมาใช้กับการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินได้ เพราะการลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน ไม่อาจลงด้วย
ลายพิมพ์นิ้วมือ แยกได้ โดยให้พยานลงลายมือชื่อรับรอง เพื่อให้มีผลเสมือนกับการลงลายมือชื่อ
ตามมาตรา 900 วรรค 2 ที่บัญญัติว่า “ถ้าเพียงลงเครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แยกได้หรือ
ลายพิมพ์นิ้วมือ อ้างเอาเป็นลายมือชื่อไว้ ท่านว่าหาให้ผลเป็นการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินนั้นไม่”
นอกจากนี้การลงลายมือชื่อในตั๋วเงินสามารถที่จะมอบอำนาจให้บุคคลอื่นลงลายมือชื่อแทนตนได้
ตามบทบัญญัติมาตรา 1008

2.2 ขอบเขตความรับผิดชอบของการลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน

2.2.1 ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในขณะที่ยังลงลายมือชื่อ

หมายถึง ความรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงินนั้น จะพิจารณาในขณะที่ได้แสดง
เจตนาด้วยใจสมัครเข้าลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน ซึ่งการลงลายมือชื่อถือเป็นการยอมรับเนื้อความที่
ปรากฏบนตั๋วเงินในขณะนั้น และส่งผลให้บุคคลผู้ลงลายมือชื่อผูกพันตามเนื้อความนั้น

เหตุผลที่ผู้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงินนั้น คำ
พิพากษาฎีกาที่สนับสนุนคือ ฎ. 2473/2516 ตอนหนึ่งมีใจความว่า “ การออกเช็คเป็นการสั่ง
ธนาคารให้ใช้เงิน ต้องถือว่า เป็นการชำระหนี้โดยเช็คแทนเงิน เกิดความผูกพันกันในลักษณะตัว
เงินตาม ปพพ. มาตรา 900 ซึ่งมีผลว่าบุคคลที่ลงลายมือชื่อในเช็คเท่านั้น ที่จะต้องรับผิดชอบ
ข้อความในเช็ค ดังนั้นบุคคลที่ไม่ได้ลงลายมือชื่อในเช็คก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในเช็คฉบับ
นั้น เช่น เช็คที่มีตราให้ร้านค้าของจำเลยประทับอยู่ แต่จำเลยมิได้ลงลายมือชื่อเป็นผู้สั่งจ่าย ดังนี้
จำเลยก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามเช็คนั้น” (ฎ. 2526/2522)

แต่หลักความรับผิดชอบตามเนื้อความแห่งตั๋วเงิน อาจมีข้อยกเว้นได้ กล่าวคือ คู่กรณี
ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตั๋วเงินด้วยการลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน อาจมีความรับผิดชอบไม่เหมือนและ
ไม่เท่ากันได้ เนื่องจากความเป็นอิสระในการแสดงเจตนาประกอบกับในบทบัญญัติกฎหมายตัว
เงินเองก็ได้ยอมรับความเป็นอิสระในการแสดงเจตนาเช่นที่กล่าวมานี้ ดังจะเห็นได้จากกรณีต่อไปนี้

1) ผู้สั่งจ่ายตั๋วแลกเงินและผู้สลับหลังคนใด ๆ จะจัดข้อกำหนดลงไว้โดยชัดแจ้งในตัว
แลกเงินฉบับนั้น เพื่อลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนเองต่อผู้ทรงตั๋วแลกเงินก็ได้ (ทั้งนี้เป็นไป

ตามบทบัญญัติมาตรา 915 (1) ซึ่งนำไปใช้กับเช็คด้วย (มาตรา 989 วรรคแรก) แต่ไม่นำไปใช้กับตัวสัญญาใช้เงิน (มาตรา 985 วรรคแรก)

2) ผู้รับรองตัวแลกเงินอาจจะเข้ารับรองตัวแลกเงินนั้นโดยรับรองว่าจะใช้เงินตามจำนวนเท่าที่ระบุในตัวแลกเงินทั้งหมด หรืออาจจะรับรองโดยเพียงแต่จะใช้เงินเพียงบางส่วนก็ได้ (มาตรา 935, มาตรา 936 และมาตรา 937)

3) ผู้เข้าค้ำประกันเป็นอาวัลอาจจะเข้าค้ำประกัน (อาวัล) การใช้เงินแต่เพียงบางส่วนก็ได้ (มาตรา 938 วรรคแรก)²⁷

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าการลงลายมือชื่อ ก่อให้เกิดความผูกพันตามมาตรา 900 วรรคแรก ที่ผู้ลงลายมือชื่อต้องรับผิดชอบตามเนื้อความที่ปรากฏบนตัวเงิน โดยไม่สามารถปฏิเสธได้แย้งเป็นอย่างอื่นได้ โดยขอบเขตความรับผิดชอบเป็นไปตามเนื้อความที่ปรากฏในขณะที่ได้ลงลายมือชื่อนั้น

2.2.2 ต้องรับผิดชอบตามฐานะที่ได้แสดงเจตนาลงลายมือชื่อเข้าผูกพันตน

เมื่อบุคคลได้แสดงเจตนาลงลายมือชื่อในตัวเงินให้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ตาม

หลักมาตรา 900 วรรคแรกซึ่งเป็นหลักของตัวเงินว่า ผู้ที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินตกอยู่ในฐานะเป็นลูกหนี้ ต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงตัวเงินซึ่งเป็นเจ้าหนี้²⁸ และเนื่องจากหลัก The Accumulate of Secondary of Contracts ซึ่งส่งผลให้ตัวเงินสามารถมีคู่สัญญาได้ไม่จำกัดจำนวน ดังนั้นการลงลายมือชื่อของลูกหนี้แต่ละคนในตัวเงินจึงมีความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน เพราะบุคคลคนเดียวอาจมีความรับผิดชอบต่อตัวเงินฉบับเดียวกันมากกว่าหนึ่งฐานะได้ หากว่าบุคคลนั้นได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินมากกว่าหนึ่งครั้ง และการลงลายมือชื่อในแต่ละครั้งได้ลงลายมือชื่อไว้ต่างแห่งกัน²⁹

เนื่องจากการที่ตัวเงินอาจมีคู่สัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องได้หลายฝ่าย ซึ่งโดยผลของความ

²⁷ไพฑูรย์ คงสมบุญ. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 51-52.

²⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 39.

²⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

ตราสารเปลี่ยนมือ จึงทำให้ทุกครั้งที่มีการโอนสัทธิหลัง ด้วยผลของหลัก The Accumulation of Secondary Contracts ก็จะทำให้มีลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบเพิ่มขึ้นโดยไม่จำกัดจำนวน

โดยนำหลักความรับผิดของคู่สัญญาในตัวเงินซึ่งตั้งอยู่บนมูลฐานของการลงลายมือชื่อในตัวเงิน มาเป็นเกณฑ์พิจารณาว่าบุคคลนั้นได้แสดงเจตนาเข้าลงลายมือชื่อ ผูกพันตนในฐานะใด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า ‘บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงิน ย่อมจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินนั้น’ ดังนั้นคู่สัญญาที่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายตัวเงิน จึงหมายถึง ลูกหนี้อันได้แก่ บุคคลทั้งหลายผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงิน ซึ่งมีความรับผิดตามเนื้อความ และตามฐานะที่ตนได้ลงลายมือชื่อ ซึ่งผู้ทรงสามารถใช้สิทธิไต่เบี่ยได้

1) ผู้รับรอง

โดยปกติการที่ผู้ส่งจ่ายระบุชื่อผู้จ่ายลงในตัวเงิน ไม่ทำให้ผู้จ่ายมีความผูกพันตามสัญญาตัวเงิน จนกว่าจะได้ลงลายมือชื่อผูกพันตนในฐานะผู้รับรอง และทำให้มีความรับผิดในฐานะลูกหนี้ชั้นต้น และต้องชำระหนี้ตามเนื้อความในตัวเงินที่ตนรับรองนั้น ตามมาตรา 937 กล่าวคือ ความผูกพันเป็นลูกหนี้ชั้นต้นนี้หมายถึง แม้ผู้ส่งจ่ายและผู้สัทธิหลังผู้ต้องรับผิดชอบตัวเงินหลุดพ้นความรับผิดตามเช็ค ธนาकारในฐานะผู้รับรองซึ่งเป็นลูกหนี้ชั้นต้น ก็ไม่หลุดพ้นความรับผิดและผู้รับรองจะมีได้เฉพาะตัวแลกเงินเท่านั้น

วิธีการรับรองมี 2 วิธีคือ

- (1) การรับรองตลอดไป หมายถึงการที่ผู้จ่ายรับรองที่จะจ่ายเงินตามคำสั่งของผู้สั่งจ่ายตามเนื้อความในตัวแลกเงินทุกประการ โดยปราศจากเงื่อนไขใดๆทั้งสิ้น
- (2) การรับรองเบี่ยงบ่าย หมายถึงการรับรองที่แตกต่างไปจากคำสั่งของผู้สั่งจ่าย ในกรณีของการเขียนคำรับรองนี้ ตามมาตรา 1007 ได้บัญญัติให้รวมถึง ‘การขีดฆ่าคำรับรอง’ มีผลว่าทำให้ตัวนั้นเป็นอันเสียไป เพราะมาตรา 1007 ใช้บังคับทั้งการแก้ไขข้อความในตัวเงินและข้อความในคำรับรองตัวแลกเงินด้วย

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ผู้จ่ายมีกฎหมายให้อำนาจในการขีดฆ่าคำรับรอง แต่ต้องขีดฆ่าในกรณีที่ตัวแลกเงินยังอยู่ในมือผู้จ่ายเท่านั้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการบอกปิดไม่รับรอง แต่ถ้าการรับรองนั้นผู้จ่ายได้มีหนังสือแจ้งไปยังผู้ทรงหรือคู่สัญญาฝ่ายอื่นที่ลงลายมือชื่อในตัวเงิน ว่าตน (ผู้จ่าย) ได้รับรองตัวแลกเงินนั้นแล้ว แม้ว่าตัวเงินจะยังอยู่ในครอบครองของผู้จ่ายและผู้จ่ายขีดฆ่าคำ

รับรองของตนออกแล้วก็ตาม ก็ไม่มีผลเป็นการบอกปิดไม่รับรองและต้องถือว่าผู้จ่ายยังคงรับรองตัวนั้น อีกทั้งมีความผูกพันที่จะจ่ายเงินตามคำรับรองของตน (มาตรา 934)

2) ผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน

ผู้ออกตั๋ว คือผู้ที่ออกตั๋วสัญญาใช้เงินเช่นเดียวกับผู้สั่งจ่าย แต่มิได้เป็นผู้สั่งจ่าย เพราะผู้ออกตั๋วไม่ได้สั่งให้บุคคลใดจ่ายเงินให้ผู้ทรง แต่เป็นผู้สัญญาว่าจะใช้เงินให้กับผู้ทรงตามเนื้อความที่ตนระบุไว้ในตั๋วสัญญาใช้เงินที่ออกให้นั้นด้วยตนเอง และผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินนี้ มีความรับผิดชอบผูกพันขั้นต้นคือแม้คู่สัญญาในตั๋วสัญญาใช้เงิน จะหลุดพ้นความรับผิด แต่ผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินก็ไม่หลุดพ้นความรับผิดและในเรื่องตั๋วสัญญาใช้เงิน ไม่มีผู้รับรองเหมือนตั๋วแลกเงิน

3) ผู้สั่งจ่าย

ผู้สั่งจ่าย คือผู้ที่ออกตั๋วแลกเงินหรือเช็ค โดยเป็นลูกหนี้คนแรกและเป็นผู้ให้กำเนิดตั๋ว ซึ่งแบ่งความรับผิดชอบของผู้สั่งจ่ายได้เป็น ผู้สั่งจ่ายตั๋วแลกเงินและผู้สั่งจ่ายเช็ค

ผู้สั่งจ่ายตั๋วแลกเงินนั้น จะสั่งให้ผู้จ่าย จ่ายเงินให้แก่ผู้รับเงินหรือผู้ถือ และได้ส่งมอบตัวเงินนั้นให้แก่ผู้รับเงินหรือผู้ถือ ซึ่งมีความรับผิดชอบเมื่อผู้จ่ายไม่รับรองหรือไม่ใช้เงิน โดยมีเงื่อนไขว่าผู้ทรงได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินแล้ว ซึ่งผู้สั่งจ่ายต้องรับผิดชอบตามข้อความในตัวเงินตาม มาตรา 900 และ 914

ผู้สั่งจ่ายเช็คนั้น จะสั่งให้ธนาคาร จ่ายเงินให้แก่ผู้รับเงิน หรือผู้ถือ (ผู้ทรง) และส่งมอบตัวเงินนั้นให้แก่ผู้รับเงินหรือผู้ถือ ซึ่งมีความรับผิดก็ต่อเมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค ซึ่งอาจเกิดจากการที่ผู้สั่งจ่ายห้ามธนาคารจ่ายเงินหรือเกิดจากการกระทำใดๆ ของผู้ทรง หรืออื่นๆ โดยผู้ทรงได้นำเช็คไปยื่นให้ธนาคารจ่ายเงินโดยชอบแล้ว

โดยมาตรา 915 (1) ก็บัญญัติให้ ผู้สั่งจ่ายอาจลงข้อกำหนดไว้โดยชัดแจ้งในตัวตั๋วแลกเงินและเช็คได้เพื่อลงล้างหรือจำกัด ความรับผิดของตนเองต่อผู้ทรงตัวเงินได้

4) ผู้สลักหลัง

ผู้สลักหลัง คือบุคคลที่เคยเป็นผู้ทรง ซึ่งอาจเป็นผู้รับเงินหรือผู้รับสลักหลังในตั๋วเงินชนิดระบุชื่อ และได้โอนตัวนั้นให้แก่ผู้รับประโยชน์หรือผู้รับสลักหลัง โดยลงลายมือชื่อของตนลงในตั๋วเงินหรือในประจำต่อ แล้วส่งมอบตัวนั้นให้ผู้รับประโยชน์หรือผู้รับสลักหลังไป หรือเพียงแต่ลงลายมือชื่อของตนลงในด้านหลังตั๋วเงิน แล้วส่งมอบให้ผู้รับโอน

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การสลักหลังทำได้เฉพาะตั๋วเงินชนิดระบุชื่อนั้น เมื่อมีการสลักหลังกันต่อไป โดยผู้ทรงสลักหลังโอนให้กับผู้รับโอนเป็นทอดๆ ก็ทำให้ผู้ทรงคนเดิมเปลี่ยนฐานะเป็นลูกหนี้ผู้สลักหลังดังผู้ทรงคนใหม่

ความรับผิดของผู้สลักหลัง จะรับผิดต่อเมื่อไม่มีการรับรองหรือใช้เงินตามตัวกล่าวคือ ในกรณีของตั๋วแลกเงินเมื่อผู้ทรงได้ทำให้ลูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินนั้นแล้ว หรือกรณีเช็ค ผู้สลักหลังจะรับผิดต่อเมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ส่วนกรณีของตั๋วสัญญาใช้เงินนั้น ผู้สลักหลังจะรับผิดต่อผู้ทรงก็ต่อเมื่อผู้ทรงได้นำตัวไปยื่นให้ผู้ออกตั๋วใช้เงิน แต่ผู้ออกตั๋วปฏิเสธการจ่ายเงิน

โดยมาตรา 915(1) ก็บัญญัติให้ ผู้สลักหลังอาจลงข้อกำหนดไว้โดยชัดแจ้งในตั๋วแลกเงิน และเช็คเพื่อลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนเองต่อผู้ทรงได้เช่นเดียวกับผู้สั่งจ่าย

5) ผู้รับอาวัล

ผู้รับอาวัล คือบุคคลที่เข้าเป็นผู้ค้ำประกันหรือรับประกันการใช้เงินของลูกหนี้คนใดคนหนึ่งตามตั๋วเงิน ซึ่งผู้รับอาวัลอาจเป็นบุคคลภายนอกที่มีใบสัญญาในตั๋วเงิน หรืออาจเป็นคู่สัญญาคนใดคนหนึ่งในตัวเงินก็ได้ตามมาตรา 938 วรรคสอง โดยอาจเข้ารับประกันทั้งจำนวนหรือบางส่วน โดยเขียนข้อความ 'ใช้ได้เป็นอาวัล' หรือสำนวนอื่นในทำนองเดียวกัน และลงลายมือชื่อของตนในด้านหน้าแห่งตั๋วเงินหรือในใบประจำต่อ รวมทั้งระบุว่าคนค้ำประกันลูกหนี้คนใด ซึ่งหากไม่ระบุไว้ กฎหมายให้ถือว่าค้ำประกันผู้สั่งจ่ายหรือผู้รับอาวัล อาจลงลายมือชื่อของตนในด้านหน้าตั๋วเงิน โดยไม่เขียนข้อความใดๆ ก็ได้ตามมาตรา 938 และมาตรา 939

โดยผู้ที่ลงลายมือชื่อสลักหลังตั๋วแลกเงินหรือเช็คที่สั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ ย่อมเป็นการประกัน (อาวัล) ผู้สั่งจ่ายตามมาตรา 921 และ 939 ซึ่งเป็นการอาวัลโดยผลของกฎหมาย มิใช่โดยเจตนาของผู้รับอาวัล ซึ่งมีเพียงเจตนาสลักหลัง ตั๋วให้ผู้รับโอนเท่านั้น

ความรับผิดของผู้รับอาวัลนั้น อาจรับผิดเต็มตามจำนวนที่บุคคลนั้นต้องรับผิด หรือรับผิดเพียงบางส่วนก็ได้ ตามมาตรา 938 วรรคแรก ซึ่งผู้รับอาวัลต้องระบุไว้ให้ชัดเจนว่าเข้า ประกันเพียงใด ก็รับผิดเพียงเท่าที่ตนรับอาวัลเท่านั้นและตามมาตรา 940 วรรคสอง นั้น แม้บุคคล ที่ตนรับอาวัลไม่ต้องรับผิด เพราะความรับผิดของบุคคลนั้น ใช้บังคับไม่ได้ด้วยเหตุใด, อันเป็นข้อ ต่อสู้ซึ่งบุคคลนั้นไม่ต้องรับผิด ผู้รับอาวัลก็ยังคงต้องรับผิดตามเนื้อความในตัวเงิน เว้นแต่จะมีการ ทำผิดแบบระเบียบ

6) ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า

ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า คือบุคคลที่เข้ามารับรองว่าจะใช้เงินแทนลูกหนี้ในตัว แลกเงิน เมื่อผู้จ่ายไม่รับรองตัวมาตรา 950 โดยอาจเข้ามาเอง ซึ่งเรียกว่าผู้สอดเข้าแก้หน้า หรือโดย ผู้ส่งจ่าย หรือผู้สลักหลังระบุไว้ล่วงหน้าซึ่งเรียกว่า ผู้รับรองยามประสงค์ และผู้รับรองด้วยสอดเข้า แก้หน้านั้นอาจเป็นบุคคลภายนอกหรือเป็นผู้จ่ายหรือบุคคลซึ่งต้องรับผิดเป็นลูกหนี้ในตัวเงินอยู่ แล้วยังได้ เว้นแต่ผู้รับรอง

โดยผลของมาตรา 952 ทำให้ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ต้องเขียนระบุข้อความ ที่รับรองแก้หน้าลูกหนี้คนใดหากไม่ระบุไว้กฎหมายให้ถือว่า รับรองเพื่อผู้ส่งจ่าย และเมื่อมีการ รับรองด้วยแก้หน้าแล้ว บุคคลนั้นจะกลายเป็นลูกหนี้ที่ต้องรับผิดต่อผู้ทรง และผู้สลักหลังทั้งหลาย ที่สลักหลังภายหลังคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนเข้าแก้หน้า โดยรับผิดเป็นอย่างเดียวกันกับที่คู่สัญญาฝ่าย นั้นต้องรับผิด

2.3 หลักการใช้สิทธิไล่เบี้ยตามตัวเงิน

เนื่องจากตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่ลูกหนี้ออกหรือโอนให้แก่เจ้าหนี้เพื่อใช้ใ นการชำระหนี้ เมื่อตัวเงินฉบับนั้นถึงกำหนดใช้เงิน ผู้ทรงมีสิทธินำตัวไปยื่นทวงถามให้ผู้มีหน้าที่ใช้ เงินตามตัวทำการใช้เงินตามตัว แต่หากบุคคลเหล่านั้นไม่ยอมใช้เงินแก่ผู้ทรง ตัวเงินฉบับนั้นย่อม ขาดความเชื่อถือ (dishonour bills) จึงทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิเรียกร้องต่อบรรดาลูกหนี้ที่ถึงลายมือ ชื่อไว้ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นใช้เงินตามเนื้อความที่ระบุในตัวแก่ผู้ทรง ซึ่งเรียกว่า สิทธิไล่เบี้ย (Right to recur)

หลักการอันถือเป็นเงื่อนไขที่ผู้ทรงตัวเงิน อาจใช้สิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายให้ต้อง
รับผิดชอบเพื่อความในตัวเงิน ต่อเมื่อมีกรณีครบถ้วนตามเงื่อนไขดังนี้คือ

1) มีพฤติการณ์ที่ทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิไต่เบี่ย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 959 บัญญัติว่า

“ผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิไต่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และบุคคลอื่นๆซึ่ง
ต้องรับผิดชอบตัวเงินนั้นก็ได้อคือ

ก) ไต่เบี่ยได้เมื่อตัวถึงกำหนดในกรณีไม่ใช้เงิน

ข) ไต่เบี่ยได้แม้ทั้งตัวเงินยังไม่ถึงกำหนดในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(1) ถ้าเขาบอกปิดไม่รับรองตัวเงิน

(2) ถ้าผู้จ่ายหากจะได้รับการรับรองหรือไม่ก็ตาม ตกเป็นคนล้มละลายหรือได้งดเว้นการ
ใช้หนี้ แม้การงดเว้นใช้หนี้ นั้นจะมีได้มีคำพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์
และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล

(3) ถ้าผู้ส่งจ่ายชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลาย”

กล่าวคือเมื่อตัวถึงกำหนดใช้เงิน ผู้ทรงก็จะนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้
เงิน หากมีการปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงยอมเกิดสิทธิไต่เบี่ยต่อผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลังและบุคคล
อื่นๆซึ่งต้องรับผิดชอบตัว

แต่หากผู้จ่ายตามตัวแลกเงิน ผู้รับรองยามประสงค์ (มาตรา 950 วรรค 1) และผู้
ออกตัวสัญญาใช้เงิน ซึ่งให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็น (มาตรา 986 วรรค 2) บอก
ปิดไม่ยอมรับรองตัวเงิน หรือผู้จ่ายไม่ว่าจะได้รับการรับรองตัวหรือไม่ก็ตามตกเป็นคนล้มละลาย งดเว้น
การใช้หนี้ ถูกยึดทรัพย์ และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล รวมทั้งผู้ส่งจ่ายชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้ใด
รับรองตกเป็นคนล้มละลาย กรณีดังกล่าวยอมถือว่าตัวเงินขาดความเชื่อถือ ผู้ทรงยอมมี
สิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาจากลูกหนี้คนอื่นๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตัวแลกเงินนั้นก่อนถึงกำหนดได้

2) ผู้ทรงได้ทำตามแบบระเบียบที่กฎหมายกำหนดไว้ เพื่อการใช้สิทธิไต่เบี่ยแล้ว

กล่าวคือ การทำคำคัดค้าน (Protest) เมื่อตัวแลกเงินขาดความเชื่อถือ เพราะผู้จ่ายไม่
รับรองหรือไม่ใช้เงิน ตามมาตรา 960 เพื่อเป็นหลักฐานว่าผู้ทรงได้ยื่นตัวให้ผู้จ่ายทำการรับรอง
โดยชอบแล้ว แต่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองยามประสงค์ ไม่ยอมรับรองตัว นอกจากนี้ผู้ทรงมีหน้าที่ในการ

ให้คำบอกกล่าวในกรณีที่ตัวแลกเงินขาดความเชื่อถือไปยังผู้ส่งจ่ายและผู้สลับหลังถัดต้นขึ้นไปตาม มาตรา 963 เพื่อให้ผู้ทรงสามารถใช้สิทธิไล่เบียดได้

2.3.1 ผู้ทรงตัวเงินใช้สิทธิไล่เบียดเอาแก่บรรดาผู้เป็นลูกหนี้ที่ได้ลงลายมือชื่อไว้ในตัวเงิน

ความรับผิดชอบของคู่สัญญาผู้เป็นลูกหนี้ที่ได้ลงลายมือชื่อไว้ในตัวเงินซึ่งอาจถูกเรียกร้องหรือไล่เบียดให้ชำระเงินตามเนื้อความที่ระบุไว้ในตัวเงิน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 967 บัญญัติว่า

“ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลับหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง

ผู้ทรงย่อมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความ แก่บรรดาบุคคลเหล่านั้น เรียงตัวหรือรวมตัวกันได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาต้องผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน

การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน”

ก) ลูกหนี้ทุกคน ต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ทรง

ด้วยผลจากหลัก The Accumulation of Secondary of Contracts นั้น ทำให้ทุกครั้งที่มีการโอนตราสารเปลี่ยนมือ ทำให้มีคู่สัญญาหรือลูกหนี้ในตัวเงินเพิ่มขึ้นโดยไม่จำกัดจำนวน กล่าวคือ ความรับผิดชอบของลูกหนี้ในตัวเงินนั้นตามกฎหมายไทยเป็นไปตามมาตรา 914 และ 967 ซึ่งเรียกว่า หลักการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ หรือ Accommodation Party ซึ่งเป็นหลักยกเว้นหลัก Privity of Contract ในเรื่องนิติกรรมผูกพันเฉพาะคู่สัญญา

บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน โดยเข้ามาลงลายมือชื่อในตัวเงินตามมาตรา 900 ตามฐานะต่างๆกันไป อันได้แก่ผู้รับรอง ผู้ออกตัว ผู้ส่งจ่าย ผู้สลับหลัง ผู้รับอาวัล ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ต้องร่วมกันรับผิดชอบ (Joint liable) ต่อผู้ทรง แม้ไม่ได้เป็นคู่สัญญาโดยตรงกับผู้ทรง

การรับผิดชอบร่วมกันควรมีลักษณะเช่นเดียวกับลูกหนี้ร่วมทั่วไปดังบัญญัติไว้ในมาตรา 291 เช่นลูกหนี้แต่ละคนต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้อย่างเต็มจำนวนในหน้าที่ค้างชำระ และมีความผูกพันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้อยู่นานกว่าหนี้ตามตัวเงินจะระงับสิ้นไป โดยที่เจ้าหนี้หรือผู้ทรงสิทธิเรียกให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งรับผิดชอบในหนี้ทั้งหมดเพียงคนเดียวก็ได้³⁰

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1595/2509 จำเลยที่ 1 ออกเช็คให้โจทก์เพื่อชำระหนี้ จำเลยที่ 3 เป็นผู้สลักหลังเมื่อเช็คถึงกำหนดและโจทก์นำเช็คเข้าบัญชี ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน จำเลยที่ 1 ผู้สั่งจ่าย และจำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นผู้สลักหลังต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรง ตามมาตรา 967 จำเลยที่ 3 จึงมีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมกับจำเลยที่ 1 มิได้มีฐานะเป็นผู้ค้ำประกัน จะนำมาตรา 700 และมาตรา 948 มาใช้บังคับมิได้

ข) ผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบี้ย กับลูกหนี้ในตัวตนคนใดก่อนหลังก็ได้

มาตรา 967 วรรคสอง บัญญัติว่า

“ผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความ แก่บรรดาบุคคลเหล่านั้น เรียงตัวหรือรวมตัวกันได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาต้องผูกพัน”

จะเห็นได้ว่าผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบี้ยให้ลูกหนี้คนใดหรือหลายคน เรียงตัวหรือรวมตัวกันให้ใช้เงินตามตัวก็ได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าใครเข้ามาเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินก่อนหรือหลังกันอย่างไร หรือเข้ามาเป็นลูกหนี้ในฐานะใด ในทางปฏิบัติผู้ทรงตัวเงินมักจะฟ้องคู่สัญญาในตัวเงินผู้ต้องรับผิดชอบทุกคนเป็นจำเลยร่วม ทั้งนี้เพราะเมื่อศาลพิพากษาให้ชนะคดีแล้วก็อาจบังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ทุกคน แต่ถ้าผู้ทรงเลือกฟ้องลูกหนี้บางคน ไม่ฟ้องบางคน แม้จะเกิดความสะดกในบางประการหากชนะคดี ก็บังคับคดีได้เฉพาะลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น หากศาลพิพากษายกฟ้อง ผู้ทรงอาจจะไปฟ้องลูกหนี้คนที่ยังไม่ได้ฟ้องในคดีก่อนนั้นไม่ได้ เพราะคดีขาดอายุความเสียแล้ว³¹

³⁰ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์.คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 293-294.

³¹เรื่องเดียวกัน , หน้า 295.

ฎ. 354/2509 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 967 และมาตรา 989 ผู้ทรงเช็คมีสิทธิว่ากล่าวเอาแก่ผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังเรียงตัวหรือรวมกันก็ได้โดยมิพักต้องดำเนินการตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาต้องผูกพัน

ค) ฟ้องไล่เบี้ยลูกหนี้คนหนึ่งแล้วไม่ได้เงินหรือได้เงินแต่ยังไม่ครบ ผู้ทรงจะฟ้องลูกหนี้คนอื่นอีกก็ได้

มาตรา 967 วรรคท้าย บัญญัติว่า

“การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน”

วรรคท้ายนี้เป็นการขยายความวรรคสอง กล่าวคือ ผู้ทรงตัวเงินมีสิทธิที่จะเลือกใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้โดยไม่ต้องดำเนินการตามลำดับที่ลูกหนี้เข้ามาผูกพัน ให้ชัดเจนขึ้นว่า แม้ผู้ทรงจะฟ้องลูกหนี้บางคนให้ชำระหนี้ แต่ยังไม่ได้รับชำระหนี้จนครบถ้วน ผู้ทรงก็ยังมีสิทธิที่จะฟ้องคู่สัญญาผู้เป็นลูกหนี้คนอื่นที่ยังไม่ถูกฟ้อง ให้ชำระหนี้ตามตัวเงินที่ยังค้างอยู่จนครบถ้วน แม้ว่าลูกหนี้ที่ผู้ทรงประสงค์จะว่ากล่าวเอาความในภายหลังนี้ จะเข้าเป็นคู่สัญญาในตัวเงินก่อนหรือหลังลูกหนี้คนที่ผู้ทรงฟ้องให้ชำระหนี้มาก่อนก็ตาม แต่ทั้งนี้ต้องฟ้องภายในอายุความที่กฎหมายตัวเงินกำหนดด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 612/2499 ผู้สั่งจ่ายเช็คและผู้สลักหลัง ย่อมรับผิดชอบจ่ายเงินให้ผู้ทรงเช็คซึ่งได้รับโอนมาโดยการสลักหลังโดยสุจริต แม้ผู้สลักหลังจะรับรองไว้กับผู้สั่งจ่ายว่า ผู้สลักหลังจะใช้เงินตามเช็คนั้นให้แก่ผู้ทรงเองก็ดี ผู้ทรงเช็คก็ยังฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากผู้สั่งจ่ายได้ เพราะหลักในเรื่องตัวเงินผู้รับโอนโดยสุจริตอาจมีอำนาจดีกว่าผู้โอน แต่ถ้าผู้ทรงเช็คได้รับชำระหนี้จากผู้สลักหลังครบจำนวนแล้ว ก็ไม่มีสิทธิเรียกเงินจากผู้สั่งจ่ายอีก

ง) สิทธิของผู้ที่เข้าใช้เงินให้ผู้ทรงที่จะไปไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้คนอื่นที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน

มาตรา 967 วรรคสาม บัญญัติว่า

“สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน”

หมายถึง บรรดาลูกหนี้ที่ได้เข้าใช้เงินให้ผู้ทรงไป ไม่ว่าจะสมัครใจเข้าใช้เงินเอง หรือเข้าใช้เงินเพราะถูกฟ้องเป็นคดีและได้รับตัวเงินนั้นมาไว้ในความครอบครอง (มาตรา 945 และมาตรา 970) ก็จะทำให้กลายเป็นเจ้าหนี้ที่จะเรียกร้องหรือไต่เบี่ยเอาเงินจำนวนที่ตนใช้ให้แก่ ผู้ทรงไปจากบุคคลซึ่งเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินได้ แต่ต้องเป็นการไต่เบี่ยกับลูกหนี้ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบ อยู่ในลำดับก่อนขึ้นไปเท่านั้น บรรดาลูกหนี้ที่ได้เข้าใช้เงินให้ผู้ทรงไป ไม่มีสิทธิที่จะไต่เบี่ยจะไต่เบี่ย จากลูกหนี้ผู้อยู่ลำดับหลัง เพราะลูกหนี้ผู้อยู่ลำดับต้นย่อมต้องรับผิดชอบต่อลูกหนี้ผู้อยู่ในลำดับหลัง

คำพิพากษาฎีกาที่ 2755/2538 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 967 วรรคสาม ผู้ที่ลงลายมือชื่อในตัวแลกเงิน และเข้าถือเอาตัวแลกเงินนั้นจะมีสิทธิไต่เบี่ยบังคับ เอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันตามตัวแลกเงินได้เฉพาะผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตนเท่านั้น สำหรับผู้ จ่ายที่ได้รับรองตัวแลกเงิน ย่อมอยู่ในฐานะลูกหนี้ชั้นต้น ผู้ส่งจ่ายไม่ได้อยู่ในฐานะที่มีความผูกพัน อยู่แล้วก่อนผู้จ่าย ผู้จ่าย (ผู้รับรอง) จึงไม่มีสิทธิไต่เบี่ยบังคับเอาจากผู้ส่งจ่ายได้

แสดงให้เห็นว่าในกรณีของผู้รับรองตัวแลกเงิน ซึ่งมีฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นต้น ในอัน ที่จะต้องใช้หนี้แก่ผู้ทรง เมื่อได้ใช้เงินไปแล้ว ผู้รับรองตัวแลกเงินไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้จ่ายใช้เงิน แก่ตน เพราะผู้ส่งจ่ายไม่ได้อยู่ในฐานะที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน ตามความในมาตรา 967 วรรคสาม แต่ผู้รับรองยังสามารถใช้สิทธิตามกฎหมายส่วนอื่นที่จะเรียกร้องเอาจากผู้ส่งจ่ายได้ เช่นเรื่องหักกลบลบหนี้ เป็นต้น

ดังนั้นผลบังคับของมาตรา 967 วรรคสามจึงมีดังนี้

- 1) ผู้สลักหลังเมื่อได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงแล้ว ย่อมได้สิทธิในอันที่จะไต่เบี่ยจากผู้สลัก หลังคนก่อนๆ หรือจากผู้จ่าย หรือจากบุคคลทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลเหล่านั้นได้
- 2) ผู้รับอาวัลซึ่งได้เข้าใช้เงินแล้ว ย่อมได้สิทธิในอันที่จะไต่เบี่ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ ประกันไว้ กับบุคคลทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบตัวผู้หนี้
- 3) บุคคลผู้ใช้เงินเข้าแก้หน้า ย่อมรับช่วงสิทธิทั้งปวงของผู้ทรงตัวอันมีต่อคู่สัญญาฝ่ายซึ่ง ตนได้ใช้เงินแทนไป และต่อคู่สัญญาทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาฝ่ายนั้น³²

³² เรื่องเดียวกัน , หน้า 297.

2.3.2 ลูกหนี้ใช้สิทธิไล่เบี่ยในระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเอง

ในการที่ใช้สิทธิไล่เบี่ยในระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองนั้น เป็นไปตามบทบัญญัติ มาตรา 967 วรรคสาม 970 และ 971

กล่าวคือ เมื่อลูกหนี้ได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงแล้ว ลูกหนี้อย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะได้รับเวนคืนตัวจากผู้ทรงตามมาตรา 945 และลูกหนี้ผู้ได้เข้าใช้เงินนั้นย่อมมีสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่ ลูกหนี้คนอื่นที่มีความรับผิดชอบอยู่แล้วก่อนตน ตามมาตรา 967 วรรคสาม โดยลูกหนี้ผู้เข้าใช้เงินต้อง เรียกตัวเงิน และหลักฐานต่างๆจากผู้ทรง ได้แก่ คำคัดค้านและบัญชีรับเงิน เพื่อประโยชน์ในการ ที่ผู้ทรงจะนำไปไล่เบี่ยเอาแก่ลูกหนี้คนอื่นตามสิทธิที่มีอยู่

นอกจากนี้ตามมาตรา 970 วรรคสองที่สืบเนื่องมาจากมาตรา 914 และ มาตรา 967 วรรคสาม แสดงให้เห็นว่าการที่ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ซึ่งโอนเปลี่ยนมือกัน ไปได้จนกว่าจะถึงกำหนดใช้เงิน ทำให้เกิดกรณีที่ตัวเงินมีผู้สลักหลังหลายคน ซึ่งผู้สลักหลังทุกคน ต้องร่วมรับผิดชอบผู้ทรง แต่ในระหว่างผู้สลักหลังด้วยกันเอง ผู้สลักหลังลำดับก่อนย่อมต้องรับผิดชอบ ต่อผู้สลักหลังลำดับหลัง ฉะนั้น ตามมาตรา 970 วรรคสอง เมื่อผู้สลักหลังคนก่อนได้ใช้เงินตาม ตัวให้แก่ผู้ทรง และได้รับตัวเงินมา ผู้สลักหลังรายนั้นย่อมขีดฆ่าคำสลักหลังของตนเอง และของผู้ สลักหลังในภายหลังได้ เพราะผู้สลักหลังคนก่อนที่ได้ใช้เงินแก่ผู้ทรงไปนั้น ไม่สามารถที่จะไล่เบี่ย ให้ตนเองหรือผู้สลักหลังภายหลังตนเองให้รับผิดชอบใช้เงินแก่ตนได้

ตัวอย่างเช่น ก. ออกตั๋วแลกเงินสั่ง ข. ให้จ่ายเงิน 10,000 บาท ให้แก่ ค. ต่อมา ค. โอนตั๋วให้ ง. ง. โอนตั๋วให้ จ. และ จ. โอนตั๋วให้ ฉ. ซึ่งเป็นผู้ทรง เมื่อ ฉ. เรียกให้ ค. ใช้เงิน เมื่อ ค. ใช้เงินและได้รับตัวแลกเงินมาอยู่ในความครอบครอง ค. อาจจะมีขีดฆ่าคำสลักหลังของตน รวมทั้งขีดฆ่าคำสลักหลังของ ง. และ จ. ซึ่งเป็นผู้สลักหลังในภายหลังได้

ในกรณีที่ตัวเงินนั้นโอนกันต่อไป และตัวนั้นกลับมาอยู่ในมือของผู้สั่งจ่าย ผู้ รับรองหรือผู้สลักหลังคนก่อนๆ ซึ่งบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินอยู่ก่อนแล้ว จะ กลับไปมีสิทธิไล่เบี่ยเอาจากคู่สัญญาที่ต้องรับผิดชอบต่อเขาอยู่ก่อนแล้วไม่ได้ ตามมาตรา 971

ตัวอย่างเช่น ก. ออกตั๋วแลกเงินสั่ง ข. ให้จ่ายเงิน 10,000 บาท ให้แก่ ค. โดย ข. ลงชื่อรับรองตัวฉบับนั้น ค. โอนตั๋วให้ ง. ง. โอนตั๋วให้ จ. และ จ. โอนตั๋วให้ ค. ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความ รับผิดชอบตามตัวเงินอยู่ก่อนแล้ว และ ค. โอนตั๋วต่อไปให้ ฉ. ซึ่งเป็นผู้ทรง เมื่อตัวถึงกำหนด ก.

ไม่ยอมใช้เงิน จ. ผู้ทรงทำคำตัดสินแล้วจึงไล่เบี้ยเอาจาก ค. ผู้โอน ดังนี้เมื่อ ค. เข้าใช้เงินแก่ จ. และได้รับตัวกลับคืนมาแล้ว ค. จะมาไล่เบี้ยเอาจาก ง. และ จ. ไม่ได้ เพราะเดิม ค. ต้องรับผิดชอบต่อ ง. และ จ. อยู่ก่อนแล้ว ค. จึงไล่เบี้ยได้เฉพาะจาก ก. ผู้ส่งจ่ายและจาก ข. ผู้รับรองซึ่งต้องรับผิดชอบต่อชาวอยู่ก่อนแล้วเท่านั้น

เมื่อเนื้อความตามตัวเป็นอย่างไร เมื่อลงลายมือชื่ออย่างนั้นแล้ว ก็ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความ เพราะฉะนั้นหากเนื้อความดังกล่าวถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจจะกระทบกระเทือนต่อความรับผิดชอบของคู่สัญญา ซึ่งบทดังกล่าวจะได้วิเคราะห์ในบทที่ 3 ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

หลักกฎหมายเกี่ยวกับตั๋วเงินปลอม อันเนื่องมาจากการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ข้อความอันเป็นรายการสำคัญในตั๋วเงิน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1007 บัญญัติว่า

“ถ้าข้อความในตั๋วเงินใด หรือในคำรับรองตั๋วเงินรายใดมีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อความสำคัญ โดยที่คู่สัญญาทั้งปวงผู้ต้องรับผิดชอบตั๋วเงินมิได้ยินยอมด้วยหมดทุกคนไซ้ ท่านว่าตั๋วเงินนั้นก็เป็นอันเสีย เว้นแต่ยังคงใช้ได้ต่อคู่สัญญาซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น หรือได้ยินยอมด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นกับทั้งผู้สลักหลังในภายหลัง

แต่หากตั๋วเงินใดได้มีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อความสำคัญ แต่ความเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ประจักษ์ และตั๋วเงินนั้นตกอยู่ในมือผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายไซ้ ท่านว่าผู้ทรงคนนั้นจะเอาประโยชน์จากตั๋วเงินนั้นก็ได้เสมือนดังว่ามีได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลย และจะบังคับการชำระเงินตามเนื้อความเดิมแห่งตัวนั้นก็ไ้

กล่าวโดยเฉพาะ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงเช่นจะกล่าวต่อไปนี้ ท่านถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อความสำคัญ คือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างใดๆแก่วันที่ลง จำนวนเงินอันจะพึงใช้ เวลาชำระเงิน สถานที่ชำระเงินกับทั้งเมื่อตั๋วเงินเขารับรองไว้ทั่วไปไม่เจาะจงสถานที่ชำระเงิน ไปเติมความระบุสถานที่ชำระเงินเข้าโดยที่ผู้รับรองมิได้ยินยอมด้วย”

บทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1007 ได้คัดลอกมาจากพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงิน ค.ศ. 1882 มาตรา 64 ซึ่งบัญญัติว่า

64. - (1) Where a bill or acceptance is materially altered without the assent of all parties liable on the bill , the bill is avoided except as against a party who has himself made , authorised , or assented to the alteration , and subsequent indorsers.

Provide that

Where a bill has been materially altered, but the alteration is not apparent, and the bill is in the hands of a holder in due course, such holder may avail himself of the bill as if it has not been altered, and may enforce payment of it according to its original tenour.

- (2) In particular the following alterations are material, namely, any alteration of the date, the sum payable, the time of payment, the place of payment, and, where a bill has been accepted generally, the addition of place of payment with out the acceptor's assent ¹

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้แปลความไว้ว่า

มาตรา 64

(1) เมื่อตั๋วเงินหรือการรับรองตั๋วเงินมีการแก้ไขในข้อสำคัญโดยคู่สัญญาแห่งตั๋วเงินมิได้ยินยอมด้วยหมดทุกคนตัวนั้นเสีย แต่ยังคงใช้บังคับได้แก่คู่สัญญาที่ทำการแก้ไขหรือให้อำนาจหรือยินยอมด้วยในการแก้ไขตลอดจนผู้สลักหลังภายหลัง

แต่ท่านบัญญัติไว้ว่า ถ้าการแก้ไขในข้อสำคัญนั้นไม่ประจักษ์ และตัวนั้นตกไปถึงมือผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้ทรงนั้นย่อมใช้สิทธิในตัวได้เสมือนดังว่ามีได้มีการแก้ไข และชอบที่จะบังคับใช้เงินตามตัวนั้นได้ตามเนื้อความเดิม

(2) กล่าวโดยเฉพาะ การแก้ไขดังต่อไปนี้ ท่านนับว่าเป็นการแก้ไขในข้อสำคัญ คือ วันที่ลงในตั๋ว จำนวนเงินที่ต้องใช้ กำหนดเวลาใช้เงิน สถานที่ใช้เงิน และถ้าเป็นตัวอันได้รับรองโดยไม่เบี่ยงบ่าย ได้มีการแก้สถานที่ใช้เงิน โดยผู้รับรองไม่ได้ยินยอมด้วย²

3.1 ความสมบูรณ์ของตั๋วเงิน

ตั๋วเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ซึ่งสามารถโอนหมุนเวียนเปลี่ยนมือกันได้ จนกว่าจะถึงกำหนดใช้เงิน โดยกฎหมายตั๋วเงินนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ชำระหนี้กันในทางการค้า เพื่อความสะดวก รวดเร็วกว่าการเขียนเป็นสัญญา ดังนั้นกฎหมายจึงได้กำหนดรายการที่สามารถเขียนลงไปในตัวเงิน เพื่อให้คู่สัญญาที่เข้าลงลายมือชื่อในตัวเงินมั่นใจในการใช้ตั๋วเงินนั้นว่า จะได้รับความคุ้มครองที่สอดคล้องกับหลักความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ กล่าวคือ ไม่ต้องเสียเวลาตรวจสอบเนื้อความ ก็สามารถนำตั๋วเงินนั้นเป็นเครื่องมือในการชำระหนี้ หรือจะโอนตั๋วเงินนั้น

¹ Frank R Ryder and Antonio Bueno. Byles on Bills of Exchange. 26th ed. London : Sweet & Maxwell, 1988. , p. 267.

² ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยตั๋วเงิน แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2514 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2514), หน้า 258-259.

ต่อไป หรือจะนำตัวเงินนั้นไปขายลด โดยผู้รับโอนตัวเงินจะได้รับความคุ้มครองตามหลัก “ผู้รับโอน มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ซึ่งเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไป ดังนั้นเมื่อตัวเงินฉบับนั้นได้มีการออก และโอน โดยถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว ตัวเงินฉบับนั้นก็มีความสมบูรณ์ และเกิดผล ทางกฎหมายที่คุ้มครองคู่สัญญาที่ได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้น

ดังนั้นความสมบูรณ์ของตัวเงินจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญประการแรกในการพิจารณา ว่า เป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความอันเป็นรายการสำคัญตามมาตรา 1007 เพราะการแก้ไข เปลี่ยนแปลงตามมาตรา 1007 นั้นหมายเฉพาะถึง การแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความเมื่อตราสารนั้น เป็นตัวเงินโดยสมบูรณ์แล้ว ไม่ใช่การแก้ไขเปลี่ยนแปลงตั้งแต่เมื่อก่อนที่ตราสารนั้นจะมีผลเป็นตัว เงิน³ ดังนั้นจึงต้องพิจารณาเป็นลำดับแรกว่า ตราสารนั้นต้องมีความสมบูรณ์เป็นตัวเงิน และ จำเป็นต้องศึกษาถึงคำว่า “รายการสำคัญตามตัวเงิน” อันมีผลกระทบต่อความรับผิดชอบของคู่สัญญา ที่ลงลายมือชื่อว่าการกฎหมายกำหนดให้คู่สัญญาสามารถเขียนรายการใดลงไปได้บ้าง

3.1.1 รายการที่กฎหมายกำหนดให้เขียน และมีผลต่อความสมบูรณ์ของ ตัวเงิน

การออกตัวแลกเงิน หมายถึงการที่ผู้สั่งจ่ายได้ออกตราสารที่มีรายการสมบูรณ์ เป็นตัวแลกเงิน และได้ส่งมอบตราสารนั้นให้แก่บุคคลที่ตนประสงค์จะผูกพันด้วย (ฎ. 1295/2526)

ประกอบกับ มาตรา 2 ของพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. 1882 ได้บัญญัติว่า “Issue” means the first delivery of a bill or note , complete in form to person who takes it as a holder

³ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 462.

จิตติ ดิงศภัทย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัด และตัวเงิน. แก้ไขเพิ่มเติมโดย ร.ศ.เสาวนีย์ อัสวโรจน์, พิมพ์ครั้งที่ 17, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.), หน้า 165.

“ออกตัว” หมายความว่า การส่งมอบตัวเงินครั้งแรกในระบบบริบูรณ์ให้แก่บุคคล
ซึ่งรับไปในฐานะผู้ทรง

ดังนั้นตราสารที่จะเป็นตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็คที่สมบูรณ์ตาม
ความหมายของกฎหมาย ต้องมีรายการ ซึ่งเป็นเงื่อนไขแห่งความสมบูรณ์ตามประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ ดังจะกล่าวต่อไปนี้คือ ตัวแลกเงิน เป็นไปตาม มาตรา 909 ตัวสัญญาใช้เงิน
เป็นไปตาม มาตรา 983 เช็คเป็นไปตาม มาตรา 988

หากเป็นรายการที่ขาดไป แต่กฎหมายบัญญัติทางแก้ไข ก็ไม่ถือเป็นการแก้ไข
เปลี่ยนแปลงตัวเงิน ซึ่งตัวแลกเงิน เป็นไปตามมาตรา 910 ตัวสัญญาใช้เงิน เป็นไปตามมาตรา
984 เช็คเป็นไปโดยผลของมาตรา 989 ที่ให้นำมาตรา 910 มาบังคับใช้ด้วย

ดังนั้น จากผลของการที่ตัวเงินเป็นหนังสือตราสาร ที่ต้องทำตามวิธีการที่กฎหมาย
กำหนดด้วยการที่ต้องมีรายการครบถ้วนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หากรายการที่ขาดตกบกพร่อง
ไป และมีกฎหมายบัญญัติทางแก้ไข ตัวเงินนั้นก็มีความสมบูรณ์เป็นตัวเงิน รายการต่างๆ ในตัวเงิน
นั้น อาจเรียกได้ว่าเป็นเนื้อความที่ส่งผลผูกพันคู่สัญญาในตัวเงิน จนกว่าจะถึงกำหนดใช้เงิน

รายการในตัวแลกเงิน

มาตรา 909 บัญญัติว่า “อันตัวแลกเงินนั้น ต้องมีรายการดังจะกล่าวต่อไปนี้คือ

- (1) คำบอกชื่อว่าเป็นตัวแลกเงิน
- (2) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอน
- (3) ชื่อหรือยี่ห้อผู้จ่าย
- (4) วันถึงกำหนดใช้เงิน
- (5) สถานที่ใช้เงิน
- (6) ชื่อและยี่ห้อผู้รับเงิน
- (7) วันและสถานที่ออกตัวแลกเงิน
- (8) ลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย”

มาตรา 910 บัญญัติว่า

“ตราสารอันมีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่ท่านระบุบังคับไว้ในมาตราก่อนนี้
ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวแลกเงิน เว้นแต่ในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

ตัวแลกเงินซึ่งไม่ระบุเวลาใช้เงิน ท่านให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็น

ถ้าสถานที่ใช้เงินมิได้แปลงไว้ในตัวแลกเงิน ท่านให้ถือเอาภูมิลำเนาของผู้จ่ายเป็น
สถานที่ใช้เงิน

ถ้าตัวแลกเงินไม่แสดงให้ปรากฏสถานที่ออกตัว ท่านให้ถือว่าตัวเงินนั้นได้ออก ณ
ภูมิลำเนาของผู้สั่งจ่าย

ถ้ามิได้ลงวันออกตัว ท่านว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดย
สุจริตจะจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้”

คำว่า “ไม่สมบูรณ์” ตามมาตรา 910 นั้น หมายความว่า จะบังคับกันตามลักษณะ
ของตัวเงินประเภทนั้น ๆ ไม่ได้แล้ว แต่อาจเข้าหลักเกณฑ์ของตัวเงินประเภทอื่นหรือตราสารอื่น ๆ
หากไม่เข้าหลักของการเป็นตราสารอื่นแล้ว แต่เมื่อมีลายลักษณ์อักษรปรากฏเนื้อหาสาระพอที่จะ
จับใจความได้ ย่อมใช้เป็นหลักฐานทางหนึ่งอย่างหนึ่งบังคับกันได้ และในกรณีนี้จะนำบทบัญญัติ
ต่าง ๆ ในเรื่องตัวเงินมาใช้เทียบเคียงในฐานะกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งก็ไม่ได้ ต้องใช้หลัก
ทั่วไปว่าด้วยนิติกรรมสัญญา และหนี้ ตัวอย่างเช่น ในกรณีของเช็คเป็นการสั่งให้ธนาคารจ่ายเงิน
ดังนั้น หากตราสารใดมีคำขอร้องให้บุคคลใดจ่ายเงินหรือมีคำมั่นสัญญาว่าผู้ออกตราสารจะ
จ่ายเงินให้ด้วยตนเอง หรือมีคำสั่งให้บุคคลอื่นใดที่มีธนาคารจ่ายเงินแล้ว ตราสารนั้นย่อมไม่ใช่
เช็ค แต่อาจเป็นตราสารอื่น ๆ หรือตัวเงินชนิดอื่น ๆ ได้ ขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระของตราสารนั้น⁴

จากบทบัญญัติมาตรา 909 และ มาตรา 910 จึงสามารถสรุปได้ว่า ในตัวแลกเงิน
รายการที่ต้องเขียนลงไว้เสมอ ไม่มีข้อยกเว้น ได้แก่ คำบอกชื่อว่าเป็นตัวเงิน , คำสั่งให้ใช้เงิน, ชื่อ
หรือยี่ห้อผู้จ่ายและผู้รับเงิน หรือคำจัดแจงให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ และลายมือชื่อผู้จ่าย รายการเหล่านี้ถือ
เป็นสาระสำคัญแห่งตัว ซึ่งจะต้องระบุไว้ชัดเจน เมื่อมีการออกตัวโดยผู้สั่งจ่าย บุคคลที่ได้รับตัวไป
ภายหลังไม่อาจแก้ไขรายการเหล่านี้ได้เอง หากมีแก้ไขเปลี่ยนแปลงจะเป็นการแก้ไขสาระสำคัญซึ่ง
มีผลตามมาตรา 1007

⁴ เสาวนีย์ อิศวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน,
พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548) , หน้า 317.

3.1.2 รายการที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้เขียน แต่ถ้าเขียนลงไป ไม่มีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของตัวเงิน

รายการที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้เขียนลงในตัวเงิน หมายถึง รายการที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้คู่สัญญาในตัวเงิน สามารถเขียนข้อความดังกล่าวนี้ลงไปได้ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎหมาย อันได้แก่

- การระบุให้คิดดอกเบี้ยและอัตราดอกเบี้ยในตัวแลกเงิน ตามมาตรา 911
- การระบุให้คิดดอกเบี้ยและอัตราดอกเบี้ยในตัวสัญญาใช้เงิน ตามมาตรา 911

ประกอบกับมาตรา 985 วรรคแรก

- ข้อกำหนดดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังต่อผู้ทรง และข้อกำหนดยอมลดละหน้าที่ให้ผู้ทรง ตามมาตรา 915

- คำสั่งห้ามเปลี่ยนมือ ตามมาตรา 917 วรรค 2
- คำสลักหลังตามมาตรา 919
- คำรับอาวัลตามมาตรา 939
- คำรับรองเพื่อแก้หน้า ตามมาตรา 952
- การขีดคร่อมเช็คตามมาตรา 934 และ 935
- ข้อความในคำรับรองตัวแลกเงินตามมาตรา 931 และ 937
- ข้อความที่ธนาคารรับรองเช็คตามมาตรา 993

หมายความว่ารายการดังกล่าวข้างต้นจะเขียนหรือไม่เขียนลงไปก็ได้ หากได้มีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของตัวเงิน หากได้เขียนลงไปก็เป็นข้อความที่มีผลบังคับได้ตามกฎหมายและส่งผลบังคับต่อตัวเงินและคู่สัญญาที่ได้ลงลายมือชื่อเข้าผูกพัน ให้ต้องรับผิดชอบตามข้อความนั้น ไปจนกว่าตัวเงินนั้นจะได้มีการใช้เงินตามตัว

3.1.3 รายการที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้เขียน แต่ถ้าเขียนลงไปมีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของตัวเงิน

- คำสั่งจ่ายเงินที่มีเงื่อนไข เพราะมาตรา 902 (2) บัญญัติว่าคำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอน ดังนั้นคำสั่งจ่ายเงินที่มีเงื่อนไข มีผลทำให้ไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน

- ข้อความการสลักหลังที่มีเงื่อนไข และการสลักหลังโอนเพียงบางส่วน ตามมาตรา 922

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การที่จะเข้าลักษณะของการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
รายการสำคัญตามมาตรา 1007 นั้น จะต้องเป็นการแก้ไขลงในตราสารที่สมบูรณ์แล้วเท่านั้น
โดยจะต้องมีเนื้อความครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย
ดังที่กล่าวมาข้างต้น

ดังนั้นจึงเกิดปัญหาที่สมควรพิจารณาว่า ตราสารซึ่งผู้ออกตราสารเซ็นชื่อไว้ แต่
เว้นช่องว่างให้ผู้ทรงไปกรอกข้อความเองนั้นตราสารดังกล่าวเป็นตัวเงินซึ่งอยู่ภายใต้หลักของตรา
สารเปลี่ยนมือหรือไม่ และหากมีการเติมข้อความเกินกว่าที่ได้มอบหมายไว้และมีการโอนไปยัง
บุคคลภายนอกจะมีผลเช่นไร

เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ตัวเงิน ต้องทำเป็นหนังสือตราสาร จึงตกอยู่ภายใต้
บังคับมาตรา 9 วรรคแรกว่า “ เมื่อกิจการอันใดที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือ บุคคลผู้ทำ
เป็นหนังสือจึงไม่จำเป็นต้องเขียนเอง แต่หนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น” ดังนั้น การ
เขียนข้อความรายการต่างๆในตัวเงินผู้ส่งจ่าย หรือผู้ออกตัวเงิน จึงไม่จำเป็นต้องเขียนเอง อาจ
มอบหมายหรือยินยอมให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นผู้เขียนข้อความนั้นแทนได้ หรืออาจมอบหมาย
ให้ผู้ทรงเป็นผู้เขียนข้อความก็ได้ ข้อสำคัญมีเพียงว่า ในตราสารที่เป็นตัวเงิน จะต้องมีการลง
ลายมือชื่อของผู้ที่ประสงค์จะเข้ามาผูกพันในตัวเงิน หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า จะต้องลงลายมือ
ชื่อของผู้ออกตัว

เรื่องตราสารซึ่งผู้ออกตราสารเซ็นชื่อไว้ แต่เว้นช่องว่างให้ผู้ทรงไปกรอกข้อความ
เองนั้น ภาษาอังกฤษเรียกว่า “ Inchoate Instrument” ไม่เรียกว่า “Bills” (ตัวเงิน) ซึ่งในกฎหมาย
ไทยไม่มีบทบัญญัติว่าไว้เรื่อง Inchoate Instrument ว่าจะยึดถือหลักเกณฑ์อย่างไร แต่ตาม
กฎหมายของประเทศอังกฤษได้บัญญัติไว้ชัดในพระราชบัญญัติตัวเงิน ค.ศ. 1882 มาตรา 20 ว่า

Section 20

“(1) Where a simple signature on a blank stamped paper is delivered by the
signer in order that it may be converted into a bill, it operates as a prima facie authority
on fill up as a complete bill for any amount the stamp will cover, using the signature for
the of the drawer, or the acceptor, or an indorser; and , in like manner, when a bill is
wanting in any material particular, the person in possession of it has prima facie
authority to fill up the omission in any way he thinks fit.

(2) In order that any such instrument when completed may be enforceable against any person who became a party thereto prior to its completion, it must be filled up within a reasonable time, and strictly in accordance with the authority given.

Reasonable time for this purpose is a question of fact.

Provided that if any such instrument after completion is negotiated to a holder in due course it shall be valid and effectual for all purposes in his hands, and he may enforce it as if it had been filled up within a reasonable time and strictly in accordance with the authority given.”

“(1) เมื่อใดบุคคลลงลายมือชื่อของตนลงในกระดาษเปล่าปิดแสตมป์ และส่งมอบให้เขาไปเพื่อให้เขารอกข้อความเป็นตัวเงิน ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นการมอบอำนาจให้กรอกข้อความเป็นตัวเงินเพียงเท่าจำนวนเงินตามค่าของแสตมป์ที่ปิดไว้ โดยใช้ลายมือชื่อนั้นเป็นลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย ผู้รับรองหรือผู้สลักหลัง และโดยวิธีเดียวกัน เมื่อตัวมีรายการขาดตกบกพร่อง ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ได้ตัวไว้ในมือ ได้รับมอบอำนาจกรอกข้อความตามที่เห็นสมควร

(2) เพื่อที่จะใช้ตัวบังคับแก่บุคคลที่เข้ามาเป็นคู่สัญญาก่อนกรอกข้อความครบถ้วน ในเมื่อตัวนั้นได้กรอกข้อความครบถ้วนแล้วนั้น การกรอกข้อความต้องกระทำภายในเวลาอันสมควร และกรอกตามที่ได้รับมอบหมาย เวลาสมควรหรือไม่ ท่านว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริง...”

“Such an instrument can be enforced against any person who became a party prior to its completion only if it was filled up within a reasonable time, and strictly in accordance with the authority given”⁵

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น Inchoate Instrument จึงมีหลักอยู่ว่า ผู้ที่ได้รับตราสารดังกล่าวจะต้องกรอกข้อความภายในเวลาอันสมควร และตามที่ได้รับมอบหมาย และต้องมีการส่งมอบตราสารฉบับนั้น Inchoate Instrument นั้น จึงจะมีผลเป็นตัวเงิน (Bills) และผูกพันผู้ที่ลงลายมือชื่อไว้ในฐานะเป็นคู่สัญญา

แต่เนื่องจาก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเราไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึง Inchoate Instrument เหมือนดังเช่นมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติตัวเงิน ค.ศ. 1882

⁵ C.B. Drover and R.W.B. Bosley, Sheldon's Practice and Law of Banking, 10 th ed., London: Macdonald & Evans, 1972., p. 72.

ของอังกฤษ ฉะนั้น เมื่อเวลาเกิดเป็นคดีขึ้นจะเอากฎหมายของต่างประเทศมาปรับก็ไม่ได้ จำต้องพยายามหาหลักเกณฑ์เท่าที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายของเรา⁶

คำพิพากษาฎีกาที่ 575/2507 ได้วินิจฉัยถึงกรณีที่ผู้ออกตัว^๑ ได้ออกตัวสัญญาใช้เงินเป็นประกันเงินที่บุคคลที่ 3 กู้หรือจำนำ โดยเว้นช่องว่างวันถึงกำหนดใช้เงินในตัวฉบับนั้นไว้ ถ้าไม่ได้มีการต่ออายุใบประทวนสินค้าที่มอบให้ไว้เป็นประกันทุกระยะ 3 เดือนเมื่อไร ตกลงให้ฝ่ายผู้ทรงตัว^๒มีอำนาจรอกวันถึงกำหนดใช้เงินลงในตัวได้ ดังนี้ ถือไม่ได้ว่าตัวสัญญาใช้เงินนั้นถึงกำหนดเมื่อได้เห็นตามมาตรา 984 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ข้อตกลงระหว่างผู้ออกตัวกับผู้รับเงินตามตัวดังกล่าว แม้จะนอกเหนือไปจากที่กฎหมายกำหนดไว้หรือแม้จะเป็นการตกลงกันด้วยวาจา แต่ระหว่างคู่กรณีด้วยกันย่อมผูกพันกัน

เมื่อผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินนั้นได้รอกวันที่ลงไปในตัวสัญญาใช้เงิน ถือว่าตัวสัญญาใช้เงินฉบับนั้นมีกำหนดวันใช้เงินแล้ว

จากคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ ได้มีหมายเหตุท้ายฎีกาของท่านอาจารย์ประพนธ์ ศาตะมาน กล่าวโดยสรุปได้ว่า “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของเราไม่มีบทบัญญัติเรื่องนี้เหมือนมาตรา 20 ของพระราชบัญญัติตัวเงิน ค.ศ. 1882 ฉะนั้นจะเอากฎหมายต่างประเทศมาปรับไม่ได้ จึงจำต้องตรวจดูว่าในกฎหมายของเราจะใช้หลักเกณฑ์อย่างไร

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของเรา มีบทบัญญัติให้ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายลงวันได้เฉพาะ วันออกตัว เท่านั้น ซึ่งในเรื่องตัวแลกเงินมีบัญญัติในมาตรา 910 วรรคสุดท้าย ในเรื่องตัวสัญญาใช้เงินมีบัญญัติไว้ในมาตรา 984 วรรคสุดท้าย ในเรื่องเช็ค มาตรา 989 อนุโลม มาตรา 910 มาใช้ด้วย ข้าพเจ้าไม่เห็นมีบทบัญญัติใด ๆ ที่ให้อำนาจผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายเขียน วันถึงกำหนดใช้เงินได้เลย แต่ก็มีมาตรา 1007 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า ถ้าข้อความในตัวเงินใดหรือในคำรับรองตัวเงินรายใด มีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญโดยที่คู่สัญญาทั้งปวง ผู้ต้องรับผิดชอบตัวเงินมิได้ยินยอมด้วยหมดทุกคนไซ้ ท่านว่าตัวเงินนั้นก็อันเสีย เว้นแต่ยังคงใช้ได้ต่อคู่สัญญา ซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น หรือได้ยินยอมด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น กับทั้งผู้สลักหลังในภายหลัง วรรคสามของมาตราเดียวกันบัญญัติว่า “กล่าวโดยเฉพาะ การแก้ไขเปลี่ยนแปลง เช่น จะกล่าวต่อไปนี้ ท่านถือว่าเป็นการแก้ไข

⁶ ประพนธ์ ศาตะมาน “บันทึกท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 575/2507”. คำพิพากษาฎีกาประจำพุทธศักราช 2507 จัดพิมพ์โดยเนติบัณฑิตยสภา, หน้า 1115-1116.

เปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ คือ แก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างไร ๆ แก่วันที่ลง จำนวนเงินอันจะพึงใช้เวลาใช้เงิน ฯลฯ” ฉะนั้น เห็นว่า การที่โจทก์จำเลยตกลงกันยอมให้โจทก์เติมวันถึงกำหนดใช้เงินลงได้ และโจทก์ก็เติมลงไปนั้นเป็นอันใช้ได้ตามมาตรา 1007”

จากคำพิพากษากฎีกาฉบับนี้ จะเห็นได้ว่าให้อำนาจผู้ทรงกรอกข้อความในตัวเงินได้เพียงบางรายการเท่านั้น คือ วันที่ออกตัว ตัวเลขเงินมีบัญญัติไว้ในมาตรา 910 ในเรื่องตัวสัญญาใช้เงินมีบัญญัติไว้ในมาตรา 984 ส่วนในเรื่องเช็คมาตรา 989 บัญญัติให้นำมาตรา 910 มาใช้บังคับโดยอนุโลม กฎหมายไม่ได้อนุญาตให้ผู้ทรง เติมวันถึงกำหนดใช้เงิน ดังนั้นการเติมข้อความที่นอกเหนือไปจากกฎหมายอนุญาต จึงต้องนำบทบัญญัติมาตรา 1007 มาใช้บังคับ

เนื่องจากมาตรา 1007 นั้นมีความแตกต่างจากเรื่อง inchoate instrument กล่าวคือมาตรา 1007 นั้นเป็นกรณีที่คู่สัญญาทำการแก้ไขตัวเงินในขณะที่ตัวเงินนั้นสมบูรณ์เป็นตัวเงินแล้ว ดังนั้นจึงเกิดปัญหาที่สมควรพิจารณาว่า ตราสารซึ่งผู้ออกตราสารเซ็นชื่อไว้ แต่เว้นช่องว่างให้ผู้ทรงไปกรอกข้อความเองนั้นตราสารดังกล่าวเป็นตัวเงินซึ่งอยู่ภายใต้หลักของตราสารเปลี่ยนมือหรือไม่ จะนำมาตรา 1007 มาปรับใช้ได้หรือไม่เพียงใด และหากมีการเติมข้อความเกินกว่าที่ได้มอบหมายไว้และมีการโอนไปยังบุคคลภายนอกจะมีผลเช่นไร ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 4 หัวข้อ 4.1.3

3.2 ความหมายของคำว่า “แก้ไขเปลี่ยนแปลง” (Alteration)

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหมายถึง การแก้ไขข้อความในตัวเงินที่สมบูรณ์เป็นตัวเงินแล้ว โดยคู่สัญญาในตัวเงินมิได้ยินยอมทั่วทุกคน และเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความอันเป็นข้อสำคัญ โดยที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติอนุญาตไว้ให้แก้ไขเพิ่มเติมได้

คำว่า แก้ไขเปลี่ยนแปลงตามความที่ปรากฏในมาตรา 1007 คำในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Alteration” ซึ่งกินความทั้งการขีดฆ่าข้อความเก่าหรือขีดฆ่าแล้วเขียนข้อความใหม่และรวมถึงการ “เติม” คำลงไปใหม่ด้วย⁷ และรวมถึงการเพิ่มเติม การลบข้อความหรือตัวเลข และถึงแม้มาตรา 1007 จะมีที่มาจากมาตรา 64 กฎหมายอังกฤษ ซึ่งบัญญัติเรื่องการมอบอำนาจให้มีการแก้ไข แต่เมื่อตามมาตรา 1007 ไม่ได้บัญญัติในเรื่องนี้ไว้ การมอบอำนาจให้แก้ไขจึงถือได้ว่าเป็นการให้ความยินยอมในการแก้ไข ซึ่งคู่สัญญาต้องผูกพันตามข้อความที่แก้ไขนั้น

⁷ เรื่องเดียวกัน , หน้า 1117-1118.

ตามตำรากฎหมายต่างประเทศยังได้กล่าวถึงกรณีที่ไม่ถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงไว้ดังนี้คือ⁸ ตัวนั้นเปลี่ยนแปลงไปโดยอุบัติเหตุ (pure accident) บางส่วนของตัวเงินถูกทำลายลงโดยการกัดของหนู หรือก้นหนูหรือ เนื้อความในตัวถูกทำลายลงเพราะตัวนั้นถูกชักรวมไปกับเสื้อผ้าโดยประมาท การแก้ไขรายละเอียดปลีกย่อยที่ผิดพลาดให้ถูกต้อง และการแก้ไขลงในตราสารที่ยังไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน

The Uniform Commercial Code มาตรา 3-407 Alteration.

(a) "Alteration" means (i) an unauthorized change in an instrument that purports to modify in any respect the obligation of a party, or (ii) an unauthorized addition of words or numbers or other change to an incomplete instrument relating to the obligation of the party.

The Uniform Commercial Code มาตรา 3-407 การแก้ไขเปลี่ยนแปลง การแก้ไข หมายถึง การกระทำโดยไม่ได้รับความยินยอม ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาระหน้าที่ในตัวเงินของคู่สัญญา หรือการเพิ่มเติมข้อความหรือตัวเลขในตัวเงินโดยไม่ได้รับความยินยอม หรือการแก้ไขอื่นใดในเอกสารที่ยังไม่สมบูรณ์ที่เกี่ยวกับหน้าที่ของคู่สัญญา

นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึง การไม่รู้ตัวบุคคลผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความตามหนังสือ Black's law Dictionary ได้ให้ความหมายไว้ว่า

"With respect to written instruments, 'alteration' generally means a change in an instrument's sense of language caused by a party to the instrument, and does not include such changes by non-parties or 'strangers' to the instrument. Although the distinction is not always observed, technically an alteration by a non-party or stranger to the instrument is a 'spoliation,' not an alteration, which does not invalidate it or change the rights or liabilities of the parties in interest, so long as the original writing remains legible."⁹

⁸ Frank R. Ryder and Antonio Bueno, Byles on Bills of Exchange, Twenty-sixth edition., London : Sweet & Maxwell, 1988. p.267.

⁹ 4 Am. Jur. 2d Alteration an Instruments 1 (1995).

คำว่า 'alteration' โดยทั่วไปหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในความหมายของภาษา ในตราสารซึ่งเป็นเหตุมาจาก ผู้ที่ไม่ใช่คู่สัญญา (non-parties) หรือ บุคคลที่ 3 (strangers) ทำต่อตัวตราสารถึงแม้ว่า ความแตกต่างจะไม่สามารถเห็นได้ชัดเจน, เทคนิคในการแก้ไขเปลี่ยนแปลง โดยผู้ที่ไม่ใช่คู่สัญญา หรือบุคคลที่ 3 ต่อตัวตราสาร เป็นการทำลายพยานหลักฐาน (spoliation) ไม่ใช่การแก้ไขเปลี่ยนแปลง, ซึ่งไม่ทำให้ตราสารเป็นโมฆะ หรือเปลี่ยนแปลงสิทธิหรือความรับผิดชอบ ในผลประโยชน์ของคู่สัญญา ตราบเท่าที่ข้อความเดิมยังคงอ่านออกได้ง่าย

ฎีกาที่ 1077/2507 เชื้อที่จำเลยออกให้โจทก์เป็นเชื้อที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ตัวเลขวันที่ออกเชื้อ โดยไม่ปรากฏตัวผู้แก่นั้น ย่อมถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ประจักษ์ โจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเชื้อย่อมจะถือเอาประโยชน์จากเชื้อนั้นได้ เสมือนดังว่ามีได้มีการเปลี่ยนแปลงเลย และจะบังคับการชำระเงินตามเนื้อความเดิมก่อนจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเชื้อนั้นก็ได้ แต่เมื่อมิได้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่เชื้อถึงกำหนดแล้ว คดีของโจทก์ก็ย่อมเป็นอันขาดอายุความ

ประกอบกับคำว่า "มีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลง" หมายถึงการเติมหรือตัดทอนข้อความ หรือแก้ไขด้วยประการใดๆ ในตัวเงิน โดยผู้แก้ไขไม่มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความนั้นหากผู้นั้นมีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลง ก็ไม่อยู่ในบังคับบทบัญญัติมาตรานี้ เช่นผู้จ่ายเขียนคำรับรองในตัว แลกเงิน แต่หากกลับขีดฆ่าเสียก่อนตัวเงินนั้นหลุดพ้นไปจากมือตนตามมาตรา 934 ผู้สลักหลัง ซึ่งเข้าถือเอาและชำระเงินตามตัวแล้วขีดฆ่าคำสลักหลังของตนเองและเหล่าผู้สลักหลังภายหลังตน ตามมาตรา 970 วรรคสอง และรวมถึงการจดวงวันที่ถูกต้องแท้จริงลงในตัวเงินที่ไม่ได้ลงวันออกตัว โดยสุจริต ตามมาตรา 910 วรรคห้า ประกอบด้วยมาตรา 989 และมาตรา 984 วรรคห้า ก็ไม่ถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเช่นกัน¹⁰

ฎีกาที่ 2612/2517 โจทก์ลงวันเดือนปีในเชื้อ ตามเจตนาของผู้สั่งจ่ายที่ขอผิด ไม่เป็นการปลอมเอกสารตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1007 เพราะมิใช่แก้ไขเปลี่ยนแปลงวันที่ลงในเชื้อหากแต่เป็นการลงวันเดือนปีที่ถูกต้องแท้จริงโดยสุจริต ซึ่งเป็นอำนาจของโจทก์ผู้ทรงที่จะกระทำได้ตามมาตรา 910 วรรคห้า , 989 ไม่เป็นโมฆะ

¹⁰ อัมพร ฌ. ตะกั่วทุ่ง. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยตัวเงิน.

ประกอบกับตำราของประเทศอังกฤษ ได้อธิบายไว้ว่า

At common law it has been held that a deed bill of exchange, promissory note, guarantee, or any other executory written contract, is avoided by an alteration in a material part, made while it is in the custody of the plaintiffs, although that alteration is by a stranger¹¹

ซึ่งคดี Davidson V. Cooper (1844) ได้วางหลักไว้ว่า ถึงแม้จะเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยคนแปลกหน้า หรือบุคคลที่ 3 ที่ไม่ใช่คู่กรณีก็ถือเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ อันมีผลให้ตัวเสียไป

3.3 ประเภทของการแก้ไขเปลี่ยนแปลง

3.3.1 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์ (Apparent)

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้รับความยินยอมจากคู่สัญญาตามตัวทุกคนตามมาตรา 1007 วรรคแรก มีผลทำให้ตัวเงินนั้นเสียไป หมายถึงไม่มีผลบังคับเป็นตัวเงินกับคู่สัญญาที่ไม่ได้เป็นผู้แก้ไข รวมถึงไม่ได้เป็นผู้ยินยอมให้แก้ไข และไม่ใช่ว่าผู้สลักหลังในภายหลังตัวเงินนั้นมีการแก้ไข โดยคู่สัญญาดังกล่าวสามารถกล่าวอ้างเรื่องตัวเงินเสีย ไม่มีผลผูกพันตนและไม่ต้องรับผิดชอบในตัวเงินนั้น เพื่อให้ตนหลุดพ้นความรับผิดได้ แต่ตัวเงินที่ได้มีการแก้ไขข้อความในข้อสำคัญซึ่งเสียไปนั้นยังคงใช้ได้แก่บุคคลเหล่านี้ คือ

1. ใช้ได้แก่คู่สัญญาในตัวเงินผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
2. ใช้ได้แก่คู่สัญญาในตัวเงินผู้ที่ยินยอมด้วยในการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
3. ใช้ได้แก่ผู้ที่สลักหลังภายหลังที่ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น

โดยบุคคลเหล่านี้ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความที่ได้แก้ไข ที่เป็นดังนั้นก็เพราะผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือผู้ที่ยินยอมด้วยกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงย่อมจะผูกพันตนตามตัวเงินในข้อ

¹¹ Frank R Ryder and Antonio Bueno. Byles on Bills of Exchange. 26th ed. London : Sweet & Maxwell, 1988. , p. 267.

¹² ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติธรรม, 2548) , หน้า 466.

ที่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ส่วนผู้สละหลังในภายหลังการแก้ไขก็ได้สละหลังได้โดยยอมรับผิดตาม ข้อความที่ได้แก้ไขจึงไม่มีเหตุอันใดที่จะให้บุคคลเหล่านั้นปฏิเสธการแก้ไขได้¹²

มีข้อควรพิจารณาคือ อย่างไรก็ตามจึงถือเป็นความหมายของ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่ เห็นประจักษ์ เนื่องจากคดีในประเทศอังกฤษ ยังมีความแตกต่างของคำตัดสินออกเป็น 2 แนวทาง กล่าวคือ

แนวทางที่ 1 คดี Leeds Bank V. Walker ที่ตัดสินโดย Denman J. ได้วางหลักว่า

ถ้าคู่สัญญา ซึ่งมีความผูกพันต้องรับผิด (bound) ได้สังเกตเห็นได้ถึง ความเข้ากัน ไม่ได้ที่ปรากฏบนสถานหน้าตราสาร และคู่สัญญาได้แจ้งต่อผู้ทรงว่ามันเป็นข้อสาระสำคัญ และเป็นกลข้อฉลในการถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง, การแก้ไขเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เรียกว่า “การแก้ไขที่ ประจักษ์” (apparent) ถึงแม้ว่า การแก้ไขเปลี่ยนแปลงนี้จะไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยผู้คนที่ ทั้งหมดก็ตาม

ซึ่งตามคดีนี้ แสดงให้เห็นว่าถ้าคู่สัญญาที่ได้รับตัวเงินไว้ สามารถสังเกตเห็นได้ ก็ เป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์

แนวทางที่ 2 คดี Wollatt V. Stanley ได้วางหลักว่า

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์นี้ ขึ้นอยู่กับผู้ทรง โดยปราศจากการ แทรกแซงของคู่สัญญาที่มีความผูกพัน โดยผู้ทรงต้องตั้งใจตรวจสอบตราสารนั้นด้วยความ ระมัดระวังอย่างสมเหตุสมผล ก่อนที่จะได้รับตราสารนั้นหากได้ตรวจสอบแล้ว, การแก้ไข เปลี่ยนแปลงที่อาจถูกสังเกตเห็นได้ และถูกบันทึกไว้ เป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์

ซึ่งตามคดีนี้ แสดงให้เห็นว่า ถ้าผู้ทรงสามารถตรวจสอบเห็นได้เองว่ามีการแก้ไข เปลี่ยนแปลงก็ถือเป็น การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่ประจักษ์

ดังนั้นจากบรรทัดฐานของคดีที่ 2 จึงมีประเด็นว่า ถ้าผู้ทรงได้รับตัวที่มีการแก้ไข เปลี่ยนแปลงโดยเห็นประจักษ์ ผู้รับโอนตัวที่มีการแก้ไขที่ประจักษ์ เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วย

¹²Frank R Ryder and Antonio Bueno. Byles on Bills of Exchange. 26th ed. London : Sweet & Maxwell , 1988.p. 268-269.

กฎหมายหรือไม่¹³ จึงเกิดปัญหาที่สมควรพิจารณาว่า การที่เจ้าหนี้รับโอนตั๋วเงินที่มีการแก้ไขข้อความสำคัญโดยเห็นประจักษ์นั้น มีผลทำให้เจ้าหนี้เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 4 หัวข้อที่ 4.2.1 และการที่เจ้าหนี้ผู้ทรงรับโอนตั๋วเงินมาทั้งๆที่เห็นประจักษ์ว่า ตั๋วเงินนั้นมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความสำคัญโดยเห็นประจักษ์ จะถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ในหัวข้อที่ 4.2.2 ตามลำดับ

ตามอนุสัญญากรุงเฮก (Hague Convention) หรืออนุสัญญาว่าด้วยการจัดทำกฎหมายเอกกรูปเกี่ยวกับตั๋วแลกเงินและตั๋วสัญญาใช้เงิน ค.ศ. 1912 (Convention on the Unification on the Law Relating to Bills of Exchange and Promissory Notes, 1912)

Article 69 “ In case of alteration of the text of a bill of exchange, parties who have sign subsequent to the alteration are bound according to the tenor of the altered text ; parties who have signed prior to the alteration are bound according to the tenor of the original text.”

มาตรา 69 “ ในกรณีที่มีการแก้ไขข้อความในตั๋วเงิน คู่สัญญาในตั๋วเงินผู้ซึ่งลงลายมือชื่อภายหลังการแก้ไขข้อความในตั๋วเงินนั้น ต้องผูกพันตามเนื้อความที่แก้ไขนั้น ส่วนคู่สัญญาผู้ซึ่งลงลายมือชื่อในตั๋วเงินก่อนมีการแก้ไขข้อความในตั๋วเงินนั้น ย่อมต้องรับผิดชอบตามเนื้อความเดิมในตั๋วเงินก่อนมีการแก้ไขนั้น”

จากการศึกษาอนุสัญญาดังกล่าว ในเรื่องการแก้ไขที่ประจักษ์นั้น ยังมีความแตกต่างจากกฎหมายตั๋วเงินของประเทศไทย กล่าวคือ ไม่มีการแยกความรับผิดชอบของผู้รับโอนเป็น 2 กรณี คือการแก้ไขที่ประจักษ์และการแก้ไขที่ไม่ประจักษ์ โดยในกรณีที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์ ผู้รับโอนยังมีสิทธิเรียกร้องกับคู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อก่อนการแก้ไขได้ตามเนื้อความเดิม แต่ตามกฎหมายตั๋วเงินของไทย คู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อก่อนการแก้ไขที่ประจักษ์ย่อมหลุดพ้นความรับผิด โดยถือว่าตัวนั้นเป็นอันเสียไป ซึ่งเหตุดังกล่าวถือเป็นข้อต่อสู้ของลูกหนี้

3.3.2 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นไม่ประจักษ์ (Not Apparent)

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นไม่ประจักษ์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1007 วรรค 2 บัญญัติว่า “แต่หากตั๋วเงินใดได้มีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อความสำคัญ

เปลี่ยนแปลงนั้นไม่ประจักษ์ และตัวเงินตกอยู่ในมือผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายไซ้ ท่านว่าผู้ทรงคนนั้นจะเอาประโยชน์จากตัวเงินนั้นก็ได้เสมือนดังว่ามีได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลย และจะบังคับการใช้เงินตามเนื้อความเดิมแห่งตัวนั้นก็ไ้”

บทบัญญัติมาตรา 1007 วรรคสองนี้ ให้สิทธิแก่ผู้ทรงตัวโดยชอบด้วยกฎหมายเพิ่มเติมไปจากที่เคยได้รับตามวรรคแรก

หลักเกณฑ์ตามมาตรา 1007 วรรค 2 คือ

1) เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือได้รับตัวเงินไว้ในความครอบครองโดยถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของการเป็นผู้ทรงตัวเงิน ซึ่งพิจารณาได้จากหลักเกณฑ์ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 904 และมาตรา 905 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

และผู้ทรงต้องไม่มีส่วนร่วมรู้เห็นในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในตัวเงินนั้น หากปรากฏว่าผู้ทรงมีส่วนร่วมรู้เห็นกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความนั้นด้วยแล้ว กรณีย่อมไม่ต้องด้วยบทบัญญัติในมาตรา 1007 วรรคสองนี้ คงต้องบังคับกันตามหลักที่วางไว้ในวรรคแรก ดังเช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 343/2506 บุคคลผู้ที่มีส่วนร่วมรู้เห็นกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความดังกล่าว ไม่เป็นผู้ทรง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 343/2506 ข้อเท็จจริงได้ความว่า จำเลยเป็นผู้ออกเช็คสั่งจ่ายเงินจำนวน 3,000 บาท ให้แก่นายกิมบ้วยโจทก์ร่วมเพื่อชำระหนี้ แต่ต่อมาโจทก์ร่วมได้แก้ไขจำนวนเงินในเช็คเป็น 33,000 บาท เพื่อขอกองจำเลย โดยจำเลยมิได้รู้เห็นยินยอมด้วย ดังนี้ การแก้ไขจำนวนเงินเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญของเช็ค เช็คนั้นจึงเป็นเช็คเสียตามมาตรา 1007 จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบโจทก์ร่วม แม้เงินในบัญชีของจำเลยจะมีไม่พอจำนวนเงินที่สั่งจ่ายจำเลยก็ไม่มีผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ

2) มาตรา 1007 วรรคสอง นี้เป็นการให้สิทธิแก่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายเพิ่มเติมจากสิทธิที่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายมีอยู่ ตามมาตรา 1007 วรรคแรก ที่ผู้ทรงยังสามารถบังคับเอาแก่ลูกหนี้ 3 ประเภท อันได้แก่ ลูกหนี้ผู้ที่เป็นผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือที่ยินยอมด้วยในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงและผู้สละหลังภายหลัง โดยความในมาตรา 1007 วรรคสอง ยอมให้ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ถือเอาประโยชน์ตามเนื้อความเดิมแห่งตัวเงินเสมือนดังว่าตัวเงินนั้นมีได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลยก็ได้ กล่าวคือ ให้สิทธิผู้ทรงเพิ่มเติมที่จะบังคับเอาแก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ลูกหนี้ 3 ประเภทข้างต้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 270/2496 ตั๋วเงินที่สมบูรณ์แล้วมาถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไข ผู้ทรงจะเรียกเก็บเงินจากคู่สัญญาที่แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือผู้สืบทอดในภายหลังตามเนื้อความที่แก้ไขนั้นก็ได้ (มาตรา 1007 วรรคแรก) ถ้าการเปลี่ยนแปลงแก้ไขนั้นไม่ประจักษ์ ผู้ทรงจะเรียกเก็บเงินเอาจากผู้ต้องรับผิดก่อนการแก้ไข ได้แก่คู่สัญญาที่ไม่ได้เป็นผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้เป็นผู้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สืบทอดก่อนตั๋วเงินมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้รับผิดชอบตามเนื้อความเดิมก็ได้

3) คำว่า “เนื้อความเดิมแห่งตัว” หมายความว่า เนื้อความเดิมก่อนจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง เพราะฉะนั้น หากเมื่อบังคับตามเนื้อความเดิมแล้วย่อมตกอยู่ภายใต้เรื่องอายุความดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1001 และมาตรา 1002 ด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 1077/2507 เชื้อคที่จำเลยออกให้โจทก์เป็นเชื้อคที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงตัวเลข ปีที่ออกเชื้อค โดยไม่ปรากฏตัวผู้แก่นั้น ย่อมถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญโดยความเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ประจักษ์ โจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเชื้อคย่อมจะถือเอาประโยชน์จากเชื้อคนั้นเสมือนดังว่ามีได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลย และจะบังคับการใช้เงินตามเนื้อความเดิมก่อนจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเชื้อคนั้นก็ได้ แต่เมื่อมิได้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่เชื้อคถึงกำหนดแล้ว คดีของโจทก์ก็ย่อมเป็นอันขาดอายุความ

4) บทบัญญัติมาตรา 1007 บังคับถึงนี้ระหว่างคู่สัญญาในตั๋วเงิน คือ ระหว่างผู้ทรงกับผู้ลงลายมือชื่อที่ต้องรับผิดชอบตั๋วเงินเท่านั้น แต่ระหว่างธนาคารผู้จ่ายเงินกับผู้เคี้ยว ซึ่งเป็นผู้ส่งจ่ายเชื้อคนั้นยังคงมีความผูกพันกันตามสัญญาที่ผู้เคี้ยวอาศัยในการสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินนั้นอยู่อีกส่วนหนึ่งด้วย เมื่อโจทก์ได้มีคำสั่งให้ธนาคารจ่ายเงิน 60,000 บาท แม้จะมีแก้จำนวนเงินลดลงจาก 60,000 บาท เป็น 50,000 บาท และธนาคารก็ได้จ่ายเงินไปตามเชื้อคที่ได้แก้ไขนั้นก็ไม่เป็นการปฏิบัตินอกเหนือคำสั่งของโจทก์แต่อย่างใด เมื่อธนาคารได้จ่ายเงินไปโดยสุจริต ปราศจากประมาทเลินเล่อ ธนาคารก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์

โดยการแก้ไขที่ไม่ประจักษ์นี้ได้มีตัวอย่างจาก ฎ. 1254/2497 ว่า “ข้อเท็จจริงฟังว่าการแก้ไขวันที่ที่ลงในเชื้อคและการลบรอยขีดคร่อมออกนี้ไม่อาจมองเห็นร่องรอยได้ด้วยตาเปล่าต้องใช้กล้องจุลทรรศน์ซึ่งขยาย 70 เท่าของตาเปล่าตรวจดู จึงเห็นมีรอยชูดลบและต้องใช้กล้องแสงอุลตราไวโอเล็ตตรวจซ้ำอีกจึงจะเห็นชัดเจน ศาลฎีกาจึงฟังว่ารอยชูดลบแก้ไขนี้ไม่อาจเห็นประจักษ์ด้วยตาเปล่า”

3.4 ข้อความที่แก้ไขจะต้องเป็นข้อความที่มีผลบังคับตามตัวเงิน และเป็นข้อความที่เป็นสาระสำคัญ

เนื่องจากตัวเงินเป็นหนังสือตราสาร จึงต้องมีเนื้อความตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งแตกต่างจากสัญญาลักษณะอื่นที่คู่สัญญาสามารถที่จะกำหนดตกลงกันได้โดยได้ หากว่า ข้อตกลงนั้น ไม่เป็นพันธวิสัย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อตกลงนั้นย่อมมีผลใช้บังคับได้ ดังนั้นหากเขียนข้อความนอกเหนือจากที่กฎหมายตัวเงินกำหนด ข้อความนั้นไม่มีผลบังคับตามกฎหมายตัวเงิน

3.4.1 ความหมายของข้อความที่มีผลบังคับ

ข้อความที่มีผลบังคับ หมายถึงถ้อยคำต่างๆที่เขียนลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในตัวเงิน¹⁴ และเป็นข้อความที่กฎหมายอนุญาตให้ระบุไว้ในตัวเงิน ได้แก่ รายการในตัวแลกเงิน ตามมาตรา 909 รายการในตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 983 รายการในเช็คตามมาตรา 988 และ รายการที่กฎหมายอนุญาตให้เพิ่มเติมลงได้ซึ่งตัวแลกเงิน เป็นไปตามมาตรา 910 ตัวสัญญาใช้เงิน เป็นไปตามมาตรา 984 เช็คเป็นไปโดยผลของมาตรา 989 ที่ให้นำมาตรา 910 มาบังคับใช้ด้วย

และรายการที่กฎหมายอนุญาตให้ระบุลงในตัวเงิน หากระบุลงไปก็มีผลบังคับได้ หากไม่ระบุลงไปก็ไม่กระทบต่อความสมบูรณ์ของตัวเงิน ได้แก่ การระบุให้คิดดอกเบี้ยและอัตราดอกเบี้ยในตัวแลกเงิน ตามมาตรา 911 การระบุให้คิดดอกเบี้ยและอัตราดอกเบี้ยในตัวสัญญาใช้เงิน ตามมาตรา 911 ประกอบกับมาตรา 985 วรรคแรก ข้อกำหนดดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังต่อผู้ทรง และข้อกำหนดยอมลดละหน้าที่ให้ผู้ทรง ตามมาตรา 915 คำสั่งห้ามเปลี่ยนมือ ตามมาตรา 917 วรรค 2 คำสลักหลังตามมาตรา 919 คำรับอาวัลตามตรา 939 คำรับรองเพื่อแก้หน้า ตามมาตรา 952 การขีดคร่อมเช็คตามมาตรา 934 และ 935 ข้อความในคำรับรองตัวแลกเงินตามมาตรา 931 และ 937 ข้อความที่ธนาคารรับรองเช็คตามมาตรา 993

¹⁴ ข้อความ ยังหมายรวมถึงการเขียนเครื่องหมายอย่างใดอย่างหนึ่งลงในตัวเงินด้วย เช่น ขีดเส้นขนานคู่ขีดขวางลงด้านหน้าของตัวเงิน เรียกกัันว่า “การขีดคร่อม”

3.4.2 ผลของข้อความที่นอกเหนือจากกฎหมายกำหนด

ในสัญญาตัวเงิน บุคคลที่เป็นคู่สัญญา จะตกลงกัน และเขียนข้อความลงในตัวเงินได้ก็เฉพาะแต่ข้อความที่กฎหมายลักษณะตัวเงินกำหนดให้เขียนได้เท่านั้น หากข้อความที่เขียนลงในตัวเงินเกินเลยไปจากที่กฎหมายลักษณะตัวเงินระบุไว้ ข้อความนั้นก็ไม่มีผลอย่างใดในตัวเงิน ถือเสมือนว่าไม่มีข้อความนั้นปรากฏอยู่บนตัวเงิน ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 899 “ข้อความอันใดซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะนี้ ถ้าเขียนลงในตัวเงินท่านว่าข้อความนั้นหาเป็นผลอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ตัวเงินนั้นไม่”

คู่สัญญาจะบังคับกันตามข้อความที่นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไม่ได้ แต่ตัวเงินฉบับนั้นก็ไม่เสียไป เพราะมีรายการที่นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด ตัวเงินฉบับนั้นยังสามารถบังคับใช้ได้ ตามข้อความที่ปรากฏบนตัวเงินนั้น ซึ่งถือเสมือนเนื้อหาของสัญญาตัวเงิน ที่ใช้บังคับกับคู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อทุกคน

ตัวอย่างข้อความที่นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดได้แก่

- การที่ผู้ส่งจ่ายขีดเส้นสีดำไว้ในช่องวันที่ของเช็คที่ส่งจ่าย ไม่มีผลอย่างหนึ่งอย่างใดแก่เช็ค การตีเส้นดำไว้ในช่องวันที่ในเช็ค ซึ่งศาลฎีกาถือว่าเป็นข้อความอย่างหนึ่ง ที่มีได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะตัวเงิน จึงไม่มีผลอย่างใดแก่ตัวเงินนั้น

ฎ. 3509/2542 เช็คเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่ต้องการความเชื่อถือในระหว่างผู้ส่งจ่าย และผู้ทรงทั้งหลายว่า เมื่อนำเช็คไปเรียกเก็บเงินแล้วจะมีการจ่ายเงินตามเช็ค ข้อกำหนดเงื่อนไขใด ๆ อันเป็นการห้ามหรือจำกัดการจ่ายเงินจะพึงมีได้จึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายการที่จำเลยขีดเส้นสีดำไว้ในช่องวันที่ การกระทำดังกล่าวไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจไว้ว่ากระทำได้ ข้อความดังกล่าวจึงหาไม่มีผลอย่างหนึ่งอย่างใดแก่เช็คนั้นตามมาตรา 899 จึงถือว่าจำเลยออกเช็คโดยมิได้ลงวันออกเช็คไว้ เมื่อโจทก์ได้รับเช็คและนำเข้าบัญชี โจทก์หรือเจ้าหน้าที่ธนาคารจึงลงวันที่ในเช็คได้ตามมาตรา 910 วรรคท้าย ประกอบมาตรา 989

- การขีดคร่อมตัวเลขเงินมิได้มีบัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. ลักษณะตัวเงิน การขีดคร่อม ดังกล่าว จึงไม่มีผลอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ตัวเลขเงินตามมาตรา 899 และ จะนำมาตรา 994 ซึ่งเป็นบทบัญญัติให้ธนาคารผู้จ่ายใช้เงินตามเช็คขีดคร่อมให้แก่ธนาคารเท่านั้นมาบังคับแก่กรณีนี้ไม่ได้

- เงื่อนไขที่ผู้ออกตัวกำหนดลงในตัวสัญญาใช้เงินให้ตัวมีผลสมบูรณ์เมื่อเรียกเก็บเงินตามเช็คได้ ไม่มีผลอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ตัวสัญญาใช้เงินนั้น

ฎ. 4201/2530 ข้อความตามตราประทับด้านหลังตัวสัญญาใช้เงินที่มีใจความว่า ตัวสัญญาใช้เงินจะสมบูรณ์ต่อเมื่อเช็คเรียกเก็บเงินได้เรียบร้อยแล้วนั้นเป็นข้อความที่ขัดต่อมาตรา 983(2) จึงไม่มีผลบังคับตามมาตรา 899 ที่ว่าข้อความอันใดซึ่งมิได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะนี้ ถ้าเขียนลงในตัวเงิน ข้อความอันนั้นหาเป็นผลอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ตัวเงินนั้นไม่

- เช็คระบุชื่อมีข้อความระบุกลางเส้นขนานขีดคร่อมว่า “เฉพาะ” ถือไม่ได้ว่าเป็นคำอื่นอันได้ความทำนองเดียวกับคำว่า “เปลี่ยนมือไม่ได้” ตามมาตรา 917 วรรคสอง และถือว่าข้อความนั้นมีได้บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยตัวเงิน จึงหาผลแก่เช็คตามมาตรา 899 ไม่เช็คดังกล่าวจึงโอนเปลี่ยนมือกันได้ตามมาตรา 917 วรรคหนึ่ง

ฎ.4975/2533 เช็คที่จำเลยที่ 4 สั่งจ่ายระบุชื่อจ่ายให้แก่บริษัทจำเลยที่ 1 โดยขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออก และขีดคร่อมระบุไว้กลางเส้นขนานที่ขีดคร่อมว่า “เฉพาะ” ยังถือไม่ได้ว่าเป็นคำอื่นอันได้ความทำนองเดียวกับคำว่า “เปลี่ยนมือไม่ได้” ตามความในมาตรา 917 วรรคสอง และถือว่าข้อความนั้นมีได้บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยตัวเงิน จึงหาผลแก่เช็คตามมาตรา 899 ไม่ เช็คดังกล่าวจึงเป็นเช็คที่โอนเปลี่ยนมือกันได้ตามมาตรา 917 วรรคแรก

- ผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินเขียนข้อความว่าห้ามใช้สิทธิไล่เบี้ยผู้สลักหลังเป็นข้อความที่ขัดต่อมาตรา 983 (2) หาเป็นผลบังคับแก่ตัวสัญญาใช้เงินไม่ ผู้สลักหลังจึงต้องรับผิดชอบตัวสัญญาใช้เงินนั้น

ฎ.4714/2547 มาตรา 915 บัญญัติไว้ในเรื่องตัวแลกเงิน ไม่ได้บัญญัติไว้ในบทเบ็ดเสร็จทั่วไปเช่นเดียวกับมาตรา 899 และมาตรา 985 ซึ่งเป็นบทบัญญัติในตัวสัญญาใช้เงินก็ไม่ได้บัญญัติให้นำมาตรา 915 ของบทบัญญัติตัวแลกเงินมาใช้กับตัวสัญญาใช้เงิน การที่จำเลยที่ 3 สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินมีข้อความว่าห้ามใช้สิทธิไล่เบี้ยผู้สลักหลังนั้น เป็นข้อความที่ขัดต่อมาตรา 983 (2) หาเป็นผลบังคับแก่ตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 899 ไม่ จำเลยที่ 3 จึงต้องรับผิดชอบตัวสัญญาใช้เงินพิพาท

จึงเกิดปัญหาที่สมควรพิจารณาว่า การเขียนข้อความไล่เบี้ยไม่ได้ (without recourse) ลงบนตัวสัญญาใช้เงินจะมีผลเช่นไร ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 4 หัวข้อที่ 4.3.3

และหากผู้ส่งจ่ายเช็ค เขียนคำว่า “ไต่เบี่ยไม่ได้”ไว้ ต่อมาผู้แก้ไขโดยผู้ส่งจ่ายไม่ยินยอม “เป็นได้เบี่ยได้” จะถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ตามมาตรา 1007 หรือไม่ ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ในหัวข้อที่ 4.3.4 ตามลำดับ

3.4.3 ข้อความที่แก้ไขต้องเป็นข้อสำคัญ

ข้อความที่เป็นข้อสำคัญนั้นหมายถึง ข้อความที่ทำให้ผลและความรับผิดชอบคู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้นเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะความรับผิดชอบที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ก็ถือได้ว่าข้อความนั้นเป็นข้อสำคัญ¹⁵ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ได้จำกัดแค่เพียงตัวอย่างในมาตรา 1007 วรรค 3 เท่านั้นยังหมายความรวมถึงข้อความที่กฎหมายถือว่าเป็นข้อสำคัญเช่น การขีดคร่อมเช็ค ตามมาตรา 996

ตามหนังสือ Black's law Dictionary ได้ให้ความหมายไว้ว่า

Material alterations void an instrument, but immaterial ones do not. An alteration is material if it

(1) changes the burden of a party (as by changing the date, time, place, amount, or rate of interest),

(2) changes the liabilities or duties of any party (as by adding or removing the name of a maker, drawer, indorser, payee, or cosurety), or

(3) changes the operation of the instrument or its effect in evidence (as by adding words or negotiability, changing the form of an indorsement, or changing the liability from joint to several).

¹⁵ C.B. Drover and R.W.B. Bosley, Sheldon's Practice and Law of Banking, 10 th ed., London: Macdonald & Evans , 1972, p. 71.

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เป็นส่วนสำคัญ หมายถึง

- (1) ถ้าเป็นการเปลี่ยนภาระหน้าที่ของคู่สัญญา เช่น โดยการเปลี่ยนวันที่ในตัว, สถานที่ใช้เงิน, จำนวนเงิน, หรืออัตราของดอกเบี้ย,
- (2) เป็นการเปลี่ยนแปลงความรับผิดชอบหรือหน้าที่ใด, ของคู่สัญญา เช่น โดยการเพิ่มเติมหรือ ลบชื่อของผู้ออกตัว, ผู้ส่งจ่าย, ผู้สลักหลัง, ผู้จ่าย หรือ ผู้ค้ำประกันร่วม, หรือ
- (3) เป็นการเปลี่ยนแปลงผลบังคับของตราสารหรือผลกระทบต่อพยานหลักฐาน เช่น การเพิ่มเติมถ้อยคำหรือความสามารถในการเปลี่ยนมือ, การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการสลักหลัง, หรือการเปลี่ยนแปลงความรับผิดชอบจากการเป็นลูกหนี้ที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบ

คดี Suffell V. Bank of England¹⁶ ได้วางบรรทัดฐานเรื่องความหมายของข้อสำคัญว่า ทุกการแก้ไขที่ เป็นการแก้ไขผลกระทบต่อทางธุรกิจของตัวเงินให้เปลี่ยนไป การแก้ไขนั้นถือว่าเป็นการแก้ไขในข้อสำคัญ

เมื่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้ ให้ความหมายของคำว่าข้อสำคัญไว้โดยตรง เพียงแต่ยกตัวอย่างรายการที่เป็นข้อสำคัญ ไว้ในมาตรา 1007 วรรค 3 จึงสามารถสรุปความหมายของคำว่า “ข้อสำคัญ” ได้ว่าการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ผลของตัวเงินและสิทธิหรือความรับผิดชอบตามตัวนั้นผิดไปจากข้อความเดิม¹⁷ ไม่ว่าจะความรับผิดชอบที่เปลี่ยนแปลงนั้นจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ก็ถือได้ว่าข้อความดังกล่าวนั้นเป็นข้อสำคัญ ดังนั้นหากการแก้ไขใดไม่ทำให้สิทธิหน้าที่ของคู่สัญญาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ก็ไม่ถือเป็นการแก้ไขและไม่ได้ทำให้ตัวเสีย¹⁸

3.4.3.1) ข้อความที่เป็นข้อสำคัญ

ก) มาตรา 1007 วรรค 3 ได้แก่ วันที่ลงในตัว จำนวนเงินอันจะพึงใช้ เวลาใช้เงิน สถานที่ใช้เงิน การเติมสถานที่ใช้เงินโดยผู้รับรองมิได้ยินยอมด้วย

¹⁶ Francis C. Conongsby, The Law of Bills of Exchange, London:Steven & Sons limited, 1947.,p.86.

¹⁷ อัมพร ณ. ตะกั่วทุ่ง. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยตัวเงิน. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ , 2548), หน้า 369.

¹⁸ สหอน รัตนไพจิตร , หลักกฎหมายตัวเงิน , พิมพ์ครั้งที่ 4 .(กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน , 2549) , หน้า 352.

- วันที่ลงในตัว

การแก้ไขวันที่ลงในเช็ค มีผลกระทบต่อการนับอายุความซึ่งเข้ากรณีที่เป็นการกระทบถึงสิทธิและความรับผิดชอบของคู่สัญญาในตัวเงิน ซึ่งการแก้ไขวันที่ลงในเช็ค เป็นกรณีที่กฎหมายอนุญาตให้ผู้ทรงที่สุจริต สามารถเติมวันที่ถูกต้องแท้จริงหรือแก้ไขได้ เพราะเป็นผู้ให้กำเนิดตัว แต่จะผูกพันคู่สัญญาผู้ที่ยื่นลายมือชื่อหรือไม่ ต้องพิจารณาจากความยินยอม ดังนั้น หากผู้ส่งจ่ายแก้ไขวันที่ลงในเช็คโดยที่ผู้รับอาวัลไม่ได้ยินยอม ย่อมเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญตามมาตรา 1007

จึงสมควรที่จะพิจารณาถึงปัญหาที่ว่าหากมีการแก้ไขวันที่ออกตัว จะถือว่าวันที่ก่อนการแก้ไขหรือวันที่หลังการแก้ไขวันที่ออกตัวเป็นกำหนดในการเริ่มนับอายุความของผู้รับอาวัล ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 4 ข้อ 4.3.1

คำพิพากษาฎีกาที่ 393/2518, 1043/2534 และที่ 6196-6197/2537

ผู้ส่งจ่ายแก้วันในเช็ค อายุความฟ้องผู้ส่งจ่ายนับแต่วันที่แก้ลงใหม่ ผู้รับอาวัลของผู้ส่งจ่ายซึ่งยินยอมด้วยในการแก้วันในเช็ค ก็อยู่ในบังคับอายุความเดียวกัน

ฎีกาที่ 3397/2536 การที่จำเลยที่ 1 ผู้ส่งจ่ายแก้ไขวันที่ลงในเช็คใหม่อันเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญนั้น มีผลให้เช็คเป็นอันเสียไป แต่ยังคงใช้ได้ต่อจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเท่านั้น แต่โจทก์จะอ้างเอาผลของการที่เช็คถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงวันที่ลงในเช็คโดยจำเลยที่ 2 ผู้รับอาวัลมิได้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นมาเป็นวันเริ่มนับอายุความ เป็นเหตุให้คดีของโจทก์ในการฟ้องจำเลยที่ 2 ไม่ขาดอายุความนั้นหาได้ไม่

- จำนวนเงินอันจะพึงใช้

รายการเรื่องจำนวนเงินถือเป็นหลักสำคัญในเรื่องตัวเงิน เพราะ ตัวเงินต้องมีคำสั่งให้จ่ายเป็นเงินเท่านั้น จะสั่งให้จ่ายเป็นสินค้า สิ่งของ ทองคำ เงินแท่ง พันธบัตร หรือสัญญารับใช้เงินของธนาคาร ซึ่งนอกเหนือไปจากเงินไม่ได้ ดังนั้นรายการเรื่องจำนวนเงินจึงเป็นรายการสำคัญที่ต้องเขียนระบุลงไป ไม่ว่าจะเขียนโดยผู้ส่งจ่ายเอง หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายหรือได้รับความยินยอมจากผู้ส่งจ่ายให้เขียน เพราะหากขาดรายการนี้ไป มีผลทำให้ตราสารนั้นไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน

จำนวนเงิน เป็นรายการหรือเนื้อความที่เป็นข้อสำคัญ ซึ่งกระทบต่อความรับผิดชอบของคู่สัญญาที่ยื่นลายมือชื่อโดยสุจริต โดยปกติจะมีการเขียนตัวเลขและตัวอักษรกำกับ หากไม่

ตรงกันต้องพิจารณาจากตัวอักษรและเจตนาที่แท้จริงเป็นลำดับ ทำให้การแก้ไขตัวเลขให้ตรงกับตัวอักษร ไม่เป็นการแก้ไขในข้อสำคัญ เช็คไม่เสียไป (ฎ. 266/2539)

ความรับผิดตามจำนวนเงินนั้นต้องพิจารณาว่าขณะลงลายมือชื่อ ได้ผูกพันตามเนื้อความเป็นจำนวนเท่าใดเป็นหลัก หากเป็นผู้แก้ไขเสียเอง หรือเป็นผู้ยินยอม หรือเป็นผู้ที่สลักหลังภายหลังการแก้ไข ก็ย่อมมีความรับผิดตามจำนวนเงินที่ปรากฏในขณะนั้น แต่ถ้ามีการแก้ไขจำนวนเงินสูงขึ้น โดยไม่ยินยอมและเป็นการแก้ไขที่เห็นไม่ประจักษ์ ก็ย่อมต้องรับผิดตามเนื้อความเดิม (ฎ. 1316/2526) ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์มาตรา 1007 วรรคแรก และวรรคสอง

- เวลาใช้เงิน

เวลาใช้เงินหรือวันถึงกำหนดใช้เงินนี้มีความสำคัญ เพราะเป็นวันที่ผู้ทรงจะต้องนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินตามมาตรา 941 โดยวันถึงกำหนดใช้เงินตามตัวแลกเงินเป็นไปตามมาตรา 913 วันถึงกำหนดใช้เงินตามตัวสัญญาใช้เงินเป็นไปตาม มาตรา 985 ส่วนเช็คไม่จำต้องระบุเวลาชำระเงินไว้เพราะเป็นกรณีที่ตั้งกำหนดชำระเงินเมื่อทวงถาม

- สถานที่ใช้เงิน

เป็นสถานที่ที่ผู้ทรงต้องนำตัวเงินไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงิน หากผู้ทรงไม่นำตัวไปยื่นให้ใช้เงินตามสถานที่ที่ระบุไว้ ถือได้ว่าเป็นการยื่นตัวไม่ชอบ

- เติมสถานที่ใช้เงินโดยผู้รับรองมิได้ยินยอมด้วย

มาตรา 910 วรรคสาม นั้นได้บัญญัติว่า “ตัวแลกเงินที่ไม่ได้ระบุสถานที่ใช้เงินให้เอาภูมิลำเนาของผู้จ่ายเป็นสถานที่ใช้เงิน” ดังนั้น หากวันถึงกำหนดใช้เงิน ผู้ทรงนำตัวไปยื่น ณ สถานที่ใช้เงินที่เติมภายหลังการรับรองแต่หากตัวผู้รับรองไม่พบ จะเป็นกรณีที่ถือได้ว่าผู้รับรองบอกปิดไม่ยอมใช้เงินทำให้เกิดผลตามมาตรา 959 และมาตรา 960

ข) ข้อความที่ทำให้ผลและความรับผิดของคู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้นเปลี่ยนแปลงไป ได้แก่

- การลบถ้อยคำสลักหลัง คำพิพากษาฎีกาที่ 2290/2518 “เช็คพิพาทระบุจ่ายให้บริษัท พ. บริษัท พ. สลักหลังลอยให้โจทก์ โจทก์ใช้ตราวางประทับด้านหลังเช็คมีข้อความว่าเพื่อฝากเข้าบัญชีโจทก์เท่านั้น แล้วลงชื่อมอบให้พนักงานโจทก์ไปฝากเข้าบัญชี พนักงานโจทก์ได้ลบข้อความที่โจทก์ได้ตราวางประทับ ทำให้การสลักหลังของโจทก์ก็กลายเป็นสลักลอยแล้ว

ยกยกเช็คคนนั้นไปมอบให้ อ. ปรากฏว่าการลบถ้อยคำสลักหลังของโจทก์มีร่องรอยที่เห็นได้ชัดเจน เป็นการแก้ไขในส่วนสำคัญ เช็คพิพาทย่อยเสียไปตามมาตรา 1007 วรรคหนึ่ง”

- การขีดฆ่าคำสลักหลัง

เป็นส่วนสาระสำคัญของตัวเงิน ซึ่งมีผลกระทบทำให้ตัวเงินมีการสลักหลังที่ขาดสาย หากเป็นการขีดฆ่าโดยผู้ที่กฎหมายไม่ได้อนุญาตไว้

ดังนั้นการขีดฆ่าคำสลักหลังที่ชอบด้วยกฎหมายคือ

1. ผู้ทรงขีดฆ่าคำสลักหลังก่อนโอนตัว ซึ่งมีผลว่าคำสลักหลังนั้นเปรียบเสมือนมิได้มีขึ้น
2. ผู้สลักหลังที่ได้เข้าถือตัวและใช้เงินตามตัว ได้ขีดฆ่าคำสลักหลังของตนและของผู้สลักหลังในภายหลังตามมาตรา 970 วรรคสอง
3. ผู้ทรงขีดฆ่าชื่อผู้สลักหลังคนใดคนหนึ่งเพื่อปลดหนี้ ทำให้ผู้สลักหลังที่ถูกขีดชื่อหลุดพ้นความรับผิด
4. ผู้ทรงขีดฆ่าคำสลักหลังที่ตามมาจากการสลักหลังลอย เพื่อถือว่าตนได้รับตัวเงินมาจากการสลักหลังลอย

กรณีดังกล่าวข้างต้น เป็นการขีดฆ่าคำสลักหลังที่ไม่ได้กระทำตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติข้างต้น จึงเป็นการการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญตามมาตรา 1007

- การขีดฆ่าคำรับรอง

- การเพิ่มเติมข้อกำหนดให้คิดดอกเบี้ยในตัวแลกเงิน และตัวสัญญาใช้เงินที่ไม่ได้ระบุให้คิดดอกเบี้ย¹⁹ หรือเพิ่มอัตราดอกเบี้ยลงไปในตัวในกรณีที่ลงข้อความว่า “ให้คิดดอกเบี้ยตามกฎหมาย”²⁰

- การเพิ่มวันที่รับรองลงในตัวเงิน กรณีผู้รับรองไม่ลงวันที่ไว้

- การเพิ่มชื่อของผู้ออกตัวโดยปราศจากความยินยอมของผู้ออกตัวคนเดิม ดังปรากฏในคดี Gardner V. Walsh หรือการเพิ่มชื่อผู้รับเงินในเช็คชนิดระบุชื่อ (order cheque) ในคดี Goldman v. Cox²¹

¹⁹จิตติ ดิงศภทิพย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน. แก้ไขเพิ่มเติมโดย ร.ศ.เสาวนีย์ อัครโรจน์. พิมพ์ครั้งที่ 17. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.), หน้า 165.

²⁰ นิคม ทั้งสุวรรณ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2531), หน้า 256.

²¹ Frank R Ryder and Antonio Bueno. Byles on Bills of Exchange. 26th ed. London :

- การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย (rate of exchange) ที่ออกมาแต่ต่างประเทศ
ในคดี Hirschfiele v Smith²²

- ในคดี Suffell v. Bank of England ที่เห็นว่าการแก้ไข Serial number ของ
ธนาคาร ซึ่งการแก้ไขดังกล่าวไม่ได้ทำให้เกิดผลกระทบต่อเนื้อหาในตัวเงิน แต่การแก้ไขดังกล่าวก็
ยังถือว่าเป็นการแก้ไขในข้อสำคัญ²³

- การแก้ไขสถานที่ออกตั๋วจาก London เป็น Deisslingen ในประเทศเยอรมัน ซึ่ง
เป็นการแก้ไขตัวเงินจากตัวในประเทศ เป็นตัวต่างประเทศ ในคดี Koch v. Dick²⁴

- การลบล้างรอยขีดคร่อมในเช็ค
เนื่องจากการลบล้างการขีดคร่อมในเช็ค มีกฎหมายบัญญัติว่า เป็นข้อสำคัญ
ประกอบกับมาตรา 996 บัญญัติไว้เพียงว่า “ท่านว่าเป็นส่วนสำคัญอันหนึ่งของเช็ค ใครจะลบล้าง
ย่อมไม่เป็นการชอบด้วยกฎหมาย” แต่ไม่ได้รับรู้ถึงผลของการลบล้างรอยขีดคร่อมเช็คไว้

จึงเกิดปัญหาที่สมควรพิจารณาว่าสามารถทำการลบล้างหรือขีดฆ่ารอยขีดคร่อม
ในเช็คหรือไม่ และหากมีการลบล้างหรือขีดฆ่ารอยขีดคร่อม จะมีผลตามมาตรา 1007 หรือมีผล
เป็นประการอื่น และถ้ายกเลิกขีดคร่อมโดยขีดฆ่าเส้นคู่ขนานออกประการหนึ่ง กับยกเลิกขีด
คร่อมโดยประทับตรา Crossing Cancelled ลงไปอีกประการหนึ่ง ถือว่าเป็นการแก้ไขรายการที่
จะทำให้ตัวเสียหรือไม่ ข้อนี้ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 4 ข้อ 4.3.5

3.4.3.2) ข้อความที่ไม่เป็นข้อสำคัญ

- การแก้ไขข้อความที่กฎหมายอนุญาตไว้ให้ได้
- การแก้ไขข้อผิดพลาดให้ถูกต้อง เป็นไปตามกับเจตนาของคู่สัญญาไม่ถือว่าเป็น
เป็นข้อสำคัญ หมายถึงหากคู่สัญญาทุกคน ยินยอมให้มีการแก้ไข เปลี่ยนแปลงข้อความสำคัญ
ในตัวเงิน ตัวเงินนั้นย่อมใช้ได้เป็นตัวเงินที่สมบูรณ์

Sweet & Maxwell, 1988. p.270.

²² Ibid , p.271.

²³ Guest, A.G., Chalmer and Guest on Bills of Exchange, Cheques and Promissory Notes, 14th Ed. ,London : Sweet & Maxwell, 1991.,p. 533.

²⁴ James Mclaughlin, Introduction to negotiable instrument, London: butterworths, 1975. ,p.124.

- การแก้ไขข้อความที่นอกเหนือไปจากที่กฎหมายกำหนด เพราะไม่กระทบต่อ สิทธิและความรับผิดชอบของคู่สัญญาในตัวเงิน

- การใช้หมึกป้ายทับเฉพาะชื่อผู้รับเงินในกรณีเป็นตัวเงินซึ่งสั่งให้ชำระเงินแก่ ช. หรือ ผู้ถือ แม้เห็นประจักษ์ก็ไม่ใช่อำนาจสำคัญ

ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1854/2524 “เช็คสั่งจ่ายเงินแก่ ช. หรือผู้ถือ รอยใช้หมึก ปะทับชื่อ ช. เห็นประจักษ์อยู่ แต่ไม่ใช่อำนาจสำคัญ ผู้รับซื้อลดเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย”

- การเติมข้อความ “รับรองแล้ว” ตามมาตรา 931 หรือ “ใช้ได้เป็นอาวัล” ตาม มาตรา 939 ข้างหน้าชื่อของคู่สัญญาซึ่งมีความรับผิดชอบ ในฐานะผู้รับรอง หรือในฐานะเป็นผู้รับอาวัล อยู่แล้วในกรณีเช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อความสำคัญ

โดยมีคดี Humphreys V. Brebell (1913) ได้วางบรรทัดฐานไว้ว่า ถ้าหากมีการ เพิ่มข้อความว่า “ as surety and co-principal” ข้างหน้าชื่อของคู่สัญญา ซึ่งมีฐานะเช่นนั้น ศาล วินิจฉัยว่าไม่เป็นข้อความสำคัญ²⁵

- การแก้ไขเปลี่ยนแปลงชื่อของผู้จ่ายเงิน ก็ไม่ถือว่าเป็นข้อความสำคัญ แต่การ เปลี่ยนแปลง แก้ไขชื่อของผู้รับเงินเป็นข้อความสำคัญเทียบได้กับ คดี Lumsden & Co.v.London Trustee Savings Bank (1971)²⁶

- การลบคำสั่งว่า หรือ ตามสั่ง (or order) โดยการกระทำของผู้รับรองในกรณี ที่เป็นตัวซึ่งสั่งให้ชำระเงินแก่ดี หรือตามสั่ง (D or order) ไม่ถือว่าเป็นข้อความสำคัญ²⁷

- การเพิ่มคำว่า “on demand” ลง บนตัวเงินที่ไม่ได้ระบุเวลาชำระเงินไว้ ไม่ถือ ว่าเป็นข้อความสำคัญ เพราะไม่มีผลกระทบต่อตัวเงิน²⁸

- การเปลี่ยนแปลงจากการสลักหลังลอยให้เป็นสลักหลังเฉพาะ²⁹

- การแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น ถ้าได้ทำขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ของการแก้ไข

ข้อผิดพลาดให้ถูกต้อง (The object of correcting a mistake) ไม่ถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ในข้อความสำคัญ³⁰

²⁵ นิคม ทั้งสุวรรณ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2531), หน้า 258.

²⁶ เรื่องเดียวกัน , หน้า 259.

²⁷ Guest A.G. Chalmers and Guest on Bills of Exchange. Cheques and Promissory Notes. London : Sweet & Maxwell, 1998., p.534.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงตัวซึ่งสั่งให้ชำระเงิน แก่ ชี หรือ ผู้ถือ (C or bearer) เป็นตัวซึ่งสั่งให้ชำระเงินแก่ชี หรือ ตามสั่ง (C or Order) ไม่ถือว่าเป็นข้อสำคัญ³¹

3.5 ผลของการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการอันเป็นข้อสำคัญในตัวเงิน

เมื่อตัวเงินถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความสำคัญ โดยไม่ได้รับความยินยอมจาก คู่สัญญาในตัวเงิน ไม่ว่าจะประจักษ์หรือไม่ประจักษ์ ก็มีผลทำให้ตัวเงินฉบับนั้นเสียไป ซึ่งคำว่า 'ตัวเงินนั้นก็เป็นอันเสีย' หมายถึงตัวเงินนั้นไม่มีผลบังคับเป็นตัวเงินได้อีก กับคู่สัญญาที่ไม่ได้เป็นผู้แก้ไข รวมถึงไม่ได้เป็นผู้ยินยอมให้แก้ไข และไม่ใช้ผู้สลักหลังในภายหลังตัวเงินนั้นมีการแก้ไขแล้ว คู่สัญญากลุ่มนี้ย่อมหลุดพ้นความรับผิด ย่อมสามารถอ้างเหตุดังกล่าวขึ้นต่อผู้ผู้ทรงได้ กล่าวคือ ตัวนั้นเสียไปสำหรับคู่สัญญากลุ่มนี้เท่านั้น

แต่แม้ตัวนั้นเสียไปก็ยังสามารถ ใช้ได้กับคู่สัญญาที่ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือ ยินยอมด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือผู้สลักหลังภายหลังได้ เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ทรงที่ได้รับโอนตัวมาโดยสุจริต

ดังเช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 343/2506 ข้อเท็จจริงได้ความว่า จำเลยเป็นผู้ออกเช็ค สั่งจ่ายเงินจำนวน 3,000 บาท ให้แก่นายกิมบิวยโจทก์ร่วมเพื่อชำระหนี้ แต่ต่อมาโจทก์ร่วมได้แก้ไข จำนวนเงินในเช็คเป็น 33,000 บาท เพื่อซื้อกองจำเลย โดยจำเลยมิได้รู้เห็นยินยอมด้วย ดังนี้ การแก้ไขจำนวนเงินเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญของเช็ค เซ็คนั้นจึงเป็นเช็คเสียตามมาตรา 1007 จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดต่อโจทก์ร่วม แม้เงินในบัญชีของจำเลยจะไม่มีพอจำนวนเงินที่สั่งจ่าย จำเลยก็ไม่มีผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ

จึงเกิดปัญหาที่สมควรพิจารณาคือ ปัญหาตัวเงินที่ถูกแก้ไขรายการสำคัญ ซึ่งส่งผลให้ตัวเงินนั้นเสียไป มีประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้นว่า ตัวที่เสียไปนั้น จะมีผลบังคับได้เพียงใด และยังสามารถโอนเปลี่ยนมือกันได้ต่อไปหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ใน บทที่ 4 ข้อ 4.1.1 และปัญหาว่าการที่ผู้ทรงสามารถนำตัวที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญนั้นมาบังคับการชำระเงินได้ จะถือว่าเป็นการกำเนิดตัวขึ้นใหม่หรือไม่ ซึ่งผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ใน บทที่ 4 ข้อ 4.1.2

³⁰ Guest A.G. Chalmers and Guest on Bills of Exchange. Cheques and Promissory Notes. London : Sweet & Maxwell, 1998., p.535.

³¹ Ibid.

3.6 ความรับผิดของคู่สัญญาในตัวเงินที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการอันเป็นข้อสำคัญในตัวเงิน

เนื่องจากความรับผิดตามกฎหมายตัวเงินเป็นไปตามการลงลายมือชื่อ ตามฐานะโดยพิจารณาในขณะที่บุคคลได้ลงลายมือชื่อนั้น โดยบุคคลคนเดียวก็สามารถเป็นคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดในกฎหมายตัวเงินได้หลายฐานะและมาตรา 1007 วรรคแรก วางหลักเพื่อให้คู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อสามารถนำสืบความรับผิดที่แท้จริงของตนได้ หากคู่สัญญานั้นไม่ได้เข้ากรณีดังนี้คือ

- 1) คู่สัญญาในตัวเงินผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
- 2) คู่สัญญาในตัวเงินผู้ที่ยินยอมด้วยในการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
- 3) ผู้สละหลังภายหลังที่ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ซึ่งหมายถึง

คู่สัญญาดังกล่าวสามารถนำสืบถึงความรับผิดที่แท้จริงของตนต่อผู้ทรงได้ แต่ต้องพิจารณาถึงเงื่อนไข 2 ประการด้วยคือ

3.6.1 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์

คู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อที่ไม่ได้เป็นผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้เป็นผู้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สละหลังก่อนตัวเงินมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสามารถยกข้อต่อสู้ที่ปรากฏบนตัวเงินขึ้นต่อสู้ เพื่อให้ตนหลุดพ้นความรับผิดได้ ซึ่งถือเป็นข้อต่อสู้ของลูกหนี้

แต่คู่สัญญาซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น หรือได้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นกับทั้งผู้สละหลังในภายหลัง ไม่สามารถอ้างเหตุตัวเสีย เพื่อให้ตนหลุดพ้นความรับผิดได้ และต้องรับผิดต่อผู้ทรงที่สุจริต เพราะคู่สัญญาผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น หรือได้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ย่อมจะผูกพันตนตามตัวเงินในข้อที่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ส่วนผู้สละหลังในภายหลังการแก้ไขซึ่งได้สละหลังไป โดยยอมรับผิดตามข้อความที่ได้แก้ไข จึงไม่มีเหตุอันใดที่จะให้บุคคลเหล่านั้นปฏิเสธการแก้ไขได้

3.6.2 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นไม่ประจักษ์

คู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อ ก่อนการแก้ไขที่ไม่ประจักษ์ ซึ่งเป็นคู่สัญญาที่ไม่ได้เป็นผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้เป็นผู้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สละหลังก่อนตัวเงินมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงคู่สัญญากลุ่มนี้ มีความรับผิดชอบตามเนื้อความเดิม โดยสามารถนำสืบพิสูจน์ได้ว่า ตนมีความรับผิดชอบตามเนื้อความนั้นๆ ในขณะที่ลงลายมือชื่อ เพียงเท่าเนื้อความเดิม และตามฐานะที่ตนได้ลงลายมือชื่อนั้น

ส่วนคู่สัญญาซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น หรือได้ยินยอมด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นกับทั้งผู้สละหลังในภายหลัง ผู้ทรงสามารถบังคับได้ตามเนื้อความที่ได้มีการแก้ไขนั้น เสมือนดังว่ามีได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลย

สรุปว่า ความรับผิดชอบของคู่สัญญาดังกล่าวข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 1007 เป็นบทบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองคู่สัญญาในตัวเงิน และผู้ทรงที่สุจริต โดยในวรรค 1 การแก้ไขที่ประจักษ์ แม้ตัวเสียไป ผู้ทรงก็ยังสามารถเรียกได้กับคู่สัญญาซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น หรือได้ยินยอมด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นกับทั้งผู้สละหลังในภายหลังให้รับผิดชอบได้ ซึ่งคู่สัญญากลุ่มนี้ ไม่สามารถยกเหตุตัวเสียมากล่าวอ้างต่อผู้ทรงที่สุจริตได้ เพราะผู้ทรงได้รับความคุ้มครองตาม มาตรา 916 และในวรรค 2 ก็เป็นการบัญญัติสิทธิของผู้ทรงเพิ่มเติมให้สามารถเรียกกับคู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อก่อนการแก้ไข ซึ่งเป็นคู่สัญญาที่ไม่ได้เป็นผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้เป็นผู้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สละหลังก่อนตัวเงินมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ต้องตามเนื้อความเดิมได้ในกรณีการแก้ไขที่ไม่ประจักษ์ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักคุ้มครองผู้บริโภคที่สุจริต ภายใต้ทฤษฎีความเป็นตราสารเปลี่ยนแปลงมือ

Uniform Commercial Code มาตรา 3-407 (b)

“(b) Except as provided in subsection (c) , an alteration fraudulently made discharges a party whose obligation is affected by the alteration unless that party assents or is precluded from asserting the alteration. No other alteration discharges a party , and the instrument may be enforced according to its original terms.

“นอกจากที่ได้กล่าวไว้ใน (c) แล้ว การแก้ไขที่สร้างขึ้นโดยฉ้อฉล คู่สัญญาผู้ทำหน้าที่ของเขาถูกกระทบจากการแก้ไขนั้นไม่ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่จะเป็นคู่สัญญาผู้ยินยอมด้วยกับ

การแก้ไข หรือเป็นผู้ไม่สามารถยกเรื่องการแก้ไขความยินยอมขึ้นอ้างได้ การแก้ไขอื่นๆไม่ทำให้ คู่สัญญาหลุดพ้นหน้าที่ และตัวเงินนั้นยังสามารถบังคับได้ตามเนื้อความเดิม”

3.7 สิทธิและความรับผิดของผู้ที่ได้เข้าใช้เงินตามตัวเงินที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการ อันเป็นข้อสำคัญในตัวเงิน

ความรับผิดของธนาคารกับผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยค้า) นั้น ไม่ใช่ความสัมพันธ์ตาม สัญญาตัวเงิน แต่เป็นความสัมพันธ์โดยปรับได้ 3 รูปแบบคือ

1. สัญญาฝากทรัพย์
2. สัญญาตัวการตัวแทน
3. สัญญาบัญชีเดินสะพัด

โดยทั่วไปธนาคารผู้จ่ายจะมีนิติสัมพันธ์กับผู้จ่ายซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคารตาม สัญญาฝากทรัพย์ สัญญาฝากทรัพย์นั้นมีบัญญัติไว้ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมาตรา 657 ว่า

“อันว่าฝากทรัพย์นั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้ฝาก ส่งมอบทรัพย์สิน ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า ผู้รับฝาก และผู้รับฝากตกลงจะเก็บรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ในความ อารักขาแห่งตนแล้วจะคืนให้”

ความสัมพันธ์ระหว่างธนาคารกับลูกค้าตามสัญญาฝากทรัพย์ ก่อให้เกิดสิทธิ หน้าที่ต่อกันระหว่างธนาคารและผู้ฝากเงิน ธนาคารมีหน้าที่ที่จะต้องจ่ายเงินตามคำสั่งของผู้สั่ง จ่ายที่ได้ระบุไว้ให้แก่ผู้ทรง โดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและ พหุศาสตร์ของไทยได้มีบทบัญญัติคุ้มครองธนาคารไว้ใน 2 มาตรา ด้วยกันคือ ในมาตรา 1009 และ มาตรา 998 กล่าวคือ มาตรา 1009 คุ้มครองธนาคารผู้ให้เงินตามตัวเงินประเภทอื่น ๆ ที่ธนาคาร เป็นผู้จ่ายได้แก่

ตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทวงถามที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายเงิน ซึ่ง สามารถแยกออกได้เป็น

- ก. เช็คชนิดระบุชื่อ
- ข. ตัวแลกเงินชนิดระบุชื่อโดยธนาคารเป็นผู้จ่าย และถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามตาม มาตรา 913(3)

ค. ตัวสัญญาใช้เงินโดยธนาคารเป็นผู้ออกตัว และถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามตาม
มาตรา 912(3) ประกอบ มาตรา 985

แต่มาตรา 998 เป็นบทคุ้มครอง ธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็คขีดคร่อมโดยเฉพาะ

เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 949 เป็นการจ่ายเงินตามตัวเงิน แต่ลูกหนี้ที่เข้าใช้เงิน
นั้นมิได้ประกอบกิจการพาณิชย์ ส่วนมาตรา 1009 นั้นผู้เข้าใช้เงินตามตัวเงินได้แก่ผู้ประกอบ
กิจการพาณิชย์ และไม่ว่าจะเป็นการใช้เงินตามมาตรา 949 หรือมาตรา 1009 ต้องใช้เงินเมื่อผู้
ทวงนำตัวมายื่นทวงถามเสมอ จะเข้าใช้เงินโดยที่ผู้ทวงไม่ได้นำตัวมายื่นทวงถามหาได้ไม่

ดังนั้นที่ผู้เขียนยกบทบัญญัติมาตรา 949 และมาตรา 1009 มากล่าว เพื่อแสดงให้เห็น
เห็นว่า หากผู้เข้าใช้เงิน ได้เข้าใช้เงินตามตัวที่มีการแก้ไขรายการสำคัญจะทำให้ผู้เข้าใช้เงิน
ดังกล่าว ได้รับความคุ้มครอง ตามบทบัญญัติของกฎหมายมาตรา 949 และมาตรา 1009
หรือไม่เพียงใด

3.7.1 บทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองธนาคาร หากได้เข้าใช้เงินตามตัว ตามมาตรา 1009

บทบัญญัติมาตรา 1009 นี้ ได้ให้ความคุ้มครองธนาคารที่ได้จ่ายเงินไปตามเช็ค
หรือตามตัวเงินชนิดอื่นที่มีการทวงถามให้ธนาคารใช้เงิน ธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็ค (Paying Bank)
จะได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา 1009 นี้ เมื่อ

- 1) ธนาคารได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทวงหรือผู้รับสลักหลังเช็คเมื่อมีการทวงถามให้ธนาคารใช้เงิน
ตามเช็คนั้น
- 2) ธนาคารได้ใช้เงินตามทางค้าปกติ (in the ordinary course of business) โดยสุจริต
และปราศจากความประมาทเลินเล่อ

ในกฎหมายตัวเงินของประเทศอังกฤษได้อธิบายความหมายคำว่า “ทางการค้า
ปกติ” ว่าจะต้องเป็นประเพณีหรือสิ่งที่ธนาคารรับรองในทางธุรกิจของธนาคารเป็นส่วนใหญ่ มิใช่
เป็นการปฏิบัติของธนาคารเพียงบางธนาคารบางกลุ่ม ศาลจะปฏิเสธอะไรก็ตามที่กระทำโดยไม่
รอบคอบ หรือไม่เอาใจต่อผลประโยชน์ของลูกค้าหรือผู้เป็นเจ้าของเช็คที่แท้จริง ศาลมีแนวโน้มที่จะ

เชื่อว่าตามปกติในทางการค้าของธนาคารมิใช่ว่าเป็นเพียงสิ่งปกติ (usual) เท่านั้น แต่จะต้องมีเหตุผล (reasonable) ด้วย”³²

ตัวอย่างที่ถือว่าไม่เป็นการปฏิบัติตามทางค้าปกติของธนาคาร เช่น

- 1) ธนาคารจ่ายเงินนอกเวลาหรือนอกสถานที่ทำการของธนาคาร
- 2) การจ่ายเงินผิดไปจากหลักเกณฑ์ตามบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น การจ่ายเงินสดแต่ผู้ทรงเช็คต่างๆ ที่เป็นเช็คขีดคร่อม
- 3) การจ่ายเงินโดยฝ่าฝืนกฎหรือระเบียบของสำนักหักบัญชี (Clearing House)
- 4) การใช้เงินที่มีการแก้ไขสาระสำคัญในตัวโดยไม่มีเซ็นชื่อกำกับ

สำหรับความหมายของคำว่า “โดยสุจริต” (good faith) นั้น ก็คงเป็นไปตามแนวที่ศาลฎีกาได้พิพากษาไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 540/2490 ว่า คำว่า “โดยสุจริต” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น หมายความว่ามิได้รู้เท่าถึงการที่ไม่มีสิทธิหรือความบกพร่องแห่งสิทธิ”

การ “ประมาทเลินเล่อ” (Negligence) นั้น น่าจะหมายถึงการกระทำโดยไม่ตั้งใจ แต่มิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรที่จะต้องใช้ โดยหลักแล้วธนาคารจะต้องใช้ความระมัดระวังในระดับมาตรฐานของบุคคลผู้ประกอบกิจการธนาคารทั่วไป (in ordinary course of banking business) ในสภาพและข้อเท็จจริงเช่นนั้นถึงจะกระทำเป็นเกณฑ์ กล่าวคือ ธนาคารต้องใช้ความระมัดระวังอย่างสมเหตุสมผล (reasonable care) และมีความขยันขันแข็งตามมาตรฐานของนักการธนาคารด้วย คือ ถ้าในภาวะเช่นนั้นนักการธนาคารเห็นว่ามีข้อน่าสงสัยจะต้องพึงกระทำการใดให้หมดข้อสงสัยนั้นเสีย ฉะนั้น การจะพิจารณาว่าธนาคารประมาทเลินเล่อในการใช้เงินตามเช็คหรือไม่ ให้พิจารณาหากสถานการณ์ในขณะหรือก่อนที่จะได้มีการใช้เงินว่ามีเหตุที่ก่อให้เกิดข้อสงสัยขึ้นในใจของนักการธนาคารและเป็นเหตุให้นักการธนาคารต้องกระทำตามสมควรเพื่อขจัดข้อสงสัยนั้นๆ หรือไม่ หากนักการธนาคารละเลยในสิ่งที่ควรกระทำนั้นย่อมได้ชื่อว่าประมาทเลินเล่อได้³³

³²ไพฑูริย์ คงสมบูรณ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 398.

³³ C.B. Drover and R.W.B. Bosley, Sheldon's Practice and Law of Banking, 10 th ed., London: Macdonald & Evans, 1972., p. 52.

- 3) ธนาคารได้ใช้เงินไปตามคำสั่งที่ปรากฏในเช็ค ถ้าได้ใช้เงินแก่ผู้ทรงในฐานะเป็นผู้รับ
สลักหลัง ต้องปรากฏว่าเช็คนั้นได้มีการสลักหลังไม่ขาดสาย³⁴

ดังนั้น หากธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็คตามหลักเกณฑ์ข้างต้นครบถ้วนแล้ว ถือว่า
ธนาคารได้ใช้เงินไปโดยถูกระเบียบหรือโดยชอบ มีผลให้ธนาคารมีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้สั่งจ่าย
เช็คได้ และไม่ต้องรับผิดชอบหากผู้ที่ธนาคารผู้จ่ายเงินไปไม่ใช่ผู้ทรงที่แท้จริง หรือไม่มีสิทธิตามตัว และ
ไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นเจ้าของเช็คที่แท้จริง³⁵

ดังนั้น หากเช็คถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปในข้อสำคัญโดยปราศจากความยินยอม
จากผู้สั่งจ่าย และการแก้ไขนั้นเป็นที่ประจักษ์ ธนาคารผู้จ่ายซึ่งได้จ่ายเงินไปตามจำนวนที่ถูกแก้ไข
เปลี่ยนแปลง ไม่มีสิทธิที่จะหักบัญชีผู้สั่งจ่ายได้ เพราะถือว่าธนาคารประมาทเลินเล่อ ตามมาตรา
1009

แต่ถ้าธนาคารจ่ายเงินตามเช็คที่มีการแก้ไขรายการสำคัญไม่ประจักษ์ คือจำนวน
เงิน วันที่ และลบบรรณชีดคร่อมออกโดยไม่สามารถสังเกตเห็นได้ และธนาคารจ่ายเงินไปโดยสุจริต
และปราศจากประมาทเลินเล่อ ธนาคารมีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้สั่งจ่ายได้เท่าที่ผู้สั่งจ่ายได้สั่ง
จ่ายมาแต่ต้น ดังตัวอย่าง

³⁴ หลักเกณฑ์ข้อ (3) นี้มีความสำคัญ เพราะการจ่ายเงินของธนาคารเป็นการปฏิบัติตาม
คำสั่งของลูกค้า ดังนั้นคำสั่งที่ปรากฏในเช็คต้องเป็นคำสั่งของลูกค้าซึ่งเป็นเจ้าของบัญชี ดังนั้น
หากเป็นเช็คที่มีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอมถือว่าไม่ใช่คำสั่งของลูกค้า ธนาคารไม่มีหน้าที่ใด ๆ ที่ต้อง
จ่ายเงิน หากธนาคารได้จ่ายเงินไป ธนาคารก็ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา 1009
นี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1295/2522 และที่ 4637/2536) ทั้งนี้ มาตรา 1009 ต้องอยู่ภายใต้บังคับของ
มาตรา 1008 ด้วย เมื่อธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็คที่มีลายมือชื่อลูกค้าเป็นลายมือชื่อปลอม
ธนาคารย่อมจะอ้างอิงแสวงสิทธิจากลายมือชื่อปลอมเพื่อทำให้ธนาคารหลุดพ้นความรับผิดเพราะ
การใช้เงินยอมไม่ได้ เว้นแต่ลูกค้าที่ถูกปลอมลายมือชื่อนั้นจะถูกตัดบทมิให้ยกข้อลายมือชื่อปลอม
ขึ้นเป็นข้อต่อสู้ธนาคาร

³⁵ แต่ถ้าเช็คที่ธนาคารใช้เงินเป็นเช็คชดเชย นอกจากรธนาคารต้องทำการใช้เงินตามเช็ค
ให้ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 1009 นี้แล้ว ธนาคารยังต้องจ่ายเงินให้เป็นไปตาม
บทบัญญัติของการจ่ายเงินตามเช็คชดเชยดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 997 และมาตรา 998 อีกด้วย
ธนาคารจึงจะอ้างความคุ้มครองได้

เจ้าของบัญชีส่งจ่ายเช็คจำนวนเงิน 100,000 บาท และมอบเช็คให้แก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้ได้แก้ไขจำนวนเงินในเช็คเป็น 5000,000 บาท หากการแก้ไขจำนวนเงินในเช็คดังกล่าวนี้ ทั้งที่เป็นตัวเลขและตัวหนังสือไม่เห็นประจักษ์ ต่อมาเจ้าหนี้ได้สลักหลังโอนเช็คนั้นให้แก่บุคคลอื่น ซึ่งรับโอนเช็คไว้โดยสุจริต เมื่อเช็คถึงกำหนด บุคคลผู้นั้นได้นำเช็คไปทวงถามให้ธนาคารใช้เงิน หากธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คเป็นจำนวน 5000,000 บาท ตามข้อความที่ได้แก้ไขใหม่ ดังนี้เห็นว่า ธนาคารย่อมมีสิทธิหักเงินจากบัญชีเงินฝากของผู้ส่งจ่ายเช็คได้เพียง 100,000 บาท เท่า จำนวนที่ผู้ทรงเช็คโดยสุจริตจะมีสิทธิเรียกร้องเอาจากผู้ส่งจ่ายได้

กรณีนี้ย่อมถือได้ว่า ธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็คฉบับดังกล่าวไปโดยชอบ ภายใต้ คำสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินซึ่งผู้ส่งจ่ายได้เขียนระบุไว้ในเช็คเมื่อได้ออกเช็คครั้งแรกตามบทบัญญัติ มาตรา 987, 991 และมาตรา 1007 วรรค 2 ประกอบมาตรา 1009

ส่วนจำนวนเงินอีก 400,000 บาท ธนาคารไม่อาจจะหักเงินจำนวนดังกล่าวนี้ จากบัญชีเงินฝากของผู้ส่งจ่ายได้ เพราะผู้ส่งจ่ายหาต้องรับผิดชอบผู้ทรงเช็คเกินไปกว่าจำนวนเงินที่ ตนเองส่งจ่ายมาในเช็คแต่แรกอย่างใดไม่ ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 1007 วรรค 2 ธนาคารคงมีสิทธิเท่าที่ผู้ทรงมีสิทธิต่อผู้ส่งจ่ายเท่านั้น

ทั้งนี้ตามนัยแห่งคำพิพากษาฎีกาที่ 1637/2525 ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า บริษัท น้ำตาลมิตรสยาม จำกัด ออกเช็คล่วงหน้าลงวันที่ 5 มีนาคม 2519 สั่งให้ธนาคารกรุงไทย จ่ายเงินจำนวน 8,062 บาท ให้แก่นายชัยยุทธหรือผู้ถือ เช็คฉบับนี้ต่อมาได้มีการแก้ไขจำนวนเงิน ที่ส่งจ่ายเป็น 908,062 บาท โดยผู้ส่งจ่ายมิได้รู้เห็นยินยอมด้วย และการแก้ไขจำนวนเงินดังกล่าว ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า ผู้มีชื่อนำเช็คฉบับนี้มามอบให้ธนาคารจำเลย เพื่อเป็นประกันหนี้ ที่ผู้นั้นเบิกเงินเกินบัญชีจากธนาคารจำเลย เมื่อเช็คถึงกำหนดสั่งจ่ายธนาคารจำเลยได้เรียกเก็บ เงินจากธนาคารกรุงไทย และนำมาลงบัญชีหักล้างหนี้ที่ผู้มีชื่อได้ขอเบิกเงินไปก่อนหมดแล้ว ต่อมาบริษัทน้ำตาลมิตรสยาม จำกัด ผู้ส่งจ่ายเช็คแจ้งให้ธนาคารกรุงไทยทราบว่าเช็คฉบับพิพาท เป็นเช็คที่มีการแก้ไขจำนวนเงินให้สูงขึ้น ธนาคารกรุงไทยได้จ่ายเงินจำนวน 900,000 บาท คืนเข้า บัญชีผู้ส่งจ่ายเช็คและธนาคารกรุงไทยเป็นใจที่ฟ้องเรียกเงินจำนวนนี้คืนจากธนาคารจำเลย

ศาลฎีกาพิเคราะห์แล้วเห็นว่า เมื่อการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในเช็คไม่ สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ก็เป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่ไม่ประจักษ์ในข้อสำคัญ ต้อง ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1007 วรรคสองและวรรคสาม เมื่อ ผู้ส่งจ่ายไม่ได้รู้เห็นยินยอมในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นด้วย ธนาคารจำเลยผู้ทรงเช็คย่อมมีสิทธิ บังคับการใช้เงินตามเช็คได้เพียงจำนวนเงินเดิมก่อนมีการแก้ไขเท่านั้น จำนวนเงินที่เกินไปจากนั้น

เป็นการรับไว้โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ เมื่อธนาคารกรุงไทยมิได้จ่ายเงินตามเช็คให้ธนาคารจำเลยรับไปตามอำเภอใจ แต่จ่ายไปโดยเชื่อว่าผู้สั่งจ่ายออกเช็คจ่ายเงินตามจำนวนที่มีการแก้ไข ธนาคารจำเลย ก็ต้องคืนเงินส่วนที่รับเกินมาให้แก่ธนาคารกรุงไทยพร้อมด้วยดอกเบี้ย นับแต่วันที่ธนาคารกรุงไทยแจ้งธนาคารจำเลยทราบถึงการคืนเงินจำนวนนี้ ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 406 และมาตรา 407 (คำพิพากษาฎีกาที่ 2845/2524 วินิจฉัยทำนองเดียวกัน)

ดังนั้นธนาคารขอรับที่จะเรียกเงิน 400,000 บาทคืนได้จากผู้ที่ได้รับเงินตามเช็ค นั้นไป ตามกฎหมายลามิควรได้

3.7.2 บทบัญญัติที่คุ้มครองผู้ใช้เงินตามตัวที่มีใช้ธนาคารตามมาตรา 949

บทบัญญัติที่คุ้มครองผู้ใช้เงินตามตัวมาตรา 949 หากผู้ใช้เงินได้ใช้เงินโดยชอบ แล้วผู้ใช้เงินโดยชอบจะหลุดพ้นความรับผิด

มาตรา 949 “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติ มาตรา 1009 บุคคลผู้ใช้เงินในเวลาถึงกำหนดยอมเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิด เว้นแต่ตนจะได้ทำการฉ้อฉลหรือมีความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อนึ่งบุคคลซึ่งกล่าวนี้จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าได้มีการสลักหรือติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ลายมือชื่อของเหล่าผู้สลักหลัง”

บทบัญญัติมาตรา 949 เป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่ทำการจ่ายเงินตามตัวเงินทุกคนที่ไม่ใช่บุคคลที่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1009 ไม่ว่าจะในฐานะผู้จ่าย หรือผู้รับรอง ผู้ออกตัว ผู้สลักหลัง ผู้รับอาวัล ผู้รับรองด้วยเก้าน้ำ และรวมถึงธนาคารผู้จ่ายเงินตามตัวแลกเงินซึ่งมีกำหนดใช้เงินตามกำหนดอื่น ๆ อันมิได้ทวงถามหรือธนาคารใช้เงินตามตัวสัญญาใช้เงินในฐานะใด ๆ หรือธนาคารใช้เงินตามตัวแลกเงินหรือตามเช็คโดยมิได้ใช้ในฐานะเป็นธนาคารผู้จ่ายเงินตามตัวแลกเงิน เช่น ในฐานะผู้สลักหลังหรือผู้รับอาวัล โดยบุคคลเหล่านี้ต้องใช้เงินโดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 949³⁶ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) ใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนดตามมาตรา 914 ซึ่งหากผู้จ่ายใช้เงินให้ ผู้ทรงก่อนตัวถึงกำหนด ผู้จ่ายยอมเสี่ยงเคราะห์เอง ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 924 วรรคสองว่า “หนึ่งผู้จ่ายคนใดใช้เงินไปแต่ก่อนเวลาตัวเงินถึงกำหนด ท่านว่ายอมทำเช่นนั้นด้วยเสี่ยงเคราะห์ของตนเอง” ซึ่ง

³⁶ เสาวนีย์ อัสวโรจน์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 5. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.) , หน้า 211.

หมายความว่า ผู้จ่ายจะต้องรับผิดชอบถ้ามีการผิดพลาดขึ้น จะอ้างความคุ้มครองตามมาตรา 949 ไม่ได้ ดังนั้นหากผู้จ่ายได้ใช้เงินตามตัวเมื่อก่อนตัวถึงกำหนดชำระ ต่อมาตัวดังกล่าวหลุดจากมือผู้จ่ายไปอยู่ในมือผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่นนี้ เมื่อถึงวันถึงกำหนดใช้เงินผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายมีสิทธินำตัวนั้นมายื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินได้อีก

(2) ใช้เงินไปโดยสุจริต ปราศจากความประมาทเลินเล่ออย่างแรง กล่าวคือ ต้องตรวจดูความถูกต้องครบถ้วนของรายการในตัว ประกอบกับต้องไม่ปรากฏร่องรอยพิสูจน์ว่ามีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในตัวนั้น และต้องตรวจดูว่ามีการสลักหลังไม่ขาดสาย แต่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ลายมือชื่อของบรรดาผู้สลักหลัง แม้จะมีลายมือชื่อผู้สลักหลังปลอม หรือผู้ครอบครองไม่ใช่ผู้ทรงที่แท้จริงก็ตาม ผู้ใช้เงินก็หลุดพ้นความรับผิดได้ถ้าได้ทำไปโดยสุจริต คือไม่รู้ถึงข้อบกพร่องในสิทธิของผู้นำตัวมาขึ้นเงินและไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในการใช้เงินนั้นไป

ผลของการใช้เงินโดยชอบนั้น หากผู้จ่ายใช้เงินตามตัวโดยชอบยอมหลุดพ้นความรับผิด ซึ่งหลุดพ้นความรับผิดจะมีผลดังนี้³⁷

1. มีสิทธิที่จะว่ากล่าวเอาจากผู้สั่งจ่ายตามมูลหนี้เดิมที่ผู้จ่ายมืออยู่ต่อผู้สั่งจ่าย
2. ถือว่าตัวหลุดพ้น โดยเจ้าของตัวอันแท้จริงไม่มีสิทธิเรียกคืนตัวจากผู้จ่ายได้
3. หากผู้จ่ายได้รับรองตัวไว้เจ้าของตัวอันแท้จริงไม่มีสิทธิเรียกให้ผู้รับรองต้องรับผิดตามตัวอีก

ดังนั้นหากผู้จ่ายได้จ่ายเงินไปตามหลักเกณฑ์วิธีการในมาตรา 1009 หรือมาตรา 949 แล้วแต่กรณี ผู้จ่ายยอมหลุดพ้นความรับผิดแม้ว่า ลายมือชื่อผู้สลักหลังนั้นเป็นลายมือชื่อปลอมหรือปราศจากอำนาจ แต่บทบัญญัติดังกล่าวมิได้บัญญัติไปถึงกรณีตัวเงินถูกแก้ไขปลอมแปลงรายการในตัวเงินแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตาม แนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้นำบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองผู้จ่ายเงินตามตัวในมาตราดังกล่าวมาใช้กับกรณีการจ่ายเงินตามตัวเงินที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการ โดยศึกษาจากคำพิพากษา กล่าวคือ

³⁷ สหชน รัตน์ไพจิตร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.), หน้า 241.

**- กรณีที่ผู้ส่งจ่ายไม่มีส่วนประมาทเงินแล้ว และธนาคารจ่ายเงินไปโดย
สุจริต ปราศจากประมาทเงินแล้ว**

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1254/2497 ได้วินิจฉัยไว้ดังนี้ “เช็คขีดคร่อมทั่วไป ถูกขูด
ลบรอยขีดคร่อมออก ธนาคารจ่ายเงินไปโดยสุจริตและปราศจากประมาทเงินแล้ว ไม่ปรากฏการ
ขูดลบรอยขีดคร่อม ธนาคารไม่ต้องรับผิดชอบให้เงินคืนแก่ผู้ส่งจ่าย

ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คที่ถูกแก้จำนวนเงินลดลงจาก 60,000 บาท เป็น 50,000
บาทและแก้วันที่ 25 เป็นวันที่ 21 ถ้าได้จ่ายเงินไปโดยสุจริตปราศจากประมาทเงินแล้ว แม้
ต่อมาผู้ส่งจ่ายจะส่งจ่ายก่อนวันที่ 25 ธนาคารก็ไม่ต้องรับผิดชอบ จากคำพิพากษาศาลฎีกานี้เป็นกรณีที่
โจทก์ซึ่งเป็นผู้ส่งจ่ายฟ้องว่าเช็คของตนสองฉบับได้ถูกแก้ไขในข้อสำคัญ คือ แก้วันที่ 25 เป็นวันที่
21 แก้จำนวนเงิน 60,000 บาท เป็น 50,000 บาท ทั้งตัวเลขและอักษร ลบเส้นขีดคร่อมละคำว่า &
co ภายในเส้นขีดคร่อมออก และการแก้ไขนั้นเป็นการแก้ไขโดยไม่ประจักษ์ คดีมีปัญหาว่าธนาคาร
จำเลยต้องรับผิดชอบต่อเงินที่จ่ายไปให้โจทก์หรือไม่ ศาลฎีกาเห็นว่า ตามมาตรา 997 วรรค
สอง ถ้าธนาคารใช้เงินให้คนอื่นไปตามเช็คขีดคร่อมนอกจากใช้ให้แก่ธนาคารใดธนาคารหนึ่ง
ธนาคารผู้ให้เงินต้องรับผิดชอบต่อเจ้าของเช็ค คือ ผู้ทรง แต่ในวรรคสาม ยกเว้นความรับผิดไว้ใน
กรณีที่ธนาคารทำการโดยสุจริตปราศจากประมาทเงินแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีรอยขีดคร่อมอันถูกลบ
ล้างหรือแก้ไข เปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมเป็นประการอื่นนอกจากที่อนุญาตไว้โดยกฎหมาย ธนาคารนั้น
ไม่ต้องรับผิดชอบหรือต้องมีหน้าที่รับใช้เงินแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามมาตรานี้เป็นบทบัญญัติถึงความ
รับผิดชอบต่อธนาคารผู้จ่ายที่มีต่อผู้ทรง คือ เจ้าของเช็ค ไม่เกี่ยวกับโจทก์ซึ่งเป็นผู้ส่งจ่าย เมื่อในคดีนี้
โจทก์ไม่ใช่เจ้าของเช็ค หากแต่เป็นลูกหนี้ในเช็คธนาคารจึงไม่ต้องรับผิด

ส่วนในข้อที่ได้มีการแก้ไขปลอมแปลงจำนวนเงิน 60,000 บาท เป็น 50,000 บาท
นั้นศาลฎีกาเห็นว่าตามมาตรา 1007 นั้นเป็นบทบัญญัติที่บังคับถึงนี้ระหว่างคู่สัญญาในตัวเงิน
คือระหว่างผู้ทรงกับผู้ซึ่งลงลายมือชื่อในตัวเงินซึ่งต้องรับผิดตามตัวเงินเท่านั้น แต่ระหว่างธนาคารผู้
จ่ายเงินกับผู้เคยค้าซึ่งเป็นผู้ส่งจ่ายเงินตามเช็คนั้น ยังมีความผู้พันกันตามสัญญาที่ผู้เคยค้าอาศัย
ในการสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินนั้นอยู่อีกส่วนหนึ่งด้วย การที่ธนาคารจ่ายเงินรายนี้จึงต้องพิจารณา
ความรับผิดตามกฎหมายตามสัญญานั้น ๆ ด้วย ดังนั้นเมื่อธนาคารจ่ายเงินเพียง 50,000 บาท ไม่
เกินคำสั่งของโจทก์ ดังนั้นธนาคารจึงไม่ต้องรับผิด

ส่วนในเรื่องที่ธนาคารจ่ายเงินไปก่อนวันที่แท้จริงนั้น ธนาคารได้จ่ายเงินไปตาม
คำสั่งโจทก์โดยสุจริต และปราศจากความประมาทเงินแล้ว จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ผู้ส่งจ่าย”

จากผลของคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ เห็นได้ว่าธนาคารที่ทำการจ่ายเงินตามเช็ค โดยความสุจริตปราศจากความประมาทเลินเล่อย่อมได้รับความคุ้มครอง แม้ว่าเช็คฉบับนั้นจะได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงก่อนที่จะนำมาทวงถามให้ธนาคารใช้เงิน แต่ต้องสังเกตไว้ว่า ในคดีดังกล่าวข้างต้นนี้เช็คฉบับนั้นเดิมผู้สั่งจ่ายมีคำสั่งให้ธนาคารใช้เงินจำนวน 60,000 บาท แก่ผู้ทรงเช็ค ต่อมาได้มีการแก้ไขจำนวนเงินให้ลดเหลือเพียง 50,000 บาท ซึ่งเมื่อธนาคารได้จ่ายเงินจำนวนนี้ไป ศาลฎีกามองว่าธนาคารได้ปฏิบัติอยู่ภายในกรอบคำสั่งของผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นการถูกต้องอย่างยิ่ง เมื่อธนาคารไม่ได้กระทำการไปนอกเหนือคำสั่งของผู้จ่าย ธนาคารจึงได้รับความคุ้มครองสามารถที่จะหักบัญชีผู้สั่งจ่ายได้เต็มจำนวนที่สั่งไป

แต่กรณีตรงกันข้าม หากมีการแก้ไขจำนวนเงินในเช็คเพิ่มขึ้นเป็น 70,000 บาท เช่นนี้ แม้ธนาคารจะจ่ายเงินไปด้วยความสุจริตปราศจากความประมาทเลินเล่อ ธนาคารก็จะอ้างผลของคำพิพากษาฎีกาที่ 1254/2497 นี้เพื่อคุ้มครองธนาคารให้ไม่ต้องรับผิดชอบผู้สั่งจ่ายไม่ได้ ทั้งนี้ โดยเหตุผลที่ว่าบทบัญญัติมาตรา 1009 ควรตีความจำกัดว่า ความสุจริตและปราศจากความประมาทเลินเล่อของธนาคารนั้นต้องอยู่ภายในเงื่อนไขแห่งคำสั่งของผู้สั่งจ่าย (มาตรา 987) ซึ่งเป็นผู้เคยค้ากับธนาคารด้วย

ผู้เขียนเห็นว่าหากข้อเท็จจริงเป็นเรื่องที่ธนาคารจ่ายเงินนอกเหนือไปจากคำสั่งของผู้เคยค้าแล้ว บทบัญญัติมาตรา 1009 น่าจะนำมาใช้บังคับไม่ได้ เพราะควรแปลกฎหมาย เพื่อให้ความคุ้มครองผู้เคยค้าซึ่งเป็นเจ้าของบัญชี เมื่อผู้เคยค้าเขาไม่ได้มีคำสั่งเช่นนั้น ธนาคารซึ่งจ่ายเงินไปย่อมไม่มีมูลอันใดที่จะนำมาอ้างเพื่อการหักเงินในบัญชีของผู้เคยค้าได้ แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้เคยค้าได้ลงลายมือชื่อของตนสั่งจ่ายไว้ในเช็คเปล่า (blank cheque) และมอบหมายให้เจ้าหน้าที่กรอกจำนวนเงินเองเช่นนี้ หากเจ้าหน้าที่ได้กรอกจำนวนเงินลงในเช็คมากกว่าจำนวนที่ผู้เคยค้ามอบหมายและได้นำเช็คนั้นไปทวงถามให้ธนาคารจ่ายเงิสดังนี้แล้ว เห็นว่าหากธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็คนั้นไปโดยความสุจริตปราศจากความประมาทเลินเล่อ ธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา 1009 นี้ ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากความผิดของผู้เคยค้าเองที่ทำการโดยประมาทเลินเล่อ เป็นไปดังสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ต่างคนต่างสุจริต ผู้ใดประมาทเลินเล่อ ผู้นั้นต้องเป็นฝ่ายรับภัย”³⁸

³⁸ ปัญหาเรื่องการไม่ระมัดระวังในการออกหรือเขียนเช็คนั้น ศาลในประเทศอังกฤษในคดี London Joint Stock Bank, Ltd. V. Macmillan and Arthur (1981) ได้ตัดสินไว้ว่า ถ้าลูกค้าออกหรือเขียนเช็คในลักษณะที่เปิดช่องให้มีการปลอมแปลงหรือแก้ไขเพิ่มเติมได้โดยง่ายแล้ว ลูกค้าที่

- กรณีผู้สั่งจ่ายมีส่วนประมาทเงินแล้วให้มีการแก้ไขรายการสำคัญในตัวเงิน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1637/2525 ได้วินิจฉัยไว้ว่า “แม้ผู้สั่งจ่ายจะประมาทเงินแล้วในการเขียนเช็คโดยมีช่องว่างให้เติมในภายหลังได้ และต่อมาได้มีการแก้ไขจำนวนเงินในเช็คนั้นโดยไม่เป็นที่จะเป็นที่ประจักษ์ ผู้ทรงยอมมีสิทธิเรียกให้ผู้สั่งจ่ายรับผิดชอบได้เพียงตามจำนวนเงินเดิมก่อนมีการแก้ไขเท่านั้น”

ซึ่งคำพิพากษานี้ เป็นเรื่องที่ธนาคารผู้จ่ายฟ้องผู้ทรงเรียกเงินที่จ่ายเกินไป ความคำสั่งของผู้สั่งจ่ายคืน โดยศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเงินที่จ่ายเกินไปนั้นเป็นการรับไว้โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ ธนาคารผู้จ่ายจึงมีสิทธิเรียกเงินที่จ่ายเกินไปคืนจากผู้ทรง ฐานลามมิควรได้ แต่คำพิพากษานี้ไม่ได้ตัดสินชัดเจนว่า ผู้จ่ายเงินซึ่งกระทำการโดยสุจริตจะมีสิทธิเรียกเงินที่จ่ายไปจากผู้สั่งจ่ายซึ่งกระทำการโดยประมาทในการออกเช็คเพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดการแก้ไขข้อความในตัวเงินได้โดยง่ายได้ตามจำนวนใด

Cheque Act 1957 มาตรา 1 เป็นบทคุ้มครองธนาคารผู้จ่ายของประเทศอังกฤษ ที่คุ้มครองธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็คโดยสุจริต และจ่ายเงินไปในทางการค้าปกติให้ได้รับความคุ้มครองจากการสลักหลังที่ผิดปกติ

Cheque Act 1957 section 1 Protection of bankers paying unindorsed or irregularly indorsed cheques, etc.

(1) Where a banker in good faith and in the ordinary course of business pays a cheque drawn on him which is not indorsed or is irregularly indorsed, he does not, in doing so, incur any liability by reason only of the absence of, or irregularity in, indorsement, and he is deemed to have paid it in due course.

(2) Where a banker in good faith and in the ordinary course of business pays any such instrument as the following, namely,

(a) a document issued by a customer of his which, though not a bill of exchange, is intended to enable a person to obtain payment from him of the sum mentioned in the document;

ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่ธนาคารอาจได้รับโดยถือเป็นผลตามสภาพและโดยตรงของการผิดหน้าที่ คือ ธนาคารหักบัญชีลูกค้าได้

(b) a draft payable on demand drawn by him upon himself, whether payable at the head office or some other office of his bank ;

he does not, in doing so, incur any liability by reason only of the absence of, or irregularity in, indorsement, and the payment discharges the instrument.

“(1) เมื่อใดที่ธนาคารใช้เงินโดยสุจริต และจ่ายไปในทางการค้าปกติของธนาคารแล้ว แม้เข็คนั้นจะมีการขาดสายโดยที่ธนาคารต้องไม่รู้ว่าการที่เข็คนั้นผิดปกติหรือขาดสายโดยมีเหตุผล ดังนั้นการใช้เงินของธนาคารถือว่าเป็นการจ่ายที่ถูกระเบียบ

(2) เมื่อใดที่ธนาคารใช้เงินตามเช็คโดยสุจริต และจ่ายไปในทางการค้าปกติในตราสารดังต่อไปนี้

(ก) เอกสารที่ถูกออกโดยลูกค้า แม้ว่ามันจะไม่ใช่ตัวเงินที่ให้อำนาจบุคคลที่จะได้รับการใช้เงินจากธนาคารโดยที่ไม่ได้มีการระบุไว้ในเอกสารนี้

(ข) ตัวแลกเงินที่จ่ายเมื่อทวงถามโดยธนาคาร แม้ว่าไม่ได้จ่ายที่สำนักงานใหญ่หรือสำนักงานสาขาของธนาคาร

ถ้าธนาคารไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรานี้ จะก่อให้เกิดความรับผิดชอบแก่ธนาคารเพียงเหตุผลที่มีการสลักหลังที่ขาดสายและตราสารได้มีการชำระแล้ว”

เนื่องจากพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. 1882 มาตรา 64 (1) ของประเทศอังกฤษ ได้บัญญัติคุ้มครองในกรณีที่ว่าเงินถูกแก้ไขรายการสำคัญโดยไม่ประจักษ์ ให้สามารถเรียกเก็บเงินตามตัวได้เสมือนไม่ได้มีการแก้ไขนั้น ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการจำกัดให้ประโยชน์เฉพาะแก่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย (holder in due course) เท่านั้น ไม่ได้ขยายรวมถึงธนาคารผู้จ่ายด้วย ซึ่งไม่มีกฎหมายใดให้ความคุ้มครองธนาคารผู้จ่ายที่ได้จ่ายเงินไปตามตัวเงินที่มีการแก้ไขรายการสำคัญ มีเพียงบทบัญญัติในมาตรา 60 ซึ่งวางหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

Section 60 “When a bill payable to order on demand is drawn on a banker, and the banker on whom it is drawn pays the bill in good faith and in the ordinary course of business, it is not incumbent on the banker to show that the indorsement of the payee or any subsequent indorsement was made by or under the authority of the person whose indorsement it purports to be, and the banker is deemed to have paid the bill in the due course, although such indorsement has been forged or made without authority”

ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อธนาคารได้ใช้เงินตามตัวเงินสั่งจ่ายตามเขาสั่งจ่ายตามเขาสั่งเมื่อทวงถามซึ่งเขาสั่งจ่ายเอาแทนไปโดยสุจริตและจ่ายไปตามทางการค้าปกติ ธนาคารนั้นไม่มีหน้าที่ต้องแสดงว่าการสลักหลังของผู้รับเงินหรือของผู้สลักหลังภายหลังได้ลงลายมือชื่อถูกต้องหรือด้วยอำนาจมอบหมายของผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของลายมือชื่อ แม้ลายมือชื่อที่ว่าเป็นลายมือปลอมหรือลงไว้โดยปราศจากอำนาจ ท่านก็ให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยชอบ”

ซึ่งมาตรานี้ให้ความคุ้มครองธนาคารผู้จ่ายเงินตามตัวเงินสั่งจ่ายเมื่อทวงถาม ซึ่งจ่ายเงินไปโดยสุจริตตามทางการค้าปกติ ให้ถือว่าธนาคารใช้เงินให้แก่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย มีผลให้หนี้ตามตราสารนั้นระงับ และธนาคารมีสิทธิหักบัญชีลูกค้าในจำนวนที่ตนจ่ายไป และหนี้ที่ผู้สั่งจ่ายมีต่อผู้ทรงยอมระงับไป³⁹

แต่ในกรณีที่ได้มีการจ่ายเงินไปตามตัวเงินที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญบทบัญญัติดังกล่าว ไม่ได้พูดถึงการให้ความคุ้มครองแก่ธนาคารผู้จ่ายเงิน จึงต้องศึกษาจากคดีที่เกิดขึ้น กล่าวคือ

คดี London Joint Stock Bank v. Macmillan⁴⁰ เนื่องจากลูกค้าธนาคารมีหน้าที่ต่อธนาคาร ในการใช้ความระมัดระวังตามควร (reasonable and ordinary precautions) สำหรับการออกเช็คเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการปลอมแปลงขึ้น และหากมีการปลอมแปลงโดยเพิ่มจำนวนเงินในเช็คขึ้น อันเป็นผลโดยตรงจากการปราศจากความระมัดระวังในการออกเช็คของผู้สั่งจ่าย ผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคารนั้น ต้องรับภาระในความเสียหายนั้นต่อธนาคาร โจทก์ในคดีนี้เป็นหุ้นส่วนของบริษัทแห่งหนึ่งในประเทศอังกฤษ มีบัญชีอยู่กับธนาคารจำเลย โดยมีลูกจ้างซึ่งไว้ใจได้ทำหน้าที่ในการเตรียมเช็คไว้ให้โจทก์ลงลายมือชื่อ ลูกจ้างได้เตรียมเช็ค จำนวน 2 ปอนด์ โดยเว้นช่องว่างในช่องตัวหนังสือไว้ โจทก์ได้ลงลายมือชื่อในเช็คไปตามนั้น หลังจากนั้นลูกจ้างได้ไปเติมตัวหนังสือ หนึ่งร้อยยี่สิบปอนด์ในช่องหนังสือ และเติมตัวเลข จาก 2 เป็น 120 จากนั้นนำเช็คไปขึ้นเงินแล้วหลบหนีไป กรณีนี้ ธนาคารมีสิทธิหักเงินจากโจทก์ได้ในจำนวนเงินที่แก้ไข เพราะโจทก์ซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคารยอมมีหน้าที่ใช้ความระมัดระวังในการออกเช็คเพื่อป้องกันการปลอมแปลงและการแก้ไขจำนวนเงินในเช็คนี้ก็เป็นผลโดยตรงจากการละเลยหน้าที่ดังกล่าว จึงถือว่าผู้สั่งจ่ายมีส่วนประมาทเลินเล่อ

³⁹ Guest A.G. Chalmers and Guest on Bills of Exchange. Cheques and Promissory Notes. London : Sweet & Maxwell, 1998. , p. 521.

⁴⁰ Ibid , p.536.

คดี Imperial bank of Canada v. Bank of Hamilton⁴¹ ได้วางบรรทัดฐานกรณีที่ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คที่มีการแก้ไขไปโดยไม่รู้ข้อเท็จจริงว่า เช็คนั้นได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการในข้อสำคัญ ธนาคารผู้จ่ายยอมมีสิทธิที่จะเรียกเงินที่จ่ายไปคืนจาก ผู้รับเงิน หรือธนาคารผู้เรียกเก็บเงินได้ ในฐานะการจ่ายเงินผิดพลาด (money paid under mistake)

คดี Lumsden & Co v. London Trustee Savings Bank (1971)⁴² โดยคดีนี้มีข้อเท็จจริงคือ ผู้ส่งจ่ายได้เว้นช่องว่างข้างหน้าชื่อถึงขนาดมีช่องว่างเพียงพอที่จะเติมข้อความข้างหน้าชื่อได้ ปรากฏว่าพนักงานของบริษัทได้เติมข้อความลงไปข้างหน้าชื่อ และได้นำเช็คเข้าบัญชีธนาคารเพื่อให้ธนาคารเรียกเก็บ ต่อมาผู้ส่งจ่ายฟ้องธนาคารที่เรียกเก็บให้ชำระเงินที่รับไว้คืน ศาลได้วินิจฉัยว่าผู้ส่งจ่ายต้องรับผิดชอบบางส่วนด้วย เพราะผู้ส่งจ่ายขาดความระมัดระวังในการออกเช็ค

ซึ่งศาลได้ตัดสินว่า แม้ผู้ส่งจ่ายจะไม่ระมัดระวังจนเป็นเหตุให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย แต่ถ้าหากการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากพนักงานของผู้ส่งจ่ายและธนาคารผู้จ่ายก็ได้จ่ายเงินไปทั้ง ๆ ที่เห็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ในกรณีเช่นนี้ผู้ส่งจ่ายต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย เพราะศาลเห็นว่าผู้ส่งจ่ายขาดความระมัดระวังในการออกเช็ค โดยการเว้นที่ข้างหน้าชื่อผู้รับเงิน คดีนี้ศาลตัดสินโดยอาศัยหลักประมาทเลินเล่อร่วม

จึงสรุปได้ว่า ผู้ส่งจ่ายมีหน้าที่ต่อผู้จ่ายในการที่ต้องเขียนส่งจ่ายด้วยความระมัดระวัง หากผู้ส่งจ่ายโดยประมาทเป็นเหตุให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญในตัวเงินนั้นแล้ว หากผู้จ่ายจ่ายเงินตามนั้นไปโดยสุจริต ผู้จ่ายยอมมีสิทธิเรียกเงินที่จ่ายไปจากผู้ส่งจ่ายได้ตามจำนวนที่ได้จ่ายไปนั้น แต่หากผู้จ่ายได้กระทำการจ่ายเงินไปโดยประมาท กล่าวคือจ่ายเงินไปตามเนื้อความที่มีการแก้ไข ทั้ง ๆ ที่การแก้ไขนั้นเป็นที่เห็นได้อย่างชัดเจน ดังนี้ ทั้งผู้ส่งจ่ายและผู้จ่ายต่างกระทำการโดยประมาท ผลที่เกิดขึ้นคือ ทั้งผู้ส่งจ่ายและผู้จ่ายต้องร่วมกันรับผิดชอบเนื้อความในตัวเงินนั้น โดยศาลอังกฤษถือว่าการประมาทเลินเล่อร่วม

The Uniform Commercial code section 3-407 (c) ได้บัญญัติถึงความคุ้มครองผู้จ่ายเงินตามตัวที่มีการแก้ไขรายการสำคัญไว้ว่า

⁴¹ Ibid., p.537.

⁴² นิคม ทั้งสุวรรณ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2531.), หน้า 65.

Section 3-407 (c) A payor bank or drawee paying a fraudulently altered instrument or a person taking it for value, in good faith and without notice of the alteration, may enforce case of an incomplete instrument altered by unauthorized completion, according to its terms as completed

“ธนาคารผู้จ่ายเงินหรือผู้จ่ายเงินตามตัวเงินที่มีการแก้ไขข้อความโดยมิชอบ หรือผู้ที่ได้รับตัวเงินไว้ หากกระทำการไปด้วยความสุจริต และไม่สามารถเห็นได้ถึงการแก้ไขที่เกิดขึ้น สามารถใช้สิทธิบังคับตามตราสารได้ในเนื้อความเดิม หรือในกรณีของการแก้ไขโดยการเติมข้อความโดยไม่ได้รับความยินยอมลงในตราสารที่ไม่สมบูรณ์ ก็สามารถใช้สิทธิบังคับได้เสมือนตัวนั้นสมบูรณ์”

Section 3-406 Negligence Contributing to Forged Signature or Alteration of Instrument.

(a) A person whose failure to exercise ordinary care substantially contributes to an alteration of an instrument is precluded from asserting the alteration or the forgery against a person who, in good faith, pays the instrument of takes it for value or for collection.

(b) Under subsection (a), if the person asserting the preclusion fails to exercise ordinary care in paying or taking the instrument and that failure substantially contributes to loss, the loss is allocated between the person precluded and the person asserting the preclusion according to the extent to which the failure of each to exercise ordinary care contributed to the loss.

(c) Under subsection (a), the burden of proving failure to exercise ordinary care is on the person asserting the preclusion. Under subsection (b), the burden of proving failure to exercise ordinary care is on the person precluded.

กรณีนี้ความเสียหายต้องถูกจัดสรรระหว่างบุคคลผู้ถูกตัดสิทธิในการอ้างเรื่องการปลอม กับบุคคลผู้กระทำการโดยประมาทในการจ่ายเงินโดยขึ้นอยู่กับขนาดของการปราศจากความระมัดระวังที่ก่อให้เกิดความเสียหาย โดยผู้ที่ถูกตัดสิทธิในการอ้างการปลอมแปลงเป็นผู้มีหน้าที่ในการพิสูจน์”

จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า ตามมาตรา 3-407 เป็นการคุ้มครองผู้จ่ายเงินโดยสุจริต ให้ต้องรับผิดชอบในความเดิมในตัวเงินก่อนที่จะมีการแก้ไขข้อความ แต่ถ้าหากผู้จ่ายกระทำการจ่ายเงินไปโดยประมาทเลินเล่อ ซึ่งกรณีนี้ตามมาตรา 3-406 วรรคสอง คือผู้จ่ายต้องเฉลี่ยความรับผิดกับผู้ทำการอันก่อให้เกิดการแก้ไขข้อความนั้น

3.7.3 บทบัญญัติคุ้มครองธนาคารผู้เรียกเก็บเงินตามเช็คตามมาตรา 1000

บทบัญญัติมาตรา 1000 ในเรื่องเช็คขีดคร่อมนั้น การเรียกเก็บเงินตามเช็คต้องทำโดยธนาคาร ผู้ทรงเช็คขีดคร่อมต้องฝากเช็คเข้าบัญชีเพื่อให้ธนาคารที่ตนมีบัญชีเงินฝากอยู่เรียกเก็บเงินให้ ธนาคารที่ทำหน้าที่เรียกเก็บและรับเงินตามเช็คขีดคร่อมไว้เพื่อผู้เคยค้าของตนนี้เรียกโดยย่อว่า ธนาคารผู้เรียกเก็บ (Collecting Bank)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1000 จึงได้บัญญัติขึ้นเพื่อที่จะเอาผิดแก่ธนาคารที่ทำการเรียกเก็บและรับเงินตามเช็คขีดคร่อมไว้เพื่อผู้เคยค้าของธนาคารอันเป็นผลให้มีความมั่นคงและปลอดภัยในการใช้เช็คได้อีกกรณีหนึ่ง⁴³

มาตรา 1000 บัญญัติว่า “ธนาคารใดได้รับเงินไว้เพื่อผู้เคยค้าของตนโดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่ออันเป็นเงิน เขาใช้ให้ตามเช็คขีดคร่อมทั่วไปก็ดี ขีดคร่อมเฉพาะให้แก่ตนก็ดี หากปรากฏว่าผู้เคยค้านั้นไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิอย่างเพียงบกพร่องในเช็คนั้นไซ้รว่าท่านว่าเพียงแต่เหตุที่รับเงินไว้ หากทำให้ธนาคารนั้นต้องรับผิดชอบต่อผู้เป็นเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็คนั้นแต่อย่างใดไม่”

⁴³ การที่ธนาคารเรียกเก็บเงินตามเช็คขีดคร่อมเพื่อนำเข้าบัญชีของลูกค้า ถือได้ว่าธนาคารได้กระทำไปในฐานะตัวแทน (Agent) ของลูกค้า เมื่อลูกค้าไม่มีสิทธิดีกว่าเจ้าของเช็คอันแท้จริงแล้ว ธนาคารที่รับเงินไว้แทนลูกค้าก็ไม่มีสิทธิดีกว่าลูกค้าของตนด้วย ก็ต้องคืนเงินที่รับไว้ตามเช็คให้เจ้าของเช็คอันแท้จริงไป แต่ถ้าหากลูกค้าซึ่งไม่มีสิทธิ ได้เบิกถอนเงินจำนวนนั้นไปเสียแล้ว ธนาคารที่เรียกเก็บเงินและรับเงินตามเช็คขีดคร่อมไว้ อาจต้องรับผิดชอบต่อผู้เป็นเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็คนั้น ถ้าธนาคารที่เรียกเก็บนั้นทำการเรียกเก็บเงินตามเช็คโดยไม่สุจริตหรือประมาทเลินเล่อทั้งๆ ที่ธนาคารผู้เรียกเก็บกับเจ้าของเช็คจะไม่มี ความผูกพันทางสัญญาต่อกันก็ตาม ความรับผิดของธนาคารในกรณีนี้เป็นความรับผิดของธนาคารในกรณีนี้เป็นความรับผิดที่เกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมาย (Statutory liabilities)

มาตรา 1000 มีหลักเกณฑ์ที่ต้องพิจารณา 4 ประการคือ

- (1) ธนาคารต้องได้รับเช็คที่มีขีดคร่อมมาแล้ว
- (2) ธนาคารต้องเรียกเก็บและรับเงินตามเช็คขีดคร่อมไว้เพื่อผู้เคยอดตัวเอง

อย่างไรที่จะเรียกว่าเป็นผู้เคยอดตามมาตรา 1000 นี้ มีหลักวินิจฉัยเบื้องต้นคือ ต้องดูว่าบุคคลที่ธนาคารรับเช็คไว้เพื่อเรียกเก็บเงินให้นั้นมีบัญชีเงินฝากอยู่ในธนาคารนั้นหรือไม่ บัญชีเงินฝากนี้อาจเป็นบัญชีเงินฝากประเภทใดก็ได้ เมื่อบุคคลนั้นมีบัญชีเงินฝากเกี่ยวข้องกับธนาคารดังกล่าวแล้วก็นับว่าเป็นผู้เคยอดกับธนาคาร หากธนาคารเรียกเก็บเงินตามเช็คขีดคร่อมเพื่อบุคคลใดซึ่งมิได้มีบัญชีเงินฝากอยู่ในธนาคาร หากธนาคารเรียกเก็บเงินตามเช็คขีดคร่อมเพื่อบุคคลใดซึ่งมิได้มีบัญชีเงินฝากอยู่ในธนาคารก็ต้องถือว่าบุคคลนั้นมีใช้ผู้เคยอดกับธนาคาร

(3) ธนาคารต้องได้รับเงินตามเช็คขีดคร่อมที่เรียกเก็บไว้เพื่อผู้เคยอดของตัวเองไม่ใช่เพื่อธนาคารเอง หากธนาคารรับซื้อเช็คขีดคร่อมนั้นจากผู้เคยอดแล้วธนาคารไปเรียกเก็บเงินตามเช็ค ดังนี้ ถือว่าธนาคารรับเงินมาเพื่อธนาคารเองไม่ใช่รับมาเพื่อผู้เคยอด ซึ่งธนาคารจะต้องรับผิดชอบต่อเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็คนั้น ปรากฏว่าผู้เคยอดของธนาคารซึ่งนำเช็คมาขายให้แก่ธนาคารไปขโมยเช็คนั้นมาจากเจ้าของแท้จริงและธนาคารก็รู้ความข้อนี้หรือถ้าได้ใช้ความระมัดระวังก็จะรู้ถึงความจริงในข้อนี้ได้

(4) ธนาคารต้องเรียกเก็บเงินตามเช็คขีดคร่อมและรับเงินไว้โดยสุจริตปราศจากประมาทเลินเล่อ

ประมาทเลินเล่อในที่นี้ต้องเป็นประมาทเลินเล่อในการเรียกเก็บเงินตามเช็คไม่ใช่ประมาทเลินเล่อในเรื่องเปิดบัญชีเงินฝาก ที่จะดูว่าเป็นประมาทเลินเล่อหรือไม่นั้นต้องดูว่าเมื่อเวลาที่ธนาคารได้รับเช็คมานั้นมีพฤติการณ์อย่างใดที่ผิดธรรมดาที่จะทำให้เกิดสงสัยขึ้นในใจของธนาคารว่าควรต้องสอบสวนต่อไปหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2290/2518 “เช็คพิพาทเป็นขีดคร่อมมอบจ่ายให้ บริษัท พ.สลักหลังลอยให้โจทก์ โจทก์ใช้ตราประทับด้านหลังเช็คความว่า “เพื่อฝากเข้าบัญชีโจทก์เท่านั้น” แล้วลงชื่อมอบให้พนักงานของโจทก์ไปฝากเข้าบัญชี พนักงานของโจทก์ได้ลงข้อความที่

โจทก์ใช้ตรายางประทับ ทำให้การสลักหลังของโจทก์กลายเป็นสลักหลังลอยแล้วยกยกเช็คคนนั้นไปมอบให้ อ. แล้ว อ. นำเช็คไปเข้าบัญชีธนาคารจำเลยเพื่อให้เรียกเก็บเงินจำเลยเรียกเก็บเงินตามเช็คคนนั้นแล้ว ข้อเท็จจริงปรากฏว่าการลบบัญชีคำสั่งสลักหลังมีร่องรอยพิรุณอยู่ชัดเจน เห็นว่าการลบบัญชีความในด้านหลังเช็คเกี่ยวกับการสลักหลังนี้ ถือว่าเป็นการแก้ไขในส่วนสำคัญอันหนึ่งของเช็ค และเมื่อมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญเกิดขึ้นโดยคู่สัญญาผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวมิได้ยินยอมด้วย เช็คพิพาทก็ไม่ยอมเป็นอันเสียไปตามมาตรา 1007 การที่ อ. ได้รับเช็คพิพาทต่อไปจากผู้ที่ยกยกเช็คไปจากโจทก์โดย อ. ย่อมสามารถเห็นร่องรอยแห่งการแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้โดยประจักษ์เช่นนี้ อ. ก็ย่อมจะถือเอาประโยชน์จากเช็คพิพาทไม่ได้ และตกเป็นผู้ไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิเพียงอย่างบกพร่องดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1007

ส่วนธนาคารจำเลยก็สามารถจะแลเห็นได้ว่า เช็คที่ อ. ผู้เคยค้ำนำมาเข้าบัญชีเพื่อให้ธนาคารจำเลยเรียกเก็บจากธนาคารไทยพาณิชย์นั้นมีร่องรอยการลบบัญชีความออกปรากฏเป็นพิรุณอยู่ ธนาคารก็ยื่นเรียกเก็บเงิน และรับเงินตามเช็คคนนั้นไว้เพื่อ อ. ผู้เคยค้ำของตนเช่นนั้น แม้ธนาคารจำเลยอาจจะสุจริตก็ตาม แต่ก็ฟังว่าธนาคารจำเลยปราศจากความประมาทเลินเล่อไม่ได้ ย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1000 ฉะนั้นธนาคารจำเลยจึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ผู้เป็นเจ้าของแห่งเช็คที่พิพาท”

จากคำพิพากษานี้เป็นกรณีที่ผู้เคยค้ำนำเช็คที่มีการแก้ไขข้อความที่ปรากฏการแก้ไขเห็นประจักษ์ ธนาคารทำการเรียกเก็บเงินไปทั้ง ๆ ที่การแก้ไขนั้นเห็นเป็นที่ประจักษ์ ย่อมถือธนาคารการกระทำการโดยไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตามทางคำปกติของธนาคารดังนั้นหากปรากฏว่า ผู้เคยค้ำนั้นไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิบกพร่อง ธนาคารผู้เรียกเก็บนั้นย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1000 โดยธนาคารผู้เรียกเก็บนั้น ต้องรับผิดชอบต่อผู้เป็นเจ้าของแห่งเช็คคนนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3288/2522 “ธนาคารโจทก์รับเช็คจากลูกค้า ได้ตีตราขีดคร่อมเฉพาะแก่ธนาคารโจทก์ เช็คหาย มีผู้นำเช็คคนนั้นไปเข้าบัญชีธนาคารควรจำเลยเรียกเก็บเงินโดยขีดฆ่าชื่อธนาคารโจทก์ในขีดคร่อมเฉพาะออกมีตราธนาคารโจทก์รับรองการแก้ไข แต่ลายมือชื่อบุคคลผู้รับรองการแก้ไขไม่มีในตัวอย่างผู้มีอำนาจลงนามแทนโจทก์ ถือว่าเป็นลายมือชื่อปลอมการแก้ไขทำโดยโจทก์ไม่ได้รับความยินยอม ธนาคารจำเลยเรียกเก็บเงินตามเช็คแล้วจ่ายเงินแก่เจ้าของบัญชีไป คนของจำเลยไม่ตรวจลายมือชื่อที่รับรองการแก้ไข เป็นประมาทเลินเล่อจำเลยต้องใช้เงินแก่ธนาคารโจทก์ซึ่งจ่ายเงินแก่ลูกค้าของโจทก์ไม่ตามจำนวนในเช็ค”

คำพิพากษาศาลฎีกานี้ เห็นได้ว่าเป็นการวินิจฉัยถึงปัญหาว่าธนาคารจำเลยได้เรียกเก็บและรับเงินตามเช็คขีดคร่อมไว้เพื่อลูกค้าโดยประมาณเงินเหลือหรือไม่ ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยประมาณเงินเหลือโดยฟังข้อเท็จจริงที่ว่าเมื่อลายมือชื่อที่รับรองการแก้ไขนั้นไม่มีอยู่ในตัวอย่างลายมือชื่อของผู้มีอำนาจลงนามในเช็คซึ่งธนาคารโจทก์ได้ส่งไปให้ธนาคารจะเลยไว้ตรวจสอบดูแต่พนักงานของธนาคารจำเลยซึ่งมีหน้าที่ต้องตรวจสอบลายมือชื่อดังกล่าวมิได้ตรวจลายมือชื่อว่าเป็นเหมือนกับตัวอย่างที่ธนาคารโจทก์ให้ไว้หรือไม่ เมื่อการละเลยของพนักงานจำเลยไม่กระทำตามหน้าที่ดังกล่าว จึงต้องถือว่าธนาคารจำเลยประมาณเงินเหลือในการเรียกเก็บเงินตามเช็ค

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องตัวเงินปลอม กรณีมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ข้อความสำคัญ

4.1 ปัญหาตัวเงินที่มีการแก้ไขรายการสำคัญกับการคงลักษณะความเป็นตัวเงิน

4.1.1 ปัญหาตัวเงินที่ถูกแก้ไขรายการสำคัญ ซึ่งส่งผลให้ตัวเงินนั้นเสียไป มีประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้นว่า ตัวที่เสียไปนั้น จะมีผลบังคับได้เพียงใด และยังสามารถโอนเปลี่ยนมือกันได้ต่อไปหรือไม่ ผู้เขียนใคร่ขออธิบายเป็นลำดับดังนี้

เนื่องจากตัวเงิน เป็นตราสารเปลี่ยนมือ ซึ่งทำให้เกิดผลของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือดังนี้คือ

1. หนี้ตามตราสารนั้นต้องโอนกันโดยง่าย

ผู้ทรงก็เพียงแต่สลักหลังตัวเงินฉบับนั้น สิทธิในตัวเงินก็จะโอนไปยังผู้รับโอน ส่งผลให้บุคคลที่ลงลายมือชื่อเกิดความรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงิน และทำให้ตัวเงินมีคู่สัญญาผู้ต้องรับผิดชอบได้โดยไม่จำกัดจำนวน และสามารถโอนกันต่อไปได้จนกว่าจะถึงกำหนดใช้เงิน

2. หลักคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริตที่ว่า “ผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” อันเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไป

ผลของการโอนตราสารเปลี่ยนมือก่อให้เกิดหลักผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน ซึ่งกฎหมายตัวเงินได้บัญญัติหลักนี้ไว้ใน มาตรา 916 “บุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเงินหา อาจจะต้องผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้สั่งจ่ายหรือกับผู้ทรงคนก่อนๆ นั้นไปได้ไม่ เว้นแต่การโอนจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันจ้อฉล”

หมายถึงผู้รับโอนที่สุจริตย่อมได้รับโอนสิทธิโดยสมบูรณ์ กล่าวคือ ปราศจากภาระติดพันใดๆทั้งสิ้น (free from existing equities) ลูกหนี้แห่งตราสารจะยกข้อต่อสู้อันว่าด้วยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคล มาต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตไม่ได้ และผู้รับโอนที่สุจริตก็จะได้รับความคุ้มครองตามหลักผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน อันเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไป

3. ผู้รับโอนสามารถฟ้องเรียกเงินในนามของตัวเองได้

เมื่อวิธีการโอนตราสารเปลี่ยนมือ ทำโดยถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดจึงจะมีผลทำให้สิทธิทั้งหลายตามตราสารโอนไปยังผู้รับโอนโดยสมบูรณ์ และมีผลทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิฟ้องลูกหนี้แห่งตราสารได้ในนามของตนเอง

1. กรณีการแก้ไขที่ประจักษ์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1007 วรรคแรก บัญญัติว่า

“ถ้าข้อความในตัวเงินใด หรือในคำรับรองตัวเงินรายใดมีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ โดยที่คู่สัญญาทั้งปวงผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินมิได้ยินยอมด้วยหมดทุกคนไซ้ ท่านว่าตัวเงินนั้นก็อันเสีย เว้นแต่ยังคงใช้ได้ต่อคู่สัญญาซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น หรือได้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นกับทั้งผู้สลักหลังในภายหลัง...”

ผลของมาตรา 1007 วรรคแรกนี้ หากการแก้ไขข้อความนั้นเป็นการแก้ไขข้อความสำคัญโดยเห็นประจักษ์ ผลทางกฎหมายคือ ตัวเงินนั้นก็อันเสีย หมายถึงไม่มีผลบังคับเป็นตัวเงิน กับคู่สัญญาที่ไม่ได้เป็นผู้แก้ไข รวมถึงไม่ได้เป็นผู้ยินยอมให้แก้ไข และไม่ใช้ผู้สลักหลังในภายหลังตัวเงิน คู่สัญญาในกลุ่มนี้ย่อมหลุดพ้นความรับผิดชอบ โดยถือว่าตัวนั้นเป็นอันเสียไป

หากมีการนำตัวฉบับดังกล่าวนี้มาฟ้องกับคู่สัญญาในกลุ่มนี้ คู่สัญญาในกลุ่มนี้ย่อมยกเรื่องตัวเสียขึ้นเป็นข้อต่อสู้เพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบได้

สำหรับคู่สัญญาซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือได้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นกับทั้งผู้สลักหลังในภายหลัง ตัวเงินนั้นยังใช้บังคับกับลูกหนี้กลุ่มนี้ได้ต่อไป ผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือได้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ย่อมจะผูกพันตนตามตัวเงินในข้อที่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ส่วนผู้สลักหลังในภายหลังการแก้ไขซึ่งได้สลักหลังไป โดยยอมรับรับผิดชอบตามข้อที่ได้แก้ไข จึงไม่มีเหตุอันใดที่จะให้บุคคลเหล่านั้นปฏิเสธการแก้ไขได้

เมื่อบุคคลเหล่านี้ ได้ทำการสลักหลังตัวเงินที่ถูกแก้ไขรายการนั้นต่อไป สิทธิในตัวเงินตามที่บุคคลเหล่านี้มีหรืออยู่ก็จะโอนไปยังผู้รับโอน ซึ่งส่งผลให้ผู้รับโอนที่สุจริตย่อมได้รับโอนสิทธิตามตัวเงินโดยสมบูรณ์ และมีสิทธิอย่างเดียวกับผู้โอนตัวเงินมาให้แก่ตน ฉะนั้นผู้รับโอนก็สามารถฟ้องคู่สัญญาซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือได้ยินยอมด้วยกับการแก้ไข

เปลี่ยนแปลงนั้นกับทั้งผู้สละหลังในภายหลังการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ตามสิทธิที่ผู้โอนมีอยู่เหนือ
คู่สัญญาลูกหนี้กลุ่มนี้

สรุปว่าตัวเงินที่ถูกแก้ไขโดยเห็นประจักษ์ ไม่ได้ส่งผลให้ตัวเงินสิ้นสภาพความเป็น
ตัวเงิน แม้ตัวเงินนั้นจะถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการที่สำคัญ และการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นที่
เห็นประจักษ์ก็ยังมีกรณีโอนตัวเงินฉบับดังกล่าวได้อยู่ตามวิธีการโอนแบบตัวเงิน คือสละหลังและ
ส่งมอบ หรือส่งมอบอย่างเดียวแล้วแต่ลักษณะของตัวเงินฉบับดังกล่าวว่าเป็นตัวชนิดระบุชื่อผู้รับ
เงิน หรือออกให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ เพียงแต่ว่าตัวที่ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการที่สำคัญดังกล่าวนี้
เป็นอันเสียไป ผู้ทรงไม่อาจนำตัวฉบับดังกล่าวมาบังคับให้ลูกหนี้ที่มีได้เป็นผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลง
ข้อความ ลูกหนี้ที่มีได้ยินยอมให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความ รวมทั้งลูกหนี้ผู้สละหลังก่อนตัว
เงินมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความ ให้รับผิดชอบแทน

ตัวอย่างเช่น

น. ออกเช็คเป็นเงิน 10,000 บาทให้กับ อ. โดย อ. แก้ไขจำนวนเงินเป็น
50,000 บาท เป็นการแก้ไขโดยเห็นประจักษ์ แล้วโอนตัวต่อไปให้ ก.

ก. นำเช็คมาฟ้อง น. แต่ น. สามารถอ้างเหตุหลุดพ้นความรับผิดชอบเพราะ เช็คฉบับ
นั้นเสียได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตัวที่ถูกแก้ไขรายการสำคัญ ส่งผลให้ตัวนั้นเสียไป ผู้ทรงไม่อาจเอา
ตัวนั้นมาฟ้องให้ น. รับผิดชอบได้ แต่ตัวเงินดังกล่าวนั้น อ. ยังสามารถสละหลังโอนให้ ก. ได้ และ ก. ก็
ยังสามารถสละหลังโอนตัวให้แก่บุคคลอื่นอีกก็ได้ ซึ่งแสดงว่าแม้ตัวเสีย แต่ก็ไม่สิ้นสภาพความ
เป็นตัวเงิน ตัวเสียเป็นเพียงข้อต่อสู้ของลูกหนี้บางคนเท่านั้น

2. กรณีการแก้ไขที่ไม่ประจักษ์

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การคงลักษณะความเป็นตัวเงิน และการให้ความคุ้มครอง
ผู้รับโอนที่สุจริตยังคงมีอยู่ต่อคู่สัญญาซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง และยินยอมให้มีการแก้ไข
เปลี่ยนแปลง รวมทั้งผู้สละหลังตัวภายหลังตัวถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการ

จึงเกิดประเด็นปัญหาว่า หากเป็นกรณีการแก้ไขที่ไม่ประจักษ์ เพราะเหตุใด
คู่สัญญาที่มีได้เป็นผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความ มิได้ยินยอมให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความ
รวมทั้งผู้สละหลังก่อนตัวเงินมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความ จึงยังคงต้องรับผิดชอบตามเนื้อความ
เดิมต่อผู้ทรงตัวเงินที่รับโอนตัวเงินไว้โดยสุจริต

ในเบื้องต้นจึงต้องพิจารณาถึง หลักการสำคัญของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ คือเมื่อตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ จึงก่อให้เกิดหลักคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริต บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 916 บัญญัติว่า “บุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเงิน หากอาจจะต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคล ระหว่างตนกับผู้ส่งจ่าย หรือผู้ทรงคนก่อนๆ นั้นได้ไม่ เว้นแต่การโอนจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล”

ตัวอย่างที่ 1- ตัวเงินไม่มีมูลหนี้ต่อกัน

น. ออกเช็คให้ อ. โดยไม่มีมูลหนี้ต่อกัน แต่ อ. ผู้รับเช็ค นำเช็คนั้นไปโอนต่อให้ ก. หาก ก. นำเช็คมาฟ้อง น. ผู้ส่งจ่าย ผู้ส่งจ่ายไม่สามารถยกข้อต่อสู้เรื่องความสัมพันธ์เฉพาะตัวว่าเช็คนั้นไม่มีมูลหนี้ เพื่อมาต่อสู้ ก. ผู้รับโอนที่สุจริต ตามมาตรา 916 ก. สามารถฟ้องเรียกเงินตามจำนวนที่ปรากฏบนเช็คได้

ตัวอย่างที่ 2 – ตัวเงินนั้นมีมูลหนี้ต่อกัน

น. ออกเช็คให้ อ. 10,000 บาท อ. แก้ไขจำนวนเงินในเช็คเป็น 50,000 บาท โดยที่ น. ผู้ส่งจ่ายไม่ได้ยินยอม เช็คฉบับนั้นเสีย แล้ว อ. ผู้ที่แก้ไข นำไปโอนต่อให้ ก. ซึ่งสุจริต จะเห็นได้ว่าเป็นการแก้ไขรายการตามมาตรา 1007 วรรค 2 ก. ผู้รับโอนที่สุจริตฟ้อง อ. ได้ 50,000 บาท ตามจำนวนที่แก้ไขใหม่ และฟ้อง น. ผู้ส่งจ่ายได้ตามจำนวนเงินเดิม คือ 10,000 บาท

ทั้งสองตัวอย่าง ผู้รับโอนที่สุจริตได้รับความคุ้มครองตามหลัก ม. 916 แต่มีข้อสังเกตตรงที่ ทำไม ก. ผู้รับโอนที่สุจริต จึงฟ้อง น. ผู้ส่งจ่ายที่ไม่ได้ยินยอมให้แก้ไขตามจำนวนเงิน 50,000 บาทไม่ได้ ทั้งๆที่เมื่อเปรียบเทียบกับตัวอย่างแรกผู้ทรงสามารถบังคับได้เต็มจำนวน แม้ไม่มีมูลหนี้

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่คู่สัญญาที่ไม่ได้เป็นผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้เป็นผู้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สลักหลังก่อนตัวเงินมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงต้องรับผิดชอบตามเนื้อความเดิม เป็นเพราะหลักคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริต ตามบทบัญญัติมาตรา 1007 วรรค 2 ที่ให้สิทธิแก่ผู้ทรงเพิ่มเติมในกรณีมีการแก้ไขที่ไม่ประจักษ์ ให้ฟ้องตามเนื้อความเดิมได้

การที่ผู้ทรงไม่สามารถบังคับใช้เงินตามจำนวนเงิน 50,000 บาท ต่อ น. เป็นเพราะ น. ไม่ได้ยินยอมให้มีการแก้ไขข้อความนั้น จึงเป็นคู่สัญญาผู้สุจริตที่ได้รับความคุ้มครอง

เพราะ การแก้ไขข้อความที่จะมีผลบังคับกับคู่สัญญาตามมาตรา 1007 นั้น ต้องเป็นการแก้ไขที่ คู่สัญญาเหล่านั้นให้ความยินยอม

เมื่อ น. เป็นคู่สัญญาที่ไม่ได้ยินยอมให้มีการแก้ไข และมีมูลหนี้กันอยู่จริงเพียง 10,000 บาท จึงอ้างหลักการลงลายมือชื่อ มาตรา 900 ที่กำหนดความรับผิดของคู่สัญญา ให้ ต้องรับผิดตามเนื้อความและตามฐานะที่ตนลงลายมือชื่อ มาพิสูจน์ความรับผิดที่แท้จริงของตนได้ ประกอบกับมาตรา 321 วรรค 3 มูลหนี้ตามตัวเงินจะระงับเมื่อมีการใช้เงินตามตัว จึงอาจกล่าว ได้ว่า มาตรา 1007 เป็นบทคุ้มครองทั้งคู่สัญญาและผู้ทรงที่สุจริต สามารถบังคับกันได้ตามมูลหนี้ เดิมที่มีต่อกันจริงๆ เท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 2864-2865/2519 เจ้าหนี้ขอรับชำระหนี้ตามเช็ค ปรากฏว่า หนี้ดังกล่าว มีการแก้ไขจำนวนเงินจาก 10,000 เป็น 11,000 บาท โดยฟังไม่ได้ว่าลูกหนี้เป็นผู้ แก้ไข แต่ลูกหนียอมรับว่าตนเป็นหนี้ค่าผ้าอยู่ 10,000 บาท และได้ออกเช็คฉบับดังกล่าว ให้ เจ้าหนี้ไว้จริง ดังนี้ แม้เช็คฉบับดังกล่าวจะเสียไป เพราะมีการแก้ไขข้อความสำคัญก็ตาม แต่เมื่อ ฟังได้ว่า ลูกหนี้เป็นหนี้เจ้าหนี้อยู่อีก 10,000 บาท เช่นนี้ เจ้าหนี้ก็ย่อมมีสิทธิบังคับชำระหนี้ใน เงินดังกล่าว

4.1.2 การที่ผู้ทรงสามารถนำตัวที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญ นั้นมาบังคับการใช้เงินได้ จะถือว่าเป็นการกำเนิดตัวขึ้นใหม่หรือไม่

กฎหมายลักษณะตัวเงินได้กำหนดหลักเกณฑ์การโอนเปลี่ยนมือแห่งตัวเงินไว้ด้วย วิธีง่ายๆ กล่าวคือ เมื่อผู้ทรงตัวเงิน (เจ้าหนี้) ต้องการโอนสิทธิตามตัวเงินให้กับผู้รับโอน ผู้ทรงก็ เพียงแต่สลักหลังตัวเงินฉบับนั้น และส่งมอบหรืออาจโอนโดยวิธีเพียงส่งมอบตัวเงินในกรณีเป็นตัว เงินชนิดออกให้แก่ผู้ถือ เมื่อตัวเงินอยู่ในความครอบครองของผู้รับโอนแล้ว ผู้รับโอนก็สามารถโอน ตัวเงินแก่ผู้อื่นต่อไป สิทธิในตัวเงินก็จะโอนไปยังผู้รับโอน ซึ่งการโอนสิทธิตามตัวเงินนั้น เรียกว่า “การสลักหลัง” (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 917 วรรคแรก, มาตรา 918, มาตรา 919 และมาตรา 920 วรรคแรก) ส่งผลให้บุคคลที่ลงลายมือชื่อ เกิดความรับผิดตามเนื้อความใน ตัวเงิน และทำให้ตัวเงินมีคู่สัญญาผู้ต้องรับผิดขึ้นได้โดยไม่จำกัดจำนวน และสามารถโอนกัน ต่อไปได้จนกว่าจะถึงกำหนดใช้เงิน

ตัวอย่างเช่น

น. ออกเช็ค 10,000 ให้ อ. ต่อมา อ. แก่ไขจำนวนเงินในเช็ค เป็น 50,000 บาท โดยเห็นประจักษ์ แล้วโอนต่อไปให้แก่ ก. เป็นผู้ทรงที่สุจริต

ประเด็นปัญหาคือ การที่ อ. นำเช็คมาโอนให้แก่ ก. นั้น เป็นการกำเนิดตัวขึ้นใหม่หรือไม่

เนื่องจากเช็คฉบับดังกล่าว เมื่อมีการแก้ไขข้อความโดยไม่ประจักษ์เช็คฉบับนี้เสียไป ไม่มีผลบังคับกับ น. หาก ก. มาฟ้องบังคับให้ น. ต้องรับผิด น. สามารถอ้างเหตุตัวเสีย เพื่อยกเว้นความรับผิดของตนได้ ตัวฉบับนั้น ลึนความเป็นตราสารเปลี่ยนมือเฉพาะ น. เท่านั้น แต่ตัวเงินนั้นยังสามารถโอนต่อไปได้ ยังไม่สิ้นสุดความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ สำหรับคู่สัญญาที่ได้ยินยอมให้มีการแก้ไขข้อความ และทำให้เกิดหลักรวมของผู้รับโอนที่สุจริต สามารถฟ้องกับลูกหนี้ในตัวทุกคน

ประเด็นปัญหานี้ ผู้เขียนเห็นควรพิจารณาความหมายของคำว่า “การสลักหลัง” ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้คือ

“การสลักหลังตัวเงิน คือ การที่ผู้สลักหลังตัวเงิน จดแจ้งข้อความว่าสลักหลังโอนตัวให้ใครลงไปในตัวแลกเงินหรือใบประจำต่อ และลงลายมือชื่อผู้สลักหลังโดยจะเขียนสลักหลังด้านหน้าหรือด้านหลังของตัวเงินหรือใบประจำต่อก็ได้ (มาตรา 919 วรรคแรก) หรือแม้จะไม่เขียนข้อความว่าสลักหลังโอนตัวให้ใคร ก็มีการสลักหลังได้โดยผู้สลักหลังเพียงลงลายมือชื่อของผู้สลักหลังลงบนด้านหลังตัวเงินหรือด้านหลังใบประจำต่อ (ใบประจำต่อเมื่อมาฉีกเข้ากับตัวเงินแล้ว ใบประจำต่อส่วนที่เป็นด้านเดียวกับด้านหน้าของตัวเงินก็ยอมเป็นด้านหน้าของตัวเงินไปด้วยด้านหลังของใบประจำต่อก็เท่ากับเป็นด้านหลังของตัวเงิน (มาตรา 919 วรรคหลัง) โดยการกระทำดังกล่าวนั้น ผู้สลักหลังมีความมุ่งหมายที่จะโอนไป ซึ่งบรรดาสิทธิอันเกิดแต่ตัวแลกเงินนั้นให้แก่ผู้รับสลักหลัง(มาตรา 920)¹

จากความหมายของการสลักตัวเงิน จะต้องประกอบไปด้วยมีการลงลายมือชื่อของผู้สลักหลังและต้องมีเจตนาของผู้สลักหลังที่จะโอนสิทธิเรียกร้องตามตัวเงินให้แก่ผู้รับสลักหลัง

¹ สุนันท์ เลขบวรวงศ์. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงิน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2531. หน้า 5.

จึงจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบตามตัวเงินของผู้สละหลังที่ได้ลงลายมือชื่อไว้ ทั้งนี้ก็เป็นไปตามเจตนา และความประสงค์ของผู้สละหลังคนนั้นนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม หากมีแต่เพียงการลงลายมือชื่อไว้ แต่ไม่มีเจตนาที่จะโอนสิทธิเรียกร้องตามตัวเงินให้ไป ก็ไม่ถือว่าเป็นการสละหลังตามกฎหมาย²

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การสละหลังไม่ใช่เป็นการกำเนิดตัวขึ้นใหม่ เพราะการสละหลังเป็นการลงลายมือชื่อของผู้สละหลังที่ผู้สละหลังมีเจตนาที่จะโอนสิทธิเรียกร้องตามตัวเงินนั้น การที่ผู้ทรงสามารถนำตัวที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญ ไม่ว่าจะเห็นประจักษ์หรือไม่เห็นประจักษ์มาบังคับการชำระเงินได้ จึงไม่ถือว่าเป็นการกำเนิดตัวขึ้นใหม่

เพราะสิทธิที่ผู้รับโอนมีอยู่เป็นสิทธิเรียกร้องที่ผู้สละหลังมีเจตนาที่จะโอนสิทธิเรียกร้องตามตัวเงินให้แก่ผู้รับสละหลัง เมื่อได้มีการโอนโดยถูกต้องตามวิธีการ negotiation จึงส่งผลให้ผู้รับโอนเป็นผู้ทรง และได้รับความคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริต อันเป็นหลักการสำคัญของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

ดังนั้นเมื่อปรับกับมาตรา 1007 จึงเห็นได้ว่า การที่ อ. โอนตัวที่ตนแก้ไขโดยเห็นประจักษ์ให้แก่ ก. จึงเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องที่ อ. มีตามจำนวนเงิน 50,000 ให้แก่ ก. ผู้รับโอน ดังนั้น ผู้รับโอนจึงมีสิทธิในตัวเงินฉบับนั้นที่จะเรียกร้องจาก อ. คู่สัญญาผู้ยินยอมให้แก้ไขเป็นจำนวนเงิน 50,000 บาท อ. จะยกข้อต่อสู้ว่า ตัวฉบับนั้นเสียไป เพื่อให้ตนหลุดพ้นความรับผิดชอบไม่ได้

หากต่อมา ก. ผู้สละหลังภายหลังการแก้ไขโอนตัวนั้นต่อไปให้กับ ข. ก็ย่อมเป็นการสละหลังโอนสิทธิเรียกร้องตามจำนวนเงินที่ถูกแก้ไข 50,000 บาท ให้กับ ข. ต่อไป โดยตัวนั้นก็ยังสามารถโอนหมุนเวียนเปลี่ยนมือกันไปได้ จนกว่าตัวนั้นจะถึงกำหนดชำระเงิน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การที่ผู้ทรงสามารถนำตัวที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญนั้นมาบังคับการชำระเงินได้ ไม่เป็นการกำเนิดตัวขึ้นใหม่ การที่ผู้ทรงบังคับชำระเงินตามตัวได้นั้น เป็นเพราะผู้ทรงได้รับโอนสิทธิเรียกร้องตามตัวเงิน มาจากการสละหลังลงลายมือชื่อของผู้สละหลังตามวิธีการของกฎหมายตัวเงิน ซึ่งผลของการสละหลัง เป็นโอนสิทธิเรียกร้องตามตัวเงินให้แก่ผู้รับสละหลังเท่านั้น ไม่ได้เป็นการกำเนิดตัวขึ้นใหม่

² เรื่องเดียวกัน. , หน้า 75.

4.1.3 ตราสารซึ่งผู้ออกตราสารเซ็นชื่อไว้ แต่เว้นช่องว่างให้ผู้ทรงไปกรอกข้อความเองนั้น ตราสารดังกล่าวเป็นตัวเงินซึ่งอยู่ภายใต้หลักของตราสารเปลี่ยนมือหรือไม่ จะนำบทบัญญัติมาตรา 1007 มาบังคับใช้ได้เพียงใด และหากมีการเติมข้อความเกินกว่าที่ได้มอบหมายไว้และมีการโอนไปยังบุคคลภายนอกจะมีผลเช่นไร

เนื่องจากตัวเงินเป็นสัญญาชนิดหนึ่งที่ต้องทำเป็นหนังสือตราสาร จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติมาตรา 9 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อกิจการอันใดซึ่งกฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือไซ้ ท่านว่าบุคคลผู้จะต้องทำหนังสือไม่จำเป็นต้องเขียนเองแต่หนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น” ดังนั้นรายการต่างๆ ในตัวเงินจึงไม่จำเป็นที่ผู้ส่งจ่ายจะต้องเขียนขึ้นเอง ผู้ส่งจ่ายสามารถที่จะให้ความยินยอมให้ผู้ใดเป็นผู้เขียนข้อความในตัวเงินนั้นแทนตนได้

ในประเด็นเรื่องตราสารซึ่งผู้ออกตราสารเซ็นชื่อไว้ แต่เว้นช่องว่างให้ผู้ทรงไปกรอกข้อความเองนั้น ตราสารดังกล่าวเป็นตัวเงินซึ่งอยู่ภายใต้หลักของตราสารเปลี่ยนมือหรือไม่ จะนำบทบัญญัติมาตรา 1007 มาบังคับใช้ได้เพียงใด และหากมีการเติมข้อความเกินกว่าที่ได้มอบหมายไว้และมีการโอนไปยังบุคคลภายนอกจะมีผลเช่นไร

กฎหมายอังกฤษได้บัญญัติไว้ในมาตรา 20 เรียกว่า Inchoate instrument ซึ่งหมายถึงการที่ผู้ออกตัวลงชื่อในกระดาษเปล่าติดแสตมป์ แล้วให้อำนาจผู้อื่นที่จะกรอกข้อความเป็นตัวเงินเท่าจำนวนค่าของแสตมป์ที่ติดไว้

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่มีบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องนี้ไว้โดยตรง หากแต่มีบทบัญญัติให้ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายกรอกข้อความลงในตัวเงินได้ ในกรณีที่กฎหมายอนุญาตไว้ โดยในส่วนของตัวแลกเงินมีบัญญัติไว้มาตรา 910 ในเรื่องตัวสัญญาใช้เงินมีบัญญัติไว้มาตรา 984 ส่วนในเรื่องเช็ค มาตรา 989 บัญญัติให้นำมาตรา 910 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

กฎหมายให้อำนาจผู้ทรงกรอกข้อความในตัวเงินได้เพียงบางรายการเท่านั้น หากตราสารนั้นมีรายการไม่ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด ย่อมส่งผลให้ตราสารนั้นไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน

คำพิพากษาฎีกาที่ 1541/2514 จำเลยออกเช็คพิพาทโดยเพียงแต่ลงลายมือชื่อ แล้วให้โจทก์ยึดถือไว้เพื่อเป็นประกันหนี้ที่จำเลยค้างชำระ ต่อมาโจทก์นำเช็คพิพาท ไปรอกขอข้อความเอง โดยจำเลยมิได้ยินยอมหรือมอบหมายให้กระทำ เช็คพิพาทย่อมไม่เป็นเช็คที่ สมบูรณ์ตามกฎหมาย จำเลย จึงหาต้องรับผิดชอบเช็คพิพาทไม่

โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าเช็คที่มีเพียงลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย ไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ตราสารซึ่งผู้ออกตราสารเซ็นชื่อไว้ แต่เว้นช่องว่าง ให้ผู้ทรงไปรอกขอข้อความเอง แม้ขณะนั้นตราสารฉบับดังกล่าวนั้นจะยังคงมีความไม่สมบูรณ์เป็น ตัวเงินก็ตาม แต่หากต่อมาผู้นำตราสารฉบับดังกล่าวไปเติมข้อความให้ครบถ้วน ผู้เขียนเห็นว่า ตราสารดังกล่าวย่อมมีสภาพความเป็นตัวเงินที่สมบูรณ์ถูกต้อง

จึงเกิดเป็นปัญหาว่า หากตราสารฉบับดังกล่าวนั้นถูกปฏิเสธการใช้เงิน ผู้ทรง ตราสารที่ได้รับโอนตัวเงินฉบับดังกล่าวไว้โดยสุจริต จะนำตัวเงินฉบับดังกล่าวนั้นมาฟ้องให้ผู้ออก ตราสารที่ลงลายมือชื่อไว้ให้รับผิดชอบได้หรือไม่ อย่างไร และหากตัวเงินฉบับดังกล่าวนั้น ได้มีการ แก้ไขรายการที่สำคัญจะมีผลเช่นใด กรณีดังกล่าวจะอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติมาตรา 1007 หรือไม่

ข้อนี้ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์เป็นลำดับดังนี้

ก) ผู้ส่งจ่ายลงลายมือชื่อในตัว และได้มอบหมายให้ผู้รับตัวนั้นไปรอกขอข้อความเอง

เมื่อกฎหมายตัวเงินไม่จำเป็นที่ผู้ส่งจ่ายต้องเขียนข้อความในตัวเงินนั้นด้วยตนเอง ตามมาตรา 9 ที่ได้กล่าวมาแล้ว

ดังนั้น หากเป็นกรณีที่ผู้ส่งจ่ายลงลายมือชื่อในตัวเงิน แล้วมอบหมายให้ผู้รับเงิน ตามตัวรอกข้อความในตัวเงินเอง การมอบหมายดังกล่าว มีผลให้ผู้รับเงินเป็นตัวแทนของผู้ส่ง จ่ายในการรอกข้อความลงในตัวเงิน และผู้ส่งจ่ายย่อมต้องผูกพันตามข้อความในตัวเงินนั้น ใน ฐานะที่เป็นผู้ลงลายมือชื่อในตัว ตามมาตรา 900

คำพิพากษาฎีกาที่ 576/2507 ได้วินิจฉัยถึงกรณีที่ผู้ออกตัวได้ออกตัวสัญญาใช้ เงินเป็นประกันเงินที่บุคคลที่ 3 กู้หรือจำนำ โดยเว้นช่องว่างวันถึงกำหนดใช้เงินในตัวฉบับนั้นไว้ ถ้า ไม่ได้มีการต่ออายุใบประทอนสินค้าที่มอบให้ไว้เป็นประกันทุกกระยะ 3 เดือนเมื่อไรตกลงให้ฝ่ายผู้

ทรงตัวมีอำนาจรอกวันถึงกำหนดใช้เงินลงในตัวเงินได้ ดังนี้ ถือไม่ได้ว่าตัวสัญญาใช้เงินนั้นถึงกำหนดเมื่อได้เห็นตามมาตรา 984 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ข้อตกลงระหว่างผู้ออกตัวกับผู้รับเงินตามตัวดังกล่าว แม้จะนอกเหนือไปจากที่กฎหมายกำหนดไว้หรือแม้จะเป็นการตกลงกันด้วยวาจา แต่ระหว่างคู่กรณีด้วยกันย่อมผูกพันกัน

เมื่อผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินนั้นได้รอกวันที่ลงไปในตัวสัญญาใช้เงิน ถือว่าตัวสัญญาใช้เงินฉบับนั้นมีกำหนดวันใช้เงินแล้ว ซึ่งในคำพิพากษากฎีกานี้ ได้มีหมายเหตุท้ายฎีกาของท่านอาจารย์ประพนธ์ ศาตะมาน ได้หมายเหตุดังกล่าวไว้กล่าวโดยสรุปได้ว่า “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของเราไม่มีบทบัญญัติเรื่องนี้เหมือนมาตรา 20 ของพระราชบัญญัติตัวเงิน ค.ศ. 1882 ฉะนั้น จะเอากฎหมายต่างประเทศมาปรับไม่ได้ จึงจำเป็นต้องตรวจดูว่าในกฎหมายของเราจะใช้หลักเกณฑ์อย่างไรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของเรา มีบทบัญญัติให้ผู้ทรงชอบด้วยกฎหมายลงวันได้เฉพาะวันออกตัว เท่านั้น ซึ่งในเรื่องตัวแลกเงินมีบัญญัติในมาตรา 910 วรรคสุดท้าย ในเรื่องตัวสัญญาใช้เงินมีบัญญัติไว้ในมาตรา 984 วรรคสุดท้าย ในเรื่องเช็ค มาตรา 989 อนุโลม มาตรา 910 มาใช้ด้วย ข้าพเจ้าไม่เห็นมีบทบัญญัติใดๆ ที่ให้อำนาจผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายเขียน วันถึงกำหนดใช้เงิน ได้เลยแต่ก็มีมาตรา 1007 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า ถ้าข้อความในตัวเงินใดหรือในคำรับรองตัวเงินรายใด มีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญโดยที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต้องรับผิดชอบตามตัวเงินมิได้ยินยอมด้วยหมดทุกคนไซ้รู้ ท่านว่าตัวเงินนั้นก็อันเสีย เว้นแต่ยังคงใช้ได้ต่อคู่สัญญา ซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น หรือได้ยินยอมด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น กับทั้งผู้สลักหลังในภายหลัง ฉะนั้นเห็นว่า การที่โจทก์จำเลยตกลงกันยอมให้โจทก์เติมวันถึงกำหนดใช้เงินลงได้ และโจทก์ก็เติมลงไปในนั้นเป็นอันใช้ได้ตามมาตรา 1007”

ท่านอาจารย์ ประพนธ์ ศาตะมานได้ให้หมายเหตุท้ายฎีกาว่า การที่ผู้ออกตัว ลงชื่อในตัวสัญญาใช้เงินแล้วเว้นช่องว่างให้ผู้รับเงินกรอกข้อความเองนั้น แม้จะเป็นกรณีที่ไม่มีกฎหมายกำหนดอนุญาตให้ทำได้ แต่ถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการให้ความยินยอม ของผู้สั่งจ่ายตามบทบัญญัติมาตรา 1007 วรรคแรกโดยอนุโลม จึงทำให้ตัวเงินนั้นไม่เสียไปและเมื่อผู้สั่งจ่ายได้ให้ความยินยอมในการที่ผู้ทรงกรอกข้อความในตัว ดังนั้นผู้สั่งจ่ายจึงต้องผูกพันรับผิดชอบข้อความที่ผู้ทรงได้เขียนลงในตัว

ผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 1007 ต้องเป็นกรณีการแก้ไขข้อความเมื่อตราสารนั้นสมบูรณ์เป็นตัวเงินแล้วเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากเรื่อง inchoate instrument ของอังกฤษ ที่เป็นการลงลายมือชื่อในตราสารที่ยังไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน

เนื่องจากในกฎหมายของประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติในเรื่อง inchoate instrument เหมือนกับของประเทศอังกฤษ แต่กรณีดังกล่าวนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 1007 ย่อมนำมาใช้บังคับกับตัวเงินที่ผู้ส่งจ่ายได้ลงลายมือชื่อไว้ แต่เว้นช่องว่างให้ผู้ทรงไปกรอกข้อความ หากมีการกรอกข้อความลงในตัว และตัวนั้นตกไปอยู่ในมือของผู้ทรงที่สุจริต หากตัวเงินฉบับดังกล่าวถูกปฏิเสธการใช้เงิน ผู้ทรงตราสารที่ได้รับโอนตัวเงินฉบับดังกล่าวไว้โดยสุจริต สามารถนำตัวเงินฉบับดังกล่าวนั้นมาฟ้องให้ผู้ออกตราสารที่ลงลายมือชื่อไว้ให้รับผิดชอบได้

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ผู้ที่ลงลายมือชื่อไว้ย่อมต้องรับผิดชอบตามตัว ตามเนื้อความที่ปรากฏในตัว ซึ่งข้อกรณีดังกล่าวนี้ถือได้ว่า ผู้ที่ลงลายมือชื่อทำการโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง จึงต้องรับผิดชอบ ดังสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ต่างฝ่ายต่างสุจริต ผู้ใดเป็นฝ่ายประมาท ผู้นั้นต้องเป็นฝ่ายรับภัย” ทั้งนี้เทียบกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6403/2540

“กรณีการลงลายมือชื่อในใบมอบอำนาจหรือใบมอบฉันทะที่ยังไม่ได้กรอกข้อความ แล้วมีผู้นำใบมอบอำนาจไปกรอกข้อความว่าผู้ซึ่งลงลายมือชื่อไว้ได้มอบอำนาจให้ไปจัดการโอนที่ดิน เช่นนี้ถือเป็นการกระทำโดยความประมาทเลินเล่อ อันถือเป็นการยอมเสี่ยงภัยในการกระทำของตนอย่างร้ายแรง แม้จำเลยที่ 1 จะปลอมหนังสือมอบอำนาจโดยกรอกข้อความว่า โจทก์มอบอำนาจให้จำเลยที่ 1 ขายที่ดิน และจดทะเบียนซื้อขายเปลี่ยนชื่อเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินจากโจทก์เป็นจำเลยที่ 1 แล้วจดทะเบียนจำนองเป็นประกันหนี้ต่อธนาคารจนกระทั่งจดทะเบียนไถ่ถอนจำนองและโอนขายให้แก่จำเลยที่ 2 ก็เป็นผลมาจากการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของโจทก์ดังกล่าวโดยตรง เมื่อจำเลยที่ 2 รับโอนที่ดินมาโดยสุจริตไม่ได้คบคิดกับจำเลยที่ 1 ข้อฉลโจทก์ หากจะให้เพิกถอนการจดทะเบียนซื้อขายที่ดินด้วยเหตุผลว่าจำเลยที่ 2 ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้โอน ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่จำเลยที่ 2 เป็นอย่างมาก และความเสียหายนี้เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของโจทก์โดยตรง ดังนั้นการที่โจทก์ใช้สิทธิติดตามเอาที่ดินคืนโดยการฟ้องขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนซื้อขาย ถือได้ว่าโจทก์ใช้สิทธิโดยไม่สุจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องซึ่งเป็นปัญหาอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกาย่อมยกขึ้นวินิจฉัยได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 (2) ประกอบมาตรา 246 และมาตรา 247”

เมื่อตราสารนั้นเป็นตัวเงินโดยสมบูรณ์ หากรายการที่เติมลงในตัวเงินนั้นถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง กรณีจึงต้องบังคับตามมาตรา 1007 เหมือนกับการออกตัวเงินที่สมบูรณ์มาแต่แรกเช่นเดียวกัน

ประเด็นจึงมีว่า หากผู้ที่ได้รับมอบหมายเจตนากรอกให้ผิดไปจากความเป็นจริง ผู้ที่ลงลายมือชื่อจะมีความรับผิดชอบอย่างไร

มีบรรทัดฐานจากคดี Lloyd's Bank V. Cooke³ ซึ่งคดีดังกล่าว จำเลยเซ็นชื่อในกระดาษเปล่าติดแสตมป์ 2 แผ่นมอบให้ C และให้อำนาจ C กรอกข้อความในตัวสัญญาใช้เงินฉบับละ 250 ปอนด์ C เขียนสั่งจ่ายในตัวสัญญาใช้เงินฉบับนั้นจำนวน 1,000 ปอนด์ ซึ่งถือเป็นการกรอกข้อความ โดยเพิ่มจำนวนเงินเกินกว่าที่ได้รับอำนาจไว้ แล้วทำการโอนให้โจทก์ ในคดีนี้ศาลตัดสินว่า โจทก์ผู้รับโอนย่อมมีสิทธิเรียกร้องเงินจากจำเลยได้ในจำนวนเงิน 1,000 ปอนด์ โดยถือว่าเป็นการวินิจฉัยโดยอาศัยหลักกฎหมายปิดปากซึ่งให้อำนาจโดยปริยาย (estoppel by implied authority) ซึ่งมีผลทำให้จำเลยไม่สามารถปฏิเสธความไม่สมบูรณ์ของตัวนั้นได้

และคดี Young V. Grote (1827)⁴ ศาลได้วินิจฉัยได้ว่า ถ้าหากผู้สั่งจ่ายได้ลงชื่อในเช็คที่ไม่มีการกรอกข้อความ (A Cheque in blank) และได้มอบเช็คดังกล่าวให้แก่พนักงานหรือบุคคลอื่นๆ เพื่อที่จะได้เติมข้อความในภายหลัง ในกรณีเช่นนี้ผู้สั่งจ่ายมีความผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบตามตัวที่ได้ถูกเติมข้อความโดยตัวแทนของเขา ไม่ว่าจะบุคคลที่เติมข้อความในเช็คจะประมาณเงินแล้วหรือไม่ นั่นก็คือ ธนาคารผู้จ่ายมีสิทธิหักบัญชีผู้สั่งจ่ายได้

ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากผู้ที่ได้รับมอบหมายเจตนากรอกให้ผิดไปจากความเป็นจริง จึงควรต้องนำบทบัญญัติในเรื่องตัวแทนมาปรับใช้โดยอนุโลมในฐานะบทกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ได้มีบทบัญญัติไว้ชัดเจน ซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 630/2500 เจ้าของโรงแรมมอบอำนาจให้นาย ก. เป็นผู้จัดการโรงแรม ซึ่งมีฐานะเป็นตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป แต่มีข้อจำกัดว่าไม่มีอำนาจที่จะเบิก

³ Frank R Ryder and Antonio Bueno. Byles on Bills of Exchange. 26th ed. London : Sweet & Maxwell, 1988, p.36.

⁴ C.B. Drover and R.W.B. Bosley, Sheldon's Practice and Law of Banking, 10 th ed., London: Macdonald & Evans, 1972., p. 33.

เงินเกินบัญชีหรือกู้ยืมเงิน ถ้านาย ก. ได้เอาเงินโจทก์มาต่อเติมห้องพักโรงแรมหรือซ่อมแซมใน ส่วนจำเป็น โดยการออกเช็คในนามของโรงแรมให้โจทก์ไว้ล่วงหน้า โจทก์เบิกเงินตามเช็คไม่ได้ เมื่อไม่ปรากฏว่าโจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกทราบการจำกัดอำนาจของนาย ก. โจทก์เข้าใจว่านาย ก. นั้นเป็นลูกเจ้าของหรือหุ้นส่วน ทั้งโจทก์กับนาย ก. เคยช่วยเหลือในทางการค้ามาโดยตลอด นาย ก. ทำเกินขอบอำนาจ แต่ในทางปฏิบัติของตัวการ (เจ้าของโรงแรม) ทำให้บุคคลภายนอกมี มูลเหตุอันสมควรเชื่อว่า การนั้นอยู่ในขอบอำนาจของตัวแทนตามมาตรา 822 แล้ว เจ้าของ โรงแรมนั้นต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกผู้สุจริต

ซึ่งมีผลทำให้ตัวการต้องรับผิดชอบในกรณีที่ตัวแทนกระทำการเกินอำนาจ แต่มีเหตุทำ ให้บุคคลภายนอกเชื่อว่าการนั้นอยู่ในขอบอำนาจของตัวแทน ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้ตัวการต้องรับ รับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกผู้สุจริตเสมือนตัวแทนกระทำการไปภายในอำนาจ

ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากเป็นกรณีของกฎหมายตัวเงิน ผู้สั่งจ่ายจึงต้องรับผิดชอบ ต่อผู้รับโอนที่สุจริตตามเนื้อความที่ผู้รับมอบหมายกรอกเกินไปกว่าเจตนาของผู้สั่งจ่าย

ข) ผู้สั่งจ่ายได้ลงลายมือชื่อไปโดยมิได้มอบหมายให้ผู้ใดไปกรอกข้อความ

ใน Uniform Commercial Code มาตรา 3-406 (C))

Section 3-407 Alteration (c) A payer bank or drawer paying a fraudulently altered instrument or a person taking it for value, in good faith and without notice of the alteration, may enforce case of an incomplete instrument altered by unauthorized completion, according to its terms as completed.

เรื่องการเติมข้อความลงในตราสารที่ยังไม่สมบูรณ์โดยไม่ได้รับอนุญาตไว้ โดย บัญญัติให้ธนาคารผู้จ่าย หรือผู้จ่ายเงินตามตัว หรือผู้ที่ได้รับตัวไว้โดยสุจริตและไม่สามารถเห็นได้ ถึงการแก้ไขที่เกิดขึ้น ย่อมสามารถใช้สิทธิบังคับได้เสมือนตัวนั้นสมบูรณ์

แต่กฎหมายตัวเงินของไทยตราสารที่มีรายการไม่ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน ผู้สั่งจ่ายซึ่งลงลายมือชื่อไว้ในตราสารดังกล่าวจึงไม่ต้องรับผิดชอบ เนื้อความนั้น ในกรณีนี้ไม่เข้าลักษณะของมาตรา 1007 เพราะมาตรา 1007 ต้องเป็นตัวเงินที่ สมบูรณ์แล้วเท่านั้นและเมื่อตราสารนั้นไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน บุคคลผู้ลงลายมือชื่อจึงไม่ต้องรับผิดชอบ เนื้อความในเอกสารนั้น ตามมาตรา 900

ดังปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1541/2514 “ลำพังแต่เช็คที่มีลายมือชื่อ จำเลยและวันที่ออกเช็ค ส่วนรายการอื่นๆ ไม่มีอีกเลย เช็คนั้นก็ไม่มีสมบูรณ์ตามกฎหมาย เพราะไม่มีรายการครบถ้วนตามมาตรา 988 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และผู้ทรงเช็คจะเติมข้อความอะไรลงไปในเช็คตามใจชอบโดยมิได้รับมอบหมายจากผู้สั่งจ่ายมิได้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายอนุญาต เช่น ในมาตรา 910 ประกอบด้วยมาตรา 989 เท่านั้น”

จากคำพิพากษานี้เป็นกรณีที่ จำเลยลงลายมือชื่อสั่งจ่ายเช็ค โดยในเช็คนั้นมีแต่วันที่ออกเช็ค แต่รายการอื่นๆ ในเช็คไม่ได้มีการเขียนไว้เลย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เช็คมีรายการไม่ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดย่อมไม่สมบูรณ์ และการที่ผู้ทรงไปเติมข้อความลงในเช็คดังกล่าว ไม่ได้เป็นการเติมข้อความที่กฎหมายอนุญาตให้เติมได้ ดังนั้นข้อความที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเติมลงในเช็คโดยจำเลยผู้สั่งจ่ายไม่ยินยอม จำเลยผู้สั่งจ่ายจึงไม่ต้องรับผิดชอบในความในเช็คนั้นแต่อย่างใด

แต่หากภายหลังตัวเงินนั้นได้ออนไปยังผู้รับโอนตัวเงินโดยสุจริต ในกรณีนี้ผู้รับโอนตัวเงินมาโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองตามหลักคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริต ตามมาตรา 916 “บุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเปลี่ยนหาอาจะ ต่อสู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันกัน เฉพาะบุคคลระหว่าง ตนกับผู้สั่งจ่ายหรือกับผู้ทรงคนก่อนๆ นั้นไปได้ไม่ เว้นแต่การโอนจะ ได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันซ้อฉล”

และความคุ้มครองตามหลักสุจริต และถือว่าผู้สั่งจ่ายกระทำการโดยประมาทในการลงลายมือชื่อในตัวเงินที่ไม่ได้กรอกข้อความ ซึ่งแม้ผู้สั่งจ่ายจะสุจริตก็ไม่ได้รับความคุ้มครองดังสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ระหว่างผู้สุจริตด้วยกันผู้ประมาทเดินเลื่อย่อมเสียเปรียบ”

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ในกรณีที่ผู้ออกตราสารได้ลงลายมือชื่อไว้ในตราสารโดยมิได้กรอกข้อความ ทั้งได้มอบหมายให้ผู้อื่นไปกรอกข้อความ แต่ผู้กรอกข้อความได้กรอกข้อความเกินไปกว่าที่มีการมอบหมาย รวมทั้งกรณีที่มิได้มอบหมายให้ผู้อื่นไปกรอกข้อความ แต่มีผู้นำตราสารดังกล่าวไปกรอกข้อความ ทั้งสองกรณีดังกล่าวนี้ตราสารที่แต่เดิมไม่มีผลสมบูรณ์เป็นตัวเงิน กลับมีผลสมบูรณ์เป็นตัวเงิน หากตัวเงินฉบับดังกล่าวนี้ ตกอยู่ในความครอบครองของผู้ทรงตัวเงินโดยสุจริต ผู้ออกตราสารย่อมต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงที่สุจริต และหากตัวเงินนั้นมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการ ย่อมอยู่ในบังคับของบทบัญญัติมาตรา 1007 เช่นเดียวกัน

4.2 ปัญหาการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์

4.2.1 การที่เจ้าหนี้รับโอนตัวเงินที่มีการแก้ไขข้อความสำคัญโดยเห็นประจักษ์นั้น มีผลทำให้เจ้าหนี้เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1007 วรรคแรกบัญญัติว่า

“ถ้าข้อความในตัวเงินใด หรือในคำรับรองตัวเงินรายใดมีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อความสำคัญ โดยที่คู่สัญญาทั้งปวงผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินมิได้ยินยอมด้วยหมดทุกคนไซ้ ท่านว่าตัวเงินนั้นก็อันเสีย เว้นแต่ยังคงใช้ได้ต่อคู่สัญญาซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น หรือได้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นกับทั้งผู้สละหลังในภายหลัง

ผลของการแก้ไขที่ประจักษ์ตามมาตรา 1007 วรรคแรก เมื่อมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้รับความยินยอมจากคู่สัญญาตามตัวทุกคนตามมาตรา 1007 วรรคแรก มีผลทำให้ตัวเงินนั้นเสียไป หมายถึงไม่มีผลบังคับเป็นตัวเงินกับคู่สัญญาที่ไม่ได้เป็นผู้แก้ไข รวมถึงไม่ได้เป็นผู้ยินยอมให้แก้ไข และไม่ใช่ว่าผู้สละหลังในภายหลังตัวเงินนั้นมีการแก้ไข โดยคู่สัญญาดังกล่าวสามารถกล่าวอ้างเรื่องตัวเงินเสีย ไม่มีผลผูกพันตนและไม่ต้องรับผิดชอบในตัวเงินนั้น เพื่อให้ตนหลุดพ้นความรับผิดได้ แต่ตัวเงินที่ได้มีการแก้ไขข้อความในข้อความสำคัญซึ่งเสียไปนั้นยังคงใช้ได้แก่บุคคลเหล่านี้ คือ

1. ใช้ได้แก่คู่สัญญาในตัวเงินผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
2. ใช้ได้แก่คู่สัญญาในตัวเงินผู้ยินยอมด้วยในการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
3. ใช้ได้แก่ผู้สละหลังภายหลังที่ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น

เนื่องจากกฎหมายตัวเงินของประเทศอังกฤษ มีความแตกต่างในเรื่องความเป็นผู้ทรงตัวเงินที่มีการแก้ไขที่ประจักษ์ว่า ผู้รับโอนตัวเงินมาภายหลังตัวนั้นมีการแก้ไขรายการสำคัญที่เห็นเป็นที่ประจักษ์นั้น ไม่ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย⁵

⁵ Mclaughlin James. Introduction to negotiable instruments. London : butterworths, 1975., p. 125.

ประกอบกับ

The Uniform Commercial Code, Section 3-302(a) "Subject to subsection (c) and Section 3-106(d), **"holder in due course"** means the holder of an instrument if:

(1) the instrument when issued or negotiated to the holder does not bear such apparent evidence of forgery or alteration or is not otherwise so irregular or incomplete as to call into question its authenticity; and

(2) the holder took the instrument (i) for value, (ii) in good faith, (iii) without notice that the instrument is overdue or has been dishonored or that there is an uncured default with respect to payment of another instrument issued as part of the same series, (iv) without notice that the instrument contains an unauthorized signature or has been altered, (v) without notice of any claim to the instrument described in Section 3-306, and (vi) without notice that any party has a defense or claim in recoupment described in Section 3-305(a)."

(1) ตราสารที่ออกหรือโอนให้แก่ผู้ทรงโดยไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการปลอมแปลงหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนหรือวิธีการอื่นใด อันจะทำให้ตราสารนั้นไม่บริบูรณ์หรือไม่ถูกต้องว่าเป็น ตราสารที่แท้จริง

(2) ผู้ทรงต้องได้ตราสารมาโดยมีค่าตอบแทน, สุจริต, ไม่รู้ว่าตราสารนั้นเกินกำหนดชำระหรือขาดความน่าเชื่อถือ หรือมีการกระทำอันเป็นส่วนหนึ่งของการผิดเพื่อชำระหนี้, ไม่ได้รับการบอกกล่าวว่าตราสารนั้นมีลายมือชื่อที่ไม่ได้รับมอบอำนาจหรือมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง, ไม่ได้รับการบอกกล่าวว่าคุณค่าที่สามได้อ้างสิทธิตามตราสารนั้นซึ่งเป็นปัญหาว่าใครเป็นผู้ทรง และไม่ได้รับการบอกกล่าวว่าคุณสัญญาตามตราสารมีข้อต่อสู้หรือมีข้อเรียกร้องที่ใช้ตอบโต้การชำระเงินตามตราสาร

ผู้ทรงตามกฎหมายตัวเงินของประเทศสหรัฐอเมริกา⁺ ต้องไม่ปรากฏว่าได้รับโอนตราสารที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์ หรือตราสารนั้นต้องไม่มีความผิดปกติปรากฏอยู่จึงเห็นได้ว่า ทั้งประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้รับโอนตัวเงินมาภายหลังตัวนั้นมีการแก้ไขรายการสำคัญที่เห็นเป็นที่ประจักษ์นั้น ไม่ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย

ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับหลักการดังกล่าว เพราะตัวเงินนั้นมีความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ หากให้ผู้โอนสามารถอ้างเหตุว่า ผู้รับโอนตัวเงินที่มีการแก้ไขที่ประจักษ์ไม่เป็นผู้ทรง ก็จะเป็นการทำลายหลักการคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริต เพราะผู้รับโอนที่สุจริตไม่สามารถรู้ถึงความบกพร่องในสิทธิของผู้โอน

แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้มีการบัญญัติในเรื่องนี้เอาไว้โดยตรงว่า การที่เจ้าหนี้รับโอนตัวเงินที่มีการแก้ไขข้อความสำคัญโดยเห็นประจักษ์นั้น มีผลทำให้เจ้าหนี้เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ในเบื้องต้นจึงต้องพิจารณาถึงหลักความเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 905 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 1008 บุคคลผู้ได้ตัวเงินไว้ในครอบครองถ้าแสดงให้ปรากฏสิทธิด้วยการสลักหลังไม่ขาดสาย แม้ถึงการสลักหลังรายที่สุดจะเป็นสลักหลังลอยก็ตาม ท่านให้ถือว่าเป็นผู้ทรงชอบด้วยกฎหมาย เมื่อใดรายการสลักหลังลอยมีสลักหลังรายอื่นตามหลังไปอีก ท่านให้ถือว่าบุคคลผู้ที่ยังลายมือชื่อในการสลักหลังรายที่สุดนั้นเป็นผู้ได้ซึ่งตัวเงินด้วยการสลักหลังลอย

อนึ่ง คำสลักหลัง เมื่อขีดฆ่าเสียแล้ว ท่านให้ถือเสมือนว่า มิได้มีเลย”

กล่าวคือ คุณสมบัติการเป็นผู้ทรงตัวเงินตามกฎหมายไทย ผู้ทรงจะมีสิทธิบังคับให้มีการใช้เงินตามตัวได้ ต้องพิสูจน์ว่าตนมีอำนาจแห่งมูลหนี้ตามตัวเงินที่ตนถืออยู่ หากไม่มีอำนาจแห่งมูลหนี้ที่จะอ้างได้ แม้จะมีตัวเงินอยู่ในความครอบครองก็ไม่ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย⁶ โดยความสมบูรณ์แห่งสิทธิในการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายจะต้องประกอบด้วย

1. บุคคลนั้นต้องมีตัวเงินไว้ในความครอบครอง
2. การครอบครองนั้นจะต้องครอบครองในฐานะใดฐานะหนึ่ง กล่าวคือ เป็นผู้รับเงิน (The payee) ผู้รับสลักหลัง (The endorsee) หรือเป็นผู้ถือ (The bearer)

⁶ไพฑูริย์ คงสมบูรณ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติธรรม, 2548.) , หน้า 91-92.

3. บุคคลนั้นได้รับโอนตัวโดยสุจริต คือ ได้รับโอนมาโดยถูกต้องตามวิธีการโอน และรับโอนมาโดยไม่เป็นการทุจริต ไม่เป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ไม่เป็นการรับโอนมาโดยคบคิดกันฉ้อฉล และที่สำคัญต้องสามารถแสดงให้เห็นได้ว่าตัวนั้นมีการสลักหลังโอนโดยไม่ขาดสายคือ พิสูจน์ได้ว่าการโอนตัวเงินโดยการสลักหลังมีลายมือชื่อผู้สลักหลังตั้งแต่ผู้รับเงินที่ทำการสลักหลังเป็นคนแรกและผู้สลักหลังคนอื่นๆ ติดต่อกันมาเป็นลำดับจนถึงลายมือชื่อผู้ที่โอนตัวให้ตน โดยไม่มีลายมือชื่อสลักหลังที่ขาดตอนเลย และไม่รู้ว่ตัวเงินนั้นมีการแก้ไขรายการสำคัญ

ดังนั้นหากผู้รับโอนตัวเงินที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์สามารถ พิสูจน์สิทธิความเป็นผู้ทรงของตนได้ว่า ตนมีอำนาจแห่งมูลหนี้ตามตัวเงินที่ตนถืออยู่โดยชอบด้วย กฎหมาย ได้รับโอนมาด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามหลักกฎหมายตัวเงิน มีตัวเงินอยู่ในความ ครอบครอง ในฐานะใดฐานะหนึ่ง กล่าวคือ เป็นผู้รับเงิน ผู้รับสลักหลัง หรือเป็นผู้ถือ และที่ สำคัญสามารถแสดงให้เห็นได้ว่าตัวนั้นมีการสลักหลังโอนโดยไม่ขาดสาย ย่อมถือว่าผู้รับโอนนั้น เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่ากรณีที่เจ้าหนี้รับโอนตัวเงินที่มีการแก้ไขข้อความสำคัญ โดยเห็นประจักษ์นั้น มีผลทำให้เจ้าหนี้เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย และส่งผลให้ผู้รับโอนตัว เงินที่มีการแก้ไขที่ประจักษ์โดยสุจริต ได้รับความคุ้มครองโดยสามารถบังคับใช้เงินกับคู่สัญญาใน ตัวเงินผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง คู่สัญญาในตัวเงินผู้ที่ยินยอมด้วยในการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ผู้ ที่สลักหลังภายหลังที่ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1007 ก็ไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า เจ้าหนี้รับโอนตัวเงินที่มีการแก้ไขข้อความสำคัญโดยเห็น ประจักษ์นั้น ไม่เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย และให้เป็นผลเช่นนั้นก็จะเป็นการทำลายหลักคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริต อันเป็นหลักสำคัญของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

4.2.2 การที่เจ้าหน้าที่ทรงรับโอนตัวเงินมาทั้ง ๆ ที่เห็นประจักษ์ว่าตัวเงินนั้นมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความสำคัญโดยเห็นประจักษ์ จะถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือไม่

เรื่องการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่าบุคคลต้องกระทำโดยสุจริต”

เนื่องจากมาตรา 1007 วรรคแรกไม่ได้มีการบัญญัติไว้ชัดเจนว่า ผู้ทรงที่รับโอนตัวเงินมาโดยเห็นประจักษ์ใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือไม่ จึงต้องพิจารณาตามมาตรา 5 ซึ่งเป็นหลักทั่วไปสำหรับช่วยผดุงความยุติธรรมในการที่คู่กรณีจะปฏิบัติต่อกันและกัน หรือในการที่บุคคลจะใช้สิทธิของตนในเมื่อกฎหมายหรือข้อตกลงระหว่างเขามีได้แสดงไว้โดยละเอียดถึงวิธีปฏิบัติหรือกระทำกิจการใด ๆ กฎหมายจึงให้ถือเอาความสุจริตเป็นหลัก

เมื่อความรับผิดของคู่สัญญาในตัวเงินที่มีการแก้ไขข้อความสำคัญที่เห็นประจักษ์แยกออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่

1. คู่สัญญาผู้กระทำการแก้ไขข้อความสำคัญ รวมถึงผู้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขข้อความนั้น และผู้สละหลังตัวเงินภายหลังมีการแก้ไขข้อความ ซึ่งมีความรับผิดตามเนื้อความที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์
2. คู่สัญญาที่ไม่ได้เป็นผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้เป็นผู้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สละหลังก่อนตัวเงินมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสามารถยกเหตุหลุดพ้นความรับผิดว่า ตัวเสียขึ้นต่อผู้ทรงเพราะเป็นข้อต่อสู้ของลูกหนี้

ซึ่งบุคคลทั้งสองกลุ่ม มีความรับผิดต่อผู้รับโอนตัวเงินที่สุจริต โดยเฉพาะ คู่สัญญาผู้กระทำการแก้ไขข้อความสำคัญ รวมถึงผู้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขข้อความนั้น และผู้สละหลังตัวเงินภายหลังมีการแก้ไขข้อความ ซึ่งมีความรับผิดตามเนื้อความที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์

แม้ว่าทั้งคู่สัญญาและผู้ทรงจะทราบว่า ตัวนั้นมีการแก้ไขที่ประจักษ์ โดยไม่ได้ได้รับความยินยอมจากคู่สัญญาทุกฝ่าย แต่ผู้รับโอนยังยอมรับโอนตัวเงินดังกล่าวมา ย่อมแสดงให้เห็นถึงความไม่สุจริตของผู้รับโอน แต่กฎหมายตัวเงินมีหลักผู้รับโอนที่สุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน อัน

เป็นหลักการสำคัญของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ผู้รับโอนตัวที่มีการแก้ไขโดยเห็นประจักษ์จึงยังมีสิทธิในตัวที่มีการแก้ไขฉบับนั้น มาฟ้องคู่สัญญาดังกล่าวได้

ประเด็นว่าผู้ทรงตัวเงินที่มีการแก้ไขโดยเห็นประจักษ์ ใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือไม่ เทียบเคียงจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6403/2540

กรณีการลงลายมือชื่อในใบมอบอำนาจหรือใบมอบฉันทะที่ยังไม่ได้กรอกข้อความ แล้วมีผู้นำใบมอบอำนาจไปกรอกข้อความว่าผู้ซึ่งลงลายมือชื่อไว้ได้มอบอำนาจให้ไปจัดการโอนที่ดิน เช่นนี้ถือเป็นการกระทำโดยความประมาทเลินเล่อ อันถือเป็นการยอมเสี่ยงภัยในการกระทำของตนอย่างร้ายแรง แม้จำเลยที่ 1 จะปลอมหนังสือมอบอำนาจโดยกรอกข้อความว่า โจทก์มอบอำนาจให้จำเลยที่ 1 ขายที่ดิน และจดทะเบียนซื้อขายเปลี่ยนชื่อเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินจากโจทก์เป็นจำเลยที่ 1 แล้วจดทะเบียนจำนองเป็นประกันหนี้ต่อธนาคารจนกระทั่งจดทะเบียนได้ถอนจำนองและโอนขายให้แก่จำเลยที่ 2 ก็เป็นผลมาจากการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของโจทก์ดังกล่าวโดยตรง เมื่อจำเลยที่ 2 รับโอนที่ดินมาโดยสุจริตไม่ได้คบคิดกับจำเลยที่ 1 ข้อผลโจทก์ หากจะให้เพิกถอนการจดทะเบียนซื้อขายที่ดินด้วยเหตุผลว่าจำเลยที่ 2 ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้โอน ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่จำเลยที่ 2 เป็นอย่างมาก และความเสียหายนี้เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของโจทก์โดยตรง ดังนั้น การที่โจทก์ใช้สิทธิติดตามเอาที่ดินคืนโดยการฟ้องขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนซื้อขาย ถือได้ว่าโจทก์ใช้สิทธิโดยไม่สุจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องซึ่งเป็นปัญหาอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกาย่อมยกขึ้นวินิจฉัยได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 (2) ประกอบมาตรา 246 และมาตรา 247

จากคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้น ศาลฎีกาวินิจฉัยโดยใช้หลักสุจริตตามนัยมาตรา 5 มาปรับ ถือว่าเมื่อโจทก์มีส่วนผิด (ประมาทเลินเล่อ) แล้ว ย่อมต้องเป็นฝ่ายรับความเสียหายที่เกิดขึ้น หากยอมให้โจทก์ใช้สิทธิติดตามเอาที่ดิน โดยการฟ้องขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนซื้อขาย ย่อมถือว่าเป็นการใช้สิทธิในการปฏิเสธความรับผิดชอบโดยไม่สุจริต อันเป็นการขัดกับหลักการใช้สิทธิว่าบุคคลไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดก็ตาม ต้องใช้สิทธิโดยสุจริตตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5

ดังนั้นจึงเทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวเงินก็คงเป็นไปในแนวเดียวกันกล่าวคือ หากยอมให้คู่สัญญาผู้กระทำการแก้ไขข้อความสำคัญ รวมถึงผู้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขข้อความนั้น และผู้สละหลังตัวเงินภายหลังมีการแก้ไขข้อความซึ่งมีส่วน

ผิด ต่อผู้ได้ว่าผู้ทรงรับโอนทั้งที่รู้ว่าตัวเงินฉบับนั้นมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความสำคัญโดยเห็นประจักษ์ เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ย่อมถือว่าเป็นการใช้สิทธิในการปฏิเสธความรับผิดชอบโดยไม่สุจริตของคู่สัญญาดังกล่าวซึ่งต้องเป็นฝ่ายรับความเสียหายที่เกิดขึ้น อันเป็นการขัดกับหลักการใช้สิทธิว่าบุคคลไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดก็ตาม ต้องใช้สิทธิโดยสุจริตตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 เช่นเดียวกับคำพิพากษาฎีกาข้างต้น

ตัวอย่างเช่น ในกรณีการแก้ไขประจักษ์เช่น น. ออกเช็คให้ อ. 10,000 บาท อ. แก้ไขเช็คโดยเห็นประจักษ์เป็น 50,000 บาท แล้วโอนต่อไปให้ ก. โดย ก. ทราบถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แต่ ก. ก็ยังสามารถนำตัวเงินฉบับนั้น มาฟ้องบังคับ อ. ได้ โดย อ. ไม่สามารถกล่าวอ้างว่า ก. ใช้สิทธิโดยไม่สุจริต เพราะหากยอมให้ อ. ผู้แก้ไขกล่าวอ้างได้ย่อมถือว่า อ. ใช้สิทธิในการปฏิเสธความรับผิดชอบโดยไม่สุจริต

4.3 ปัญหาตัวเงินที่มีการแก้ไขข้อความสำคัญ

4.3.1 ปัญหาการแก้ไขวันที่ลงในตัว

- ปัญหาว่าหากมีการแก้ไขวันที่ออกตัวจะถือว่าวันที่ก่อนการแก้ไขหรือวันที่หลังการแก้ไขวันที่ออกตัวเป็นกำหนดในการเริ่มนับอายุความของผู้รับอาวัล

ในหลักเรื่องหนี้อันเกิดจากสัญญาโดยทั่วไปการเรียกให้ชำระหนี้ เมื่อถึงกำหนดนั้น อาจไม่สำคัญนัก แม้จะล่วงเลยเวลานานเท่าใด ถ้ายังไม่ขาดอายุความเจ้าหนี้ก็ยังมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ แต่สำหรับเรื่องตัวเงิน วันถึงกำหนดใช้เงินตามตัวมีความสำคัญมาก กล่าวคือ

- 1) เพื่อให้รู้ว่าตัวเงินฉบับนั้นจะใช้เงินกันเมื่อใด
- 2) ผู้ทรงต้องนำตัวไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันที่ตัวเงินถึงกำหนดใช้เงิน (มาตรา 941) หากไม่นำตัวเงินไปยื่นให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน และตัวนั้นผู้จ่ายปฏิเสธการใช้เงิน ผู้ทรงย่อมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยผู้ส่งจ่าย ผู้สลับหลัง และผู้เป็นคู่สัญญาอื่น ๆ เว้นแต่ผู้รับรอง (มาตรา 973(1))
- 3) มีความสำคัญในการนับอายุความตามมาตรา 1001 และมาตรา 1002 ซึ่งให้เริ่มนับอายุความแต่วันที่ตัวนับถึงกำหนดใช้เงิน

4) มีความสำคัญในการนับระยะเวลาในการทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงิน (มาตรา 960
วรรคสอง)

ดังนั้น การแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการวันถึงกำหนดใช้เงิน จึงถือเป็นการแก้ไข
เปลี่ยนแปลงรายการสำคัญ ตามมาตรา 1007 ซึ่งในเบื้องต้นหากการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการ
สำคัญไม่ได้รับความยินยอมจากคู่สัญญาทั้งปวง ตัวเงินนั้นย่อมเสียไป ไม่มีผลบังคับเป็นตัวเงิน
ได้อีก ซึ่งส่งผลให้คู่สัญญาผู้ไม่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สลับ
หลังก่อนการแก้ไขเปลี่ยนแปลง สามารถยกเหตุตัวเสีย ขึ้นเป็นข้อต่อสู้เพื่อให้ตนหลุดพ้นความรับ
ผิดได้ แต่คู่สัญญาผู้กระทำการแก้ไขข้อความสำคัญนั้น รวมถึงผู้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขข้อความ
นั้น และผู้สลับหลังตัวเงินภายหลังมีการแก้ไขรายการ ยังคงต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงโดยชอบด้วย
กฎหมาย และหากเป็นการแก้ไขที่ไม่ประจักษ์ ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายย่อมบังคับการใช้เงิน
กับคู่สัญญาดังกล่าวได้ตามเนื้อความเดิมเสมือนดังว่ามีได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญ
เลย

- ปัญหาว่าหากมีการแก้ไขวันที่ออกตัว จะถือว่าวันที่ก่อนการแก้ไขหรือวันที่หลัง
การแก้ไขวันที่ออกตัวเป็นกำหนดในการเริ่มนับอายุความของผู้รับอาวัล

เนื่องจากวันถึงกำหนดใช้เงินนั้น เป็นการเริ่มนับกำหนดอายุความ เนื่องจากอายุ
ความนั้นมีความสำคัญ เพราะเป็นการกำหนดสิทธิของผู้ทรง ในการฟ้องบังคับกับคู่สัญญาในตัว
เงินต้องรับผิด ซึ่งอายุความฟ้องร้องบุคคลผู้ต้องรับผิดตามตัวเงินนั้น แบ่งออกได้เป็น 3 กรณี คือ

- (1) อายุความที่ผู้ทรงจะฟ้องผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินและรับรองตัวแลกเงิน ตามบทบัญญัติ
มาตรา 1001 ซึ่งมีอายุความ 3 ปี นับแต่วันที่ตัวนั้นถึงกำหนดใช้เงิน
- (2) อายุความที่ผู้ทรงจะฟ้องผู้ส่งจ่ายและผู้สลับหลังตัวเงิน ตามบทบัญญัติมาตรา 1002
ซึ่งมีอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่ได้ลงในคำคัดค้านหรือนับแต่วันตัวถึงกำหนดใช้เงินใน
กรณีที่มีข้อกำหนดไว้ว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”
- (3) อายุความที่ผู้สลับหลังฟ้องไล่เบี้ยเอากับผู้สลับหลังด้วยตนเองหรือฟ้องไล่เบี้ยผู้ส่งจ่าย
ตามบทบัญญัติมาตรา 1003 ซึ่งมีอายุความ 6 เดือนนับแต่วันผู้เข้าสลับหลังเข้า
ถือเอาตัวเงินและใช้เงิน หรือนับแต่วันที่ผู้สลับหลังนั้นเองถูกฟ้อง

ก) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์

คำพิพากษาฎีกาที่ 1043/2534 “เช็คพิพาทเดิมเป็นเช็คสั่งจ่ายแก่ผู้ถือ ลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2526 แม้จะถูกระงับการจ่ายเงินไปแล้วก็ยังคงมีสภาพเป็นเช็คที่สามารถโอน เปลี่ยนมือกันต่อไปได้ ทั้งตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1007 วรรคแรก และ วรรคสามก็ได้บัญญัติให้ผู้สั่งจ่ายสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงกำหนดเวลาใช้เงินในเช็คได้ตั้งนั้นเมื่อ จำเลยผู้สั่งจ่ายเป็นผู้ขีดฆ่าแก้ไขวันที่ลงในเช็คจึงต้องผูกพันรับผิดชอบใช้เงินตามเช็คดังกล่าว โดย ถือว่าเช็คพิพาทมีกำหนดเวลาใช้เงินในวันที่ 15 ตุลาคม 2526 ตามที่แก้ไขนั้น กรณีหาใช่เป็นเรื่อง ตกลงขยายอายุความฟ้องร้องไม่ โจทย์ฟ้องเรียกเงินตามเช็คพิพาทจากจำเลยเมื่อ วันที่ 28 สิงหาคม 2527 ยังไม่พ้นเวลา 1 ปี นับแต่วันเช็คถึงกำหนดใช้เงินคดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ”

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าผู้สั่งจ่ายเป็นผู้ทำการแก้ไขวันถึง กำหนดใช้เงิน จากเดิม วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2526 เป็นวันที่ 15 ตุลาคม 2526 ดังนั้นจึงถือว่าผู้สั่ง จ่าย ได้ยินยอมให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง แม้ตัวเงินนั้นเสียไป แต่สำหรับผู้สั่งจ่าย ผู้ทำการ แก้ไขวันถึงกำหนดใช้เงินจึงต้องผูกพันตามวันถึงกำหนดใช้เงินที่ได้แก้ไขคือ วันที่ 15 ตุลาคม 2526

ตามข้อเท็จจริงในคำพิพากษาฎีกา เป็นการแก้ไขที่ประจักษ์ ดังนั้นคู่สัญญาผู้ ไม่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สละหลังก่อนการแก้ไข เปลี่ยนแปลงรายการ ย่อมยกเหตุตัวเสียขึ้นอ้าง เพื่อไม่ต้องผูกพันตามวันถึงกำหนดใช้เงินที่ เปลี่ยนแปลง แต่ผูกพันตามวันถึงกำหนดใช้เงินเดิมคือ วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2526 ซึ่งเป็นไปตาม บทบัญญัติมาตรา 1007 วรรคแรก

ข) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นไม่ประจักษ์

คำพิพากษาฎีกาที่ 3397/2536 “การที่จำเลยที่ 1 ผู้สั่งจ่ายแก้ไขวันที่ลงในเช็คใหม่ อันเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญนั้น มีผลให้เช็คเป็นอันเสียไป แต่ยังคงใช้ได้ต่อจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเท่านั้น เมื่อนับแต่วันที่ที่จำเลยที่ 1 แก้ไขลงในเช็คถึงวันฟ้องยังไม่พ้นเวลา 1 ปี คดีโจทก์สำหรับจำเลยที่ 1 จึงไม่ขาดอายุความ แต่โจทก์จะอ้างเอาผลของการที่ เช็คถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงวันที่ลงในเช็คโดยจำเลยที่ 2 ผู้รับอาวัลมิได้ยินยอมด้วยกัน การแก้ไข

เปลี่ยนแปลงนั้นมาเป็นวันเริ่มนับอายุความ เป็นเหตุให้คดีของโจทก์ในการฟ้องจำเลยที่ 1 ไม่ขาดอายุความนั้นหาได้ไม่ โจทก์จึงต้องฟ้องจำเลยที่ 2 ภายในกำหนด 1 ปีนับแต่วันที่ลงในเช็ค”

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าผู้รับอาวัลไม่ได้ยินยอมด้วยการแก้ไขวันที่ลงในเช็ค ดังนั้นการนับกำหนดอายุความของผู้รับอาวัล จึงต้องเริ่มนับจากวันที่ลงในเช็คมาแต่แรก ผู้สั่งจ่ายจะนำวันที่ลงในเช็คที่ตนได้แก้ไข มาเป็นกำหนดในการเริ่มนับอายุความของผู้รับอาวัลไม่ได้ เพราะผู้รับอาวัล เป็นคู่สัญญาซึ่งไม่ได้ยินยอมให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญ ส่วนวันที่แก้ไขใหม่ ย่อมเป็นกำหนดในการเริ่มนับอายุความของผู้สั่งจ่าย เพราะผู้สั่งจ่ายเป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญตามมาตรา 1007 นั้นหากได้รับความยินยอมจากคู่สัญญาทั้งปวง การแก้ไขเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก็มีผลผูกพันคู่สัญญา

4.3.2 ปัญหาการแก้ไขจำนวนเงิน สิทธิและความรับผิดของธนาคารผู้เข้าใช้เงินตามตั๋วเงินที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความสำคัญ

การแก้ไขจำนวนเงินเป็นข้อสำคัญที่มีผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่ความรับผิดของคู่สัญญาในตั๋วเงินและกระทบถึงสิทธิหน้าที่ของธนาคาร ซึ่งมีความสัมพันธ์ตามสัญญาอีกส่วนหนึ่ง ปรับได้กับสัญญาฝากทรัพย์ สัญญาตัวการตัวแทน สัญญาบัญชีเดินสะพัด โดยธนาคารไม่ใช่คู่สัญญาในตั๋วเงินเพราะไม่ได้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินนั้นและมาตรา 1007วรรคสอง บังคับถึงหนี้ระหว่างคู่สัญญาในตั๋วเงินเท่านั้น คือระหว่างคู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อและผู้ทรง

ดังนั้นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่า ธนาคารมีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้สั่งจ่ายได้หรือไม่ จึงต้องพิจารณาถึงสิทธิหน้าที่ที่มีต่อกันระหว่างธนาคารกับผู้สั่งจ่าย ในกรณีของสัญญาฝากทรัพย์ ผู้สั่งจ่ายมีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังในการออกเช็ค เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการปลอมแปลงได้ง่าย หากทราบว่ามีการปลอมแปลงเช็คก็ต้องแจ้งให้ธนาคารทราบในทันที รวมทั้งต้องยอมให้ธนาคารหักเงินในบัญชี หากธนาคารกระทำการไปโดยสุจริต ปราศจากประมาทเลินเล่อ โดยไม่จำเป็นต้องตรวจสอบว่าลายมือชื่อผู้สลักหลังปลอมหรือไม่

ส่วนธนาคารต้องจ่ายเงินภายใต้คำสั่งของผู้สั่งจ่ายแก่ผู้ทรง และต้องจ่ายไปตามหลักเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับ รวมทั้งจ่ายไปตามมาตรา 1009 คือจ่ายเงินไปโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ โดยไม่จำเป็นต้องตรวจสอบว่าลายมือชื่อผู้สลักหลังปลอมหรือไม่

ดังที่บัญญัติในมาตรา 1009 “ถ้ามีผู้นำตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทวงถามมาเบิกต่อธนาคารใด และธนาคารนั้นได้ใช้เงินให้ไปตามทางคำปกติ โดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อไซ้ ท่านว่าธนาคารไม่มีหน้าที่ใดจะต้องนำสืบว่าการสลักหลังของผู้รับเงินหรือการสลักหลังในภายหลังรายใด ๆ ได้ทำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจแต่บุคคล ซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของคำสั่งหลังนั้น และถึงแม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม ท่านให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกระเบียบ”

- การแก้ไขจำนวนเงินเพิ่มขึ้น

ประเด็นคือ หากธนาคารจ่ายเงินตามเช็คที่มีการแก้ไขจำนวนเงินเพิ่มขึ้น จะมีสิทธิหักเงินจากบัญชีผู้สั่งจ่ายได้หรือไม่ เพียงใด

เมื่อปรับมาตรา 1007 กับกรณีการแก้ไขจำนวนเงิน จึงต้องพิจารณาว่า หากมีการแก้ไขจำนวนเงินเพิ่มขึ้นโดยเห็นประจักษ์ และคู่สัญญาในตัวเงินไม่ได้ให้ความยินยอมในการแก้ไขนั้น ย่อมเข้ากรณีการแก้ไขรายการที่กระทบสิทธิของคู่สัญญาและธนาคารผู้จ่าย หากการแก้ไขจำนวนเงินนั้นเป็นที่ประจักษ์ ย่อมถือว่าธนาคารจ่ายเงินไปโดยประมาทเลินเล่อ ดังนั้นธนาคารจึงไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1009 ธนาคารจึงไม่มีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้สั่งจ่าย หากธนาคารหักเงินในบัญชีผู้สั่งจ่ายไป ถือว่าธนาคารผิดสัญญา และต้องคืนเงินนั้นให้แก่บัญชีของผู้สั่งจ่าย

หากมีการแก้ไขจำนวนเงินเพิ่มขึ้นโดยไม่ประจักษ์ การจะพิจารณาความรับผิดชอบของธนาคารจึงต้องพิจารณาว่าผู้สั่งจ่ายมีส่วนในการประมาทเลินเล่อด้วยหรือไม่

- ปัญหาว่าหากคู่สัญญาในตัวเงินโดยเฉพาะผู้สั่งจ่าย เป็นผู้ประมาทเลินเล่อในการเขียนเช็ค ให้ถืออำนาจต่อการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินจะพิจารณาความรับผิดชอบของผู้สั่งจ่ายและธนาคารผู้เข้าใช้เงินอย่างไร

แม้มาตรา 1007 จะไม่ได้บัญญัติเรื่องความประมาทของคู่สัญญาไว้โดยตรง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1637/2525 ได้วินิจฉัย โดยเป็นกรณีที่ผู้จ่ายเงินเรียกเงินคืนจากผู้ทรงตัวเงินที่มีการแก้ไขจำนวนเงิน โดยธนาคารผู้จ่ายได้จ่ายเงินไปตามจำนวนเงินที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มจำนวนเงินให้สูงกว่าจำนวนเงินที่ผู้ส่งจ่ายได้เขียนไว้ในตัวเงิน ซึ่งการแก้ไขนั้นไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงในตัวเงินดังกล่าว จะเกิดจากความประมาทของผู้ส่งจ่าย เพราะผู้ส่งจ่ายเขียนเช็คโดยเว้นช่องว่างข้างหน้าตัวเลขและตัวหนังสือจำนวนเงินเพิ่ม อันเป็นการไม่ปฏิบัติตามระเบียบการเขียนเช็คของธนาคาร เป็นเหตุให้มีการเพิ่มเติมจำนวนเงินได้ง่าย แต่เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้ส่งจ่ายได้ยินยอมด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น ผู้ทรงยอมมีสิทธิที่จะบังคับใช้เงินได้เพียงจำนวนเงินเดิมก่อนมีการแก้ไขเท่านั้น จำนวนที่รับเกินไปเป็นการรับไว้โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเมื่อธนาคารผู้จ่ายมิได้จ่ายเงินไปตามอำเภอใจ แต่จ่ายไปโดยเชื่อว่าผู้ส่งจ่ายออกเช็คจ่ายเงินตามจำนวนที่มีการแก้ไข ผู้ทรงต้องคืนเงินส่วนที่รับเกินไปมาให้แก่ธนาคารผู้จ่าย โดยศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำนวนเงินที่ผู้ทรงรับเกินไปนั้น เป็นการรับไว้โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ เมื่อธนาคารจำเลย (ผู้ทรง) ได้รับความเสียหาย เพราะความประมาทเลินเล่อของผู้ส่งจ่ายอย่างไร ก็เป็นเรื่องที่ธนาคารจำเลยจะต้องกล่าวเอาแก่ผู้ส่งจ่าย

ดังนั้นจากคำพิพากษาข้างต้น จึงเป็นบรรทัดฐานว่า ในกรณีที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินโดยเห็นไม่ประจักษ์ และผู้ส่งจ่ายมีส่วนผิดที่ประมาทเลินเล่อ แต่เมื่อผู้ส่งจ่ายไม่ได้ยินยอมให้มีการแก้ไขจำนวนเงิน ธนาคารจึงมีสิทธิหักเงินในบัญชีผู้ส่งจ่ายได้ตามจำนวนเงินเดิม คือหักเงินในบัญชีได้ตามคำสั่งของผู้ส่งจ่ายเท่านั้น

มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 270/2496 ได้วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่าย กล่าวคือ หากผู้ส่งจ่ายประมาทเลินเล่อจึงต้องนำหลักสุจริตมาปรับ เพื่อให้ผู้ส่งจ่ายต้องรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำโดยประมาทของตน กล่าวคือ ผู้ส่งจ่ายต้องรับผิดชอบต่อผู้จ่ายในมูลละเมิดด้วย

ตัวอย่างคดีที่ผู้ส่งจ่ายมีส่วนผิด เพราะประมาทเลินเล่อ เชื้ออำนาจให้เกิดการปลอมแปลงเช็ค ซึ่งเป็นการผิดหน้าที่ของผู้ส่งจ่าย ได้แก่

คดี Young v. Grote⁷ ลูกค้าธนาคารได้ทิ้งเช็คที่ลงลายมือชื่อโดยเว้นช่องว่างไว้ให้ ภริยาเติมจำนวนเงิน เพื่อใช้ในธุรกิจของตน ภริยาให้เสมียนบริษัท เขียนจำนวนเงินในเช็ค 50 ปอนด์ โดยเสมียนเขียนเช็คดังกล่าว โดยเขียนตัวเลขไว้ตรงกลางบรรทัด หลังจากนั้นได้ทำการ แก้ไขรายการเติมตัวเลขให้กลายเป็นจำนวนเงิน 350 ปอนด์ ศาลเห็นว่ากรณีนี้ ผู้สั่งจ่ายมีส่วน ประมาท ธนาคารไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหาย สามารถเรียกเงินได้เต็มตามที่จ่ายไป

คดี Lumsden & Co v. London Trustee Savings Bank (1971)⁸ โดยคดีนี้มี ข้อเท็จจริงคือ ผู้สั่งจ่ายได้เว้นช่องว่างเพียงพอที่จะเติมข้อความข้างหน้าชื่อได้ ปราบกฏว่าพนักงาน ของบริษัทได้เติมข้อความลงไปข้างหน้าชื่อ และได้นำเช็คเข้าบัญชีธนาคารเรียกเก็บ ต่อมาผู้สั่งจ่าย พ้องธนาคารที่เรียกเก็บให้ชำระเงินที่รับไว้คืน ศาลได้วินิจฉัยว่า แม้ผู้สั่งจ่ายจะไม่ระมัดระวังจน เป็นเหตุให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ง่าย แต่ถ้าหากการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจาก พนักงานของผู้สั่งจ่ายและธนาคารผู้จ่ายก็ได้จ่ายเงินไปทั้ง ๆ ที่เห็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ในกรณี เช่นนี้ผู้สั่งจ่ายต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย เพราะศาลเห็นว่าผู้สั่งจ่ายขาดความระมัดระวัง ในการออกเช็ค โดยการเว้นที่ข้างหน้าชื่อผู้รับเงิน คดีนี้ศาลวินิจฉัยโดยอาศัยหลักประมาทเลินเล่อ ร่วม

หากผู้สั่งจ่ายขาดความระมัดระวัง จนเป็นเหตุให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ในกรณีเช่นนี้ธนาคารผู้จ่ายสามารถหักบัญชีได้ทั้งหมดเท่าที่ธนาคารได้จ่ายไปจริง ดังที่ได้ตัดสินไว้ ในคดี ระหว่าง London Joint Stock bank v. Macmillan and Arthur แต่หากเป็นกรณีที่เกิดจาก ความประมาทเลินเล่อของผู้สั่งจ่ายและในขณะเดียวกันธนาคารก็มีส่วนประมาทด้วย ดังเช่นใน กรณีของคดี Lumsden & Co. v. London Trustee Saving Bank (1971) กรณีนี้ศาลวินิจฉัยโดย ถือว่าประมาทเลินเล่อร่วม

⁷ Frank R Ryder and Antonio Bueno. Byles on Bills of Exchange. 26th ed. London : Sweet & Maxwell, 1988, p. 306-307.

⁸ นิคม ทั้งสุวรรณ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2531), หน้า 65.

หากผู้สั่งจ่ายไม่มีส่วนผิด คือไม่มีส่วนประมาทเงินแล้ว

มีหมายเหตุท้ายฎีกา 270/2496 นี้ว่า “การที่ผู้สั่งจ่ายเงินแล้วต้องรับผิดชอบนี้ เข้าใจว่าเป็นการรับผิดชอบตามละเมิด หรือความรับผิดชอบต่อผู้สั่งจ่ายกับธนาคารอีกส่วนหนึ่ง ไม่ใช่ความรับผิดชอบต่อตัวเงิน เพราะผู้จ่ายนั้นตามปกติไม่ได้เป็นผู้สัญญาในตัวเงินจนกว่าจะได้นำมารับรอง ถ้าไม่ได้รับรองตัวเงิน ผู้จ่ายไม่จ่ายเงินก็ได้ ถ้าผู้จ่ายจะมีข้อผูกพันอะไรกับผู้สั่งจ่าย ก็เป็นความผูกพันตามสัญญาอีกอันหนึ่งต่างหาก และอาจอ้างข้อยกเว้นตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 223 ได้เป็นต้น”

ศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานว่า หากมีการแก้ไขจำนวนเงินที่ไม่ประจักษ์ โดยผู้สั่งจ่ายไม่ได้มีส่วนผิด ไม่ได้ประมาทเงินแล้ว ผู้สั่งจ่ายต้องรับผิดชอบตามจำนวนเงินเดิมก่อนการแก้ไขเท่านั้น โดยถือเสมือนว่าธนาคารผู้จ่ายนั้น เป็นผู้ทรงโดยอนุโลมแล้วนำบทบัญญัติในมาตรา 1007 มาปรับใช้แก่คดี

Uniform Commercial Code section 4-401 When Bank May Charge Customer's Account

(d) “A banker that in good faith makes payment to a holder may charge the indicated account of its customer according to

(1) the original terms of the altered item;”

Uniform Commercial Code มาตรา 4-401 (d) (1) ซึ่งบัญญัติเรื่องสิทธิของธนาคารผู้จ่ายเงินโดยสุจริตในการหักเงินจากบัญชีผู้สั่งจ่ายให้ธนาคารที่กระทำการโดยสุจริต จ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงไปตามตัวเงินที่มีการแก้ไข ย่อมสามารถหักเงินจากบัญชีลูกค้าได้ตามจำนวนเดิม

ในคดี Hall v. Fuller⁹ ได้มีคำตัดสินเรื่องสิทธิเรียกร้องของผู้จ่ายที่จ่ายเงินตามเช็คที่มีการแก้ไขจำนวนเงิน ในกรณีการแก้ไขจำนวนเงินนั้นให้สูงขึ้น ธนาคารจ่ายเงินไปตามจำนวนที่

⁹Frank R Ryder and antonio Bueno, Byles on Bills of exchange, 26th ed., London: Sweet & Maxwell, 1988., p.306.

เพิ่มขึ้นนั้น ธนาคารไม่สามารถหักบัญชีลูกค้าในจำนวนที่จ่ายเกินไปธนาคารต้องรับภาระในความเสียหายนั่นเอง

- ปัญหาเรื่องการใช้สิทธิของธนาคารในการหักเงินในบัญชี ของผู้สั่งจ่าย เป็นการใช้สิทธิเสมือนธนาคารเป็นผู้ทรง หรือเป็นการใช้สิทธิตามสัญญากับผู้เคยค้า

มีคำพิพากษาฎีกาที่ 270/2496 ข้อเท็จจริง โจทก์ฟ้องว่า เมื่อเดือนมีนาคม 2493 โจทก์ได้สั่งให้จำเลยจ่ายเงินในบัญชีของโจทก์โดยออกเช็ครวม 3 ฉบับ ต่อมาปรากฏว่าเช็คทั้ง 3 ฉบับได้ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขจำนวนเงินที่สั่งจ่ายให้มากขึ้น โดยโจทก์ไม่ทราบและไม่ยินยอม จำเลยได้จ่ายเงินไปตามเช็คที่ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขนั้นแล้วหักเงินในบัญชีของโจทก์ ชั้นนี้โจทก์ขอเรียกร้องตามเช็ค 2 ฉบับก่อน คือเช็คเลขที่ 586112 สั่งจ่าย 1,248 บาท ถูกแก้เป็น 3,000 บาท เช็คเลขที่ 586114 สั่งจ่าย 300 บาท ถูกแก้เป็น 2,000 บาท โจทก์ถือว่าจำเลยจะโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตามได้จ่ายเงินไปตามเช็คที่เสีย ขอให้ศาลบังคับให้จำเลยลงบัญชีเงินของโจทก์ 5,000 บาท เท่าจำนวนที่จำเลยจ่ายไปพร้อมดอกเบี้ย

จำเลยให้การว่าเช็ค 2 ฉบับ มีลายมือชื่อแท้จริงของโจทก์ผู้สั่งจ่าย จำเลยจ่ายเงินไปทางคำปกติโดยสุจริตปราศจากประมาทเลินเล่อ จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ หากจะรับผิดชอบเพียง 3,152 บาท เท่าที่เกินจำนวนที่โจทก์สั่งจ่ายเท่านั้น ศาลต้นยกฟ้องโจทก์ ศาลอุทธรณ์พิพากษาจำเลยรับผิดชอบ 3,152 บาท

ปัญหาสู่ศาลฎีกาว่า จำเลยจ่ายเงินไปโดยมิได้ประมาทเลินเล่อ จำเลยจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1009 และมาตรา 1007 วรรค 2 หรือไม่ ?

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า มาตรา 1009 แสดงชัดว่า กฎหมายให้ความคุ้มครองแก่ธนาคารผู้สุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ แต่เฉพาะกรณีแห่งการสลักหลังปลอมหรือสลักหลังโดยปราศจากอำนาจ เหตุที่บัญญัติเช่นนี้ก็เพราะจะเปลื้องภาระแก่ธนาคาร ในอันที่จะต้องสอบสวนถึงลายมือชื่อของผู้สลักหลังที่ลงไว้ในตัวเงินหรืออำนาจแห่งการลงลายมือชื่อนั้น ซึ่งอาจทำให้เกิดความล่าช้าแก่การจ่ายเงินมาก หน้าที่ของธนาคารที่ยังคงต้องมีอยู่ ก็คือ จะต้องตรวจสอบว่าตัวเงินนั้นได้เป็นตัวเงินหรือไม่ ในประการต้นก็คือจะต้องดูว่าลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นลูกค้าของตนนั้นได้เป็นลายมือชื่อที่แท้จริงหรือไม่ ถ้าลายมือชื่อนั้นปลอมมา ตัวเงินนั้นก็ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน เพราะขาดลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายตามมาตรา 910 ประกอบด้วยมาตรา 989 ถ้าธนาคารจ่ายเงินไปจะอ้างกระดาศขึ้นนั้นมาสนับสนุนการจ่ายของตนว่า เป็นการจ่ายตามตัวเงินอย่างไรไม่ได้ จึงเห็นได้ว่ากฎหมายประสงค์คุ้มครองธนาคารแต่เฉพาะการปลอมลายมือชื่อผู้สลักหลังเท่านั้น (แต่ที่กล่าวมานี้ก็เฉพาะแต่กรณีปลอมลายมือชื่อเท่านั้น)

สำหรับกรณีการปลอมตัวเงินโดยประการอื่น ๆ นอกจากลายมือชื่อ แม้มาตรา 910 ประกอบด้วย 989 จะกล่าวไว้ว่า ถ้ารายการขาดตกบกพร่องไปจากที่ท่านระบุบังคับไว้ ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงินก็ดี แต่กฎหมายก็ได้มาบัญญัติเป็นการผ่อนคลายเป็นกรณีทีรายการนั้น ๆ ถูกแก้ไข ในมาตรา 1007 (ดูมาตรา 1007)

จะเห็นได้ชัดว่า ตัวเงินนั้นเมื่อครั้ง 1 เป็นตัวเงินแล้ว การแก้ไขเปลี่ยนแปลง ภายหลังแม้จะเป็นการปลอมแปลงก็ทำให้ตัวเงินนั้นเสียไปทีเดียวไม่ แต่การใช้ตัวนั้นเพื่อยื่นให้ ใช้เงินหรือไต่เบี่ยของผู้ทรงเอาแก่ผู้สั่งจ่าย ผู้รับรองหรือผู้สลักหลังที่มีมาก่อนการแก้ไข เปลี่ยนแปลงนั้นกฎหมายยังยอมให้ขยายให้ได้อีกในกรณีที่ความเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ประจักษ์ ให้เรียกเก็บเงินได้เสมือนดังว่าตัวเงินนั้นมิได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลยและจะบังคับการใช้เงินได้ ตามเนื้อความเดิมแห่งตัวนั้นก็ได้อีก (ดูมาตรา 1007 วรรค 2) กล่าวคือผู้ทรงจะเรียกเก็บเงินเอาจาก คู่สัญญาที่ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือผู้สลักหลังที่มีมาภายหลังนั้นตามเนื้อความที่ เปลี่ยนแปลงแล้วก็ได้ (ดูมาตรา 1007 วรรคแรก) หรือในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่ประจักษ์ จะ เรียกเก็บเอาจากผู้ต้องรับผิดชอบการเปลี่ยนแปลงนั้นตามเนื้อความเดิมก็ได้ (ดูมาตรา 1007 วรรค 2)

กฎหมายมีอยู่ดังนี้ ศาลฎีกาจึงเห็นว่าคดีนี้ เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้สั่งจ่ายเช็คได้ ละเลยในการระมัดระวังที่จะไม่ให้มีการปลอมแปลงเช็คนั้นอย่างไรแล้ว ธนาคารจะเรียกร้องให้ผู้ สั่งจ่ายต้องรับผิดชอบตามจำนวนเงินที่ปลอมแปลงนั้นหาได้ไม่ จะเรียกได้แต่เฉพาะจำนวนเงินเดิม แห่งเช็คเท่านั้น เพราะอาจอนุมานได้ว่าสิทธิของธนาคารต่อผู้เคยก้าที่สั่งจ่าย เป็นเสมือนผู้ ทรงต่อผู้รับผิดชอบตามตัวเงินนั้น พิพากษายืน

จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 270/2496 “กฎหมายมีอยู่ดังนี้ ศาลฎีกาจึงเห็นว่าคดีนี้ เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้สั่งจ่ายเช็คได้ละเลยในการระมัดระวังที่จะไม่ให้มีการปลอมแปลงเช็คนั้นอย่างไร แล้ว ธนาคารจะเรียกร้องให้ผู้สั่งจ่ายต้องรับผิดชอบตามจำนวนเงินที่ปลอมแปลงนั้นหาได้ไม่ จะเรียก ได้แต่เฉพาะจำนวนเงินเดิมแห่งเช็คเท่านั้น เพราะอาจอนุมานได้ว่าสิทธิของธนาคารต่อผู้เคยก้าที่สั่งจ่าย เป็นเสมือนผู้ทรงต่อผู้รับผิดชอบตามตัวเงินนั้น พิพากษายืน”¹⁰

¹⁰ รองศาสตราจารย์สทธร รัตนไพจิตรได้ให้ความเห็นว่า นอกจากนี้อาจนำหลักเรื่อง สัญญาโดยปริยายเข้ามาปรับใช้ กล่าวคือ เมื่อผู้สั่งจ่ายสั่งจ่ายเช็คยอมถือเป็นปริยายได้ว่าผู้สั่ง จ่ายหมายที่จะให้ธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็ค ตามจำนวนที่ตนเองได้เขียนระบุไว้ในเช็ค ฉะนั้น เมื่อธนาคารได้จ่ายเงินดังกล่าวขึ้นไป ธนาคารย่อมมีสิทธิที่จะหักเงินในบัญชีของผู้สั่งจ่ายได้ เท่า จำนวนเงินที่ผู้สั่งจ่ายได้เขียนระบุไว้ในเช็ค ซึ่งหลักของสัญญาโดยปริยายเช่นนี้ ย่อมนำไปปรับใช้

ศ.ดร.หยุด แสงอุทัย ได้ให้หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกา¹¹ไว้ว่า

การพิจารณาความรับผิดของธนาคารกับผู้สั่งจ่าย ในกรณีแก้ไขไม่ประจำ
มาตรา 1007 วรรค 2 ไม่ได้บัญญัติไว้ ดังนั้นจึงต้องพิจารณาตามมาตรา 5 หลักสุจริต ถ้าผู้สั่งจ่าย
ไม่ได้ประมาทเดินเลอในการให้มีการแก้ไขจำนวนเงิน ธนาคารหักเงินได้ตามจำนวนเงินเดิมเท่านั้น

ศ.จิตติ ติงศรัทีย ได้ให้หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาไว้ว่า

ความรับผิดตามสัญญาระหว่างผู้สั่งจ่ายกับธนาคารไม่ใช่ความรับผิดตามสัญญา
ตัวเงิน จนกว่าจะได้เข้ามารับรอง ถ้าไม่ได้รับรองตัวเงินผู้จ่ายไม่จ่ายเงินก็ได้ ถ้าผู้จ่ายจะมีข้อ
ผูกพันอะไรกับผู้สั่งจ่ายก็เป็นความผูกพันตามสัญญาอีกอันหนึ่งต่างหาก

ผู้เขียนมีความเห็นว่า จากคำพิพากษาศาลฎีกา 270/2496 ประกอบกับหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาของศ.ดร.หยุด แสงอุทัยและศ.จิตติ ติงศรัทีย ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า
บรรทัดฐานในเรื่องการหักเงินในบัญชีของธนาคาร หากผู้สั่งจ่ายไม่มีส่วนผิด กล่าวคือไม่ได้ละเลย
ในการระมัดระวังที่จะไม่ให้มีการปลอมแปลงเช็ค หากต่อมาเช็คนั้นมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
จำนวนเงินโดยไม่ประจำ ธนาคารมีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้สั่งจ่ายได้เพียงจำนวนเงินเดิม
เท่านั้น แต่สิ่งที่แตกต่างกันก็คือ เหตุของการนำหลักกฎหมายมาอ้างต่างกัน กล่าวคือคำ
พิพากษาศาลฎีกาที่ 270/2496 ใช้หลักกฎหมายมาตรา 1007 วรรค 2 มาปรับโดยให้ธนาคารมีสิทธิ
เสมือนผู้ทรงโดยสามารถหักเงินในบัญชีผู้สั่งจ่ายได้ตามจำนวนเงินเดิม ส่วนศ.ดร.หยุด แสงอุทัยใช้
หลักกฎหมายมาตรา 5 มาปรับเพราะผู้สั่งจ่ายสุจริตไม่ได้มีส่วนในการประมาทเดินเลอให้มีการ
แก้ไขจำนวนเงิน และศ.จิตติ ติงศรัทีย ใช้สัญญาระหว่างธนาคารกับผู้สั่งจ่ายมาปรับ

บังคับได้กับทั้งกรณีที่ผู้สั่งจ่ายเช็คแม้ไม่มีบัญชีเงินฝากไว้ในธนาคาร หรือมีบัญชีเงินฝากแต่บัญชี
นั้นได้ปิดลงแล้ว แต่ผู้สั่งจ่ายยังเขียนเช็คสั่งให้ธนาคารจ่ายเงิน หากมีผู้นำเช็คฉบับดังกล่าวไปยื่น
ทวงถามให้ธนาคารใช้เงิน และธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คตามจำนวนที่ผู้สั่งจ่ายได้สั่งจ่ายมา
ย่อมจะทำให้ธนาคารมีสิทธิเรียกเงินตามที่ธนาคารได้จ่ายไปคืนจากผู้สั่งจ่ายได้ ทั้งนี้โดยอาศัย
หลักเรื่องการเกิดสัญญาโดยปริยายระหว่างธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็คกับผู้เขียนเช็คสั่งธนาคาร
ให้ใช้เงินมานั่นเอง เพียงแต่ว่าหลักเรื่องสัญญาโดยปริยายนี้เป็นกฎหมายที่ปรากฏอยู่ในระบบ
Common Law อาจจะไม่มีการนำมาใช้มากนักในระบบกฎหมาย Civil Law

¹¹ จิตติ ติงศรัทีย, หยุด แสงอุทัย “หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 270/2496”. คำ
พิพากษาศาลฎีกาประจำ พุทธศักราช 2496 จัดพิมพ์โดยเนติบัณฑิตยสภา.

ด้วยความเคารพต่อศาลฎีกา ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในเรื่องการใช้สิทธิหักเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่ายนั้น เป็นสัญญาระหว่างธนาคารกับผู้ส่งจ่ายซึ่งตรงกับความเห็นของศ.จิตติ ติงศภักดิ์ เพราะธนาคารไม่ได้เป็นคู่สัญญาในตัวเงิน ดังนั้นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาถึงสิทธิของธนาคารในการหักเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่าย ในกรณีตัวเงินมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่ไม่ประจักษ์นั้น ธนาคารมีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้ตามเนื้อความเดิม ซึ่งเป็นการนำหลักในเรื่อง สัญญาระหว่างธนาคารกับผู้ส่งจ่ายมาปรับ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าหากมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินโดยไม่ประจักษ์ ธนาคารมีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้ตามเนื้อความเดิม ตามความสัมพันธ์ของธนาคารกับผู้ส่งจ่าย เป็นไปตามสัญญากับผู้เคยค้า ไม่ใช่ธนาคารมีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้ตามเนื้อความเดิม เพราะเป็นการใช้สิทธิเสมือนผู้ทรง ดังนั้นเมื่อผู้ส่งจ่ายซึ่งเป็นคู่สัญญาของธนาคารเป็นผู้สุจริต ไม่ได้มีส่วนผิด กล่าวคือไม่ได้ละเลยในการระมัดระวังที่จะไม่ให้เกิดการปลอมแปลงเช็ค ธนาคารจึงมีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้เพียงเนื้อความเดิม

- จำนวนเงินที่เป็นตัวเลขและตัวอักษรไม่ตรงกัน

ในกรณีที่ช่องจำนวนเงินปรากฏตัวเลขและตัวอักษรไม่ตรงกันนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 266/2537 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยลงลายมือชื่อส่งจ่ายเช็ค เมื่อเช็คถึงกำหนดโจทก์เรียกเก็บเงินตามเช็คไม่ได้ ขอให้บังคับจำเลยชำระเงินแก่โจทก์พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี

จำเลยให้การว่า มีการแก้ไขในช่องตัวเลขจำนวนเงินและปลอมลายมือชื่อจำเลยกำกับไว้เช็คดังกล่าวเป็นเอกสารปลอม จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยชำระเงินตามเช็คพร้อมดอกเบี้ยแก่โจทก์จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "...ปัญหาตามฎีกาจำเลยขอต่อไปที่ว่า ลายมือชื่อที่ลงกำกับ การแก้ไขจำนวนเงินในเช็คพิพาทเป็นลายมือชื่อปลอมหรือไม่นั้น เห็นว่าการแก้ไขรายการเช็คพิพาทช่องจำนวนเงินให้ตรงกับยอดจำนวนเงินที่ระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษรนั้น แม้จะฟังว่าผู้แก้ไขจะไม่ใช้จำเลย ลายมือชื่อที่ลงกำกับกับการแก้ไขไม่ใช่ลายมือชื่อจำเลย ดังจำเลยฎีกาเรียกร้อง จะขอพิสูจน์ข้อเท็จจริงก็ตาม ก็ไม่ทำให้จำเลยพ้นความรับผิดชอบตามเช็คพิพาทได้ เพราะจำเลยเป็นผู้ลงลายมือชื่อส่งจ่ายเช็คพิพาท จำเลยต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในเช็คพิพาทนั้นตามมาตรา 900 ส่วนข้อความที่แก้ไขแม้ไม่มีการแก้ไข จำเลยก็ต้องรับผิดชอบจำนวนเงินที่ลงไว้เป็นลายลักษณ์

อักษร เพราะไม่สามารถทราบเจตนาที่แท้จริงว่า จำเลยต้องการส่งจ่ายเช็คพิพาทจำนวนเท่าใด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 12 อยู่แล้ว การแก้ไขจำนวนเงินในเช็คพิพาทให้ตรงกับจำนวนเงินที่ระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จึงไม่ใช่การแก้ไขที่เป็นสาระสำคัญทำให้ เช็คพิพาทเสียไปตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1007 วรรคหนึ่ง เช็คพิพาทมีผลสมบูรณ์บังคับได้ตามกฎหมาย จำเลยเป็นผู้ลงลายมือชื่อส่งจ่ายเช็คพิพาท จำเลยต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในเช็คคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ชอบแล้ว” พิพากษายืน

จากคำพิพากษาฎีกาข้างต้น จึงมีข้อสังเกตว่า

มาตรา 988 (2) เช็คต้องปรากฏรายการอันถือเป็นคำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน ซึ่งตามกฎหมายจะเขียนจำนวนเงินเป็นตัวเลขอย่างเดียวหรือเป็นอักษรอย่างเดียวหรือจะเขียนทั้งตัวเลข ตัวอักษรทั้งสองอย่างลงในเช็คก็ได้ ก็ถือว่าเช็คนั้นมีรายการตาม (2) ครบถ้วนแล้ว แต่ในทางปฏิบัติของธนาคาร จะให้เขียนทั้งตัวเลขและตัวอักษรด้วย หากเขียนเพียงอย่างเดียวธนาคารจะอ้างว่าเขียนเช็คไม่ถูกต้องอันเป็นเหตุที่ธนาคารควรจะนำมาอ้างเพื่อปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คฉบับนั้น

โดยบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 12 ใช้บังคับเมื่อในเอกสารมีการลงจำนวนเงินไว้เป็นตัวเลขและตัวอักษร และทั้งสองอย่างไม่สอดคล้องตรงกัน โดยไม่สามารถหยั่งทราบเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญาได้ ให้ถือเอาอักษรเป็นประการสำคัญ ทั้งนี้โดยสันนิษฐานว่า การเขียนจำนวนเงินด้วยตัวเลขอาจผิดพลาดได้ง่ายกว่าการเขียนจำนวนเงินเป็นหนังสือ ทั้งนี้เพราะการเขียนเป็นตัวอักษรต้องใช้ความรอบคอบด้วยสมาธิและใช้ความระมัดระวังยิ่งกว่าการเขียนตัวเลข การที่บัญญัติมาตรา 12 ขึ้นก็เพื่อให้เกิดความถูกต้องและความยุติธรรมแก่บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง¹²

เมื่อศาลฎีกาเห็นว่ากรแก้ไขเช่นนี้ ไม่ถือเป็นการแก้ไขรายการในข้อสำคัญของเช็ค ไม่ทำให้เช็คเสียตามนัยมาตรา 1007 วรรคแรก ดังนั้นเมื่อจำเลยส่งจ่ายเช็คพิพาท โดยเขียนจำนวนเงินทั้งตัวเลขและตัวอักษร แต่ไม่ตรงกัน มีผู้แก้ไขตัวเลขเพื่อให้จำนวนเงินตรงกับตัวอักษร การที่ศาลฎีกาเห็นว่ากรแก้ไขเช่นนี้ไม่เป็นการแก้ไขในข้อสำคัญคงเป็นเพราะแม้ไม่มีการแก้ไขจำเลยก็ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความที่เป็นตัวอักษรอยู่แล้ว เพราะเป็นกรณีที่มีอาจหยั่งทราบเจตนาที่แท้จริงของจำเลยได้ว่าจำเลยมิได้นำพยานเข้าสืบให้ศาลเห็นว่าตนมีเจตนาต้องการส่งจ่ายเงินตาม

¹²ประสิทธิ์ โสวิไลกุล , กฎหมายแพ่งหลักทั่วไป คำอธิบายมาตรา 4-14., (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม.), หน้า 298.

เช็คพิพาทจำนวนเท่าใด ศาลจึงนำมาตรา 12 มาปรับใช้ และพิพากษาว่าเช็คพิพาทยังคงมีผลสมบูรณ์บังคับได้ตามกฎหมาย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าในเรื่องการเขียนจำนวนเงิน จะเขียนเป็นตัวเลขอย่างเดียวหรือเป็นอักษรอย่างเดียวหรือจะเขียนทั้งตัวเลข ตัวอักษรทั้งสองอย่างลงไปในเช็คก็ได้ ก็ถือว่าเช็คนั้นมีรายการตาม (2) ครบถ้วนแล้ว และการแก้ไขตัวเลขเพื่อให้จำนวนเงินตรงกับตัวอักษรนั้น ไม่ถือเป็นการแก้ไขรายการในข้อสำคัญ ไม่ทำให้เช็คเสียตามนัยมาตรา 1007 วรรคแรก

- การแก้ไขจำนวนเงินลดลง ปัญหาว่าหากตัวเงินมีการแก้ไขจำนวนเงิน อันกฎหมายถือว่าเป็นข้อสำคัญ หากมีการแก้ไขจำนวนเงินลดลง ความรับผิดชอบของธนาคารจะเป็นเช่นไร ธนาคารมีสิทธิหักบัญชีผู้ส่งจ่ายได้เพียงใด

ฎีกาที่ 1254/2497 ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คที่ถูกแก้ไข จำนวนเงินลดลงจาก 60,000 บาท เป็น 50,000 บาท และแก้วันที่ 25 เป็นวันที่ 21 ถ้าได้จ่ายเงินไปโดยสุจริตปราศจากประมาทเลินเล่อแล้ว แม้ต่อมาผู้ส่งจ่ายจะสั่งงดสั่งจ่ายก่อนวันที่ 25 ธนาคารก็ไม่ต้องรับผิดชอบ

เมื่อมาตรา 1007 นี้เป็นบทบังคับระหว่างคู่สัญญาในเช็คเท่านั้น ไม่รวมถึงธนาคารผู้จ่ายซึ่ง ศาลฎีกาได้วางหลักว่า สัญญาเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันระหว่างลูกค้าผู้ฝากเงินกับธนาคาร ไม่ใช่สัญญาตัวเงิน ดังนั้น แม้เช็คพิพาทมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงวันที่ และแก้ไขจำนวนเงินอันพึงจะใช้ในตัวเงินซึ่งตามมาตรา 1007 วรรคสาม ถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ ก็นำมาใช้บังคับกับธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็คไม่ได้

ตามข้อเท็จจริงในฎีกาที่ 1245/2497 นี้ เป็นการแก้ไขจำนวนเงินลดลงจากที่ผู้ส่งจ่ายสั่งให้ธนาคารจ่ายและแก้วันที่เพื่อเบิกเงินเร็วขึ้น 3 วัน ซึ่งผู้ส่งจ่ายไม่อาจพิสูจน์ได้ว่า ทำให้ผู้ส่งจ่ายเสียหาย ธนาคารจึงไม่ต้องรับผิดชอบ

ผู้เขียนมีความเห็นว่า เมื่อมาตรา 1007 นี้เป็นบทบังคับระหว่างคู่สัญญาในเช็คเท่านั้น ไม่รวมถึงธนาคารผู้จ่าย ดังนั้นสิทธิของธนาคารในการหักเงิน จึงเป็นไปตามสัญญาอีกส่วนหนึ่งธนาคารสามารถหักบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้ เพราะแม้ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินให้ลดลงก็ถือเป็นคำสั่งของผู้ส่งจ่าย ธนาคารจึงมีสิทธิหักบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้ ตามจำนวนเงินที่ลดลงคือ 50,000 บาท และไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะ ธนาคารได้จ่ายเงินไปโดยสุจริตเรียบร้อย

4.3.3 ปัญหาเรื่องการเขียนข้อความไล่เบียดไม่ได้ (without recourse) ลงบนตัวสัญญาใช้เงิน

เนื่องจาก การแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามมาตรา 1007 หมายถึง

1. เป็นการแก้ไขข้อความในตัวเงินที่สมบูรณ์เป็นตัวเงินแล้ว โดยคู่สัญญาในตัวเงินมิได้ยินยอมทั่วทุกคน
2. ข้อความที่แก้ไขต้องเป็นข้อความที่มีผลบังคับ หมายถึงถ้อยคำต่างๆที่เขียนลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในตัวเงิน ซึ่งเป็นข้อความที่กฎหมายอนุญาตให้ระบุไว้ในตัวเงินเท่านั้น จึงจะมีผลผูกพันคู่สัญญา
3. ข้อความนั้นต้องเป็นข้อสำคัญ หมายถึงข้อความที่ทำให้ผลและความรับผิดชอบของคู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้นเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะความรับผิดชอบที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม

ดังนั้นการเขียนข้อความลงในตัวเงินที่ส่งผลผูกพันคู่สัญญาในตัวเงิน จึงต้องเป็นข้อความที่มีผลบังคับตามกฎหมายเท่านั้น

สำหรับประเด็นปัญหาว่า หากมีการเติมข้อความไล่เบียดไม่ได้ (without recourse) ลงบนตัวสัญญาใช้เงิน จะมีผลเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญตามมาตรา 1007 หรือไม่

ในเรื่องการเขียนข้อกำหนดลดล้างหรือจำกัดความรับผิด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามมาตรา 915(1) บัญญัติว่า “ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินและผู้สลักหลังคนใดๆ ก็ดี จะจัดข้อกำหนดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ลงไว้ชัดแจ้งในตัวนั้นก็ได้อ คือ (1) ข้อกำหนดลดล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนเองต่อผู้ทรงตัวนั้น...”

ข้อกำหนดลดล้างความรับผิดหมายถึง การที่ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังเขียนข้อความลงในตัวว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินนั้นทั้งหมด เช่น จะไม่ถูกไล่เบียดจะเขียนด้วยถ้อยคำภาษาใดก็ได้ เช่น “ปราศจากการไล่เบียด” (without recourse) “ไล่เบียดเอาจากข้าพเจ้าไม่ได้” (without recourse to me) หรือเขียนด้วยภาษาฝรั่งเศส เช่น “Sans recourse” เป็นต้น

ส่วนข้อกำหนดจำกัดความรับผิดคือ การที่ผู้สลักหลังหรือผู้ส่งจ่ายเขียนข้อความลงในตัวว่าตนจะรับผิดชอบไม่เต็มตามจำนวนเงินที่ระบุไว้ในตัว หรือระบุเงื่อนไขในความรับผิดคือจะรับผิดชอบ

ต่อเมื่อเหตุการณ์ใดๆ เกิดขึ้นหรือจะไม่ รับผิดชอบเมื่อมีเหตุการณ์ใดๆ เกิดขึ้น เช่น ตนจะรับผิดชอบเพียงบางส่วน หรือให้ไต่เบี่ยเอากับผู้ส่งจ่ายก่อน การเขียนข้อกำหนดดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบ

ผลการเขียนข้อกำหนดดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบดังกล่าวในมาตรา 915(1) มีผลผูกพันเฉพาะตัวของผู้เขียนข้อกำหนดเท่านั้น มิได้มีผลใช้บังคับถึงลูกหนี้คนอื่นที่ไม่ได้เป็นผู้เขียนข้อกำหนดนี้ลงในตัวเงินด้วย ดังนั้นลูกหนี้คนอื่นจึงไม่อาจยกข้อต่อสู้ของผู้สละหลักหลังจากมาเป็นผู้ต่อสู้เพื่อที่จะดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนเองได้ ทำให้ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สละหลักไม่ต้องรับผิดชอบหรือรับผิดชอบแต่เพียงบางส่วน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 985 บัญญัติว่า

“ บทบัญญัติทั้งหลายในหมวด 2 ว่าด้วยตัวแลกเงิน ดังจะกล่าวต่อไปนี้ ท่านให้ยกมาบังคับในเรื่องตัวสัญญาใช้เงินเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพแห่งตราสารนี้ คือบทมาตรา 911, 913, 916, 917, 919, 920, 922 ถึง 926, 938 ถึง 947, 949, 950, 954, 967 ถึง 971 ถ้าเป็นตัวสัญญาใช้เงินที่ออกมาแต่ต่างประเทศ ท่านให้นำบทบัญญัติต่อไปนี้มาใช้บังคับด้วย คือบทมาตรา 960 ถึง 964, 973, 974”

แต่เนื่องจากมาตรา 985 ไม่ได้บัญญัติอนุญาตให้นำเรื่องการเขียนข้อกำหนดดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบ มาตรา 915(1) มาบังคับใช้ ดังนั้นข้อความไต่เบี่ยไม่ได้ (without recourse) ที่ปรากฏลงบนตัวสัญญาใช้เงิน จึงเป็นข้อความที่นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด ทำให้ข้อความข้อความไต่เบี่ยไม่ได้ (without recourse) นั้นก็ไม่มีผลอย่างไรในตัวเงิน ถือเสมือนว่าไม่มีข้อความนั้นปรากฏอยู่บนตัวเงิน ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 899 “ข้อความอันใดซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะนี้ ถ้าเขียนลงในตัวเงินท่านว่าข้อความนั้นหาเป็นผลอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ตัวเงินนั้นไม่”

ตัวอย่างเช่น ตัวสัญญาใช้เงินฉบับหนึ่ง มีผู้เติมคำว่า “ไต่เบี่ยไม่ได้ (without recourse)” ลงไป การเติมคำว่า “ไต่เบี่ยไม่ได้ (without recourse)” จะมีผลเช่นไรต่อตัวสัญญาใช้เงินฉบับนั้น และจะถือเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการตามมาตรา 1007 หรือไม่

เมื่อพิจารณาประกอบกับมาตรา 1007 ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การเติมข้อความที่กฎหมายไม่ได้อนุญาตลงบนตัวเงินหรือข้อความที่นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด เช่นข้อความไต่เบี่ยไม่ได้ (without recourse) ลงในตัวสัญญาใช้เงิน ไม่เป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการตามมาตรา 1007 เพราะการแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามมาตรา 1007 ต้องเป็นการแก้ไขต่อข้อความที่มีผลบังคับตามกฎหมายเท่านั้น

ข้อความไร้เบี้ยไม่ได้ (without recourse) ในตั๋วสัญญาใช้เงินดังกล่าว เป็น ข้อความที่ไม่มีผลบังคับตามตัวเงิน ถือเป็นเสมือนว่าไม่มีข้อความนั้นปรากฏอยู่บนตัวเงิน ตาม มาตรา 899 จึงไม่ผูกพันต่อคู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อ แต่ตัวเงินฉบับนั้นก็ไม่ได้เสียไป เพราะมี รายการดังกล่าว ตัวเงินฉบับนั้นยังสามารถบังคับใช้ได้ ตามข้อความที่ปรากฏบนตัวเงิน โดยผู้ ทรงสามารถฟ้องลูกหนี้ทุกคนได้

เมื่อบทบัญญัติในเรื่องตั๋วสัญญาใช้เงิน ไม่ได้บัญญัติอนุญาตให้นำเรื่องการ เขียนข้อกำหนดคลังหรือจำกัดความรับผิด มาตรา 915(1) มาบังคับใช้ ดังนั้นข้อความไร้เบี้ย ไม่ได้ (without recourse) ที่ปรากฏลงบนตั๋วสัญญาใช้เงิน จึงเป็นข้อความที่นอกเหนือจากที่ กฎหมายกำหนด ทำให้ข้อความข้อความไร้เบี้ยไม่ได้ (without recourse) นั้นก็ไม่มีผลอย่างใดใน ตัวเงิน ถือเป็นเสมือนว่าไม่มีข้อความนั้นปรากฏอยู่บนตัวเงิน

หากกรณีเปลี่ยนแปลงไปกล่าวคือ ตั๋วสัญญาใช้เงินที่มีการเติมข้อความไร้เบี้ย ไม่ได้ (without recourse) มีผู้มาลบข้อความนั้นออกไป ดังนั้นจะมีผลเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลง รายการสำคัญตามมาตรา 1007 หรือไม่

ตัวอย่าง ตั๋วสัญญาใช้เงินฉบับหนึ่ง มีผู้เติมคำว่า “ไร้เบี้ยไม่ได้ (without recourse)” ลงไป ต่อมาเมื่อมีผู้อื่นเข้ามาลบคำว่า “ไร้เบี้ยไม่ได้ (without recourse)” ออก ดังนั้นจะมี ผลเช่นไร และจะถือเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการตามมาตรา 1007 หรือไม่

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การลบข้อความที่ไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย ไม่เป็นการ แก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการตามมาตรา 1007 เพราะการแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามมาตรา 1007 นั้น ข้อความที่ถูกแก้ไขต้องเป็นข้อสำคัญ หมายถึงเป็นข้อความที่ทำให้ผลและความรับผิดของ คู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้นเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะความรับผิดที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น จะเพิ่มขึ้นหรือ ลดลงก็ตาม ดังนั้นการลบข้อความ “ไร้เบี้ยไม่ได้ (without recourse)” ซึ่งเป็นข้อความที่ไม่มีผล บังคับต่อตั๋วสัญญาใช้เงินฉบับดังกล่าว แม้จะถูกลบออกก็ไม่มีผลต่อสิทธิหรือความรับผิดของ คู่สัญญาในตั๋วสัญญาใช้เงินฉบับนั้น จึงไม่เป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการตามมาตรา 1007

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการตามมาตรา 1007 ต้องเป็น การแก้ไขต่อข้อความที่มีผลบังคับคือ เป็นข้อความที่มีกฎหมายอนุญาตให้เขียนได้ และข้อความ นั้นต้องเป็นข้อสำคัญที่ทำให้ผลและความรับผิดของคู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้นเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะ

ความรับผิดที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ซึ่งข้อความ “ไต่เบี่ยไม่ได้ (without recourse)” เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งของข้อความที่ไม่มีผลบังคับ และไม่ใช่วินิจฉัยสำคัญ หากกรณีตัวอย่างเปลี่ยนไปและเป็นเรื่องที่กฎหมายไม่ได้อนุญาตให้เขียนลงไว้ ผลของการเติม หรือการเติมและลบข้อความดังกล่าวจึงเป็นไปในแนวเดียวกัน

4.3.4 ปัญหาเรื่องผู้ส่งจ่ายเช็คเขียนคำว่า “ไต่เบี่ยไม่ได้” ไว้ ต่อมาผู้แก้ไขโดยผู้ส่งจ่ายไม่ยินยอมเป็น “ไต่เบี่ยได้” ถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามมาตรา 1007 หรือไม่

ในประเด็นเรื่องการเขียนคำว่า “ไต่เบี่ยไม่ได้” โดยผู้ส่งจ่ายนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 915(1) บัญญัติไว้ว่า “ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินและผู้สลักหลังคนใดก็ดี จะจดข้อกำหนดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ลงไว้ชัดแจ้งในตัวนั้นก็ได้ คือ (1) ข้อกำหนดดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนเองต่อผู้ทรงตัวนั้น...”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ผู้ส่งจ่ายมีสิทธิตามกฎหมายที่จะเขียนข้อความว่า “ไต่เบี่ยไม่ได้” ซึ่งส่งผลให้เมื่อถึงกำหนดใช้เงิน หากผู้ทรงใช้สิทธิไต่เบี่ยตามกฎหมายตัวเงิน ผู้ส่งจ่ายไม่ต้องรับผิดตามตัวเงินฉบับนั้น เพราะการเขียนข้อความว่า “ไต่เบี่ยไม่ได้” เป็นการเขียนกำหนดดลบล้างความรับผิดซึ่งมีผลผูกพันเฉพาะตัวผู้เขียนเท่านั้น แต่ผู้ทรงก็ยังสามารถไต่เบี่ยได้กับคู่สัญญาทุกคนที่เข้าลงลายมือชื่อในตัวเงินฉบับดังกล่าวได้

ดังนั้นข้อความว่า “ไต่เบี่ยไม่ได้” จึงเป็นข้อความที่สำคัญตามมาตรา 1007 เพราะเป็นรายการที่กฎหมายอนุญาตให้เขียนไว้

หากต่อมาผู้แก้ไขคำว่า “ไต่เบี่ยไม่ได้” เป็น “ไต่เบี่ยได้” การแก้ไขดังกล่าวจึงเป็นการกระทบต่อผลและความรับผิดของคู่สัญญาในตัวเงินให้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะความรับผิดที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ซึ่งส่งผลให้ผู้ส่งจ่ายมีความรับผิดตามตัวเงินต่อผู้ทรงทั้งที่ผู้ส่งจ่ายได้แสดงเจตนาว่า ตนจะไม่ต้องรับผิดตามตัวเงินฉบับดังกล่าว ซึ่งถือว่าการแก้ไขคำว่า “ไต่เบี่ยไม่ได้” เป็น “ไต่เบี่ยได้” นั้นเป็นการทำให้ผู้ส่งจ่ายมีความรับผิดเพิ่มขึ้น

ผู้เขียนมีความเห็นว่าเมื่อเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำว่า “ไต่เบี่ยไม่ได้” เป็น “ไต่เบี่ยได้” ซึ่งถือเป็นรายการสำคัญโดยปราศจากความยินยอมของผู้ส่งจ่าย จึงเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญตามมาตรา 1007 ซึ่งส่งผลให้ตัวเงินฉบับนั้นเสียไป ผู้ทรงจะมาฟ้อง

ไล่เบียดกับผู้สั่งจ่ายไม่ได้ เพราะผู้สั่งจ่ายสามารถยกเรื่องตัวเสีย ซึ่งเป็นข้อต่อสู้ของลูกหนี้ขึ้นมา ปฏิเสธความรับผิดได้ และหากการแก้ไขเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการแก้ไขโดยเห็นไม่ประจักษ์ กล่าวคือ มีการลบข้อความดังกล่าวอย่างแนบเนียนไม่สามารถสังเกตเห็นได้ ผู้ทรงจึงมีสิทธิไล่เบียดกับผู้สั่งจ่ายได้ตามเนื้อความเดิมตามมาตรา 1007 วรรคสอง และเมื่อต้องบังคับตามเนื้อความเดิมก็ย่อมไม่อาจบังคับกับผู้สั่งจ่ายได้ เพราะตามเนื้อความเดิมนั้น ผู้สั่งจ่ายได้เขียนข้อกำหนดลบล้างความรับผิดของตนเองไว้ว่า “ไล่เบียดไม่ได้”

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หากมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญโดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่สัญญาในตัวเงิน จึงถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญตามมาตรา 1007 ซึ่งส่งผลให้ตัวเงินฉบับนั้นเสียไป

4.3.5 ปัญหาว่าสามารถทำการลบล้างหรือขีดฆ่ารอยขีดคร่อมในเช็คหรือไม่และหากมีการลบล้างหรือขีดฆ่ารอยขีดคร่อม จะมีผลตามมาตรา 1007 หรือมีผลเป็นประการอื่น และถ้ายกเลิกขีดคร่อมโดยขีดฆ่าเส้นคู่ขนานออกประการหนึ่ง กับยกเลิกขีดคร่อมโดยประทับตรา Crossing Cancelled ลงไปอีกประการหนึ่ง ถือว่าเป็นการแก้ไขรายการที่จำทำให้ตัวเสียหรือไม่

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 996 บัญญัติว่า “ การขีดคร่อมเช็คตามที่อนุญาตไว้ในมาตราก่อนนั้น ท่านว่าเป็นส่วนสำคัญอันหนึ่งของเช็คใครจะลบล้างย่อมไม่เป็นการชอบด้วยกฎหมาย”

จึงเกิดปัญหาที่สมควรพิจารณาว่า จะสามารถทำการลบล้างหรือขีดฆ่ารอยขีดคร่อมในเช็คได้หรือไม่ และหากมีการลบล้างหรือขีดฆ่ารอยขีดคร่อม จะมีผลตามมาตรา 1007 หรือมีผลเป็นประการอื่น และหากเช็คมีการลบล้างการขีดคร่อม จะมีผลต่อธนาคารผู้เรียกเก็บเงินตามเช็ค และธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็คอย่างไร

ผู้เขียนใคร่ขออธิบายเป็นลำดับดังนี้ คือ

1. ก่อนส่งมอบเช็คให้แก่ผู้รับเงิน ในกรณีดังกล่าว ผู้สั่งจ่ายสามารถลบล้างรอยขีดคร่อมได้ เพราะผู้สั่งจ่ายมีอำนาจในการที่จะแสดงเจตนาว่าจะขีดคร่อมเช็ค หรือส่งมอบเช็คแบบที่ไม่มีการขีดคร่อม เพราะการส่งมอบเช็คเป็นเงื่อนไขในการก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้สั่งจ่ายกับผู้รับเงิน ดังนั้นผู้สั่งจ่ายจึงสามารถลบล้างการขีดคร่อมได้ก่อนที่ผู้สั่งจ่ายจะส่งมอบเช็คให้แก่ผู้รับเงิน

2. ภายหลังจากส่งมอบ มีความเห็นที่แตกต่างออกเป็น 2 ความเห็น คือ

ความเห็นที่ 1 ท่านอาจารย์อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง มีความเห็นว่า¹³

การลบล้างการขีดคร่อมเช็ค ไม่สามารถกระทำได้ เพราะตามบทบัญญัติมาตรา 996 นั้น กฎหมายได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า การขีดคร่อมในเช็คเป็นส่วนสำคัญอันหนึ่งของเช็ค ใครจะลบล้างย่อมไม่เป็นการชอบด้วยกฎหมาย โดยให้เหตุผลว่า การตีความถ้อยคำตามมาตรา 996 ต้องตีความตามตัวบทอย่างเคร่งครัด ดังนั้นหากมีผู้ลบล้างการขีดคร่อมหรือขีดชำระยอดขีดคร่อมในเช็ค ก็ให้ถือเสมือนว่ามิได้มีการลบล้างเลย และเช็คนั้นต้องเรียกเก็บเงินผ่านธนาคารจะขึ้นเงินสดไม่ได้

ความเห็นที่ 2 ท่านอาจารย์ เฉลิม ยงบุญเกิด , ท่านอาจารย์ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, ท่านอาจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์, ท่านอาจารย์ เสาวนีย์ อัครโรจน์ ได้ให้ความเห็นว่า¹⁴

เนื่องจาก คำว่า “ลบล้าง” (obliterate) การ ขีดคร่อม ตามความที่กล่าวใน มาตรา 996 คงหมายรวมถึง การแก้ไข (alteration) การเพิ่มเติม (addition) การขีดคร่อมเช็ค ด้วย¹⁵

¹³ อัมพร ณ. ตะกั่วทุ่ง. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าลักษณะตัวเงิน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2548), หน้า 333 – 334.

¹⁴ เฉลิม ยงบุญเกิด. เช็ค กฎหมายและการปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เพื่ออักษร, 2510), หน้า 114.

ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 441.

จิตติ ดิงศภัทย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน. แก้ไขเพิ่มเติมโดย ร.ศ.เสาวนีย์ อัครโรจน์. พิมพ์ครั้งที่ 17. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533), หน้า 151.

เสาวนีย์ อัครโรจน์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 5. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.), หน้า 375-376.

¹⁵ ประพนธ์ ศาตะมาน,บันทึกทำคำพิพากษาฎีกาที่ 575/2507 คำพิพากษาฎีกาปี 2507 (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา), หน้า 1117 – 1118.

จากบทบัญญัติมาตรา 996 ย่อมแสดงให้เห็นว่า การชดเชยคือเป็นส่วนสำคัญของเช็คเทียบเท่ากับข้อความอื่น ๆ ที่เขียนลงในเช็ค การลบล้างรอยขีดคร่อมจึงถือเป็นการแก้ไขข้อความสำคัญในเช็คตามความหมาย ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1007 วรรคแรกและวรรคสาม แต่เนื่องจากมาตรา 1007 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า การลบล้างหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความสำคัญในตัวเงิน อาจจะทำได้ ถ้าได้รับความยินยอมจากคู่สัญญาทั้งปวงที่เกี่ยวข้อง เมื่อนำมาตรา 1007 มาปรับใช้กับกรณีการลบล้างการชดเชยตามมาตรา 996 ผลจึงเป็นว่าเช็คที่มีการชดเชยแล้ว ก็อาจมีการลบล้างได้โดยความยินยอมจากคู่สัญญาทุกฝ่าย และเมื่อลบล้างไปแล้วโดยความยินยอมจากคู่สัญญาทั้งปวงทุกคน เช็คนั้นก็จะได้รับการปฏิบัติเสมือนดังเป็นเช็คธรรมดาที่ได้มีการชดเชย กล่าวคือ การลบล้างดังกล่าวย่อมใช้บังคับได้ เท่ากับเช็คไม่มีการชดเชย ธนาคารสามารถจ่ายเงินสดให้แก่ผู้ทรงหรือผู้ที่มีสิทธินำเช็คไปเรียกเก็บเงินได้

ผลของการลบล้างการชดเชยโดยผลการโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยที่คู่สัญญาทุกฝ่ายมิได้ยินยอมด้วย ผลของการลบล้างการชดเชยย่อมเป็นไปตามมาตรา 1007 วรรคแรก คือเช็คนั้นเสียไป ไม่อาจนำเช็คนั้นมาบังคับให้ลูกหนี้ที่ลงลายมือชื่อไว้ให้รับผิดชอบได้ เว้นแต่จะบังคับกับลูกหนี้คนที่เป็นผู้ลบล้างการชดเชย หรือลูกหนี้คนที่ให้ความยินยอมกับการลบล้างการชดเชย หรือผู้สลักหลังภายหลังการลบล้างรอยขีดคร่อม

ผู้เขียนมีความเห็นด้วยกับแนวความเห็นที่สอง เพราะสัญญาตัวเงินเป็นเอกเทศ สัญญาที่ต้องพิจารณาประกอบกับหลักในเรื่อง นิติกรรมสัญญาด้วย ดังนั้น หากคู่สัญญาในตัวเงินมีเจตนาที่จะลบล้างรอยขีดคร่อมในเช็ค ก็ย่อมสามารถทำได้ และเห็นด้วยกับการให้ผลของการลบล้างรอยขีดคร่อมในเช็คเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 1007 วรรคแรก ที่คู่สัญญาสามารถให้ความยินยอม

ปัญหาที่สมควรพิจารณาในลำดับต่อไป คือ หากเช็คมีการลบล้างการชดเชย จะมีผลต่อธนาคารผู้เรียกเก็บเงินตามเช็คและธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็ค อย่างไร

ก) ผลของการลบล้างการชดเชยที่มีต่อธนาคารผู้เรียกเก็บเงินตามเช็ค

บทบัญญัติมาตรา 1000 ได้วางหลักเกณฑ์แก่ธนาคารผู้เรียกเก็บเงินและรับเงินตามเช็คชดเชยไว้ว่า ธนาคารผู้เรียกเก็บต้องได้รับเช็คที่มีการชดเชยมาแล้ว โดยต้องเรียกเก็บและรับเงินตามเช็คชดเชยไว้เพื่อผู้เคยค้าของตน โดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ

คำพิพากษา ฎีกาที่ 3288/2522

ธนาคารโจทก์รับเช็คจากลูกค้า ได้ตีตราขีดคร่อมเฉพาะแก่ธนาคารโจทก์ เช็คหาย มีผู้นำเช็คนั้นไปเข้าบัญชีธนาคารจำเลยเรียกเก็บเงินโดยขีดฆ่าชื่อธนาคารโจทก์ในขีดคร่อมเฉพาะออก มีตราธนาคารโจทก์รับรองการแก้ไข แต่ลายมือชื่อบุคคลผู้รับรองการแก้ไขไม่มีในตัวอย่างผู้มีอำนาจลงนามแทนโจทก์ ถือว่าเป็นลายมือชื่อปลอม การแก้ไขทำโดยโจทก์ไม่ได้ยินยอม ธนาคารจำเลยเรียกเก็บเงินตามเช็คแล้วจ่ายเงินแก่เจ้าของบัญชีไป คนของจำเลยไม่ตรวจลายมือชื่อที่รับรองการแก้ไข เป็นประมาทเลินเล่อ จำเลยต้องใช้เงินแก่ธนาคารโจทก์ซึ่งจ่ายเงินแก่ลูกค้าของโจทก์ไปตามจำนวนในเช็ค

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีที่ว่า “เช็คพิพาทเป็นเช็คขีดคร่อมเฉพาะ มีชื่อธนาคารโจทก์อยู่ในระหว่างเส้นคู่ขนาน แต่ชื่อดังกล่าวถูกแก้ไขขีดฆ่าออก มีดวงตราของธนาคารโจทก์กับลายมือชื่อซึ่งไม่ทราบว่าเป็นผู้ได้รับรองการแก้ไขนั้น มีปัญหาว่าธนาคารโจทก์เป็นผู้แก้ไขหรือยินยอมให้แก้ไขข้อความดังกล่าวหรือไม่ ศาลฎีกาเห็นว่า แม้ดวงตราจะเป็นของแท้จริงของธนาคารโจทก์ แต่ลายมือชื่อรับรองการแก้ไขนั้นไม่มีอยู่ในตัวอย่างลายมือชื่อของผู้มีอำนาจลงนามในเช็คของธนาคารโจทก์ ซึ่งส่งไปให้ธนาคารจำเลยไว้ใช้ตรวจสอบ จึงเชื่อได้ว่าลายมือชื่อดังกล่าวเป็นลายมือชื่อปลอม พังได้ว่ามีผู้แก้ไขฆ่าชื่อธนาคารโจทก์ โดยธนาคารโจทก์มิได้ยินยอมเช็คดังกล่าวจึงเป็นอันเสียใช้ไม่ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1007 ไม่ชอบที่ธนาคารจำเลยจะรับเงินตามเช็คนั้นไว้ การที่ธนาคารจำเลยรับเช็คและรับเงินตามเช็คนั้นไว้ เชื่อว่าธนาคารจำเลยกระทำโดยสุจริตไม่ทราบว่ายลายมือชื่อนั้นปลอม แต่ธนาคารจำเลยมิได้ตรวจลายมือชื่อที่รับรองการแก้ไขกับลายมือชื่อตัวอย่าง ธนาคารจำเลยจึงไม่ทราบว่าการแก้ไขนั้นไม่ชอบ เห็นว่าการที่เจ้าหน้าที่ของธนาคารจำเลยละเลยไม่กระทำการดังกล่าวถือได้ว่าธนาคารจำเลยประมาทเลินเล่อ จึงต้องรับผิดชอบธนาคารโจทก์”

คำพิพากษาศาลฎีกานี้ เห็นได้ว่าเป็นการวินิจฉัยถึงปัญหาว่าธนาคารจำเลยได้เรียกเก็บและรับเงินตามเช็คขีดคร่อมไว้เพื่อลูกค้าโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่ ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยประมาทเลินเล่อโดยฟังข้อเท็จจริงที่ว่าเมื่อลายมือชื่อที่รับรองการแก้ไขนั้นไม่มีอยู่ในตัวอย่างลายมือชื่อของผู้มีอำนาจลงนามในเช็คซึ่งธนาคารโจทก์ได้ส่งไปให้ธนาคารจะเลยไว้ตรวจสอบดูแลพนักงานของธนาคารจำเลยซึ่งมีหน้าที่ต้องตรวจสอบลายมือชื่อดังกล่าวมิได้ตรวจลายมือชื่อว่ามีเหมือนกับตัวอย่างที่ธนาคารโจทก์ให้ไว้หรือไม่ เมื่อการละเลยของพนักงานจำเลยไม่กระทำตามหน้าที่ดังกล่าว จึงต้องถือว่าธนาคารจำเลยประมาทเลินเล่อในการเรียกเก็บเงินตามเช็ค

นอกจากที่อนุญาตไว้โดยกฎหมายก็ดี เช็คเช่นนี้ถ้าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยสุจริตและปราศจาก
 ประมาทเลินเล่อ ท่านว่าธนาคารนั้นไม่ต้องรับผิดชอบหรือต้องมีหน้าที่รับใช้เงินอย่างไรๆ”

เนื่องจากคำพิพากษาฎีกาที่ 1254/2497 จึงเป็นบรรทัดฐานว่าหากเป็นกรณีที่ไม่
 ปรากฏว่ามีรอยขีดคร่อมอันถูกลบล้าง เมื่อธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็คที่มีผู้นำเช็คมาทวงถามให้
 ธนาคารใช้เงินจ่ายเงินไปโดยสุจริต ปราศจากประมาทเลินเล่อ แม้การใช้เงินของธนาคารอาจจะ
 ผิดแผกแตกต่างไปจากแนวปฏิบัติของการใช้เงินตามเช็คขีดคร่อม ดังนี้ธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็คไม่
 ต้องรับผิดชอบต่อหรือชดใช้เงินให้แก่ผู้เป็นเจ้าของเช็คที่แท้จริง แต่ในทางตรงกันข้าม หากร่องรอยที่
 ลบเส้นขีดคร่อมนั้นเห็นได้ชัดแจ้ง ต้องถือว่าธนาคารประมาทเลินเล่อ ธนาคารย่อมต้องรับผิดชอบต่อผู้
 เป็นเจ้าของเช็คที่แท้จริง

ปัญหาที่สมควรพิจารณาในลำดับต่อไป หากการยกเลิกขีดคร่อมโดยขีดฆ่าเส้น
 คูขนานออกประการหนึ่งกับยกเลิกขีดคร่อมโดยประทับตรา Crossing Cancelled ลงไปอีก
 ประการหนึ่ง ถือว่าเป็นการแก้ไขรายการที่จะทำให้ตัวเสียหรือไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 994 ได้บัญญัติถึงวิธีการขีดคร่อมว่า
 “ถ้าในเช็คมีเส้นขนานคู่ขีดขวางไว้ข้างด้านหน้า กับมีหรือไม่มีคำว่า “และบริษัท”
 หรือคำย่ออย่างใดๆแห่งข้อความนี้อยู่ในระหว่างเส้นทั้งสองนั้นไซ้ร เช็คนั้นชื่อว่าเป็นเช็คขีดคร่อม
 ทั่วไป และจะใช้เงินตามเช็คนั้นได้แต่เฉพาะให้แก่ธนาคารเท่านั้น

ถ้าในระหว่างเส้นทั้งสองนั้นกรอกชื่อธนาคารอันหนึ่งอันใดลงไว้โดยเฉพาะ เช็ค
 เช่นนั้นชื่อว่าเป็นเช็คขีดคร่อมโดยเฉพาะ และจะใช้เงินตามเช็คนั้นได้เฉพาะให้แก่ธนาคารอันนั้น”

เช็คขีดคร่อม (crossed cheque) คือเช็คที่มีเส้นขนานคู่ขีดขวางไว้ที่ด้านหน้า
 ของเช็ค

ลักษณะของการขีดคร่อม มีทั้งขีดคร่อมทั่วไป และขีดคร่อมเฉพาะ ซึ่งการขีด
 คร่อมก่อให้เกิดผลว่า วิธีการรับเงินตามเช็คขีดคร่อมนั้น ธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็ค (paying
 bank) จะทำการจ่ายเงินแก่ผู้ทรงที่นำเช็คขีดคร่อมมาขอขึ้นเงินผ่านบัญชีของธนาคารผู้เรียกเก็บ
 เงิน (collecting bank) เท่านั้น ธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็ค (paying bank) จะไม่จ่ายเงินสด
 ให้แก่ผู้นำเช็คขีดคร่อมมาขึ้นเงินเป็นอันขาด

การขีดคร่อมมิใช่เฉพาะกับเช็คเท่านั้น ผู้ทรงไม่อาจขีดคร่อมลงบนตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงินเพราะถือว่าการขีดคร่อมนั้นไม่มีผลบังคับตามนัยมาตรา 899 ดังนั้นการขีดคร่อมเช็ค จึงถือเป็นรายการที่กฎหมายอนุญาตให้เขียนลงบนตัวเงิน และเป็นรายการที่มีผลบังคับให้ธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็ค (paying bank) ต้องจ่ายเงินผ่านบัญชีของธนาคารผู้เรียกเก็บเงิน (collecting bank)

ประเด็นปัญหาที่ว่า การยกเลิกขีดคร่อม โดยขีดฆ่าเส้นคู่ขนานออก จะถือว่าเป็นการแก้ไขรายการที่จะทำให้ตัวเสียหรือไม่

ดังที่กล่าวมาข้างต้นว่า การขีดคร่อมเช็ค ถือเป็นรายการสำคัญตามตัวเงิน หากมีการขีดฆ่าเส้นคู่ขนานออก ผู้เขียนมีความเห็นว่า เป็นการแก้ไขรายการสำคัญตามมาตรา 1007 ซึ่งส่งผลให้เช็คฉบับนั้นเสียไป เพราะการขีดฆ่าเส้นคู่ขนานออก มีผลเปลี่ยนแปลงความรับผิดชอบของคู่สัญญาในเช็ค กล่าวคือ ธนาคารสามารถจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงที่นำเช็คขีดคร่อมมาขอขึ้นเงินได้แต่เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 1007 คู่สัญญาสามารถให้ความยินยอมให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ถึงแม้การยกเลิกการขีดคร่อมเช็คโดยขีดฆ่าเส้นคู่ขนานออก จะมีผลทำให้ตัวเงินฉบับนั้นเสียไป แต่หากการยกเลิกการขีดคร่อมดังกล่าว ได้รับความยินยอมจากคู่สัญญาในตัวทุกคน การยกเลิกขีดคร่อมนั้นก็สามารถกระทำได้ และมีผลทำให้ธนาคารจ่ายเงินสดให้แก่ผู้ทรงที่นำเช็คมาขอขึ้นเงิน

แต่ในกรณีของการยกเลิกขีดคร่อมโดยประทับตรา Crossing Cancelled ลงไปในเช็คผู้เขียนมีความเห็นว่า ไม่เป็นการแก้ไขรายการสำคัญตามมาตรา 1007 เพราะคำว่า Crossing Cancelled เป็นข้อความที่กฎหมายตัวเงินไม่ได้อนุญาตให้เขียนลงในตัวเงิน ดังนั้นการประทับตรา Crossing Cancelled ลงไปในเช็ค จึงไม่มีผลบังคับกับเช็คฉบับดังกล่าว ดังประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 899 บัญญัติว่า “ข้อความอันใดซึ่งมิได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะนี้ ถ้าเขียนลงในตัวเงิน ท่านว่าข้อความอันนั้นหาเป็นผลอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ตัวเงินนั้นไม่” ดังนั้นเช็คฉบับดังกล่าวยังสามารถเรียกเก็บเงินผ่านบัญชีธนาคารได้เสมือนว่าเช็คนั้นไม่มีการยกเลิกการขีดคร่อม

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การเขียนรายการลงในตัวเงิน ต้องเป็นรายการที่กฎหมายอนุญาตให้เขียนเท่านั้น และการเติม การลบหรือการยกเลิกรายการใดๆที่มีผลต่อความรับผิดชอบของ

คู่สัญญาในตัวเงิน หากคู่สัญญาในตัวเงินให้ความยินยอมก็สามารถทำได้ ดังกรณีตัวอย่างได้แก่ ในกรณีของการขีดคร่อมเช็ค หากมีการยกเลิกการขีดคร่อม โดยขีดฆ่าเส้นคู่ขนานออก จึงเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญ ซึ่งส่งผลให้เช็คฉบับนั้นเสียไป แต่หากการยกเลิกขีดคร่อมเป็นไปโดยความยินยอมของคู่สัญญาทุกฝ่ายย่อมสามารถกระทำได้ และมีผลทำให้ธนาคารสามารถจ่ายเงินสดให้แก่ผู้ทรงที่นำเช็คมาขอขึ้นเงิน และในกรณีการยกเลิกขีดคร่อมโดยประทับตรา Crossing Cancelled ถือเป็นรายการที่กฎหมายไม่ได้อนุญาตได้เขียน ดังนั้นจึงไม่ถือว่าเช็คที่มีข้อความดังกล่าวถูกยกเลิกการขีดคร่อม ธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็ค (paying bank) ต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงผ่านบัญชีธนาคารผู้เรียกเก็บเงิน (collecting bank)

4.4 ปัญหาเรื่องการแก้ไขรายการสำคัญในตัวเงิน โดยลงลายมือชื่อปลอมกำกับกับการแก้ไข กรณีดังกล่าวเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการตามมาตรา 1007 หรือเป็นเรื่องลายมือชื่อปลอม

เนื่องจากข้อบังคับของธนาคาร ได้มีการกำหนดหน้าที่แก่ลูกค้า ในการทำการแก้ไข ชูดลบ หรือเติม ข้อความลงในเช็ค ต้องลงลายมือชื่อกำกับกับการแก้ไขนั้นธนาคารจึงจะยอมจ่ายเงินตามเช็คนั้น ซึ่งจากข้อตกลงดังกล่าว หากผู้ที่ทำการแก้ไขไม่ใช่ผู้ส่งจ่ายได้ทำการแก้ไขข้อความในเช็คนั้นแล้วปลอมลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายลงกำกับกับการแก้ไขไว้ การลงลายมือชื่อปลอมกำกับกับการแก้ไข กรณีดังกล่าวเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการตามมาตรา 1007 หรือเป็นเรื่องลายมือชื่อปลอม

ลายมือชื่อปลอม (forged signature) หมายความว่า การที่บุคคลเขียนชื่อผู้อื่นลงในตัวเงิน โดยตั้งใจให้คนที่เข้ามาเกี่ยวข้องเข้าใจว่า เป็นลายมือชื่อผู้อื่นที่ลงไว้ในตัวเงินโดยแท้จริง¹⁶

ส่วนการแก้ไขรายการสำคัญตามมาตรา 1007 นั้น หมายถึงการแก้ไขข้อความในตัวเงินที่สมบูรณ์เป็นตัวเงินแล้ว โดยคู่สัญญาในตัวเงินมิได้ยินยอมทั่วทุกคน โดยข้อความที่แก้ไขต้องเป็นข้อความที่มีผลบังคับ ซึ่งหมายถึงถ้อยคำต่างๆที่เขียนลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในตัวเงิน เป็นข้อความที่กฎหมายอนุญาตให้ระบุไว้ในตัวเงินเท่านั้น โดยข้อความดังกล่าวนั้นต้อง

¹⁶C.B. Drover and R.W.B. Bosley, Sheldon's practice and Law of Banking, 10th ed. , London:Macdonald & Evans, 1972 ,p.31.

เป็นข้อสำคัญ หมายถึงข้อความที่ทำให้ผลและความรับผิดชอบของผู้สัญญาแห่งตัวเงินนั้นเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะความรับผิดชอบที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม

ตัวอย่างเช่น เช็คสั่งจ่าย 10,000 บาท แก่ไขจำนวนเงินเป็น 100,000 บาท ถือเป็นการแก้ไขรายการสำคัญตามมาตรา 1007 แต่การแก้ไขจำนวนเงินดังกล่าว มีการปลอมลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายเช็คนำกับไว้ เพื่อให้คนทั่วไปเชื่อว่าผู้สั่งจ่ายแก้ไข กรณีลายมือชื่อปลอมที่นำกับการแก้ไข เป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการตามมาตรา 1007 หรือเป็นเรื่องลายมือชื่อปลอม

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การลงลายมือชื่อปลอมนำกับการแก้ไขในเรื่องจำนวนเงินนั้น เป็นการแก้ไขรายการสำคัญตามมาตรา 1007 เพราะการลงลายมือชื่อนำกับการแก้ไขนั้น เป็นการแสดงความมุ่งหมายให้เห็นว่า รายการดังกล่าว ผู้สั่งจ่ายเป็นผู้แก้ไขเอง เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจว่า เป็นลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายที่แท้จริง ดังนั้นการปลอมลายมือชื่อนำกับการแก้ไขรายการสำคัญเรื่องจำนวนเงิน จึงถือว่าเป็นการแก้ไขรายการตามมาตรา 1007 ไม่ใช่เรื่องลายมือชื่อปลอม

ในบางครั้งหากผู้สัญญาในตัวเงินทุกคนยินยอม กล่าวคือ เช็คมีการเซ็นนำกับการแก้ไข ซึ่งพบได้บ่อย โดยเฉพาะการแก้ไขวันที่ลงในเช็คและลงลายมือชื่อนำกับ ซึ่งถือว่าเช็คฉบับนั้นใช้ได้ เพราะผู้ทรงยินยอมให้แก้ไข เพราะฉะนั้น การแก้ไขดังกล่าวใช้ได้ เช็คฉบับนั้นไม่เสียไป

จากตัวอย่างข้างต้น เข้ากรณีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญตามมาตรา 1007 เหมือนกัน แต่ทุกคนยินยอม เช็คฉบับนั้นจึงมีผลใช้ได้ ไม่เสียไป

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การแก้ไขรายการสำคัญในเช็ค โดยมีลายมือชื่อนำกับการแก้ไข มีผลทำให้เช็คฉบับนั้นเสียไป ถือเป็นการแก้ไขรายการสำคัญ ตามมาตรา 1007 แต่ลายมือชื่อปลอมดังกล่าว ไม่ได้เกิดผลตามมาตรา 1008, 1009 เพราะความมุ่งหมายในเรื่องลายมือชื่อปลอมตามมาตรา 1008 มุ่งหมายให้ผู้อื่นเข้าใจว่า เช็คฉบับนั้นผู้สั่งจ่ายเป็นผู้ออก แต่ความมุ่งหมายของการลงลายมือชื่อปลอมนำกับการแก้ไขในเรื่องจำนวนเงิน ซึ่งถือเป็นการแก้ไขรายการสำคัญตามมาตรา 1007 นั้น ผู้ปลอมลายมือชื่อมีความมุ่งหมายไปที่การปลอมรายการเพื่อให้ผู้อื่นเห็นว่าจำนวนเงินเปลี่ยนแปลงไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ข้อความในตัวเงิน ถือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญและเป็นเงื่อนไขในการพิจารณาถึงความสมบูรณ์ของตัวเงิน ซึ่งตัวเงินที่สมบูรณ์นั้น ส่งผลให้บุคคลผู้ซึ่งลงลายมือชื่อในตัวเงินมีความรับผิดชอบตามเนื้อความ และตามฐานะที่ตนได้ลงลายมือชื่อไว้ต่อผู้ทรง และทำให้เกิดผลทางกฎหมายที่ทำให้ตัวเงินนั้น สามารถโอนหมุนเวียนเปลี่ยนมือได้ รวมทั้งให้ความคุ้มครองผู้ทรงที่รับโอนตัวมาโดยสุจริต ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือ เนื่องจากการที่ตัวเงินนั้นสามารถโอนเปลี่ยนมือกันได้ง่าย จึงมีผู้ไม่สุจริตทำการปลอมแปลงแก้ไขข้อความในตัวเงิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความรับผิดชอบของคู่สัญญาในตัวเงิน ดังนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงได้บัญญัติมาตรา 1007 ขึ้นมาคุ้มครองคู่สัญญาในตัวเงินและผู้ทรง ซึ่งการแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามความหมายของมาตรา 1007 หมายถึงการแก้ไขข้อความในตัวเงินที่สมบูรณ์เป็นตัวเงินแล้ว โดยคู่สัญญาในตัวเงินมิได้ยินยอมทั่วทุกคน และเป็นกรแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความโดยที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติอนุญาตไว้ให้แก้ไขเพิ่มเติมได้ โดยข้อความที่แก้ไขจะต้องเป็นข้อความที่มีผลบังคับ และเป็นข้อสำคัญอันกระทบต่อผลและความรับผิดชอบของคู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้นให้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะความรับผิดชอบที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม

ดังนั้นเมื่อการแก้ไขรายการสำคัญตามมาตรา 1007 เป็นการแก้ไขโดยที่คู่สัญญาในตัวเงินมิได้ยินยอมทั่วทุกคน จึงสามารถแบ่งคู่สัญญาในตัวเงินเป็น 2 กลุ่มกล่าวคือ

กลุ่มที่ 1 คู่สัญญาผู้ไม่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สละหลังก่อนการแก้ไขเปลี่ยนแปลง

กลุ่มที่ 2 คู่สัญญาผู้กระทำการแก้ไขข้อความสำคัญนั้น รวมถึงผู้ยินยอมด้วยการแก้ไขข้อความนั้น และผู้สละหลังตัวเงินภายหลังมีการแก้ไขข้อความ

โดยคู่สัญญาแต่ละกลุ่มก็มีความรับผิดชอบตัวเงินที่แตกต่างกัน แยกพิจารณาได้ 2 กรณีคือ

1. กรณีการแก้ไขที่เห็นประจักษ์ คู่สัญญาผู้ไม่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สละหลังก่อนการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ย่อมหลุดพ้นความรับผิดชอบ ตัวเงินนั้นเสียไป ไม่มีผลบังคับเป็นตัวเงินได้อีก แต่ผู้ทรงยังสามารถฟ้องบังคับกับคู่สัญญา

ผู้กระทำการแก้ไขข้อความสำคัญนั้น รวมถึงผู้ยินยอมด้วยการแก้ไขข้อความ และผู้สลักหลังตัวเงินภายหลังมีการแก้ไขข้อความได้

2. กรณีการแก้ไขที่ไม่ประจักษ์ นอกจากผู้ทรงสามารถฟ้องบังคับกับคู่สัญญาผู้กระทำการแก้ไขข้อความสำคัญนั้น รวมถึงผู้ยินยอมด้วยการแก้ไขข้อความนั้น และผู้สลักหลังตัวเงินภายหลังมีการแก้ไขข้อความตามข้อความที่แก้ไขแล้ว ยังเป็นกรณีที่กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ทรงเพิ่มเติมให้สามารถฟ้องบังคับคู่สัญญาผู้ไม่ได้แก้ไข ไม่ได้ยินยอม และไม่ใช่ผู้สลักหลังในภายหลังตัวเงินได้ตามเนื้อความเดิม

เมื่อคู่สัญญาตามตัวเงินแบ่งเป็น 2 กลุ่มซึ่งแต่ละกลุ่มมีความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน ดังนั้นผลทางกฎหมายเมื่อตัวเงินถูกแก้ไขรายการสำคัญ ที่ทำให้ตัวเสียไป เพราะมีการแก้ไขที่ประจักษ์ หากผู้ทรงนำตัวเงินฉบับดังกล่าว มาฟ้องคู่สัญญาผู้ไม่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สลักหลังก่อนการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ลูกหนี้กลุ่มนี้ ย่อมสามารถอ้างเหตุตัวเสียมากล่าวอ้างต่อผู้ทรงว่าตนหลุดพ้นความรับผิดชอบได้ เพราะเหตุตัวเสีย เป็นข้อต่อสู้ของลูกหนี้กลุ่มนี้

ถึงแม้ว่าตัวเงินเสียไป จะเป็นข้อต่อสู้ของลูกหนี้ซึ่งเป็นคู่สัญญาผู้ไม่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สลักหลังก่อนการแก้ไขเปลี่ยนแปลง สามารถยกขึ้นกล่าวอ้างเพื่อให้ตนหลุดพ้นความรับผิดชอบก็ตาม แต่ตัวเงินที่เสียไป เพราะมีการแก้ไขรายการสำคัญโดยเห็นประจักษ์คู่สัญญาผู้ไม่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สลักหลังก่อนการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ยังสามารถโอนตัวเงินฉบับดังกล่าวต่อไปได้ ส่งผลให้ผู้รับโอนที่สุจริต ได้รับโอนสิทธิตามตัวเงินโดยสมบูรณ์และมีสิทธิอย่างเดียวกับผู้โอนทำให้ผู้รับโอนสามารถฟ้องบังคับกับลูกหนี้ทุกคนได้ ซึ่งแสดงว่า แม้ตัวเสีย แต่ก็ไม่สิ้นสภาพความเป็นตัวเงิน ตัวเสียเป็นเพียงข้อต่อสู้ของลูกหนี้บางคนเท่านั้น

ส่วนในกรณีการแก้ไขที่ไม่ประจักษ์ ตัวที่เสียไป ยังไม่สิ้นสภาพความเป็นตัวเงิน การคงลักษณะความเป็นตัวเงินและการให้ความคุ้มครองผู้โอนที่สุจริตยังคงมีอยู่ต่อคู่สัญญาผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง รวมทั้งผู้สลักหลังภายหลังตัวถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง เพียงแต่ว่าการที่ผู้ทรงที่สุจริต นำตัวที่เสียไป เพราะการแก้ไขที่ไม่ประจักษ์มาฟ้องบังคับ การที่ คู่สัญญาผู้ไม่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สลักหลังก่อนการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ยังต้องรับผิดชอบตามเนื้อความเดิม เป็นเพราะหลักคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริต ตามบทบัญญัติมาตรา 1007 วรรค 2 ที่ให้สิทธิแก่ผู้ทรงเพิ่มเติมในกรณีมีการแก้ไขที่ไม่ประจักษ์ ให้ฟ้องตามเนื้อความเดิมได้ ซึ่งคู่สัญญาที่ไม่ได้ยินยอมให้มีการแก้ไข สามารถอ้างหลักการลงลายมือชื่อ ตามมาตรา 900 ที่กำหนดความรับผิดชอบของคู่สัญญา ให้ต้องรับผิดชอบ

เนื้อความและตามฐานะที่ต้นลงลายมือชื่อ มาพิสูจน์ความรับผิดชอบที่แท้จริงของตนได้ ประกอบกับ มาตรา 321 วรรค 3 มุขนี้ตามตัวเงินจะระงับเมื่อมีการใช้เงินตามตัว จึงอาจกล่าวได้ว่า มาตรา 1007 เป็นบทคุ้มครองทั้งคู่สัญญาและผู้ทรงที่สุจริต สามารถบังคับกันได้ตามมูลหนี้เดิมที่มีต่อกันจริงๆ เท่านั้น

เมื่อตัวเงินที่ถูกแก้ไขรายการสำคัญตกอยู่ในมือของผู้ทรง การที่ผู้ทรงสามารถนำตัวที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญนั้นมาบังคับการใช้เงินได้ จึงไม่เป็นการกำเนิดตัวขึ้นใหม่ การที่ผู้ทรงบังคับใช้เงินตามตัวได้นั้น เป็นเพราะผู้ทรงได้รับโอนสิทธิเรียกร้องตามตัวเงิน มาจากการสลักหลังลงลายมือชื่อของผู้สลักหลังตามวิธีการของกฎหมายตัวเงิน ซึ่งผลของการสลักหลัง เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องตามตัวเงินให้แก่ผู้รับสลักหลังเท่านั้น ไม่ได้เป็นการกำเนิดตัวขึ้นใหม่

ในกรณีของตราสารซึ่งผู้ออกตราสารเซ็นชื่อไว้ แต่เว้นช่องว่างให้ผู้ทรงไปกรอกข้อความเอง แม้ขณะนั้นตราสารฉบับดังกล่าวจะยังคงมีความไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงินก็ตาม ซึ่งเรื่องดังกล่าวหากพิจารณาตามกฎหมายอังกฤษ มีบัญญัติไว้ในมาตรา 20 เรื่อง Inchoate Instrument ซึ่งมีหลักว่า การที่ผู้ออกตัวลงชื่อในกระดาษเปล่าติดแสตมป์ แล้วให้อำนาจผู้อื่นที่จะกรอกข้อความเป็นตัวเงินเท่าจำนวนค่าของแสตมป์ที่ติดไว้ หากผู้ที่ได้รับตราสารกรอกข้อความภายในเวลาอันสมควร ตามที่ได้รับมอบหมาย และมีการส่งมอบตราสารฉบับนั้น Inchoate Instrument จึงจะมีผลเป็นตัวเงิน (Bills) แต่หากพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 1007 ซึ่งใช้บังคับกับการแก้ไขข้อความในตราสารที่สมบูรณ์เป็นตัวเงินแล้วเท่านั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ตราสารซึ่งผู้ออกตราสารเซ็นชื่อไว้ แต่เว้นช่องว่างให้ผู้ทรงไปกรอกข้อความเอง หากต่อมามีผู้นำตราสารฉบับดังกล่าวไปเติมข้อความให้ครบถ้วน ทั้งที่ได้มอบหมายให้ผู้อื่นไปกรอกข้อความ แต่ผู้กรอกข้อความได้กรอกข้อความเกินไปกว่าที่มีความมอบหมาย ซึ่งถือว่าผู้กรอกข้อความกระทำการในฐานะตัวแทน ทำให้ผู้ส่งจ่ายต้องรับผิดชอบตามข้อความนั้น รวมทั้งกรณีที่ไม่ได้มอบหมายให้ผู้ใดไปกรอกข้อความแต่มีผู้นำตราสารฉบับดังกล่าวไปกรอกข้อความ ทั้งสองกรณีดังกล่าวนี้ ตราสารที่แต่เดิมไม่มีผลสมบูรณ์กลับมีผลสมบูรณ์เป็นตัวเงิน และอยู่ภายใต้หลักตราสารเปลี่ยนมือ หากตัวเงินฉบับดังกล่าวนี้โอนไปยังบุคคลภายนอก ผู้ทรงที่สุจริตซึ่งครอบครองตัวเงิน ย่อมนำตัวเงินฉบับนี้มาฟ้องผู้ออกตราสารที่ลงลายมือชื่อไว้ให้รับผิดชอบตามเนื้อความที่ปรากฏในตัวได้ ตามหลักผู้รับโอนที่สุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอนตามมาตรา 916 ซึ่งข้อกรณีดังกล่าวนี้ถือได้ว่า ผู้ที่ลงลายมือชื่อทำการโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง จึงต้องรับผิดชอบดังสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ต่างฝ่ายต่างสุจริต ผู้ใดเป็นฝ่ายประมาท ผู้นั้นต้องเป็นฝ่ายรับภัย” และหากตัวเงินนั้นมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง

รายการ กรณียอมอยู่ในบังคับของมาตรา 1007 เหมือนกับการออกตั๋วเงินที่สมบูรณ์มาแต่แรก เช่นเดียวกัน

เนื่องจากกฎหมายตั๋วเงินของประเทศไทย มีความแตกต่างในเรื่องความเป็นผู้ทรงตั๋วเงินที่มีการแก้ไขที่ประจักษ์ว่า ผู้รับโอนตั๋วเงินมาภายหลังตัวนั้นมีการแก้ไขรายการสำคัญที่เห็นเป็นที่ประจักษ์นั้น ไม่ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งในกฎหมายของประเทศไทย มาตรา 302 (a) ก็เห็นในแนวเดียวกัน เพราะผู้ทรงตามกฎหมายตั๋วเงินของประเทศไทย ต้องไม่ปรากฏว่าได้รับโอนตราสารที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์ หรือตราสารนั้นต้องไม่มีความผิดปกติปรากฏอยู่ ดังนั้นจึงแตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่ได้มีการบัญญัติในเรื่องนี้เอาไว้โดยตรงว่า การที่เจ้าหนี้รับโอนตั๋วเงินที่มีการแก้ไขข้อความสำคัญโดยเห็นประจักษ์นั้น มีผลทำให้เจ้าหนี้เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า หากผู้รับโอน สามารถพิสูจน์สิทธิความเป็นผู้ทรงตามมาตรา 905 ว่าตนมีอำนาจแห่งมูลหนี้ตามตั๋วเงินที่ตนถืออยู่ โดยมีความสมบูรณ์แห่งสิทธิในการเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายเพราะมีตั๋วเงินไว้ในความครอบครอง โดยครอบครองในฐานะใดฐานะหนึ่ง กล่าวคือ เป็นผู้รับเงิน (The payee) ผู้รับสลักหลัง (The endorsee) หรือเป็นผู้ถือ (The bearer) และได้รับโอนตั๋วโดยสุจริต คือ ได้รับโอนมาโดยถูกต้องตามวิธีการโอน และรับโอนมาโดยไม่เป็นการทุจริต ไม่เป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ไม่เป็นการรับโอนมาโดยคบคิดกันฉ้อฉล และที่สำคัญต้องสามารถแสดงให้เห็นได้ว่าตัวนั้นมีการสลักหลังโอนโดยไม่ขาดสายคือพิสูจน์ได้ว่าการโอนตั๋วเงินโดยการสลักหลังมีลายมือชื่อผู้สลักหลังตั้งแต่ผู้รับเงินที่ทำการสลักหลังเป็นคนแรกและผู้สลักหลังคนอื่น ๆ ติดต่อกันมาเป็นลำดับจนถึงลายมือชื่อผู้ถือตั๋วให้ตน โดยไม่มีลายมือชื่อสลักหลังที่ขาดตอนเลย และไม่รู้ว่าตัวเงินนั้นมีการแก้ไขรายการสำคัญ บุคคลนั้นยอมเป็นผู้ทรง แม้ว่าจะได้รับโอนตั๋วมาโดยตัวนั้นมีการแก้ไขที่เห็นประจักษ์ก็ตาม

เนื่องจากมาตรา 1007 วรรคแรกไม่ได้มีการบัญญัติไว้ชัดเจนว่า ผู้ทรงที่รับโอนตั๋วเงินมาโดยเห็นประจักษ์ใช้สิทธิโดยไม่สุจริตหรือไม่ จึงต้องพิจารณาตามมาตรา 5 ซึ่งเป็นหลักทั่วไปสำหรับช่วยผดุงความยุติธรรมในการที่คู่กรณีจะปฏิบัติต่อกันและกัน หรือในการที่บุคคลจะใช้สิทธิของตนในเมื่อกฎหมายหรือข้อตกลงระหว่างเขามีได้แสดงไว้โดยละเอียดถึงวิธีปฏิบัติหรือกระทำการใด ๆ กฎหมายจึงให้ถือเอาความสุจริตเป็นหลักเรื่องการใช้สิทธิโดยสุจริตนั้น ประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่าบุคคลต้องกระทำโดยสุจริต” เมื่อความรับผิดของคู่สัญญาในตัวเงินที่มีการแก้ไขข้อความสำคัญที่เห็นประจักษ์ แยกออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่

1. คู่สัญญาผู้กระทำการแก้ไขข้อความสำคัญ รวมถึงผู้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขข้อความนั้น และผู้สลักหลังตัวเงินภายหลังมีการแก้ไขข้อความ ซึ่งมีความรับผิดตามเนื้อความที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์

2. คู่สัญญาผู้ไม่ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ได้ยินยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง และผู้สลักหลังก่อนการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถยกข้อต่อสู้ของตนว่า ตัวเสียขึ้นต่อผู้ผู้ทรงได้

ซึ่งบุคคลทั้งสองกลุ่ม มีความรับผิดต่อผู้รับโอนตัวเงินที่สุจริต โดยเฉพาะ คู่สัญญาผู้กระทำการแก้ไขข้อความสำคัญ รวมถึงผู้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขข้อความนั้น และผู้สลักหลังตัวเงินภายหลังมีการแก้ไขข้อความ ซึ่งมีความรับผิดตามเนื้อความที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เห็นประจักษ์ เพราะเป็นผู้ยินยอมให้มีการแก้ไขข้อความ ดังนั้นแม้ว่าทั้งคู่สัญญาและผู้ทรงจะทราบว่า ตัวนั้นมีการแก้ไขที่ประจักษ์ โดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่สัญญาทุกฝ่าย แต่ผู้รับโอนยังยอมรับโอนตัวเงินดังกล่าวมา ย่อมแสดงให้เห็นถึงความไม่สุจริตของผู้รับโอน แต่กฎหมายตัวเงินมีข้อยกเว้นจากหลักทั่วไปเป็นว่า “ผู้รับโอนที่สุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” อันเป็นหลักการสำคัญของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ผู้รับโอนตัวที่มีการแก้ไขโดยเห็นประจักษ์จึงยังมีสิทธินำตัวที่มีการแก้ไขฉบับนั้น มาฟ้องคู่สัญญาดังกล่าวได้ จากการเทียบเคียงคำพิพากษาฎีกาที่ 6403/2540 ในเรื่องกรณีที่โจทก์ลงลายมือชื่อในใบมอบอำนาจทิ้งไว้ถือว่าเมื่อโจทก์มีส่วนผิด (ประมาทเลินเล่อ) แล้ว ย่อมต้องเป็นฝ่ายรับความเสียหายที่เกิดขึ้น หากยอมให้โจทก์ใช้สิทธิติดตามเอาที่ดิน โดยการฟ้องขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนซื้อขาย ย่อมถือว่าเป็นการใช้สิทธิในการปฏิเสธความรับผิดโดยไม่สุจริต อันเป็นการขัดกับหลักการใช้สิทธิว่าบุคคลไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดก็ตาม ต้องใช้สิทธิโดยสุจริตตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 เพื่อเทียบเคียงกับกฎหมายตัวเงินซึ่งเป็นไปในแนวเดียวกันกล่าวคือ หากยอมให้คู่สัญญาผู้กระทำการแก้ไขข้อความสำคัญ รวมถึงผู้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขข้อความนั้น และผู้สลักหลังตัวเงินภายหลังมีการแก้ไขข้อความซึ่งมีส่วนผิด ต่อสู้ได้ว่าผู้ทรงรับโอนต่างๆที่รู้ว่าตัวเงินฉบับนั้นมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความสำคัญโดยเห็นประจักษ์ เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ย่อมถือว่าเป็นการใช้สิทธิในการปฏิเสธความรับผิดโดยไม่สุจริตของคู่สัญญาดังกล่าวซึ่งต้องเป็นฝ่ายรับความเสียหายที่เกิดขึ้น อันเป็นการขัดกับหลักการใช้สิทธิว่าบุคคลไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดก็ตาม ต้องใช้สิทธิโดยสุจริตตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5

ในเรื่องความคุ้มครองธนาคารที่ได้เข้าใช้เงิน ตามตัวเงินที่มีการแก้ไขรายการสำคัญนั้น เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 1009 หรือในกรณีที่ผู้เข้าใช้เงินไม่ได้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ แล้วได้เข้าใช้เงินตามตัวเงินที่ถูกแก้ไขรายการสำคัญ การจ่ายเงินย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 949 ซึ่งในกรณีที่ตัวเงินนั้นถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญโดยเห็นประจักษ์ หากธนาคารจ่ายเงินไป ย่อมถือว่าเป็นการจ่ายเงินไปโดยประมาทเลินเล่อ จึงไม่ได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติตามมาตรา 1009 และธนาคารย่อมไม่มีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่าย ส่วนในกรณีที่ตัวเงินนั้นถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการสำคัญโดยเห็นไม่ประจักษ์ หากธนาคารจ่ายเงินไปตามจำนวนที่แก้ไขเปลี่ยนแปลง ย่อมเป็นการปฏิบัตินอกเหนือจากคำสั่งของผู้ส่งจ่าย แต่เมื่อธนาคารจ่ายเงินไปโดยสุจริต ปราศจากประมาทเลินเล่อ ธนาคารย่อมมีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้เพียงจำนวนเงินเดิมที่เป็นไปตามคำสั่งของผู้ส่งจ่ายเท่านั้น ซึ่งสิทธิของธนาคารในการหักเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่ายตามเนื้อความเดิมนั้น ผู้เขียนเห็นว่า เป็นไปตามสัญญาระหว่างธนาคารกับผู้เคยค้าอีกส่วนหนึ่ง ไม่ใช่เป็นการที่ธนาคารใช้สิทธิเสมือนเป็นผู้ทรง เพราะธนาคารไม่ใช่คู่สัญญาในตัวเงิน จนกว่าจะได้ลงลายมือชื่อเป็นผู้รับรอง

นอกจากนี้ในกรณีที่มีการแก้ไขจำนวนเงิน หากผู้ส่งจ่ายมีส่วนประมาทเลินเล่อในการใช้อำนวยให้มีมีการแก้ไขรายการได้ง่าย หากธนาคารจ่ายเงินไปเกินกว่าคำสั่งของผู้ส่งจ่าย เมื่อธนาคารได้จ่ายเงินไปโดยปราศจากประมาทเลินเล่อ แม้จะจ่ายไปเกินกว่าจำนวนที่ผู้ส่งจ่ายมีเจตนาสั่งจ่ายไว้ก็ตาม การจ่ายเงินย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1009 ธนาคารสามารถหักเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้ หากผู้ส่งจ่ายไม่ยอมให้ธนาคารหักเงินตามจำนวนที่มีการแก้ไขและฟ้องร้องธนาคาร ธนาคารย่อมยกข้อต่อสู้ความไม่สุจริตของผู้ส่งจ่ายขึ้นยันผู้ส่งจ่ายได้ และมีผลทำให้ผู้ส่งจ่ายต้องยอมให้ธนาคารหักเงินตามที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง เพราะตนเองเป็นผู้ประมาทเลินเล่อ เป็นไปตามสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ผู้สุจริตด้วยกัน ผู้ประมาทจะต้องรับผิดชอบในความเสียหาย” ส่วนจำนวนเงินที่เกินกว่าคำสั่งของผู้ส่งจ่าย ธนาคารสามารถฟ้องให้ผู้ส่งจ่ายรับผิดชอบตามมูลละเมิดหรือหากระหว่างผู้ส่งจ่ายและผู้จ่ายได้มีสัญญาไว้ต่อกันในเรื่องการสั่งจ่ายตัวเงิน ดังนี้ ผู้ส่งจ่ายย่อมต้องรับผิดชอบต่อผู้จ่ายในมูลผิดสัญญาด้วยอีกทางหนึ่ง

แต่หากการแก้ไขจำนวนเงิน ผู้ส่งจ่ายไม่ได้มีส่วนประมาทเลินเล่อในการใช้อำนวยให้มีมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการ หากธนาคารได้จ่ายเงินไปตามจำนวนเงินที่แก้ไข ธนาคารมีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้เพียงเท่าที่เป็นไปตามคำสั่งของผู้ส่งจ่ายเท่านั้น ส่วนความเสียหายของธนาคารที่เกิดจากการจ่ายเงินไปตามการแก้ไขจำนวนเงินที่เกินกว่าคำสั่งของผู้ส่งจ่ายนั้น ธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็ค อาจใช้สิทธิเรียกร้องจากผู้ทรงที่นำเช็คมาเบิกเงินแก่ธนาคาร โดยเรียกคืนตามกฎหมายลามิคอร์ได้ตามมาตรา 406 และมาตรา 419 และธนาคารสามารถ

ฟ้องผู้ทำการแก้ไขข้อความได้ ตามกฎหมายลักษณะละเมิดฐานกระทำโดยจงใจก่อให้เกิดความเสียหายต่อธนาคาร

สำหรับกรณีการจ่ายเงินของธนาคารผู้เรียกเก็บเงินตามเช็คที่มีการแก้ไขรายการสำคัญได้แก่ การลบล้างการขีดคร่อมโดยเห็นไม่ประจักษ์ หากธนาคารผู้เรียกเก็บเงินตามเช็คจ่ายไปโดยสุจริต ปราศจากประมาทเลินเล่อ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1000 ธนาคารผู้เรียกเก็บไม่ต้องชดเชยเงินให้แก่เจ้าของที่แท้จริง แต่หากธนาคารผู้เรียกเก็บไม่สุจริต และประมาทเลินเล่อจ่ายเงินไปให้แก่ผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของเช็คที่แท้จริง ย่อมต้องรับผิดชอบต่อผู้เป็นเจ้าของเช็คที่แท้จริง

การลงลายมือชื่อปลอมกำกับกับการแก้ไขในเรื่องจำนวนเงินนั้น ถือเป็นกรแก้ไขรายการสำคัญตามมาตรา 1007 ไม่ใช่เรื่องการปลอมลายมือชื่อตามมาตรา 1008 เพราะบทบัญญัติทั้งสองมาตราแสดงให้เห็นว่า ความมุ่งหมายของผู้ปลอมลายมือชื่อนั้นแตกต่างกัน การลงลายมือชื่อปลอมกำกับกับการแก้ไขในเรื่องจำนวนเงินนั้น ผู้ปลอมลายมือชื่อมีความมุ่งหมายไปที่การปลอมรายการ เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจว่าจำนวนเงินเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้สั่งจ่ายเป็นผู้แก้ไขเอง และให้ผู้อื่นเข้าใจว่าเป็นลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายที่แท้จริง แต่การลายมือชื่อปลอมตามมาตรา 1008 นั้น ผู้ปลอมลายมือชื่อมีความมุ่งหมายให้ผู้อื่นเข้าใจว่า เช็คฉบับนั้นผู้สั่งจ่ายเป็นผู้ออก ดังนั้นการปลอมลายมือชื่อกำกับกับการแก้ไขรายการสำคัญเรื่องจำนวนเงิน จึงถือว่าเป็นการแก้ไขรายการตามมาตรา 1007 ไม่ใช่เรื่องลายมือชื่อปลอมตามมาตรา 1008

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการที่สำคัญในตัวเงิน อันมีผลตามบทบัญญัติมาตรา 1007 ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะมีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผู้เป็นลูกหนี้และเจ้าหนี้ หรือระหว่างผู้เข้าใช้เงินตามตัวที่มีการแก้ไขรายการ ดังเช่นที่ธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คไป บทบัญญัติที่มีในปัจจุบันนี้ สามารถนำมาใช้ได้กับปัญหาทุกปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ไม่มีความจำเป็นใดเลยที่ต้องมีการเพิ่มเติมแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกรณีดังกล่าว

1. การปรับใช้กฎหมายควรปรับใช้กฎหมายให้สมกับหลักและตามความมุ่งหมายของบทบัญญัติดังกล่าวให้ถูกต้อง โดยอาศัยทั้งตามหลักกฎหมายลักษณะตัวเงิน นิติกรรมสัญญาและลักษณะหนี้ โดยรายการที่แก้ไขที่จะมีผลตามมาตรา 1007 ต้องเป็นรายการที่กฎหมายอนุญาตให้เขียนลงในตัวเงิน และมีผลบังคับตามกฎหมายตัวเงินเท่านั้น (ม.899) หากมี

การแก้ไขรายการที่กฎหมายไม่ได้อนุญาตให้เขียนลงไว้บนตัวเงินได้ ตัวอย่างเช่น การที่เติมข้อความโล่เบียไม่ได้ลงบนตัวสัญญาใช้เงิน ซึ่งถือว่าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความดังกล่าวนี้ย่อมไม่มีผลบังคับตามตัวเงิน หากต่อมามีการลบลายการดังกล่าว ก็ไม่มีผลทำให้ตัวเงินฉบับดังกล่าวเสียไปแต่อย่างใด กรณีไม่ต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 1007 หรือกรณีธนาคารจ่ายเงินไปตามเช็คที่มีการแก้ไขจำนวนเงินที่ไม่เห็นประจักษ์ ธนาคารมีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้ตามจำนวนเงินเดิม หากการแก้ไขจำนวนเงินดังกล่าวนั้นเป็นการแก้ไขจำนวนเงินสูงกว่าจำนวนเงินที่ผู้ส่งจ่ายเขียนไว้แต่เดิม กรณีกลับกันหากการแก้ไขจำนวนเงินในเช็คลดลง และการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ประจักษ์ ธนาคารคงหักเงินได้เท่าที่ธนาคารได้จ่ายไปเท่านั้น ซึ่งเป็นไปตามหลักเรื่องสัญญาที่ธนาคารมีกับผู้ส่งจ่าย

2. บทบัญญัติมาตรา 1007 แม้จะใช้บังคับกับการแก้ไขตัวเงินที่มีสภาพความเป็นตัวเงินที่สมบูรณ์มาแต่แรกก็ตาม แต่ผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 1007 นี้ยังสามารถนำมาปรับใช้กับตราสารที่ตอนแรกยังไม่มีสภาพความเป็นตัวเงินโดยสมบูรณ์ด้วย ดังกรณีตราสารซึ่งผู้ออกตราสารเซ็นชื่อไว้ แต่เว้นช่องว่างให้ผู้ทรงไปกรอกข้อความเอง หากภายหลังตราสารนั้นกรอกข้อความครบถ้วนและข้อความดังกล่าวนั้นต่อมาถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นประจักษ์และไม่ประจักษ์ ย่อมนำบทบัญญัติมาตรา 1007 มาปรับใช้บังคับได้ ผู้เขียนเห็นว่ายังไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่อง Inchoate Instrument เหมือนกับกฎหมายของประเทศอังกฤษแต่อย่างใด

3. ส่วนในกรณีเรื่องการแก้ไขที่ประจักษ์ ซึ่งกฎหมายตัวเงินของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้รับโอนตัวเงินมาภายหลังตัวนั้นมีการแก้ไขรายการสำคัญที่เห็นเป็นที่ประจักษ์นั้น ไม่ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่บทบัญญัติมาตรา 1007 ผู้รับโอนตัวเงินมาภายหลังตัวนั้นมีการแก้ไขรายการสำคัญที่เห็นเป็นที่ประจักษ์นั้นเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย หากเข้าหลักเกณฑ์ของความเป็นผู้ทรงนั้น ไม่จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมาย เพราะหากกฎหมายต้องการให้ผู้รับโอนตัวเงินที่เห็นประจักษ์ ไม่เป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายก็ควรจะมีบัญญัติไว้อย่างชัดเจน หากแก้ไขกฎหมายให้ผู้รับโอนตัวเงินมาภายหลังตัวนั้นมีการแก้ไขรายการสำคัญที่เห็นเป็นที่ประจักษ์ ไม่ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย จะเป็นการทำลายข้อยกเว้นจากหลักทั่วไปที่ว่า “ผู้รับโอนที่สุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” อันเป็นหลักสำคัญของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กัลยา ตีรเศรษฐเสมา, แนวทางในการพัฒนาตราสารทางการเงินโดยอาศัยปัจจัยทางกฎหมาย (ศึกษา ที.ซี.ดี. เป็นตัวอย่าง), วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

จิตติ ดิงศภักย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน. แก้ไขเพิ่มเติมโดย ร.ศ.เสาวนีย์ อัสวโรจน์. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

เฉลิม ยงบุญเกิด. เช็ค กฎหมายและการปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, 2510.

เฉลิม ยงบุญเกิด. ตัวแลกเงิน. พระนคร : สำนักพิมพ์รวมสาส์น, 2509.

ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม. คำพิพากษาเกี่ยวกับตัวเงิน (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2482-2523). กรุงเทพมหานคร, 2524.

ธนวัฒน์ เนติโพธิ์. อาวัล. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

ธัชชัย สุภผลศิริ. ข้อความพิพาทเกี่ยวกับการสลักหลังตัวผู้ถือเป็นอาวัล. วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

นิคม ทั้งสุวรรณ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2531.

ประทีป เฉลิมภัทรกุล. คำอธิบายตัวเงิน บัญชีเดินสะพัด. กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2546.

ประกาศน์ อวยชัย. หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน. พระนคร : โรงพิมพ์ ศุภสภา, 2506.

ประสิทธิ์ โสมวิไลกุล. กฎหมายแพ่งหลักทั่วไป : คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 -14. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.

ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์. ปัญหาข้อกฎหมาย เช็ค คดีแพ่ง. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศรีสมบัติ การพิมพ์ จำกัด, 2534.

ปราณี รุ่งอภิญา. ปัญหาการกำหนดจำนวนเงินตามตัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

พนิดา วัฒนเวคิน. ผลของการโอนบิลออฟเลดิงในระบบกฎหมายไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

พนิตนาฏ เกิดจำริญญ. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการลงลายมือชื่อในตัวเงิน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

พฤติพร เนติโพธิ์. ผู้ทรงตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

ไพฑูรย์ คงสมบุญ. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติธรรม, 2548.

วรารคนา เคนะนาค. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความสามารถของคู่สัญญาในตัวเงิน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

วารุณี ตนานุภาคย์. ปัญหาการใช้เงินตามเช็คที่มีรายการลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายเป็นลายมือชื่อปลอม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

สมพงษ์ คงเจริญ. การสลักหลังตัวเงินที่ขาดความเชื่อถือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

สหธน รัตนไพจิตร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.

สหธน รัตนไพจิตร. หลักกฎหมายตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549.

สุนันท์ เลขบวรวงศ์. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงิน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ว่าด้วยตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2514.

โสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2532.

โสฬส สุวรรณเนตร. ตัวเงินที่มีลายมือชื่อปลอม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

สำราญ กัลยาณรุจ. ย่อคำพิพากษาบางเรื่องเกี่ยวกับการธนาคารและตัวเงิน ระหว่าง ร.ศ. 128 ถึง พ.ศ. 2518. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร, 2520.

เสาวนีย์ อัสวโรจน์. การโอนสิทธิตามตัวเงิน : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และพัฒนาการของกฎหมาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

เสาวนีย์ อัสวโรจน์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

อุดม งามเมืองสกุล. ขอบเขตและผลทางกฎหมายของข้อกำหนดตามมาตรา 915 ในตั๋วเงิน.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

อัญญาพร บุญรักษาศรี. การคุ้มครองธนาคารผู้จ่ายเงินตามเช็ค. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ,
 สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

อัมพร ฌ ตะกั่วทุ่ง. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตั๋วเงิน.
 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2548.

ภาษาอังกฤษ

Bryan A Garner , Black's Law Dictionary. 8th ed. St.Paul, Minn : West Group , 2004.

C.B. Drover and R.W.B. Bosley, Sheldon's practice and Law of Banking. 10th ed.
 ,London : macdonald & Evans, 1972.

David A.L. Smout . Chalmers on Bill of Exchange. 13th ed. London : Stevens &
 Sons.,1964.

Dudley Richardson , A Guide to Negotiable Instruments and Bills of Exchange Acts , 7th
 ed. London : Butterworths , 1983.

Drover and Bosley. Sheldon's Practice and Law of Banking. 10th ed. London :
 Macdonald and Evan Limited.,1972.

Francis C. Coningsby. The law of Bills of Exchange. London : Stevens & Sons Limited.,
 1947.

Frank R Ryder and Antonio Bueno. Byles on Bills of Exchange. 26th ed. London : Sweet
 & Maxwell, 1988.

Guest A.G. Chalmers and Guest on Bills of Exchange. Cheques and Promissory Notes.
London : Sweet & Maxwell, 1998.

Henry Campbell Black. Black's Law Dictionary. 8th ed. Boston : West Publishing Co.,
1990.

James J. White & Robert S. Summers. Uniform Commercial Code. 5th ed. West Group,
2000.

Leon, Hector S., The Law on Negotiable Instrument with Document of Title., Quezon
City : Rex Printing Company, Inc., 1980.

Lorenzen, Ernest G. The Conflict of Law Relating to Bills and Notes. New Haven,
Connecticut : Yale University Press, 1912.

Mclaughlin James. Introduction to negotiable instruments. London : butterworths, 1975.

Richardson Dudley. A Guide to Negotiable Instruments and Bills of Exchange Acts. 7th
ed. London : Butterworths, 1983.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวภาสินี ปรีชาพีช เกิดเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2522 เข้าศึกษาชั้นอนุบาลและจบการศึกษาชั้นประถมปลายจากโรงเรียนสตรีบูรณวิทย์เมื่อปีการศึกษา 2534 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาต้นและมัธยมปลายจากโรงเรียนเบญจมราชาลัยเมื่อปีการศึกษา 2540 จบการศึกษานิติศาสตร์บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปีการศึกษา 2544 และเข้าศึกษานิติศาสตรมหาบัณฑิต ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2546 และจบการศึกษาระดับปริญญาโท เมื่อปีการศึกษา 2549

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย